

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

A családjogi jogviszonyok (elektronikus) közigazgatási vetületei helyi szinten

Dr. Nagy Sándor

Szeged, 2025.

A családjogi jogviszonyok (elektronikus) közigazgatási vetületei helyi szinten

Doktori (PhD) értekezés

Műhelyvitára benyújtott értekezés

Készítette: dr. Nagy Sándor

(Kézirat lezárva: 2025. március 23.)

Témavezető:

Dr. Hegedűs Andrea, PhD

Társ-témavezető:

Dr. Siket Judit, PhD

Szegedi Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Szeged, 2025.

Tartalomjegyzék

Táblázatok, ábrák jegyzéke	6
Rövidítések jegyzéke	7
Köszönetnyilvánítás	9
Bevezetés	10
1. fejezet.....	15
A családjogi jogviszonyok alapjai	15
1. A család fogalma.....	16
1.1. A család fogalma nemzetközi és európai uniós dokumentumokban	16
1.2. A család fogalma a hazai joganyagban	17
2. A családjog fogalma, a családjogi jogviszonyok	20
2.1. A családjog fogalma	21
2.2. A családjogi jogviszony és jellemzői.....	23
Összegzés	24
2. fejezet.....	25
A közigazgatás(i jog) helye és szerepe a családjogban	25
1. A közigazgatás feladata és funkciója a családjogi jogviszonyokban.....	26
2. A családjogi jogviszonyok szereplői feladat- és hatásköreinek történeti áttekintése... 31	
2.1. A jegyző	33
2.1.1. Jegyzőség a kezdetektől a XIX. századig	33
2.1.2. Jegyzőség a XX. században	35
2.2. A jegyző mint gyámhatóság.....	40
2.2.1. A jegyzői gyámhatóság a Gyt. időszakában	41
2.2.2. A jegyzői gyámhatóság a Csjt. időszakában.....	42
2.2.3. A jegyzői gyámhatóság a Gyvt. időszakában	45
2.3. Az anyakönyvvezető	48
2.3.1. Az anyakönyvvezető feladat- és hatásköre az állami anyakönyvezés bevezetésekor.....	48
2.3.2. Az anyakönyvvezető feladat- és hatásköre a Csjt. időszakában	53
2.3.3. Az anyakönyvvezető feladat- és hatásköre az At. hatálybalépését követően	57
3. Hatásköri problematikák	59
3.1. Apai elismerő nyilatkozatok	61
3.2. A gyermek családi jogállásának rendezése.....	62

3.3. De lege ferenda javaslatok	65
Összegzés	68
3. fejezet.....	70
Az elektronikus közigazgatás	70
1. A hazai programok, tervek, stratégiák	75
1.1. Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program	76
1.2. Digitális Megújulás Cselekvési Terv	77
1.3. Nemzeti Infokommunikációs Stratégia	77
1.4. Közigazgatás- és Köszolgáltatás-fejlesztési Stratégia	78
1.5. Nemzeti Digitalizációs Stratégia.....	78
1.6. Nemzeti Elektronikus Közigazgatási Stratégia.....	80
1.7. Nemzeti Digitális Állampolgárság Program	82
2. Elektronikus közigazgatás helyi szinten	82
2.1. Az autonómia és elektronikus közigazgatás.....	84
2.2. Helyi közügy, helyi közzolgáltatás, helyi közfeladat	87
2.3. Az ASP rendszer – elektronikus önkormányzatok.....	90
2.3.1. A település típusa befolyásolja az elektronikus önkormányzat kiépítettségének fokát.....	91
2.3.2. Társulások kontra közös önkormányzati hivatalok	92
2.3.3. Információk megosztása	93
Összegzés	93
4. fejezet.....	96
Családjogi jogviszonyok az elektronikus közigazgatásban.....	96
1. Az elektronikus ügyintézés	97
1.1. Az elektronikus ügyintézés fogalma.....	97
1.2. Az elektronikus ügyintézés szintjei	100
2. Az anyakönyvi és gyámhatósági eljárások elektronizálásának, digitalizációjának dogmatikai alapjai	104
2.1. Jognyilatkozatok	105
2.2. Közigazgatási aktusok	108
2.3. A jognyilatkozatok és a regisztratív hatósági aktusok összehasonlítása	110
3. Az okiratok és személyes nyilatkozatok	112
4. A jognyilatkozatok hatályosulásának kérdésköre a családjogi jogviszonyokban.....	115

5. Elektronikus ügyintézés és digitalizáció a családjogi jogviszonyokhoz kapcsolódó eljárásokban.....	117
6. Egy további lehetséges megoldás: az automatikus döntéshozatali eljárás	122
7. Házasságkötés elektronikus úton	129
7.1. Házasságfelfogások	131
7.2. A távházasság	134
7.3. Online házasságkötés	135
8. Az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásával kapcsolatos eljárás elektronizálása	141
9. Nemzetközi kitekintés	152
10.1. Észtország	153
10.2. Málta	155
10.3. USA	157
Összegzés és de lege ferenda javaslatok	158
5. fejezet.....	161
De lege ferenda javaslatok, záró gondolatok	161
1. A család fogalmának meghatározására tett kísérlet	161
2. A családjog és közigazgatási jog viszonya	161
3. A családjogi jogviszonyok szereplői feladat- és hatásköre történeti áttekintése	162
4. A helyi szintű elektronikus közigazgatás	163
5. A családjogi jogviszonyok és az elektronikus közigazgatás	163
Irodalomjegyzék	167
Hivatkozott jogszabályok, jogesetek jegyzéke	184
Mellékletek	192

Táblázatok, ábrák jegyzéke

1. számú táblázat: Az ASP-hez csatlakozott önkormányzatok száma.....	91
2. számú táblázat: A jognyilatkozat és regisztratív hatósági aktusok összehasonlítása	111
3. számú táblázat: A SZÜF, ELÜGY, e-Űrlap és az e-Papír szolgáltatás összehasonlítása	121
1. számú ábra: Ügyfélkapu statisztika	101
2. számú ábra: IKT fejlettségi szintek	103
3. számú ábra: A jognyilatkozatok megtételének módjai.....	117
4. számú ábra: Házasságkötések és válások száma (2016-2023)	137
5. számú ábra: A házasságkötési szándék bejelentésének elektronikus modellje	138
6. számú ábra: Az online házasságkötés back office-ja.....	139
7. számú ábra: Az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása elektronikus ügyintézésének modellje	150
8. számú ábra: Az állam – közigazgatás – család viszonyrendszere	165

Rövidítések jegyzéke

Alapjogi Charta – az Európai Unió Alapjogi Chartája

Alaptörvény – Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Alkotmány – a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény

Áe. – az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről szóló 1981. évi I. törvény

Áht. – az államháztartásról szóló 2011.évi CXCV. törvény

Ákr. – az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény

Bét. – a bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. törvény

Csjt. – a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény

Csvt. – a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény

Dáptv. – a digitális államról és a digitális szolgáltatások nyújtásának egyes szabályairól szóló 2023. évi CIII. törvény

EAK – Elektronikus Anyakönyvi Rendszer

Eat. – az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény

eIDAS rendelet – a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, az Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU rendelete

ENYER – Élettársi Nyilatkozatok Elektronikus Nyilvántartása

Eüsztv. – az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény

ÉNYNY – Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása

Gyar. – a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet

Gyer. – a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet

Gyt. – a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877. évi XX. törvénycikk

Gyvt. – a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

Ht. – a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvénycikk

KAŰ – Központi Azonosítási Ügynök

Ket. – a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény

KEÜSZ – Központi Elektronikus Ügyintézési Szolgáltatás

Kjnp. – az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény

Kjtv. – a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény

KKSZB – Központi Kormányzati Szolgáltatási Busz

MOKK utasítás – a MOKK elnökének 1/2020. (V. 1.) utasítása a hang- és videó kapcsolat folyamatos fenntartására alkalmas távközlési eszköz útján megtehető eljárási cselekményekkel összefüggő részletes eljárási szabályokról

Mötv. – Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény

MTTH rendelkezés – az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 2/1982. (VIII. 14.) MTTH rendelkezés

Ötv. – a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény

Pp. – a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény

Ptk. – a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

Régi Ptk. – a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény

Római Egyezmény – az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény

SZEÜSZ – Szabályozott Elektronikus Ügyintézési Szolgáltatás

SZÜF – Személyre Szabott Ügyintézési Felület

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom két témavezetőmnek, dr. Hegedűs Andrea docens asszonynak és dr. Siket Judit adjunktus asszonynak, akik a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán eltöltött éveim alatt a családjog és a közigazgatási jog iránt felkeltették érdeklődésemet. E két terület iránt érzett lelkesedésem mit sem hagyott alább az elmúlt években. Tudásukkal, oktatási módszereikkel, tapasztalataikkal mély nyomot hagytak bennem, amelyekből a mai napig táplálkozom. Ők nem csak a tanáraink voltak, hanem a szó legnemesebb értelmében véve mentoraim is egyben. Lámpások, akik fényükkel utat mutattak a jog világának útvesztőiben.

Hálásan köszönöm azoknak a kollégáimnak, barátaimnak a segítségét, akik értékes gondolataikkal, kritikai megjegyzéseikkel arra sarkalltak, hogy folytassam kutatásaimat és megszülessen e dolgozat; akik nem hagytak letérni a disszertációhoz vezető útról még a legsötétebb óráimban sem.

Végezetül – amit talán nem lehet szavakkal kifejezni – mérhetetlen hálával tartozom szeretett feleségemnek, aki doktori tanulmányaim megkezdése óta folyamatosan támogatott, biztatott, valamint két csodálatos gyermekemnek, akik e négy éves időszak alatt jöttek a világra. Ők tanítottak meg arra, hogy mit jelent a család. Tőlük az egyik legnagyobb és legfontosabb kincset, az időt vettem el. E disszertációt nekik: Olíviának és Balázsnak szánom.

„Egyedül voltam én sokáig.
Majd eljöttek hozzám sokan.
Magad vagy, mondták; bár velük
voltam volna én boldogan.”¹

¹ József Attila: Íme, hát megelétem hazámat

Bevezetés

A családi kapcsolatok folyamatos változásban vannak: létrejönnek, átalakulnak, megszűnnek, hasonlóan az abban részt vevő személyek életéhez, akik a természet körforgásának szerves részét képezik: megszületnek, házasságot kötnek, (bejegyzett) élettársi kapcsolatot létesítenek, családot alapítanak, el-, illetve különválnak, elhunynak. Ebben a rendszerben foglal helyet az egyén, akinek mozgása mindig relatív, attól függően, hogy kinek a perspektívájából vizsgáljuk azt: a saját vagy az állam nézőpontjából. A családjog ugyanis az a jogterület, ahol mindez megtestesül és leképeződik. Azon túl, hogy alapvető szabályai a Ptk.-ban foglalnak helyet, a közigazgatási joggal való szoros kapcsolata vitathatatlan, hiszen a részletszabályokat már tipikusan itt találhatjuk meg. A két jogág rendelkezéseinek alkalmazásával nyernek értelmet a családjogi jogviszonyok, általuk válik a külvilág számára is felfoghatóvá, érzékelhetővé a házasság intézménye, beszélhetünk rokoni kapcsolatokról vagy örökbefogadásról. Legyen szó bármelyikről, megvalósulásában az államnak van kitüntetett szerepe a közigazgatás, azaz az államigazgatás, illetve az önkormányzati igazgatás útján. Jogalkotási és társadalomszervező tevékenységével kialakítja azokat a formális kereteket, amelyeken belül mozogva, de a játékszabályokat betartatva elismeri és védi a családi kapcsolatokat a lehető legmagasabb, alaptörvényi szinten. Ám figyelemmel kell lenni arra is, hogy a családjogi jogviszonyokba történő beavatkozás mértéke nem lehet indokolatlan és nagymértékű, hiszen bensőséges és főként erkölcsi normák által átszőtt volta kívül esik az állam hatókörén. Ezért bizonyul a jogtudomány egyik legnehezebb feladatának megtalálni, fenntartani és biztosítani azt a fajta egyensúlyt, amellyel még nem okozza a család és annak tagjai életének túlzott felügyeletét, de igyekszik biztosítani, hogy mégis egységes rendben, jogilag rendezett formában éljék mindennapjaikat. Mindehhez azonban az szükséges, hogy az állam tudomást szerezzen a területén élő népesség mozgásáról, a személyek életeseeményeiről, ennél fogva az adatok rendszerezésével, nyilvántartásba történő rögzítésével pontos képet kapjon a társadalom szerkezetéről és levonva a megfelelő konzekvenciákat, különböző alternatívákat kínáljon egy adott, felmerült problémára: legyen szó akár az eljárások gyorsításáról, illetve egyszerűsítéséről, az egyént sújtó adminisztratív terhek csökkentéséről, akár új együttélési formák bevezetéséről vagy a meglévők megreformálásáról. E kapcsolatrendszer centrumában tehát az egyén

helyezkedik el, köré összpontosul az állam tevékenysége, melynek következtében az ember családjogi és közigazgatási jogviszonyok alanya lesz.

Ezen túlmenően bizton merem állítani, hogy napjaink talán egyik legmeghatározóbb és még feltárásra váró területe az elektronikus közigazgatás, a digitalizáció. Az elektronikus szó hallatán azonban más és más jelentéstartalom jut eszünkbe. A családjog és a közigazgatási jog vonatkozásában egyre gyakrabban használt fogalom egyszerre jelenti a jövőt, ugyanakkor magában foglalja az elkerülhetetlen változást is, hiszen az elektronizáció, a digitalizáció áthatja életünket, így az általa generált folyamatos impulzusokra reagálnunk kell mind szervezeti, mind állampolgári szinten. A felgyorsult információ-áramlással, a technika fejlődésével és az infokommunikációs eszközök előtérbe kerülésével az állampolgári igények átvértékelődtek, ennek köszönhetően új irányvonalak, trendek fogalmazódnak meg, amelyek a jogszabályi környezet átalakulását indukálták. Mindez arra sarkallta nem csak a jogalkotót, hanem a jogalkalmazót is, hogy a fenti kívánalmaknak eleget tegyen és a kor kihívásaival szembe nézzen. Az egyén, állampolgár részvétele e tekintetben szintén megkérdőjelezhetetlen, hiszen élete során számos alkalommal, manapság pedig rendszeresen kerül virtuális interakcióba egy-egy hivatallal, hatósággal, amely akarva akaratlan hatással van egész életére és befolyással bír családjogi jogviszonyaira is, ennél fogva az elektronizáció ebben a kontextusban is értelmet nyer. Nem mehetünk el amellett sem, hogy a közigazgatási hatósági eljárások során egyre inkább felértékelődik az elektronizáció, a digitalizáció, amely az elektronikus ügyintézésben ölt testet. E három terület – családjog, közigazgatási jog, közigazgatási eljárásjog – köré összpontosul tehát értekezésem.

A dolgozat a családjogi jogviszonyok (elektronikus) közigazgatási vetületeire fókuszál, figyelemmel arra, hogy mindez hogyan realizálódik helyi szinten. A helyi önkormányzatok ugyanis az államszervezet, így a közigazgatás szervezetrendszerének része, továbbá számos közigazgatási hatósági eljárás a helyi igazgatási szervezetben indul, illetőleg valósul meg. A később ismertetésre kerülő jogszabályok alapján a helyi önkormányzatok is elektronikus ügyintézésre, digitális szolgáltatások nyújtására kötelezett szerveknek minősülnek, a hatósági eljárások lebonyolításához a különböző elektronikus ügyintézési és digitális szolgáltatásokat igénybe kell venniük – és lépést kell tartaniuk az elektronikus ügyintézési szintek megjelenésével, ami az igazgatási munka újraszervezésében és végrehajtásában mutatkozott, mutatkozik meg. Az elektronikus közigazgatás kiépítését

segítendő ún. ASP rendszer² bevezetésével noha sikerült a helyi önkormányzatokat az elektronikus közigazgatás útján elindítani, de figyelmen kívül hagyták a településeket leginkább jellemző helyi sajátosságokat, amivel a jelenleg a centralizáció felé mutató törekvések ellenére, ugyanakkor a sematizálást, a technológia-semlegesség elvét követve kitűnhettek volna mostoha szerepükből.

Az értekezés célja elsősorban az, hogy átfogó képet adjon az elektronikus közigazgatás megvalósulásáról helyi szinten, továbbá kísérletet tegyen a családjogi jogviszonyok és a hozzájuk kapcsolódó eljárások elektronizálásának, digitalizálásának, illetve automatizálásának bemutatására, amely tapasztalatom szerint még gyerekcipőben jár. Az elektronikus közigazgatás tartogat a jogalkotó és jogalkalmazó számára meglepetést, nóvumot. Ebben a dolgozatban arra is vállalkoztam, hogy bebizonyítsam, a jelenleg még messzinek tűnő teljes elektronizáció a küszöbön van, létjogosultsága vitathatatlan és egyúttal olyan megoldások alkalmazására hívjam fel a figyelmet, amelyek könnyebbé tehetik az állampolgárok életét. Kutatásaim középpontjában az áll, hogy hogyan hat az elektronizáció, a digitalizáció a helyi szintű igazgatásra, valamint az ott megjelenő családjogi jogviszonyokra; értelmezhető-e egyáltalán ez a folyamat a családjogi jogviszonyokban. E vonatkozásban elképzelhető-e a teljes, személyes megjelenés nélküli ügyintézés, továbbá arra kerestem a választ, hogy mely, családjogi jogviszonnyal összefüggő eljárások elektronizálhatók vagy automatizálhatók.

A disszertáció megírása során – módszertani szempontból – szerepet kapott a jogtörténeti, a jogdogmatikai, az összehasonlító jogi módszer és empirikus kutatás. Mindezekhez főként másodlagos források használata és tanulmányozása vált szükségessé. Jogtörténeti kutatást elsősorban a családjog hazai fejlődése, kodifikációja, a család fogalmának értelmezése, a családjogi jogviszonyok megjelenésének helyi szintű szereplői (anyakönyvvezető, gyámhatóság, jegyző) feladat- és hatásköreinek bemutatása kapcsán végeztem. Az

² Az ASP rendszer (Application Service Provider) a helyi önkormányzatok feladatellátását támogató, számítástechnikai hálózaton keresztül távoli alkalmazásslolgáltatást nyújtó, az állam által biztosított, elektronikus információs rendszerközpont. (Forrás: Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 114. § (2) bekezdés.) Feladata, hogy olyan egységes alkalmazási környezetet alakítson ki valamennyi helyi önkormányzat számára, amely egyrészt egységesítést jelent az önkormányzatban tevékenykedők számára, másrészt a velük kapcsolatban álló szervek egységes és hiteles információk birtokába jutnak az önkormányzatok működésének szinte valamennyi releváns eleméről. (Forrás: Köziaztatás- és Közzolgáltatás-fejlesztési Stratégia.

<https://2015->

2019.kormany.hu/download/8/42/40000/K%C3%B6zigazgat%C3%A1s_feljeszt%C3%A9si_strat%C3%A9gia.pdf (2021.03.19.)

elektronikus közigazgatással kapcsolatos folyamatok elemzéséhez nélkülözhetetlen az európai uniós és egyéb nemzetközi források, így különösen az egyes irányelvek, programok bemutatása, amelyek egyfajta kitűzött mérceként, etalonként szolgáltak munkám során amellet, hogy a területet szabályozó jogszabályok elemzését is elvégeztem. Az összehasonlító jogi módszert illetően a téma szempontjából jelentőséggel bírt Észtország mint a teljes digitális közigazgatás megvalósítója; Málta, a helyi önkormányzatokat az elektronikus közigazgatás középpontjába állító gyakorlata és az USA, ahol lehetőség nyílt a távoli, online házasságkötésre; az általuk korábban bevezetett intézkedések adaptálhatóak hazánk számára is. Végezetül az empirikus kutatáshoz főként a joggyakorlat elemzése, az Alkotmánybíróság és a Kúria határozatai szolgáltattak alapot.

A helyi szinten megvalósuló családjogi jogviszonyok (elektronikus) közigazgatási vetületeivel foglalkozó értekezésem az alábbi szerkezeti felépítést követi. Az első részben, egyfajta alapvetésként és a téma meghatározásaként, a családjogi jogviszonyok alapjai kerülnek bemutatásra, amelyben a család és családjog fogalma, majd a családjogi jogviszonyok értelmezése kap szerepet. Ezt követi a családjogi rendelkezések érvényesülését elősegítő közigazgatási joggal foglalkozó egység. A második fejezet célja, hogy bemutassa, milyen helye és szerepe van a közigazgatási jognak a családjogi jogviszonyokban, azaz milyen közigazgatási szabályok érvényesülnek egy-egy családjogi jogviszony kapcsán. Emellett a családjogi jogviszonyok helyi szintű megjelenésével, pontosabban a helyi igazgatás szereplőinek (anyakönyvvezető, gyámhatóság és jegyző) feladat- és hatáskörének történeti aspektusból való megközelítésével foglalkozik, figyelemmel azok jelenkori hatásaira. Itt kerül felvázolásra, hogy a XIX. századtól kezdődően e három hatóság milyen szerepet töltött be a közigazgatásban, továbbá feladat- és hatásköreik változásának feltárásával jelenleg hol helyezkednek el, illetve milyen hatásköri problémák tapasztalhatók. A következő nagyobb szegmens – a harmadik fejezet – már az elektronikus közigazgatásra, a digitalizáció folyamatára fókuszál. A fogalommeghatározás körüli dilemmák után a nemzetközi, majd a hazai stratégiák és programok görcső alá vétele történik meg, kifejezetten a helyi önkormányzatok szemszögéből annak okán, hogy ezen dokumentumok milyen mértékben befolyásolták a helyi önkormányzati igazgatást. További, negyedik fejezete a disszertációnak a családjogi jogviszonyok elektronikus közigazgatásban való megjelenése. A családjogi jogviszonyok elektronikus közigazgatási vetülete értelmezésének dogmatikai alapját két fogalom: a közigazgatási aktusok és a jognyilatkozatok világa jelenti. E köré fókuszáltan igyekeztem

bizonyítani, hogy a családjogi jogviszonyokkal kapcsolatos eljárások elektronizálása a fentiek elemzése nélkül nem valósulhat meg, amelyhez az okiratok és személyes nyilatkozatok távoli, fizikai jelenlét nélküli megtételének lehetősége is társul. A kiindulópontot a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) Családjogi Könyve adja, amely elsőként a házasság megkötésének, érvénytelenségének, megszűnésének alapvető szabályait fekteti le. A kötelék keletkezésének részletszabályait az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény (a továbbiakban: At.) tartalmazza, ennél fogva a házasság témakörét érintve elengedhetetlen az anyakönyvi eljárások ismertetése. Ezt követik az élettársi kapcsolat családjogi hatásai. Noha az élettársi kapcsolatot nem a Családjogi Könyvben, hanem a Kötelmi Jogi Könyvben, az egyes szerződések között találjuk,³ mégis szükséges e jogviszonyról, különösen a regisztrált élettársi kapcsolatról és a Ptk.-n kívül szabályozott bejegyzett élettársi kapcsolatról is említést tenni. Míg előbbi vonatkozásában a közjegyzők által vezetett Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának (a továbbiakban: ÉNYNY) az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvényben (a továbbiakban: Kjnp.) megjelenő rendelkezései, utóbbi esetén a bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. törvény (a továbbiakban: Bét.) ad választ az eljárásjogi kérdésekre. A Családjogi Könyv negyedik része foglalkozik a rokonság témakörével, amelyből témám szempontjából az apai elismerő nyilatkozatok (szoros összefüggésben a gyermek családi jogállásának rendezésével) világa bír relevanciával, visszaulva az At. szabályrendszerének alkalmazására. Ahogyan azt korábban kifejtettem, a családjog és közigazgatási jog mellett a közigazgatási eljárásjog is részét képezi a dolgozatnak a tekintetben, hogy feltárásra kerüljenek az elektronikus ügyintézés, digitalizációval, digitális szolgáltatások nyújtásával kapcsolatos legfontosabb rendelkezések. A gyakorlat oldaláról is megközelítve mindezt, a dolgozatban lefektetett elméleti megállapításaim egy részét az online házasságkötés és az ÉNYNY-nyel kapcsolatos eljárás elektronizálásának lehetséges alkalmazásában látom. Végezetül Észtország, Málta és az USA néhány államának családjoggal, digitalizációval kapcsolatos gyakorlatát is igyekeztem áttekinteni. Az értekezés utolsó, ötödik fejezete foglalja össze a jövőre nézve tett megállapításaimat és tartalmazza a záró gondolatokat.

³ Ptk. 6:514. §– 6:517. §

1. fejezet

A családjogi jogviszonyok alapjai

Család. Eredetét tekintve szláv jövevényszó, amelynek jelentése háznép, egy család gyermekei.⁴ A család. Mondanivalója, üzenete valamennyiünk számára ugyanaz, mégis hordoz magában különbözőséget. Szűk értelemben a szülőket és a gyermek(ek)et értjük alatta, tágabb kontextusban a teljes rokonságot. A társadalom legkisebb egysége fogalmának meghatározására számos tudományág vállalkozott: többek között a szociológia, a demográfia, a statisztika és természetesen a jogtudomány. A család a szülő(k), a gyermek(ek) (és legközelebbi hozzátartozói) közössége.⁵ A társadalom életének alapegysége, a legközelebbi rokonok kapcsolatainak történelmileg változó formája. Változásaiiban követi a társadalmi viszonyok alakulását.⁶ Szociológiai értelemben a család a társadalmak alapegysége. Olyan együtt élő kiscsoport, amelynek tagjait házassági vagy leszármazási, más szóval vérségi (esetleg örökbefogadási) kapcsolat köti össze.⁷ A demográfia és statisztika tudománya szerint a házastársi vagy élettársi, illetve vérségi kapcsolatban együtt élők legszűkebb körét jelenti, de része az örökbefogadott vagy nevelt gyermek is.⁸ Néprajzi értelemben véve a család azoknak az embereknek társadalmilag elismert csoportja, akiknek egymáshoz való viszonya vérségi vagy házassági kapcsolaton alapszik.⁹

A disszertáció e fejezetében elsődlegesen a család nemzetközi és hazai jogi fogalmának meghatározása körüli dilemmákat mutatom be. A családjog szabályozása rövid történetének felvázolása után arra vállalkozom, hogy feltárjam, mit jelent a családjogi jogviszony, ennek eredményeként a családjog milyen viszonyrendszerben áll a közigazgatási joggal, milyen közös vagy eltérő vonásokat tartalmaz, végeredményben hol, illetve hogyan értelmezhetőek a családjogi jogviszonyok ezen a szinten.

⁴ Magyar etimológiai szótár.

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/cs-F1B10/csalad-F1B22/> (2025.03.02.)

⁵ JUHÁSZ JÓZSEF – SZŐKE ISTVÁN – O. NAGY GÁBOR – KOVALOVSKY MIKLÓS: *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1982. 183.

⁶ BEREI ANDOR (szerk.): *Új magyar lexikon*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1959. 478.

⁷ ANDORKA RUDOLF: *Bevezetés a szociológiába*, Budapest, Osiris, 2006. 394.

⁸ KAPITÁNY BALÁZS: Demográfiai fogalomtár. <http://demografia.hu/hu/tudastar/fogalomtar/81-csalad> (2025.02.01.)

⁹ Magyar néprajzi lexikon. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/cs-72291/csalad-7229A/> (2025.02.02.)

1. A család fogalma

1.1. A család fogalma nemzetközi és európai uniós dokumentumokban

A jogtudomány által meghatározott család fogalom értelmezéséhez mindenekelőtt a nemzetközi, illetve európai uniós jogot szükséges segítségül hívnunk. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata szerint a család a társadalom természetes és alapvető alkotó eleme és joga van a társadalom, valamint az állam védelmére.¹⁰ A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya akként rendelkezik, hogy a család a társadalom természetes és alapvető egysége.¹¹ Ugyanez jelenik meg a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában is.¹² Az ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezménynek preambulumban a családnak a társadalom alapvető egységeként és valamennyi tagja fejlődésének és jólétének természetes környezeteként meg kell kapnia azt a védelmet és támogatást, amelyre (a gyermeknek) szüksége van ahhoz, hogy a közösségben szerepét maradéktalanul betölthesse.¹³ Az ENSZ Közgyűlése több határozatában¹⁴ szorgalmazta a nemzetközi együttműködés fontosságát a család védelme és segítése érdekében.¹⁵ Legfontosabb megállapítása az volt, hogy a család a társadalom alapegysége, ami különös figyelmet igényel, ennél fogva „a lehető legszélesebb körű védelmet és segítséget kell biztosítani a családoknak annak érdekében, hogy teljes mértékben vállalhassák felelősségüket a közösségen belül.”¹⁶

Az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Alapjogi Charta) nem határozza meg a házasság és a család fogalmát, ahogyan az Európai Bíróság sem tette,¹⁷ ugyanakkor a családalapítással, házassággal, együttéléssel kapcsolatban számos jogi eszközt fogadott el. Ilyen volt a magán- és családi élet tiszteletben tartása,¹⁸ a házasságkötéshez és családalapításhoz való jog,¹⁹ amely keretet adott ezen jogintézményeknek, de a tagállamok

¹⁰ <https://www.coe.int/hu/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version-> (2025.01.29.)

¹¹ Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 9. tvr. 10. cikk 1. pontja

¹² Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 8. tvr. 23. cikk 1. pontja.

¹³ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény preambuluma.

¹⁴ 42/134. számú és 43/135. számú ENSZ határozatok.

¹⁵ LUX ÁGNES: A család fogalmának nemzetközi és európai szabályrendszere. *Közjogi Szemle*. 2021/4. sz. 30. Uo.

¹⁷ WOPERA ZSUZSA: Alapjogi hatások az Európai Unió családjogi jogalkotására és a tagállami szabályozásokra. *Magyar Jog*. 2014/7–8. sz. 385–392.

¹⁸ Alapjogi Charta 7. cikk.

¹⁹ Alapjogi Charta 9. cikk.

nemzeti jogában egyre változatosabb formában megjelenő együttélési formák szabályozása az Európai Unió által kibocsátott rendeletek kapcsán jogalkalmazási dilemmákhoz vezettek.²⁰ Bármelyik dokumentumot is vesszük alapul, a család egzakt definícióját nem találjuk meg egyikben sem. Bár „az Európai Bíróság gyakorlatában a család-fogalom lassú kiterjesztése érhető tetten”,²¹ addig az Emberi Jogok Európai Bírósága esetenként vizsgálja a család, családi élet létét, illetve nem létét, ahol szempont a törvény alapján keletkező viszony (pl.: házasság), a vér szerinti kapcsolat foka, valamint a tényleges együttélés és az anyagi függőség ténye –²² mintegy kijelölve a család fogalmának legfontosabb alkotóelemeit.

1.2. A család fogalma a hazai joganyagban

A hazai joganyagban az Alaptörvényünk szerint a család együttélésünk legfontosabb kerete,²³ a nemzet fennmaradásának alapja. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.²⁴ A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) nem határozta meg a család fogalmát, mindössze a családjogi jognyilatkozatok megtételével összefüggésben tett róla említést.²⁵ A házasságról, a családról és a gyámügyről szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban: Csjt.) – értelemszerűen – maga volt a család fogalma meghatározásának keretrendszere, de egzakt definíciót nem adott, bár elismerte, hogy a család fogalmát kiterjesztően kell értelmezni.²⁶ A jelenleg hatályos Ptk. igazodik ezen állásponthoz, így a családjogi szabályok alkalmazása szempontjából – különös tekintettel a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.), valamint a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) rendelkezéseire – a család fogalma (továbbra is) kiterjesztő értelmezést igényel.²⁷ A családok védelméről szóló 2011. évi

²⁰ WOPERA ZSUZSA: Az európai uniós családjog érvényesülésének kritikus pontjai. *Családi Jog*. 2013/3. sz. 37–44.

²¹ HUSZ ILDIKÓ: *Mi a család?*. Budapest, Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2022. 110.

²² BOJNÁR Katinka: Az Alkotmánybíróság határozata a család fogalmáról. *Jogesetek Magyarázata*. 2013/1. sz. 24–25.

²³ Alaptörvény Nemzeti Hitvallás

²⁴ Alaptörvény L) cikk (1) bekezdés

²⁵ HUSZ: i. m. 2.

²⁶ VÉKÁS LAJOS – GÁRDOS PÉTER: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. 631.

²⁷ KÖRÖS ANDRÁS: *Alapelvek. Az új Ptk. magyarázata. III/VI*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013. 25.

CCXI. törvény (a továbbiakban: Csvt.) preambulumból kiolvasható, hogy a család az emberi történelemben már a jog és az állam kialakulását megelőzően létrejött önálló közösség, amely erkölcsi alapokon nyugszik. A család Magyarország legfontosabb nemzeti erőforrása. A társadalom alapegységeként a család a nemzet fennmaradásának biztosítója és az emberi személyiség kibontakozásának természetes közege, amit az államnak tiszteletben kell tartania. Érdekes azonban a Csvt. azon – hatályon kívül helyezett – rendelkezésére is figyelemmel lenni, ami *expressis verbis* definiálta a család fogalmát: a természetes személyek érzelmi és gazdasági közösségét megvalósító olyan kapcsolatrendszer, amelynek alapja egy férfi és egy nő házassága vagy egyenesági rokoni kapcsolat, vagy a családba fogadó gyámság.²⁸

A család fogalmának meghatározására a hazai jogalkotáson túl az Alkotmánybíróság is tett kísérletet, mindezidáig sikertelenül. Nem véletlen, hiszen ennek komoly jogalkotási és joggyakorlati következménye van, s ezáltal kihat a társadalom életére is,²⁹ emellett szorosan kötődik az adott kor társadalmi és történelmi felfogásához, így annak tartalma folyamatosan változik.³⁰ Az Alkotmánybíróság kezdeti gyakorlata a család fogalmát megszorítóan értelmezte és csak a vérségi közösségre vonatkoztatta.³¹ Később deklarálta, hogy a mesterséges megtermékenyítéshez nem fűződik olyan emberi vagy állampolgári alapjog, amely bárkit, minden megkülönböztetés nélkül megilletne. [...] A gyermek születésének elősegítése mesterséges vagy művi beavatkozások útján olyan esetekben, amikor a házaspárnak természetes úton nem lehet gyermeke, erősíti a házasság intézményét, és lehetővé teszi a tulajdonképpeni család (gyermekkel bíró házaspárok) létrejöttét.³² A család fogalmának meghatározása körüli vita akkor bontakozott ki élesen, amikor a hatályba nem lépett Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény a Családjogi könyvbe beemelte a bejegyzett élettársi kapcsolatot és az élettársi kapcsolatot. Ezzel a két intézmény „kvázi” a család szintjére emelkedett.³³

²⁸ A Csvt. 7. § (1) bekezdés éta Alkotmánybíróság a 43/2012. (XII. 20.) határozatával – annak okán, hogy a család fogalmába nem tartoznak bele a bejegyzett élettársi kapcsolatban lévők, és mindez ellentétes az 1993. évi XXXI. törvényben kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény 8. cikkében foglaltakkal – alaptörvény-ellenesnek nyilvánította és a rendelkezést hatályon kívül helyezte.

²⁹ JOBBÁGYI GÁBOR: A család-fogalom útvesztőiben. *Jogtudományi Közlöny*. 2013/12. sz. 623.

³⁰ LUX: i. m. 29.

³¹ CSINK LÓRÁNT: Házasság és család Internetes Jogtudományi Enciklopédia [25]. https://ijoten.hu/szocikk/hazassag-es-csalad#_ftnref38 (2025.02.02.)

³² 750/B/1990. AB határozat.

³³ JOBBÁGYI: i. m. 624.

A kulcskérdés itt is, mint általában a jogszabályok személyi hatályának meghatározása során, a homogén csoport képzése,³⁴ azaz mit tekintünk pontosan családnak: kizárólag a házasságon alapulóban, vagy az élettársi kapcsolaton alapulóban résztvevőket is? Része-e a gyermek a család fogalmának? Drinóczi Tímea és Zeller Judit interpretációjában a család olyan szabad akaratlan alapuló életközösség, amelynek legalább két tagja van, akiket tényleges kapcsolat, kötődés és függőségi helyzet tart össze, és amely viszonyrendszerben mindegyik félnek meghatározott jogai és – a gyermekeket kivéve – egyben kötelezettségei vannak.³⁵ Jobbágyi Gábor rögzítette:

„A családot szülők, és gyermekeik közössége alkotja. A szülők kapcsolata törvény által elismert házasságon alapul, ugyanakkor vitathatatlan, hogy ha a különmű élettársak kapcsolatából gyermek születik, vagy egyedülállónak van gyermeke bármi okból (özvegy, művi megtermékenyítés, egyedülálló gyermeke) a gyermekeket szülőjével – vagy szüleikkel – családjogi kapcsolat köti össze.”³⁶

Kőrös András szerint – egyetértve vele – nyilvánvalóan nem csak a gyermekes család tekinthető családnak, hanem az is, amelyből gyermek – bármilyen okból – nem született, vagy gyermeket nem nevelnek, hanem a család egyik tipikus jellemzőjét ragadja meg.³⁷ Az Alaptörvény negyedik módosításával iktatták be azt, hogy a családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony,³⁸ új értelmet adva ezzel a család fogalmának.

„Ez a fajta meghatározás azonban kirekeszti a család fogalmából és így közvetve a családvédelemből is a de facto élettársi kapcsolatban élő személyeket, és ezzel az ott élő gyermekeket is. Hiszen ebben az esetben a szülők mindketten a közös gyermek családjának tekintendők, de egymás viszonylatában a családi kapcsolat nem állapítható meg.”³⁹

³⁴ LENKOVICS BARNABÁS: A házasság és a család fogalma és értelmezése. *Jog-Állam-Politika*. 2021/2. sz. 16.

³⁵ DRINÓCZI TÍMEA - ZELLER JUDIT: A házasság és a család – alkotmányjogi értelemben. *Acta Humana: emberi jogi közlemények*. 2005/4. sz. 80.

³⁶ JOBBÁGYI: i. m. 624.

³⁷ KŐRÖS ANDRÁS: *Polgári Jog, Családjog*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013. 24.

³⁸ Alaptörvény L) cikk (1) bekezdés.

³⁹ BARZÓ TÍMEA: A házasság és a család védelme Közép-Európában. *Jog- és Államtudomány*. 2023/1. sz. 15.

Megállapítható, hogy a család fogalmának jelenleg nincs mindenki által elfogadott, egzakt jogi definíciója. A családi kapcsolatok állandó változásának okán új együttélési formák jönnek létre, a korábbiak átalakulnak, amire a jogalkotónak nyilvánvalóan reagálnia kell, azonban nem oly módon, hogy szigorú keretek közé szorítja a család definícióját, hanem figyelemmel kell lennie a változó világra. Ez a fajta „háttérbe vonulás” nem jelent passzivitást, csupán „fontolva haladásra” vall, tiszteletben tartva a család intim voltát. Mégis, egyfajta kísérletként álljon itt egy általam tett meghatározás, amely a teljesség igénye nélkül igyekszik választ adni az eddigi függőben lévő kérdésekre. A család a társadalom legkisebb szerves egysége, amely – függetlenül a tagok között fennálló kapcsolat formájától (házassági kötelék, élettársi kapcsolat, rokonság) – érzelmi, gazdasági életközösség létrehozásának céljából jön létre.

2. A családjog fogalma, a családjogi jogviszonyok

A római jogban a családjog szabályozási körébe a családi viszonyok tartoztak, ám ezt a területet nem szabályozták önálló jogágként, hanem a személyi jog kategóriájában kapott helyet. Ide tartozott a személyek családjogi állapota (*status familiae*), a család és a rokonság, az apai hatalom, a házasság (benne a házassági vagyoni jog intézménye), valamint a gyámság és gondnokság kérdése. A családi viszonyok (szülő-gyermek, valamint szülő-szülő közötti kapcsolat) vonatkozásában a római jog két jogintézményre: az apai hatalomra (*pater potestas*) és a férji hatalomra (*manus*) alapította a családon belüli személyek közötti viszonyát annak okán, hogy a családi viszonyokat is hatalmi viszonyként fogták fel.⁴⁰ A középkori jog nagymértékben római jogi alapokon (Iustinianus császár *Digesta* törvénykönyve) nyugodott. A feudalizmus térhódításával a társadalom szerkezete átalakult, ugyanakkor hangsúlyt kaptak a vallási dogmák is és teret nyert a kánonjog. A családjogi rendelkezések között ugyanúgy megtalálható volt a házasság, a rokonság, az atyai hatalom, a gyámság és gondnokság intézménye. Hazánk tekintetében nem beszélhetünk a mai értelemben vett különálló jogágként szereplő családjogról, de az annak tárgyi körét érintő szabályok természetesen születtek.⁴¹ A családjog első kodifikálásának kísérlete Werbőczy Hármaskönyvében jelent meg, aki újfent a római jogi szabályokat vette át, de „azoknak

⁴⁰ A témát FÖLDI ANDRÁS - HAMZA GÁBOR: *A római jog története és intézményei*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2018. 236-264., valamint MOLNÁR IMRE - JAKAB ÉVA: *Római jog*. Szeged, Diligens Bt., 2003. 152-156. könyve nyomán dolgoztam fel.

⁴¹ Ilyen volt például Könyves Kálmán uralkodása alatt tartott zsinati határozat: „minden házasságkötés az egyház színe előtt, pap jelenlétében, alkalmas tanúk szeme láttára, az eljegyzés valami jelével és mindkét fél megegyezésével menjen végbe.”

BÉLI GÁBOR: *Magyar jogtörténet. A tradicionális jog*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó. 2014. 35.

csak egy töredéke ment át a gyakorlatba.”⁴² A családjog részét képező házassági jog alapjait a tridenti zsinat fektette le a házasságok adminisztrálásának bevezetésével.⁴³ A XVII-XVIII. századi családjogi szabályokon változást hozott az Osztrák Polgári Törvénykönyv Magyarországon 1853. május 1. napi hatállyal történő hatálybalépése, amely elindította hazánkat jogi értelemben is a polgárosodás útján. A családjog teljes egészét magába foglaló jogszabály megalkotása azonban egészen 1952-ig váratott magára. „A második világháborút követően részben rendeleti, részben törvényalkotási úton fejlődött, de önálló jogággá válása a családi jog első kodifikációjának, vagyis a Csjt.-nek a megjelenésével valósult meg.”⁴⁴ A konkrét családjogi szabályok, így például a házasság, gyámság, gondnokság intézményének történetisége külön helyet kapott a dolgozatban, ezért arról 2. fejezet 2. részében (A családjogi jogviszonyok szereplői feladat- és hatásköreinek történeti áttekintése) lesz szó.

2.1. A családjog fogalma

A családjog fogalmának definiálásához három meghatározást vettem alapul. Nizsalovszky Endre szerint a családjog

*„tárgyi értelemben azoknak a jogszabályoknak a foglalatata, amelyek a házasság – tehát a házastársi kapcsolat – mint társadalmi viszony keletkezését és megszűnését, a házastársi kapcsolatból és az emberek közti vérségi kapcsolatból eredő társadalmi viszonyokat, különösen a szülő és gyermek közti kapcsolat megállapításának módozatait, ezek egymás közötti viszonyát, valamint azokat a társadalmi viszonyokat szabályozzák, amelyek a szülő és a gyermek közti viszony helyettesítésére vagy a kapcsolatnak csupán egyes elemeihez hasonlóan vannak kialakítva.”*⁴⁵

Hegedűs Andrea álláspontját osztva a családjog

„a magyar jogrendszer azon szabályainak összessége, amely szabályozza a házasság, a család és a családi jellegű jogviszonyokból fakadó személyi és vagyoni viszonyokat, az állami ellenőrizhetőség keretein belül, tiszteletben tartva az ember

⁴² DEGRÉ ALAJOS: *A magyar gyámsági jog kialakulása a dualizmus korának gyámsági kódexéig*. Budapest, Jogtörténeti Értekezések az ELTE Magyar Jogtörténeti Tanszékének kiadványai. 1977. 51.

⁴³ HEGEDŰS ANDREA: *Az élettársi kapcsolat szabályozásának áttekintése, különös tekintettel a polgári jogi kodifikációs folyamatra*. Doktori értekezés. 2008. 13.

⁴⁴ HEGEDŰS ANDREA: *Családjog*. Szeged, R.I.M.Á.K Bt., 2014. 13-14.

⁴⁵ NIZSALOVSZKY ENDRE: *A család jogi rendjének alapjai*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1963. 173.

*személyhez fűződő jogait, a mellérendeltség és az egyenjogúság szabályozási módszerével.*⁴⁶

Más megközelítésben a családjog a jogrendszer egyik ága, amely a családi kapcsolatban álló személyek egymás közti viszonyaira vonatkozó jogszabályok összessége. Ide tartoznak a házasság keletkezésére és megszűnésére, a házassághoz fűződő személyi és vagyoni következményekre, a házastársak, a gyermekek és a többi rokon egymás közti viszonyára, valamint a családi kapcsolathoz közelálló egyéb viszonyokra (például örökbefogadás, gyámság, gondnokság) vonatkozó szabályok.⁴⁷

Míg *Nizsalovzsky* a családjog szabályozásának tárgykörét a házassági és a vérségi, valamint a szülő és gyermek közötti kapcsolatban látta – nyilvánvalóan a kor szelleme látszik a definícióban tükröződni –, addig *Hegedűs* már tágabban, a családi jellegű jogviszonyokat is ide sorolja, beleértve az élettársi kapcsolatot. Leszögezhetjük, hogy ma már a családjog nem a szűk értelemben vett családi viszonyokat, hanem a családi jellegűeket is kénytelen szabályozni.

A családjog alapvető rendelkezéseit a Ptk. Negyedik Könyve tartalmazza. Ebben kerülnek lefektetésre a családjog egészét átszövő alapelvek,⁴⁸ a házasság intézménye,⁴⁹ az élettársi kapcsolat családjogi hatásai,⁵⁰ a rokonság⁵¹ és a gyámság,⁵² tehát ezen komplex szabályrendszert tudjuk azonosítani a fenti definíció „a házasság, a család és a családi jellegű jogviszonyok” fordulatával. A személyi és vagyoni viszonyok különösebb értelmezést nem igényelnek, ugyanakkor az állami ellenőrizhetőség már magyarázatra szorul. A családjogi jogviszonyokban részt vevők kapcsolata a magánszféra világa, az állam csak és kizárólag kivételesen és meghatározott okból avatkozhat ebbe bele, azonban ahhoz, hogy egy-egy családi kapcsolat, családjogi jogviszony legitimitást nyerjen, megkerülhetetlen szerepe van. A házasságkötés polgári jogi jogintézmény, részletszabályait már a közigazgatási jog tartalmazza, megvalósítva ezzel az állami általi elismerést és végső soron ellenőrzést; de ugyanilyen megítélés alá esik az örökbefogadás is. Az állami beavatkozás határát a személyhez fűződő jogok tiszteletben tartása jelenti, míg a családjogi jogviszonyban szereplőket érintően a mellérendeltség és az egyenjogúság az, ami keretet ad számukra.

⁴⁶ HEGEDŰS: i. m. (2014) 13.

⁴⁷ BEREI: i. m. 479.

⁴⁸ Ptk. 4:1. § - 4:4. §.

⁴⁹ Ptk. 4:5. § - 4:85. §.

⁵⁰ Ptk. 4:86. § - 4:95. §.

⁵¹ Ptk. 4:96. § - 4:222. §.

⁵² Ptk. 4:223. § - 4:244. §.

2.2. A családjogi jogviszony és jellemzői

A családjogi jogviszony értelmezéséhez elengedhetetlen a jogviszony fogalmának meghatározása. Ez alatt a jog által szabályozott társadalmi viszonyokat értjük, amelyek mindig csak emberek közötti viszonyok lehetnek.⁵³ Más megközelítésben a jogviszony a személyek között mint a jogszabályokban meghatározott és biztosított jogok, illetve köteleességek alanyai között fennálló konkrét társadalmi viszony.⁵⁴ A családjogi jogviszonyok mind személyi, mind vagyoni vonatkozásban értelmet nyernek; e jogok és kötelezettségek hordozói a családjogi jogviszonyok alanyai (pl.: házastársak, szülő-gyermek, apai elismerő nyilatkozatot tevő stb.). A családjogi jogviszonyokat illetően – szintén *Hegedűs* Andrea álláspontjára helyezkedve – kiemelhetjük, hogy bennük a személyi viszonyok túlsúlyban vannak (szorosan kapcsolódnak az adott személy életéhez), a mellérendeltség és az egyenjogúság nem érvényesül maradéktalanul, közigazgatási jellegű szabályok egészítik ki, az erkölcsi normák szerepe hangsúlyos, a jogosultságok nem forgalomképesek, személyhez kötöttek (egyes esetekben alanycserére nem kerülhet sor), az egyén akaratának kevés szerepe van, a jogviszony tartalma kötött (kivéve a házassági vagyoni szerződést), felmerül a méltányosság követelménye, az állami beavatkozás mérsékelt volta (figyelemmel a gyengébb fél védelmének elvére).⁵⁵

A családjogi jogviszonyokkal, illetve azok jellemzőivel kapcsolatban több felfogás is napvilágot látott. *Pap* Tibor szerint a családi viszonyokat a személyes viszonyok dominanciája jellemzi, melyekhez azonban szorosan kapcsolódnak a vagyoni viszonyok is. A jognak e viszonyok mindkét változatát kifejezésre kell juttatnia, figyelemmel azonban arra, hogy „a családi személyi viszonyok esetében lényegesen korlátozottabbak a jogi szabályozás lehetőségei”.⁵⁶ E viszonyok ugyanis jelentősen összefüggnek az egyén belső érzelmvilágával, mely külső ellenőrzés alá aligha vonható, másrészt a kívánt hatás a „szabad egyetértés” és az „egyéni belátás” következtében érhető el, mintsem normatív szabályozás által.⁵⁷ *Csiky* Ottó és *Filó* Erika is hangsúlyozza, hogy a család intimszféra jellegénél fogva a családjog nem szabályozhatja a családi viszonyok teljességét.⁵⁸ *Weiss* Emília szintén arra hívja fel a figyelmet, hogy a családjogi szabályozás tárgyi körébe azon

⁵³ LUGOSI JÓZSEF: Jogviszonyok a polgári (peres) eljárásban. *Jogtudományi Közöny.* 2016/5. sz. 279.

⁵⁴ BEREI: i. m. 517.

⁵⁵ HEGEDŰS: i. m. (2014) 40-41.

⁵⁶ PAP TIBOR: *Magyar családjog.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1979. 12.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ CSIKY OTTÓ - FILÓ ERIKA: *Magyar családjog.* Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2003. 13.

családi viszonyok jogi szabályozása tartozik csupán, amelyek igénylik az állami elismerést vagy az állami beavatkozást, hiszen – figyelemmel a családi viszonyok sajátosságaira – azok olyan családtagok közötti belső viszonyok, melyek esetén sem jogi szabályozásra, sem más állami beavatkozásra nincs szükség.⁵⁹

Összegzés

A dolgozatban a továbbiakban kifejtésre kerülő családjogi jogviszonyok elektronikus közigazgatási vetületeinek megalapozásához elengedhetetlen volt a családjogi jogviszonyok különböző aspektusból származó jellemzőinek feltárása. Megállapítható, hogy az egyén áll a középpontban, aki közvetetten vagy közvetlenül helyezkedik bele az adott családjogi jogviszonyba; szabad akarata, belátási képessége kiemelt szerepet kap. Az állami elismerés vagy állam általi beavatkozás horizontális és vertikális mértéke nyújt azonban alapot ahhoz, hogy értelmet nyerjen a következő fejezetben ismertetett és a családjogra hatást gyakorló (elektronikus) közigazgatási jog és digitalizáció, hiszen az állam jelentős szerepet játszik a családjogi jogviszonyok szabályozásában, formálásában és ellenőrzésében. Erre utal az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Római Egyezmény) 8. cikke is: a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges. A családjogi jogviszonyok kapcsán véleményem szerint kizárólag olyan ügyletekbe, jogi helyzetekbe avatkozhat be az állam, amellyel nem sérti, ugyanakkor tiszteletben tartja az egyén (és családja) személyhez fűződő, a Ptk.-ban nevesített jogait, de mégis van egy szűk mezsgye, amivel befolyásolhatja életüket. Ez viszont már túlmutat a családjog területén és a közigazgatási jog világába vezet bennünket.

⁵⁹ WEISS EMÍLIA: *Családjogi alapismeretek*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2004. 9.

2. fejezet

A közigazgatás(i jog) helye és szerepe a családjogban

A családjog szoros kapcsolatban áll a közigazgatási joggal. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a közigazgatási jogi szabályok révén keletkezhetnek, illetve szűnhetnek meg családi jogviszonyok, jöhetnek létre családpótló megoldások (házasságkötés, örökbefogadás, családba fogadás, gyermekekről való gondoskodás más formái stb.)⁶⁰ Egy-egy családjogi jogviszony tehát a közigazgatási jog világában születik, majd onnan kilépve, a polgári jog területén fejt ki hatását. Amennyiben valamilyen változás áll be, újra a közigazgatási jog nyújt segítséget, majd a jogviszony megszűnése, ha úgy tetszik „elhalálozása”, újra a polgári jogban köszön vissza. Ha a házasságkötést megelőző eljárásra, a házasságkötésre, egy apai elismerő nyilatkozat megételére vagy örökbefogadásra gondolunk, akkor az első lépés mindig az egyén akarata, az egyén tudata, amely személy végső célja családjogi jogviszony létesítése. Ezt detektálja tulajdonképpen a közigazgatási jog azáltal, hogy szervezetrendszerén keresztül biztosítja az akarat megvalósítását. Az anyakönyvvezető vagy gyámhatóság, illetve gyámhivatal az (ügy)felek által tett bejelentésre, kérelemre megindítja a közigazgatási hatósági eljárást, azaz a közhatalmat gyakorló szerv és a benne részt vevő személyek között alá-fölérendeltségi viszonyt teremtő közigazgatási jogviszony jön létre. Az eljárás végén – házasságkötés, apai elismerő nyilatkozat megtétele, örökbefogadás engedélyezése – a hatóság cselekményével, aktusával családjogi jogviszonyt keletkeztet. A döntések „végrehajtása” azonban már a polgári jog feladata, ahol a mellérendeltség, a felek egyenjogúságának, a gyengébb fél védelmének, a gyermek érdekeinek védelme elvek alakítják a szereplők életét, ügyelve a családi élet bensőséges voltára. Amennyiben a családjogi jogviszony a törvényben meghatározott valamely ok alapján megszűnik (házasság felbontása, apaság megállapítása iránti per kezdeményezése során az apa személyének változása, örökbefogadás bíróság által történő felbontása stb.), azt ismét a polgári (eljárás)jog szabályozza. Az ott meghozott döntések viszont újfent a közigazgatási joghoz vezetnek, amikor az anyakönyvvezető bejegyzi a házasság felbontását a házassági anyakönyvbe, törli az apai elismerő nyilatkozatok nyilvántartásából az adott felet vagy regisztrálja az örökbefogadás felbontását. Jelen fejezetben a családjogi jogviszonyok helyi szintű megjelenése kapcsán

⁶⁰ HEGEDŰS: i. m. 18.

működő személyek (anyakönyvvezető, jegyző, jegyzői gyámhatóság), valamint a hozzájuk tapadó feladat- és hatáskörök történeti alakulását tekintem át, majd számbaveszem a családjogi jogviszonyok helyi szinten megjelenő formáit, azaz mely, a Ptk.-ban szabályozott anyagi jogi jogviszony értelmezhető az önkormányzatok, pontosabban a települési önkormányzatok államigazgatási feladatellátásának szintjén, megalapozva a következő fejezetben azok elektronikus közigazgatásban való transzformációját, a családjogi jogviszonyok elektronikus közigazgatási vetületeit. Végezetül a gyámhatósági eljárásokat veszem górcső alá a tekintetben, hogy jelenleg a hatáskörök vonatkozásában párhuzamosságot fedezhetünk fel az egyébként egy helyen működő anyakönyvvezető és jegyzői gyámhatóság között.

1. A közigazgatás feladata és funkciója a családjogi jogviszonyokban

A közigazgatási jog és a polgári jog közötti „hintázás” középpontjában az állam áll és annak tevékenysége, amely alapján értelmezhető, pozicionálható a közigazgatás és a közigazgatási jog helye, szerepe a családjogi jogviszonyokban. Hasonlóan a család fogalmához, a közigazgatás meghatározását illetően sem találkozunk egységes definícióval, ugyanis a különböző irányzatok más és más elemre helyezték a hangsúlyt,⁶¹ illetve a fogalom komplexitásából adódóan ez igen nehéz feladat. Kísérleteket a különböző szerzők azonban tettek, melyek közül elsőként *Erekly István* munkáját emelem ki, aki közigazgatásnak tekintette az állam, a vármegyék, a községek és a szervezetükhöz hozzátartozó közjogi jogi személyek szerveinek minden olyan ténykedését, amely a közcéloknak egyes konkrét, nem jogvita esetekben való megvalósítása érdekében közjogi értelemben vett alanyi jogokat és kötelességeket hoznak létre, alakítanak át, szüntenek meg, vagy ugyanezen jogokat és kötelességeket és mindezek szempontjából fontos tényállásokat közhitelességgel állapítja meg, tartja nyilván és bizonyítja.”⁶²

⁶¹ Ilyen tipikusan a negatív és pozitív irányzat. Előbbi szerint minden közigazgatás, ami nem tartozik más állami szerv kizárólagos feladat- és hatáskörébe, utóbbi közös vonása a fogalomalkotás valamely tudományterület, vagy tudományág által priorált módszer, vagy módszerek adta sajátosságok mentén.

Itt említhető még az organikus és funkcionális felfogás is. Organikus értelemben a közigazgatás az általa végzett cselekvést megvalósító szervezeti, emberi és materiális erőforrások összessége. A közigazgatás funkciója pedig a társadalomszervezés.

BALÁZS ISTVÁN: „A közigazgatás” in Jakab András – Fekete Balázs: Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Közigazgatási jog rovat). https://ijoten.hu/szocikk/a-kozigazgatasi#_ftnref22 (2025.02.07.) https://ijoten.hu/szocikk/a-kozigazgatasi#_ftnref22 (2025. február 7.)

⁶² EREKLY ISTVÁN: *Közigazgatás és önkormányzat*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottság kiadványai, 1939. 187.

Magyary Zoltán máig ható gondolata szerint – és e meghatározást tartom okfejtésem centrumában – a közigazgatás „az állam szervezete, a közfeladatoknak ezek természete által megszabott módszerrel a jogrend keretében való eredményes megoldására.”⁶³ A Lőrincz Lajos által kifejtettek alapján „a közigazgatás sajátos állami tevékenység, amelyet sajátosan felépített szervezetben dolgozó, sajátos karakterű szakemberállomány lát el.”⁶⁴

Magyary vélekedését tovább folytatva, kifejtette, hogy akarat kérdése, mi válik a közigazgatás feladatává, az állami akarat megnyilvánulása, azaz a döntés pedig a hatóságok kezében van. Ezen elhatározások összességét politikának nevezte, ennél fogva beszélhetünk közigazgatási politikáról is, amely „csak a tényekkel, az adatokkal, azaz az élettel összhangban lehetséges. Ezért a közigazgatásnak elengedhetetlenül szüksége van arra, hogy az életviszonyokat és azok változásait minél alaposabban ismerje.”⁶⁵ Ilyen életviszonynak tekinthetjük többek között a családjogi jogviszonyokat is, azaz az állam egyik feladata, hogy feltárja ezeket különböző tények, adatok alapján, így formálva, kialakítva egy-egy államcél. Mi az állam célja, feladata e körben? Hogy megismerje a különböző együttélési formákat, a családi kapcsolatok mögött húzódó folyamatokat, a népesség alakulását, a házasságon kívül született gyermekek számát stb. Folytatva Magyary gondolatmenetét: „a tények megállapítása rendszeres gyűjtést, néha keresést, kutatást tesz szükségessé. Erre szolgálnak a különböző nyilvántartások”.⁶⁶ Egyfelől tehát a nyilvántartások vezetése, másfelől a társadalmi érdekek figyelembevétele mint állami feladat jelenik meg a közigazgatás és családjog viszonyrendszerében. Az állam például a rokoni kapcsolatok kialakítását az örökbefogadás jogintézményével segíti vagy alaptörvényi szinten védi a házasság és család intézményét. Mindezek megvalósításához jogszabályokat alkot, ezáltal jogi keretek közé szorítja az adott családjogi jogviszonyt, szerveket hoz létre, döntési jogosultsággal ruházza fel azokat, tehát a közigazgatást hívja segítségül.

A közigazgatás egyik funkciója a társadalomirányítás, ami véleményem szerint leginkább a családjogi jogviszonyok kialakításában bír relevanciával. Állítom ezt annak okán, hogy mindenkinek jól felfogott érdeke a rendezett társadalmi (és családi) viszonyok között

⁶³ MAGYARY ZOLTÁN: *Magyar közigazgatás*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1942. 41.

⁶⁴ LŐRINCZ LAJOS: *A közigazgatás alapintézményei*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2010. 19.

⁶⁵ MAGYARY: i. m. 174-175.

⁶⁶ MAGYARY: i. m. 175.

folytatott élet, ami egyúttal közérdeknek is tekinthető, így az államnak szükségszerűen biztosítania kell legitim modelleket, mintákat, amivel mindez elősegíthető és megteremthető. Az, hogy milyen, jogilag rendezett kapcsolatban élünk, közérdek. Az, hogy a gyermek családban nőjön fel, közérdek. Az, hogy növekedjen a népesség száma, közérdek. A közigazgatás tevékenységében tehát „megjelenik a köz érdekének képviselője, ez az a szervezetrendszer, amely megtestesíti, hordozza, képviseli a köz érdekét.”⁶⁷ A házasság és család védelmének alaptörvényi szinten való elismertsége, valamint a családi és egyéni érdek összhangjának elve alapján kísérelem meg annak bizonyítását, hogy a közigazgatás és családjog közös halmazának esszenciája ebben keresendő.

A család fogalmának meghatározása körüli dilemmákkal már az előző fejezetben foglalkoztam, itt csupán az Alkotmánybíróság legfontosabb döntéseit kívánom ismertetni fenti hipotézisem alátámasztására. A korábbi Alkotmányunk 1949-től kezdődően tartalmazta a házasság és család védelmét.⁶⁸ Az Alkotmányban a házasság és a család intézményének támogatása állami kötelezettségként fogalmazódott meg,⁶⁹ a különböző döntésekben együtt, összekapcsolva, egymásra tekintettel védte és védi a házasság és család intézményét,⁷⁰ az erre vonatkozó szabályok pedig alapvető jogokra és köteleességekre vonatkoznak.⁷¹ Kiemelte emellett, hogy az államnak más intézményektől megkülönböztetve fenn kell tartania a házasság intézményét, és – az Alkotmány szövegéből kifolyólag – védenie kell azt. A jogalkotó nagy mozgástérrel rendelkezik a módszer megválasztásában, de alkotmányellenes mulasztást követne el, ha semmilyen védelmet nem biztosítana.⁷² A házasság és család védelmének elvére alanyi jog nem alapítható, ez ugyanis az államnak a házasság és a család védelmére vonatkozó köteletségét fogalmazza meg: azt az államcél, hogy a törvényhozó jogszabályok megalkotása útján részesítse védelemben a házasság és a család intézményét.⁷³ Ezt a védelmi kötelezettséget úgy rögzítette az Alkotmány, hogy mind a házasság, mind a család fogalmát adottnak vette, a házaspároknak és a családoknak konkrét jogokat nem állapított

⁶⁷ SZAMEL KATALIN: A közérdek és a közigazgatás összefüggésének elméleti alapjai. *Állam- és Jogtudomány*. 2007/3. sz. 371.

⁶⁸ Alkotmány 51. §: A Magyar Népköztársaság védi a házasság és a család intézményét.

⁶⁹ KATONÁNYI SOLTÉSZ MÁRTA: *Emberi jog a házassággal és a családi élettel kapcsolatban*. Budapest, IHB Kiszövetkezet, 1988. 334.

⁷⁰ LENKOVICS BARNABÁS: A házasság és a család fogalma és értelmezése *Jog-Állam-Politika*. 2021/2. sz. 20.

⁷¹ 4/1990. (III. 4.) AB határozat.

⁷² Ld. 154/2008. (XII.17.) AB határozat; SCHANDA BALÁZS: Házasság és család az alkotmányjogban. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/2166539/file/5_2_Hazassag_es_csalad_az_alkotmanyjogban.pdf (2025.02.08.)

⁷³ 7/2006. (II. 22.) AB határozat.

meg, az állam részére konkrét, nevesített védelmi eszközöket és kötelezettségeket nem írt elő.⁷⁴ Már csak azért sem, mert tudjuk, hogy a családjogi jogviszonyokban az erkölcsi normák is megjelennek (pl.: a hűséget nem lehet állam által kikényszeríteni, a különböző jognyilatkozatok állam általi pótlására nincs lehetőség).⁷⁵ Ettől függetlenül azonban megjegyzendő, hogy „a házasság (szemben az élettársi kapcsolattal) nem magánügy, az állam semlegességét nem sérti, ha magatartásmintákat alkotmányos szinten is preferál – meghagyva mindenki szabadságát arra, hogy saját döntései szerint alakítsa életét.”⁷⁶ A házasság „tipikusan a közös gyermekek születését és a családban való felnevelését célozza”⁷⁷ azáltal, hogy „elősegítse a házastársak számára a közös gyermekkel is rendelkező család alapítását.”⁷⁸ Ezt kiegészítendő az az alkotmánybíróági megállapítás, miszerint a család alkotmányos védelme nemcsak a házasságon alapuló családra, hanem a szociológiai értelemben vett családi életre is vonatkozik [a Strasbourg-i Emberi Jogi Bíróság gyakorlataival egyezően (Marckx v. Belgium, Series A. No. 31.)].⁷⁹ A korábban idézett 43/2012. (XII. 20.) AB határozat is hasonlóan vélekedett. Kiemelhető és mintául állítható egy életközösségi forma, azonban a többi együttélési formának is azonos szintű védelmet kell garantálni.⁸⁰

A család védelmének elve vonatkozásában deklarálta az Alkotmánybíróság, hogy a család (a házassággal együtt) a társadalmat alkotó polgárok legalapvetőbb és legtermészetesebb közössége,⁸¹ melynek funkciója a reprodukció,⁸² ennek okán az állam az élet továbbadásának potenciális lehetősége miatt, e célhoz kötötten védi a családot.⁸³ A házasság és család védelmének elvével szorosan összefügg a családi és egyéni érdek összhangjának elve is. Barzó Tímea szerint

„a családjogi szabályok elsősorban a családot, mint közösséget (az egyes családtagok közötti kapcsolatokat) védik. Ez kiterjed mind a törvény alapján létrejött családi kapcsolatokra (például házasság, leszármazás, örökbefogadás,

⁷⁴ 154/2008. (XII. 17.) AB határozat.

⁷⁵ Utóbbiról lásd bővebben: BARZÓ TÍMEA: A családjog alapelvei és érvényesülésük nehézségei. *Miskolci Jogi Szemle*, 2017/különszám, 38-39.

⁷⁶ SCHANDA: i. m. 686.

⁷⁷ 14/1995. (III. 13.) AB határozat.

⁷⁸ Uo.

⁷⁹ 1097/B/1993. AB határozat.

⁸⁰ 43/2020. (XII. 20.) AB határozat Indokolás [43].

⁸¹ 4/1990. (III. 4.) AB határozat.

⁸² 154/2008. (XII. 17.) AB határozat.

⁸³ 43/2012. (XII. 20.) AB határozat.

gyámság), mind - az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának megfelelően - a törvény által szabályozott más együttélési formákra is.”⁸⁴

Kiemelendő azonban, hogy a Csjt. korábban a társadalmi és egyéni érdek összhangját volt hivatott célként meghatározni,⁸⁵ melynek háttérében az állt, hogy a törvényt a társadalmi és egyéni érdek összhangjának biztosításával kellett alkalmazni: a törvényben meghatározott jogokkal társadalmi rendeltetésüknek megfelelően kellett élni.⁸⁶ Ezt váltotta fel a Ptk. családi és egyéni érdek összhangjának elve, miszerint „a családot alkotó egyének érdeke csak a család mint közösség érdekével összhangban érvényesülhet, ugyanakkor a családi kapcsolatokban a családot alkotó egyének érdekeinek is kifejezésre kell jutniuk.”⁸⁷ E „redukció” véleményem szerint azt jelenti, hogy a korábbi felfogással ellentétben a társadalmi érdek mint közös érdek immár a család szintjére helyezkedett, azaz ott fejt ki hatását, melynek során a család tagjai mint egyéni érdekeket képviselők összességének tevékenysége szükséges, hogy összhangban álljon a közös érdekekkel, így társadalmi érdeket reprezentáló családdal. Tipikus – közigazgatási értelemben vett – megvalósulási formája ennek a különböző családpolitikai, családtámogatási intézkedések bevezetése volt⁸⁸ – többek között – a gyermeknevelés, gyermekvállalás, a gyermeket nevelő és válláló szülők családjuk megfelelő otthonának biztosítása érdekében. Lefordítva mindezt mikroszintre: a család és a benne szereplő egyének érdeke egyrészt a reprodukció, másrészt a megfelelő lakhatás biztosítása (számos egyéb érdeken túl), amely megegyezik a társadalmi érdekekkel (közérdek) és az állam társadalomirányító funkciójával. Ehhez garantál végső soron védelmet az állam és fekteti le a jogszabályokat, hogy a közigazgatás segítségével megvalósítsa céljait.

Akár a házasságot, akár a családot és azok védelmének elvét, sőt, más családi kapcsolatok és családpótló megoldásokat vesszük alapul, az állam egyik vonatkozásában sem lehet teljesen közömbös, nem hagyhatja azokat figyelmen kívül. Közigazgatási, azaz társadalomszervező szempontból azonban a házasság és a család intézménye mellett „köteleződött el”, de elismeri (el kell ismernie) többek között a bejegyzett élettársi

⁸⁴ BARZÓ: i. m. (2017) 43.

⁸⁵ Csjt. 1. § (3) bekezdés.

⁸⁶ A Csjt. módosításáról szóló 1986. évi IV. törvényhez fűzött indokolás.

⁸⁷ KÖRÖS ANDRÁS: *Polgári Jog, Családjog*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014. 32.

⁸⁸ Például: az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról szóló 16/2016. (II. 10.) Korm. rendelet, a használt lakás vásárlásához, bővítéséhez igényelhető családi otthonteremtési kedvezményről szóló 17/2016. (II. 10.) Korm. rendelet, a babaváró támogatásról szóló 44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet.

kapcsolatot vagy a gyermekekkel nem rendelkezők közösségét, hiszen ők is szerves részét képezik társadalmunknak, függetlenül attól, hogy hogyan élnek együtt. Az imént felvázoltak azt kívánták prezentálni, hogy a közigazgatásnak kiemelt szerepe van a családjogi jogviszonyokban, ugyanis egyrésztől szabályrendszere mentén elsősorban a házasság és család intézményét favorizálja, így formálva és orientálva a társadalom tagjait, magatartásmintákat nyújtva nekik, másrésztől a köz érdekében végzett cselekvései mentén kíván beavatkozni a magánszféra világába (ld. a házasság nem magánügy).

2. A családjogi jogviszonyok szereplői feladat- és hatásköreinek történeti áttekintése

Alaptétel, hogy a közigazgatás két alrendszere az államigazgatás és az önkormányzati igazgatás. Utóbbi alatt értjük a helyi szintet, amely a helyi önkormányzatokban ölt testet. A helyi önkormányzatok a központi kormányzat ellensúlyaként működnek, ami a közfeladatok decentralizált módon történő ellátásával valósul meg. A Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának egyik alapelve, hogy úgy szükséges megszervezni a működésüket, hogy az ügyek intézése az állampolgárokhoz a lehető legközelebb történjen (szubszidiaritás),⁸⁹ azaz ott és úgy szükséges ellátni a felmerülő feladatokat, ahol az a lehető legközelebb található az állampolgárokhoz, illetve ahol a legnagyobb hozzáértéssel rendelkeznek.⁹⁰ Ahogy arra már korábban utalás történt, a családjogi jogviszonyokkal kapcsolatos intézményrendszer és eljárások az állam kezében összpontosulnak, így feladatkörébe tartozik azok megszervezése. Noha e tekintetben ez az államigazgatás szintje, a helyi önkormányzatok képviselő-testületének szervei (polgármester, jegyző, polgármesteri és a közös önkormányzati hivatal ügyintézője) is végeznek állami feladatot.⁹¹

A családjogi jogviszonyok helyi szinten történő megjelenése kapcsán két személyt szükséges megemlíteni: a jegyzőt és az anyakönyvvezetőt. Mindkettejük szerepe vitathatatlan, hiszen egyrésztől a jegyző mint az államigazgatási hatáskörök gyakorlójaként, az anyakönyvi eljárások szereplőjeként és mint gyámhatóság vesz részt a közigazgatási eljárásokban. Másrészt az anyakönyvvezető az, aki vezeti az anyakönyvet,

⁸⁹ A Helyi Önkormányzatok Európai Chartájáról, 1985. október 15-én, Strasbourgban kelt egyezmény kihirdetéséről szóló 1997. évi XV. törvény 4. cikk 3. pont.

⁹⁰ JÓZSA ZOLTÁN: *A közigazgatási szerv és szervezet, szervtípusok; a közigazgatási szervezet felépítésének általános elvei*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2014. 14.

⁹¹ Mőtv. 18. §.

az anyakönyvi nyilvántartást és bejegyzí a szükséges adatokat bejelentés vagy kérelem alapján. Regisztratív feladatai az állami anyakönyvezés bevezetésével kezdődtek meg. A fejezetben nem célom az anyakönyvezés történetének és más családjogi jogintézmény (gyámság, gondnokság) bemutatása, ellenben a jegyző, a jegyző gyámhatósági és az anyakönyvvezető feladat- és hatáskörei változásának történeti aspektusból való megközelítése igen.

A jegyzők és anyakönyvvezetők közigazgatásban elfoglalt pozíciójának megértéséhez szükséges röviden felvázolni a XIX. századi közigazgatási rendszert két fontos törvény: az első gyámügyi törvényünk, azaz a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877. évi XX. törvénycikk (a továbbiakban: Gyt.) és a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvénycikk (a továbbiakban: Ht.) 1895-ös hatálybalépése köré felfűzni. A közigazgatás akkori berendezkedését három törvény volt hivatott szabályozni.⁹² „A tulajdonképpeni közigazgatást, vagyis az állami célok konkrét megvalósítását a helyi szervek (ún. helyi önkormányzatok) és a közvetlenül a minisztériumoknak alárendelt állami (királyi) közigazgatási szervek látták el.”⁹³ A közigazgatás így lényegében két szintre tagozódott: központi és helyi. A helyi önkormányzati szervezetet középfokon a vármegye és a törvényhatósági jogú város (együtt törvényhatóságok) reprezentálta. A vármegye önkormányzatának hatáskörébe tartozott többek között az állami közigazgatás közvetítése.⁹⁴ Egyik fontos testületi szerve a közigazgatási bizottság volt,⁹⁵ amelynek az volt a célja, hogy „biztosítsa az összhangot az akkor már kiépülő és hatáskörükben egyre jobban szerteágazó önkormányzati és állami közigazgatási szervek között.”⁹⁶ „A bizottságok felállítása egyrészt a közigazgatás specializálódásának folyamatában jelentkezett igényként, másrészt pedig annak a következménye, hogy a törvényhatóságok hatásköréből közigazgatási ügyek sokasága kerül át állami szervek hatáskörébe, a szakminisztériumok irányítói jogkörével.”⁹⁷ A törvényhatósági jogú városok saját belügyeikben önállóan intézkedhettek, határozhattak és szabályrendeleteket alkothattak. Legfontosabb feladata volt a törvények és rendeletek végrehajtása. Élén a király által kinevezett méltóság, a főispán állt, azonban magát a vármegyei közigazgatást az alispán

⁹² A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi XLII. törvénycikk (első törvényhatósági törvény), a községek rendezéséről szóló 1871. évi XVIII. törvénycikk (első községi törvény) és Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről szóló 1872. évi XXXVI. törvénycikk.

⁹³ CSIZMADIA ANDOR - KOVÁCS KÁLMÁN – ASZTALOS LÁSZLÓ: *Magyar állam- és jogtörténet*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó. 2010. 349.

⁹⁴ 1870. évi XLII. törvénycikk 1. § b) pont.

⁹⁵ A közigazgatási bizottságokról szóló 1876. évi VI. törvénycikk állította fel.

⁹⁶ CSIZMADIA-KOVÁCS-ASZTALOS: i. m. 353.

⁹⁷ SIKET JUDIT: *A helyi önkormányzatok közigazgatási autonómiája Magyarországon*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2020. 52.

vezette. A közigazgatás alsó fokán a vármegyénél alacsonyabb szinten a járások, majd végül a községek (kisközség, nagyközség, rendezett tanácsú város) helyezkedtek el. A járás vezető tisztviselője a főszolgabíró volt, a „községek felügyelő és irányító hatósága,”⁹⁸ aki felügyeleti jogkörrel rendelkezett felettük. A helyi adminisztráció vezetője a községi jegyző vagy a több kisközséget összefogó körjegyző, a község végrehajtó szerve a községi előljáróság volt. A községek önkormányzati és állami közigazgatási funkciót láttak el, előbbi tekintetében például saját belügyeikben határozhattak és szabályrendeletet alkothattak, saját tisztviselőik által kerültek a döntések végrehajtásra; utóbbi kapcsán az állami feladatok végrehajtása is hozzájuk kapcsolódott. A második községi törvényként említett és a községekről szóló 1886. évi XXII. törvénycikk fenntartotta az első községi törvényben kialakított rendszert, így az változást a feladat- és hatáskörök gyakorlásában nem eredményezett. E korszak közigazgatási rendszerében és onnan kiindulva helyeztem el a jegyzőt és az anyakönyvvezetőt.

2.1. A jegyző

2.1.1. Jegyzőség a kezdetektől a XIX. századig

Hazánkban a jegyzői tisztség már a feudalizmusban is megjelent, ahol olyan írni, olvasni tudó embereket értettünk alatta, akik közvetítették a szolgabírói leiratokat és megfogalmazták a panaszokat a földesúri szolgáltatásokkal kapcsolatban.⁹⁹ Jogállásukat elsőként Mária Terézia határozta meg 1767-ben kiadott urbáriumában. Bár ekkor még nem tekinthettük őket a helyi közigazgatás első embereinek, feladatai közé tartozott, hogy „tanácsadója legyen a törvényben járatlan jobbágyoknak, sőt védelmezze őket a földesúrral szemben.”¹⁰⁰ Írástudók, papok, tanítók, obsitos katonák vagy elszegényedett nemesek közül került ki személyük.¹⁰¹

„Jegyzőt pedig, ki jó erkölcséről és ügyességéről ösmeretes, a Földes-Úrnak jóváhagyása mellett az illető Község szabadon fogad, melly jóváhagyás megtagadása esetében a Megye Közönsége a fennforgó nehézségeket elintézi, és

⁹⁸ Uo.

⁹⁹ BÁRDOS LÁSZLÓ: A jegyző. *Új Magyar Közigazgatás*. 2011/5. sz. 40.

¹⁰⁰ HENCZ AURÉL: Jegyzőképzés Magyarországon, 1871-1949. *Állam és Igazgatás*. 1976/9. sz. 816.

¹⁰¹ HENCZ: i. m. 817.

minden esetre arra fog figyelmeztetni, hogy a Községek Jegyzők nélkül ne maradjanak.”¹⁰²

Ez volt tehát az első törvény, amely egyrészt képesítési előírást írt elő, másrészt pedig elismerte a jegyzők személyének szükségességét.¹⁰³ 1861-ig a jegyzőket a szolgabíró élethosszig nevezte ki, 1871-ig pedig az általa jelöltek közül a község lakosai választották.¹⁰⁴ Változást az első községi törvény hozott, amely gyakorlatilag kötelezővé tette a jegyzők alkalmazását a községekben – nagyközségben saját erőből, kisközségben más községekkel szövetkezve, megalakítva a körjegyzőségeket.¹⁰⁵ „Községi és körjegyzővé csak az, ki a törvényhatóságnak egy e végre kiküldött állandó szakbizottsága által a község-jegyzői hivatal ellátására képesnek nyilvánított.”¹⁰⁶ A törvényben szigorlatként említett vizsga alól csak az mentesülhetett, aki legalább három éve jegyzői feladatokat látott el.¹⁰⁷ A gyakorlatban ugyan a bíró volt a község feje, de vezetőjévé végeredményben a jegyző vált, miután az első községi törvénnyel őt is előjáráságnak tekintették.¹⁰⁸ A törvénycikk megtartotta az állam és a közösség irányába mutató kétirányú függést a jegyzőt illetően,¹⁰⁹ de ettől kezdődően az állami közigazgatás végrehajtásáért is felelt.¹¹⁰

A második községi törvényből már kiolvasható a politika és szakma elválasztása: a községi bíró, polgármester mindinkább laikus, helyi „politikus”, míg a jegyző igazgatási szakértői pozíciót töltött be.¹¹¹ A korszakban emellett kiemelt szerepet kapott a jegyzők képzésének megfelelő módú és szintű kérdése, amihez helyzetük stabilitása iránti igény is kapcsolódott. A dolgozat tartalmi korlátaira való tekintettel azonban itt csak jegyzem meg,

¹⁰² A községeknek belső igazgatásáról szóló 1836. évi IX. törvénycikk.

¹⁰³ „Veszprém vármegye tudós főjegyzője, Zsoldos Ignác alapvető igazgatási szakmunkájában figyelmezteti a szolgabírákat, legyen gondjuk arra is, hogy „értelmes, becsületes, tevékeny és szorgalmas, egyszóval olyan jegyzője legyen a helységnek, amilyen kell. Mert ez azon kerék, melyen az egész közigazgatási gépezet megfordul.”

„A jegyzőnek iskolai tanulással is kell bírnivaló, mert természeti esze a pórnak is van, de egyedül ezzel nem boldogulhatunk.”

HENCZ: i. m. 817.

¹⁰⁴ HORVÁTH SÁNDOR DOMONKOS-KUCSKA FERENC-VEHRER FERENCNÉ: Győr-Moson-Sopron Megye Jegyzőinek Almanachja. *Jegyző és Közigazgatás*. 2001/2. sz. 11.

¹⁰⁵ 1871. évi XVIII. törvénycikk 1. §.

¹⁰⁶ 1871. évi XVIII. törvénycikk 74. §.

¹⁰⁷ 1871. évi XVIII. törvénycikk 75. §.

¹⁰⁸ 1871. évi XVIII. törvénycikk 64. §.

¹⁰⁹ FEIK CSABA: Gondolatok a jegyző önkormányzati rendszerben elfoglalt helyéről. *Új Magyar Közigazgatás*. 2012/7-8. sz. 73.

¹¹⁰ 1871. évi XVIII. törvénycikk 90. §.

¹¹¹ HOFFMAN ISTVÁN: Modellváltás előtt a magyar települési önkormányzatok igazgatási szervezetrendszerének vezetésében - nemzetközi kitekintéssel. *Közjogi szemle*. 2011/4. sz. 16.

hogy jegyzői akadémiák, „központi községjegyzői képezde”¹¹² felállítását szorgalmazta több beadvány, értekezlet, ám ezek rendre háttérbe szorultak. Mindössze annyit írt elő a jogszabály képzettségüket tekintve, hogy „legalább is hat gymnasiumi vagy reáliskolai avagy a polgári iskolák hat osztályát vagy valamely ezen középtanodákkal egyenrendű kereskedelmi iskolát, vagy végre megfelelő katonai tanfolyamot”¹¹³ kellett sikeresen elvégezniük, és legalább egy évig valamely közigazgatási hatóságnál kellett szolgálniuk, vagy mint segédjegyző működniük.¹¹⁴

A XIX. század a jegyzői státusz megerősítéséről és a korábban elmaradt képesítésekkel kapcsolatos törekvések véghezviteléről szólt. Előbbi kapcsán Széll Kálmán belügyminiszter tett olyan ígéretet, miszerint átfogó közigazgatási reformot szükséges végrehajtani, amelynek részét képezi a községi jegyzők önálló hatáskörének megteremtése és biztosítása, de ehhez előbb a jegyzői képesítés színvonalasabbá tételét kell biztosítani.¹¹⁵

2.1.2. Jegyzőség a XX. században

Az 1900. évi XX. törvénycikkkel „a községi közigazgatás szakszerű kiképzése”¹¹⁶ céljából „állami jellegű községi közigazgatási tanfolyamok”¹¹⁷ indultak meg. Ezentúl községi és körjegyzővé csak az válhatott, aki e tanfolyamot elvégezte és sikeres községi közigazgatási vizsgát tett.¹¹⁸ Ugyan az 1902-ben kiadott községi ügyviteli szabályzat alapján a községek ügyvitelét a jegyző látta el és egyéni felelősségét is megállapította,¹¹⁹ a hatáskörök telepítése, illetve újragondolása tekintetében – az ígéretnek ellenére – változás nem állt be. Közigazgatásban betöltött szerepükről így vélekedtek.

„A községi jegyző hivatása buzgalom, részrehajlatlanság és fontos helyzetének teljes átértése által kiérdemelni az egész község bizalmát és tanácsaival felvilágosítani úgy az egyeseket, mint az előljáróságot; neki a törvényeket, szabályrendeleteket s utasításokat megmagyarázni, s azok pontos teljesítése felett őrködni.”¹²⁰

¹¹² HENCZ: i. m. 819.

¹¹³ A köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. évi I. törvénycikk 6. §.

¹¹⁴ Uo.

¹¹⁵ HENCZ: i. m. 823.

¹¹⁶ 1900. évi XX. törvénycikk 1. §.

¹¹⁷ 1900. évi XX. törvénycikk 1. §.

¹¹⁸ 1900. évi XX. törvénycikk 3. §.

¹¹⁹ HENCZ: i. m. 824.

¹²⁰ DOBOZI ISTVÁN: *A községi közigazgatás kézikönyve*. Budapest, Rautmann Frigyes kiadása, 1878. 58.

Más nézet szerint a községi jegyzőre hárult a közigazgatási feladatok túlnyomó része. A jegyzőket kirekesztik újra a közigazgatás szervezetéből, ki kell emelni rabszolgahelyzetéből, s be kell állítani a közigazgatás érdemi vérkeringésébe. Úgy vélték, a jegyző egy jurista, márpedig a község élére olyan embert kellene állítani, aki gazdasági kérdésekben, a termelés kérdéseiben, az elárusításnál, a több termelési kérdésben adhatna felvilágosítást, útbaigazítást.¹²¹ Tény, hogy a jegyző mint a közigazgatás legalsóbb fokán elhelyezkedő szereplője „a falu pennája, a testület szeme, füle, szája, feje, minden es barma”¹²² volt, valóban rengeteg feladatot ellátott. Magyary Zoltán szerint a jegyző

*„szakképzettsége és állandósága révén rendszerint a bírónál nagyobb egyéni súlyt szerez és a képviselőtestület tulajdonképeni vezetője lesz (...), ő a községnek, mint szervezeti egységnek a tulajdonképeni főnöke; az ő érdeme, ha a község vezetésében van előrelátás és iniciatíva, jó a szervezet, van parancsadás, azaz mozog a közigazgatás.”*¹²³

A két világháború közötti időszakban a jegyzőség-körjegyzőségi struktúra változatlan formában működött. A második világháború időszakában a belügyminiszter felhatalmazást kapott arra, hogy 1947. december 31-ig a vármegyei, városi állások mellett a községi körjegyzőségi állásokat is kinevezéssel tölthesse be, a nagy- és kisközségi állásokat az alispán hatáskörébe utalták.¹²⁴ 1945-1949 között a helyi igazgatás újjászervezésére több alternatíva is mutatkozott,¹²⁵ megvalósításukra azonban nem került sor, ugyanis a szovjet mintára kiépülő tanácsrendszer alapjaiban változtatta meg az államberendezkedést, nem tűrve az önkormányzati autonómiát. A tanácsrendszer sajátja volt ugyanis, hogy a helyi önkormányzatokat mint jelentős történelmi hagyományokkal bíró szervezeteket lényegében felszámolták, helyüket a központ által vezérelt tanácsok vették át.¹²⁶ A tanácsok végrehajtó szervei a végrehajtóbizottságok¹²⁷ voltak, melynek munkáját hivatali

¹²¹ HENCZ: i. m. 927.

¹²² VEHRER FERENCNÉ: Győr-Moson-Sopron Megye jegyzőinek almanachja 2001/2.
<https://jegyzo.hu/gyor-moson-sopron-megye-jegyzoinek-almanachja-20012/> (2025.02.16.)

¹²³ MAGYARY: i. m. 320.

¹²⁴ A vármegyei, városi és községi tisztviselők alkalmazásának, valamint egyes szolgálati viszonyainak átmeneti szabályozásáról szóló 1942. évi XXII. törvénycikk rendelkezése nyomán.

¹²⁵ SIKET: i. m. 61.

¹²⁶ Három tanács törvényt tudunk megkülönböztetni: a helyi tanácsokról szóló 1950. évi I. törvényt, amely a tanácsrendszer felépítését volt hivatott szabályozni, majd a tanácsokról szóló 1954. évi X. törvényt, végül a tanácsokról szóló 1971. évi I. törvényt.

¹²⁷ A tanácsokról szóló 1950. évi I. törvény 17. § (1) bekezdés.

szinten a szakigazgatás szervek¹²⁸ segítették. A jegyzői tisztség és ezzel egyidejűleg a megnevezés is megszűnt, állami alkalmazottakká váltak a korábbi jegyzők,¹²⁹ akiket később a végrehajtó bizottság titkárának hívtak.¹³⁰ Feladat- és hatáskörüket meghagyták, azokat immár a végrehajtó bizottság titkára,¹³¹ a szakigazgatási szervek vezetői vagy a tanácselnök gyakorolta. E korszakban is felmerült a kérdés, hogy szükség van-e jegyzőkre? „A jegyzőre, mint a falusi tanács irodai kezelőjére továbbra is szükség lesz, de csak azok számíthatnak a megmaradásra, akik vállalják a szocialista forradalmat.”¹³² A végrehajtó bizottság titkára főként adminisztratív, szervezési feladatokat látott el, választás útján foglalhatta el székét a végrehajtó bizottság tagjai közül.¹³³ A második tanácstörvény idején pozíciója már megfeleltethető volt az elnökhelyettesi szintnek, megválasztása vonatkozásában szinte ugyanazok a szabályok voltak irányadók. A harmadik tanácstörvényben már határozatlan időre került kinevezésre a titkár,¹³⁴ és az említett szakigazgatási szervek segítették az államigazgatási feladatok végrehajtását. Az 1980-as évektől kezdődően állt be változás a tekintetben, hogy az 1984. január 1. napi hatállyal megszűnt járási tanácsok feladat- és hatásköreinek egy része a községi, más része a megyei tanácsok járási hivatalaihoz kerültek át.

Az 1990-ben végbement rendszerváltozás nyomán a korábbi tanácsrendszer megszüntetésre került, helyüket a magas fokú autonómiával rendelkező települési önkormányzatok vették át, visszatérve a centralizációt megelőző időszakhoz. A megtartott önkormányzati választásokat követően felállt helyi önkormányzatokban újra alkalmazásba kerültek a jegyzők. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (a továbbiakban: Ötv.) átmeneti rendelkezései szerint a tanács végrehajtó bizottsága titkárának munkaviszonya a jegyző (főjegyző) kinevezéséig tartott.¹³⁵ Az új jegyzőket a képviselő-testület nevezte ki,¹³⁶ mentette fel és gyakorolta felettük a fegyelmi jogkört, a polgármesterek számára pedig az egyéb munkáltatói jogkört biztosította a törvény.¹³⁷ A

¹²⁸ A tanácsokról szóló 1950. évi I. törvény 46. § (1) bekezdés.

¹²⁹ Az egyes vármegyei és községi állásoknak állami állásokká átszervezéséről szóló 1948. évi LI. törvény alapján.

¹³⁰ A dolgozatomban e részében csak ezen korszak legfontosabb rendelkezéseket kívánom kiemelni és nem célozom a tanácsrendszer teljes szervezetének bemutatására.

¹³¹ A végrehajtó bizottság titkára volt az, aki a jegyzői feladatokhoz hasonló, főként államigazgatási feladatokat látott el. BÁRDOS: i. m. 40.

¹³² HENCZ: i. m. 923.

¹³³ A tanácsokról szóló 1950. évi I. törvény 39. § (2) bekezdés.

¹³⁴ A tanácsokról szóló 1971. évi I. törvény 12. § (1) bekezdés.

¹³⁵ Ötv. 103 § (2) bekezdés.

¹³⁶ Ötv. 36. § (1) bekezdés.

¹³⁷ Ötv. 35. § (2) bekezdés.

körjegyzőség is újraéledt, a körjegyzőt a képviselő-testületek együttes ülése nevezi ki. A körjegyző kinevezéséhez a körjegyzőséghez tartozó képviselő-testületek mindegyikének többséggel hozott egybehangzó döntése volt szükséges. A körjegyzőség munkájával kapcsolatos kérdésekben szükség szerint a képviselő-testületek együttes ülésen határoztak.¹³⁸ Képesítési követelményeit kezdetben kormányrendelet¹³⁹ határozta meg, melynek értelmében jegyzővé, körjegyzővé az a cselekvőképes, büntetlen előéletű magyar állampolgár volt kinevezhető, aki igazgatásszervezői vagy állam- és jogtudományi doktori képesítéssel rendelkezett, és államigazgatási szervnél legalább kétévi államigazgatási gyakorlatot szerzett.¹⁴⁰ Később ezt az időtartamot legalább két év szakmai gyakorlatra módosították.¹⁴¹ E jogszabályokat váltotta fel a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény, amely deklarálta a jegyzők kinevezéséhez szükséges feltételeket. Feladatai közé tartozott a polgármester irányításával gondoskodni az önkormányzat működésével kapcsolatos feladatok ellátásáról; vezetni a hivatalt, megszervezni a hivatal munkáját; döntésre előkészíteni a polgármester hatáskörébe tartozó államigazgatási ügyeket; dönteni azokban a hatósági ügyekben, amelyeket a polgármester ad át; tanácskozási joggal részt venni a képviselő-testület, a képviselő-testület bizottságának ülésén; dönteni a hatáskörébe utalt ügyekben.¹⁴² Kiemelendő, hogy ebben az időszakban főként államigazgatási feladatokat látott el a jegyző az ágazati jogszabályok mentén, nem volt még ugyanis a képviselő-testület szerve, így önkormányzati hatósági ügyet sem ruházhattak rá. Változást a feladat- és hatáskörök vonatkozásában 1997 hozott, amikor a törvény bevezette a körzetközponti igazgatást. Ennek az volt a lényege, hogy „egyes államigazgatási feladat- és hatásköröket,¹⁴³ hatósági jogkörök a körzetközponti városi jegyzőhöz kerültek telepítésre a városon kívüli – kormányrendeletben kijelölt községekre is kiterjedő – illetékességi területtel.”¹⁴⁴ E körzetközponti igazgatási rendszer a járási hivatalok 2013. január 1. napi hatállyal történő felállításáig megmaradt. Mind a jegyző jogállását, mind pedig az általa ellátott államigazgatási feladat- és hatáskörök ellátását illetően a

¹³⁸ Ötv. 40. § (1) bekezdés.

¹³⁹ A jegyzők alkalmazásával összefüggő átmeneti szabályokról rendelkező 66/1990. (X.9) Korm. rendelet.

¹⁴⁰ A jegyzők alkalmazásával összefüggő átmeneti szabályokról szóló 66/1990. (X. 9.) Korm. rendelet 1. § (1) bekezdés.

¹⁴¹ A jegyzők alkalmazásával összefüggő átmeneti szabályokról szóló 66/1990. (X. 9.) Korm. rendelet módosításáról szóló 100/1990. (XII. 3.) Korm. rendelet 1. §.

¹⁴² Ötv. 36. § (2) bekezdés.

¹⁴³ Ld.: a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992.évi LXVI. törvény, az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVII. törvény, a gyermekek védelméről és a Gyvt.

¹⁴⁴ GYERGYÁK FERENC – STEINER ERIKA: A helyi önkormányzati rendszer 30 éve. In: GYERGYÁK FERENC (szerk.): *A magyar önkormányzatok 30 éve*. Budapest, Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége, 2020. 38.

Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Mötv.) és a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Kttv.) új alapokra helyezte a korábbi struktúrát, amely legmarkánsabban abban nyilvánult meg, hogy a törvények hatálybalépését követően már nem a képviselő-testület, hanem a polgármester nevezi ki pályázat alapján, határozatlan időre a települési önkormányzat jegyzőjét.¹⁴⁵ E rendelkezéssel a polgármester pozíciója erősödött, míg a jegyző önállósága leszűkült. A körjegyzőségeket egyébirént felváltották a közös önkormányzati hivatalok, a jegyző a képviselő-testület szervévé vált,¹⁴⁶ így nem csak a hatáskörébe utalt államigazgatási, hanem önkormányzati hatósági ügyekben is döntött.¹⁴⁷ Nagymértékű feladat- és hatásköri változást a járási hivatalok felállítása jelentette, melynek következtében számos államigazgatási feladat került át a jegyzőktől a járási hivatalokhoz, amelyek „szinte teljes körűen a körzetközponti jegyzőktől került sor. A nem körzetközponti jegyzőktől kis túlzással csupán a szabálysértési hatáskör került el, valamint kevés szociális, gyámügyi és nem meghatározó jelentőségű kisebb államigazgatási hatáskör,”¹⁴⁸ ezzel megerősítve a területi államigazgatást. „A jelentősebb helyi közfeladatok centralizálásra kerültek, az önkormányzatoknál csak a kisebb költségigényűek maradtak.”¹⁴⁹ Az átszervezés oka az volt, hogy „az államigazgatási ügyek nem helyi érdekű ügyek, hanem az állam által delegált közigazgatási szolgáltatások ellátása, közhatalmi jelleggel.”¹⁵⁰ A Kormány szándéka az volt, hogy mint az állam szervezetének legalacsonyabb szintű területi és szervezeti egysége, a hatékonyabb, költségtakarékosabb és ügyfélközpontú területi közigazgatást megteremtse.¹⁵¹ „Megfogalmazódott az a törekvés is, hogy az önkormányzati és államigazgatási feladatok ellátását szervezeti szinten is szét kell választani.”¹⁵²

„A reformmal szemben megfogalmazott kritikák szerint a központi szintű kormányzati szervek irányító, ellenőrző szerepének megerősítése a helyi

¹⁴⁵ Mötv. 82. § (1) bekezdés, Kttv. 67. § f) pont, 82. § (1) bekezdés.

¹⁴⁶ Mötv. 41. § (2) bekezdés.

¹⁴⁷ Mötv. 81. § (3) bekezdés i) pont.

¹⁴⁸ KÉKI ZOLTÁN: A jegyző szerepe az államigazgatásban a járáások megalakulása után. *Pro Publico Bono*. 2013/2. sz. 64.

¹⁴⁹ BORDÁS PÉTER: Feladatfinanszírozás-e a feladatfinanszírozás? A magyar önkormányzatok támogatási rendszerének értékelése. *Közjogi Szemle*. 2017/2. sz. 63.

¹⁵⁰ DRASKOVICH EDINA: Területi államigazgatási szervezetrendszer. https://www.parlament.hu/documents/10181/303867/2015_1_teruleti_allamig_rdsz/32d65a92-10f0-49e0-afd6-ebcf687d263f (2021.03.17.)

¹⁵¹ A járáások kialakításáról szóló 1299/2011. (IX. 1.) Korm. határozat.

¹⁵² SIKET: i. m. 81.

önkormányzati rendszer funkcióinak jelentős csökkenésével, mozgásterének szűkülésével, önállóságának csorbulásával járt együtt, azaz önkormányzati dominanciájú területi kormányzást felváltotta a centralizált (dekoncentrált), helyi állam modell, aminek hatékonysága egyelőre kétséges.”¹⁵³

Fentiek alapján – és Siket Judit megállapításával egyetértve – a jegyzőnek mint az államigazgatás helyi szereplőjének szerepe eliminálódott.¹⁵⁴

2.2. A jegyző mint gyámhatóság

A Gyt. hatálybalépésével egy, már régóta kodifikálásra váró területet sikerült a jogalkotónak hiánypótolni, amivel a gyámság és gondnokság intézményének, valamint eljárásrendjének alapjait fektették le. Ahogyan a Ht., úgy a Gyt. megalkotása körül is vita bontakozott ki. A fő kérdések az új törvény alapelvei mellett a gyámhatósági szervezetrendszer körül fogalmazódtak meg:¹⁵⁵ bírósági vagy közigazgatási hatáskörbe utalják-e ezen ügyeket. Többen aggályosnak tartották¹⁵⁶ ugyanis, hogy a „gyámhatósági jogkörben is vitás magánjogi kérdésekben is közigazgatási hatósági hozzon határozatot, mert ezzel elvonja az ügyet az illetékes hatóság, a független bíróság hatásköréből”,¹⁵⁷ tudniillik a községi és a törvényhatósági törvény hatálybalépése előtt a bíróságok gyakorolták ezen hatásköröket.¹⁵⁸

¹⁵³ DRASKOVICH: i. m. 2.

¹⁵⁴ SIKET: i. m. 88.

¹⁵⁵ DEGRÉ: i. m. 124.

¹⁵⁶ Horváth Boldizsár szerint: „A második alapelv, a mely ezen törvényjavaslaton átvonul, és a melyre én soha semmi körülmények közt nem adhatnám szavazatomat: az, hogy közigazgatási hatóságokat inaugurál oly jogkérdésekre nézve, a melyek kétségtelenül és feltétlenül a bírói hatalom, a törvénykezés hatáskörébe tartoznak.”

[https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-](https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1875_10/?pg=347&layout=s&query=k%C3%B6zigazgat%C3%A1s)

[1875_10/?pg=347&layout=s&query=k%C3%B6zigazgat%C3%A1s](https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1875_10/?pg=347&layout=s&query=k%C3%B6zigazgat%C3%A1s) (2025.02.20.)

Képviselőházi napló, 1875. X. k. 337.

Szilágyi Dezső véleménye: „Elismerem azonban készséggel, hogy e törvényjavaslat igyekezett a magánjogi vitás kérdéseket és jogokat lehetőleg bírói eldöntés alá sorolni ; elismerem ezen ügykezetet, de állítom azt is, hogy ebben a tekintetben sem kielégítő, s lesz szerencsém több példát idézni, melyek szerint magánjogok a bírák kompetenciája alól elvonatván — pedig nem hiszem, hogy ez célzatában lett volna a javaslatnak, — talán éppen a szerkezet gondatlansága miatt kizárólag közigazgatási elintézésnek vettetnék alá.”

Képviselőházi napló, 1875. X. k. 375.

[https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-](https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1875_10/?pg=385&layout=s&query=k%C3%B6zigazgat%C3%A1s)

[1875_10/?pg=385&layout=s&query=k%C3%B6zigazgat%C3%A1s](https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1875_10/?pg=385&layout=s&query=k%C3%B6zigazgat%C3%A1s) (2025.02.20.)

¹⁵⁷ DEGRÉ: i. m. 125.

¹⁵⁸ Ld. a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában megalkotott 1868. évi LIV. törvény 23. §-át: Az árva- és gyámhatósági ügyekben, valamint a gondnokság (curatela) eseteiben illetékes bíróságnak azon városi, vagy megyei törvényszék tekintendő, mely a 37. § értelmében az örökösödési perek elintézésére van hivatva.

2.2.1. A jegyzői gyámhatóság a Gyt. időszakában

A Gyt. 1878. január 15-i hatálybalépésével a közigazgatás győzedelmeskedett. A gyámsági és gondnoksági ügyek értelemszerűen igazodtak a közigazgatási szervezetrendszerhez, hiszen a községektől egészen a vármegyéig kiterjesztett volt azok gyakorlása. Kezdetben az árva- és gyámhatósági ügyeket a rendezett tanácsú városok,¹⁵⁹ valamint a törvényhatóságok árvaszékei¹⁶⁰ gyakorolták. A rendezett tanácsú városokban működő árvaszékek tagjai voltak a polgármester, a városi ügyész, a számvevő, árvaszéki (egy vagy több) ülnök és szavazattal nem bíró közgyám.¹⁶¹ A törvényhatóságokban pedig az elnök, legalább két ülnök, a tiszti ügyész, a számvevő, egy jegyző és szavazattal nem bíró közgyám.¹⁶² A községeket nem ruházták fel ilyen irányú feladatokkal. Kivételt jelentettek azonban azok, amelyek elegendő szellemi és anyagi képességgel bírtak, így a közigazgatási bizottság meghallgatásával a belügyminiszter felruházhatta őket a gyámoltak vagy gondnokoltak pénzeinek és értékeinek kezelésére.¹⁶³ Azzal indokolták, hogy „általában a község nem alkalmas árvapénz-kezelésre, mert hiányzik legtöbbször a szakavatott egyén, hiányzik a kellő biztosságot nyújtó helyiség és tartály, nehézséggel jár a gyakori ellenőrzés.”¹⁶⁴ A községek tehát e vonatkozásban csak a pénzkezelést nem végezheték, ellenben más feladatokat igen. A Gyt. a községi jegyzőt, körjegyzőt jelölte ki például a halálesetek felvételére, a hagyaték gondosságának biztosítására, a hagyaték leltározására, amennyiben nem volt nevezett gyám vagy gondnok, gyámot vagy gondnokot javasolt.¹⁶⁵ A községek feladatai közé tartozott, hogy részt vettek az örökösödési eljárás megindításában és lefolytatásában, felügyelték és ellenőrizték a gyámoltak és gondnokoltak személyi és vagyoni ügyeit, véleményt alkottak a gyámoltat érintő kérdésekben, végrehajtották az árvaszék határozatait, gondoskodtak a vagyontalan árvák ellátásáról és képzéséről.¹⁶⁶ A jegyző mellett gyámhatósági tevékenységet látott el az ún. közgyám, akit minden községnek kötelező volt alkalmaznia. Feladatai közé tartozott többek között, hogy felügyeljen a zár alá tett hagyatéokra, gyám vagy gondnokoltat hozott javaslatba, közreműködött a leltározásnál, helyettesítette a gyámot vagy a gondnokoltat,

¹⁵⁹ 1871. évi XVIII. törvénycikk 24. §.

¹⁶⁰ 1870. évi XLII. törvénycikk 9. §.

¹⁶¹ 1871. évi XVIII. törvénycikk 24. §.

¹⁶² 1870. évi XLII. törvénycikk 9. §.

¹⁶³ Gyt. 174. §.

¹⁶⁴ A Gyt. II. rész I. Fejezetéhez fűzött indokolása.

¹⁶⁵ Gyt. 169. §.

¹⁶⁶ ZÁMBÓ GÉZA: A gyámhatóságok, árvaszékek szervezete, eljárása a kiegyezés után. *Jogelméleti Szemle*. 2003/4. sz. 3.

amíg azt ki nem rendelték, helyettesítette a rokonokat, közvetítette az érintkezést a gyám vagy gondnok és a szülők, nagyszülők esetleg rokonok között.¹⁶⁷ Érdemes kiemelni, hogy a kis- és nagyközségekben a gyámügyeket teljes egészében a járási szinten működő szolgabíró felügyelte.¹⁶⁸ A községekben tehát a községi előljáróságok, a jegyző, illetve körjegyző és a községi közgyám voltak a gyámhatósági feladatok végrehajtói. Az árvaszéki rendszer a Gyt. hatálybalépését követően is fennmaradt, azaz a törvényhatóság és a rendezett tanácsú városok rendelkeztek velük, de tagjai szavazati jogait illetően állt be némi változás, úgy mint a jegyző, aki csak akkor bírt szavazati joggal, ha ülnököt helyettesített¹⁶⁹ vagy az ügyész, aki nem szavazhatott.¹⁷⁰ Az árvaszékek tanácsban jártak el, végrehajtó közegei községi szinten a szolgabírák és a községi előljárók voltak, a rendezett tanácsú városokban az árvaszék kiküldött tagjai, a törvényhatósági jogú városokban a tanács erre kirendelt tagja vagy tagjai, Budapesten a kerületi előljáróság.¹⁷¹ A gyámhatósági szervezetrendszer felsőbb fokai a törvényhatósági bizottság, a közigazgatási bizottság, végül a belügyminiszter voltak,¹⁷² a tanácsai jelleg megszűnt,¹⁷³ helyébe minden kérdésben az előadó-ülnök saját felelősségére intézkedett vagy határozott.¹⁷⁴

2.2.2. A jegyzői gyámhatóság a Csjt. időszakában

A Gyt. rendelkezései gyakorlatilag 75 éven keresztül, a Csjt. 1953. január 1. napi hatálybalépéséig fennmaradt. Az ezt követő tanácsrendszeri időszakban a gyámhatósági feladat- és hatásköröket elsőként a gyámhatósági eljárás szabályozása tárgyában megalkotott 10/1952. B. M. számú utasítás szabályozta. Eszerint gyámsági és gondnoksági ügyekben elsőfokon a következő hatóságok jártak el: Budapesten a városi kerületi tanács végrehajtóbizottsága, más városban a városi tanács végrehajtóbizottsága, községekben a járási tanács végrehajtóbizottsága.¹⁷⁵ Ezt váltotta fel a gyámügyi eljárás szabályozásáról szóló 955-84/1954. O. M. számú utasítás, amely már a tanácsok végrehajtóbizottságainak

¹⁶⁷ Gyt. 170. §.

¹⁶⁸ Gyt. 175. §.

¹⁶⁹ Gyt. 177. §.

¹⁷⁰ Gyt. 179. §.

¹⁷¹ Gyt. 184. §.

KULCSÁR JUDIT: Jogtörténeti- és elméleti bevezető a kiskorúak vagyonának szülői kezeléséről. https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34597/Themis_2015_jun_Kulcsar_Judit_p_200-224.pdf;jsessionid=F81C3D5CF50AAEEE7DFCF8C46EB37DF5?sequence=1 (2025.02.23.)

¹⁷³ A közszolgálatban álló tisztviselők és egyéb alkalmazottak létszámának csökkentéséről és egyes kapcsolatos intézkedésekről szóló 1923. évi XXXV. törvénycikk 13. §.

¹⁷⁴ Uo.

¹⁷⁵ 10/1952. B. M. számú utasítás 1. §.

oktatási osztályához telepítette a gyámhatósági feladat- és hatásköröket.¹⁷⁶ A gyámhatóságok feladatköre kiterjedt a kiskorúak gondozásának, nevelésének, testi és szellemi fejlődésének előmozdítása és támogatására, személyi és vagyoni érdekeik védelmének ellenőrzésére, a testi, vagy szellemi fogyatékoságuk miatt cselekvőképtelen, vagy korlátozottan cselekvőképes, illetőleg vagyoni ügyeik ellátásában korlátozott nagykorú személyek törvényes képviselőtől való gondoskodására, ügyeik intézésének állandó felügyeletére és irányítására, továbbá a jogszabályok által megjelölt egyéb ügyek intézésére.¹⁷⁷ Hatáskörüket az alábbi ügyekben gyakorolták: a szülői felügyelet gyakorlásával, a gyám kirendelésével, a kiskorúak házasságkötésének engedélyezésével, a kiskorúak állami gondozásbavételével, a kiskorúak örökbefogadásával és az örökbefogadás felbontásával, a kiskorúak családi jogállásának rendezésével, a kiskorúak láthatásával, a kiskorúak erkölcsi züllésének és bűnözésének megelőzésével, a kiskorúak és a gondnokság alatt állók vagyonának kezelésével, a gondnok (eseti, ideiglenes és zárgondnok) kirendelésével, végül a nagykorúak olyan családjogi ügyeivel kapcsolatos intézkedések, amelyeket az utasítás külön elrendelt.¹⁷⁸ A gyámhatósági szervezetrendszer felépítésének következő állomása volt az 1969. október 1. nappal hatályba lépett, a gyámhatósági eljárásról szóló 6/1969. (VIII. 30.) MM rendelet, amely alapvetően nem változtatott az korábbi utasításokban foglaltakon, csupán annyiban, hogy Budapesten továbbra is a tanács végrehajtóbizottságának oktatási osztálya, míg megyei jogú városokban a városi kerületi tanács végrehajtó bizottságának igazgatási osztálya; járási jogú városokban a városi tanács végrehajtó bizottságának igazgatási osztálya; községekben és nagyközségekben a járási tanács végrehajtó bizottságának igazgatási osztálya, illetőleg a rendelet 5. §-ban megjelölt hatáskörök vonatkozásában a községi, nagyközségi tanács végrehajtó bizottságának szakigazgatási szerve látta el a gyámügyi feladatokat. E között szerepelt például a kiskorúak segélyezése, a kiskorú ideiglenes hatállyal beutalása a legközelebbi megyei gyermek- és ifjúságvédő intézetbe, a halaszthatatlan gyámi (gondnoki) teendők ellátása mindaddig, amíg a gyámhatóság által kirendelt gyám (gondnok) megkezdte működését.¹⁷⁹ 1974-től kezdődően – igazodva ahhoz, hogy mely miniszter felügyelte a gyámügyet – Budapesten már a fővárosi kerületi tanács végrehajtó bizottságának művelődésügyi osztálya; megyei városokban a városi tanács kerületi hivatala; városokban a városi tanács végrehajtó bizottságának igazgatási osztálya; községekben és nagyközségekben a megyei

¹⁷⁶ 955-84/1954. O. M. számú utasítás 1. §.

¹⁷⁷ 955-84/1954. O. M. számú utasítás 4. § (1) bekezdés a) pont.

¹⁷⁸ 955-84/1954. O. M. számú utasítás 5. § (2) bekezdés.

¹⁷⁹ 6/1969. (VIII. 30.) MM rendelet 5. §.

tanács végrehajtó bizottságának járási hivatala, illetőleg a rendelet 5. §-ban megjelölt hatáskörök vonatkozásában a községi, nagyközségi tanács végrehajtó bizottságának szakigazgatási szerve gyakorolta az elsőfokú gyámhatósági feladat- és hatáskört. A járások 1984-ben történt megszüntetésével első fokú gyámhatóság volt a fővárosi kerületi tanács végrehajtó bizottságának művelődési feladatot ellátó szakigazgatási szerve; a megyei városi hivatal; a városi tanács végrehajtó bizottságának igazgatási feladatot ellátó szakigazgatási szerve; a községi, nagyközségi tanács végrehajtó bizottságának szakigazgatási szerve – kivéve, hogy a városi tanács végrehajtó bizottságának igazgatási feladatot ellátó szakigazgatási szerve, illetőleg a megyei városi hivatal gyakorolja az első fokú hatásköröket község és nagyközség tekintetében a gyámság és a gondnokság, az örökbefogadás és az örökbefogadás felbontása, továbbá községre kiterjedően az intézeti elhelyezés, valamint az állami gondozás vonatkozásában.¹⁸⁰ A következő szakaszt az 1987. július 1. és 1997. október 31. között hatályban lévő, a gyámhatóságokról, egyes gyámhatósági feladatokról és a gámyhatósági eljárásról szóló 12/1987. (VI. 29.) MM rendelet jelentette, melyben meghatározásra került, hogy gyámhatósági ügyekben első fokon jár el a községekben a községi tanács végrehajtó bizottságának egységes szakigazgatási szerve, a városokban a városi tanács végrehajtó bizottsága igazgatási feladatot ellátó szakigazgatási szerve, a megyei városokban a megyei városi hivatal, a főváros kerületeiben a kerületi tanács végrehajtó bizottsága gyámügyi feladatot ellátó szakigazgatási szerve.¹⁸¹ 1990-ben a tanácsrendszert felváltotta az önkormányzati rendszer, illetve megszűntek a szakigazgatási szervek is, a gyámhatósági feladat- és hatáskörök a települési önkormányzatok jegyzőihöz kerültek.¹⁸² Általános szabályként került megfogalmazásra, hogy a községben, a városban, a megyei városban és a fővárosi

¹⁸⁰ 1/1974. (VI. 27.) OM. rendelet 1. §.

¹⁸¹ 12/1987. (VI. 29.) MM rendelet 1. §.

¹⁸² Ld. a helyi önkormányzatok megalakulásával összefüggő kiegészítő és átmeneti szabályokról szóló 1990. évi LXXXIII. törvény 2-3. §-ai:

2. § A tanács szervei vagy tisztségviselői részére megállapított államigazgatási feladatok és hatáskörök – 1990. szeptember 30-át követően hatályba lépő törvény, illetőleg kormányrendelet eltérő rendelkezéséig – a következő szervek feladat- és hatáskörébe kerülnek át:

a) a tanácstestülettől, bizottságtól, a végrehajtó bizottságtól a képviselőtestülethez;
b) a tanácselnöktől vagy a tanácselnök-helyettestől a polgármesterhez, illetőleg a főpolgármesterhez vagy a megyei közgyűlés elnökéhez;
c) a titkártól, a szakigazgatási szervtől, megyei városi hivataltól vagy vezetőjétől jegyzőhöz, illetőleg a főjegyzőhöz.

3. § Az első fokon a tanács szervei vagy tisztségviselői részére megállapított államigazgatási hatósági hatáskörökben – az 1990. szeptember 30-át követően hatályba lépő törvény, illetőleg kormányrendelet eltérő rendelkezéséig – a következő szervek járnak el:

a) a tanácstestület, a végrehajtó bizottság, illetőleg a tanácselnök hatásköre esetében a polgármester, illetőleg a főpolgármester vagy a megyei közgyűlés elnöke;
b) a titkár, a szakigazgatási szerv, a megyei városi hivatal vagy azok vezetőjének hatásköre esetében a jegyző, illetőleg a főjegyző.

kerületben működő gyámhatóság az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről szóló 1981. évi I. törvény (a továbbiakban: Áe.), valamint a rendeletben foglaltak szerint – meghatározott kivétellel – ellátja mindazokat a feladatokat, amelyeket jogszabály az első fokú gyámhatóság hatáskörébe utal.¹⁸³ A városokban és a megyei városokban működő gyámhatóságok – a községekre is kiterjedően – első fokon jártak el például a következő ügyekben: hozzájárulás az apaságnak és az anyaságnak, továbbá az utólagos házasságkötés hatályának bírósági megállapítása iránti per megindításához, teljesen cselekvőképtelen jogosult esetén, gyermekelhelyezési per indítása, kiskorú intézeti elhelyezése, kiskorú intézeti nevelésbe vétele, kiskorú ideiglenes elhelyezése a különélő másik szülőnél vagy alkalmas más személynél, kiskorú állami nevelésbe vétele, szülői felügyelet megszüntetése vagy visszaállítása iránti per indítása, kiskorú részére gyám rendelése, gondnok rendelése. A gyámhatósági hatáskörök felsorolását végül 1992. február 15. napjával hatályon kívül helyezték, figyelemmel arra, hogy ezen időponttól kezdődően a települési önkormányzat jegyzője mindazon feladat- és hatásköröket első fokon gyakorolta, amelyeket jogszabály a gyámhatóságok feladat- és hatáskörébe utalt.¹⁸⁴ Így gyámhatósági ügyekben első fokon a települési önkormányzat jegyzője valamint a köztársasági megbízott járt el (gyámhatóságok).¹⁸⁵ A települési önkormányzat jegyzője tehát az 1990-es évektől kezdődően gyakorlatilag a jogszabályban foglalt kivételekkel járt el első fokon, biztosítva ezzel azt, hogy az állampolgárokhoz legközelebb eső helyen kell az ügyintézésnek megvalósulnia.

2.2.3. A jegyzői gyámhatóság a Gyvt. időszakában

A Kormány 1995-ben fogadta el a gyermekek védelméről, valamint a szociális és gyámhivatalokról szóló koncepciót, amely a gyámügyi igazgatás korszerűsítését a területi közigazgatási szervek átfogó reformjában látta.¹⁸⁶ Határozatában célul tűzte ki, hogy vizsgálják felül a területi és helyi államigazgatási szervek feladat- és hatásköreit, indokolt esetben válasszák szét a hatósági jellegű államigazgatási ügyek csoportját más, főként szolgáltató jellegű igazgatási feladatoktól, a hatáskör-szétválasztással nem érintett állami hatósági jellegű hatásköröket főszabályként köztisztviselőket foglalkoztató államigazgatási

¹⁸³ 12/1987. (VI. 29.) MM rendelet 2. §.

¹⁸⁴ A helyi önkormányzatok polgármestereinek és jegyzőinek, valamint a köztársasági megbízottak népjóléti igazgatási feladat- és hatáskörének megállapításáról szóló 22/1992. (I. 28.) Korm. rendelet 9. §.

¹⁸⁵ 12/1987. (VI. 29.) MM rendelet 1. § - 1992. július 18-i időállapot.

¹⁸⁶ A Gyvt.-hez fűzött általános indokolás.

szervek lássák el.¹⁸⁷ Mindez azt jelentette, hogy az elsőfokú gyámhatósági feladatokat a speciális szakmai felkészültségre tekintettel a városi, fővárosi kerületi polgármesteri hivatal gyámügyi ügyintézője lássa el – a települési önkormányzatokra kiterjedő hatáskörrel –, amely megoldás semmiképpen sem jelenti az önkormányzati hatáskörök kiürítését, az önkormányzati jogok csorbítását, s amely megoldási alternatívát már az önkormányzati törvény is tartalmazza.¹⁸⁸ A Gyvt. 1997-es hatálybalépésével a települési önkormányzatok jegyzőit és a gyámhivatalt nevezte meg gyámhatósággént.¹⁸⁹ Utóbbi alatt a Gyer. 1. mellékletében kijelölt illetékességű városi (több településre kiterjedően), valamint fővárosi kerületi polgármesteri hivatal gyermekvédelmi és gyámügyi ügyintézőjét, továbbá a megyei, fővárosi közigazgatási hivatal gyermekvédelmi és gyámügyi feladatot ellátó szervét értették.¹⁹⁰ A törvény egyébiránt nevesítette a helyi önkormányzatok feladatait,¹⁹¹ illetve a gyámhatóságok (jegyző, városi gyámhivatal) feladat- és hatásköreit is. A települési önkormányzat jegyzőjének feladatai közé tartozott – többek között – a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot felvétele, külön jogszabályban meghatározott esetben ügygondnok, eseti gondnok kirendelése, a kirendelt gondnok felmentése, továbbá munkadíjának megállapítása, a gyámhivatal felkérésére a gyámsági és gondnoksági ügyekben leltározási feladatok végzése, környezettanulmány készítése, valamint közreműködés a gyámhivatali határozat végrehajtásában, a szülő nyilatkozatának felvétele, amelyben hozzájárul gyermeke ismeretlen személy általi örökbefogadásához, a gyermek védelembe vételéről és annak megszüntetéséről való döntés, közreműködés a gyermektartásdíj iránti igény érvényesítésében a nemzetközi szerződésben meghatározottak szerint, közreműködés a gondozási díj, valamint a megelőlegezett gyermektartásdíj behajtásában.¹⁹² A települési önkormányzat jegyzője mellett a városi gyámhivatal különösen az alábbi feladatok látta el: elhelyezi a gyermeket ideiglenes hatállyal a különélő másik szülőnél, más hozzátartozónál vagy alkalmas más személynél, illetve nevelőszülőnél, – ha erre nincs mód – gyermekotthonban vagy más bentlakásos

¹⁸⁷ A területi államigazgatási szervek reformjának fő irányairól szóló 1105/1995.(XI. 1.) Korm. határozat.

¹⁸⁸ A Gyvt.-hez fűzött általános indokolás.

¹⁸⁹ Gyvt. 5. § k) pont.

¹⁹⁰ Gyer. 1. § (1) bekezdés.

¹⁹¹ Például: Gyvt. 94. § (1) bekezdés: A települési önkormányzat, fővárosban a fővárosi kerületi önkormányzat feladata a gyermekek védelme helyi ellátó rendszerének kiépítése és működtetése, a területén lakó gyermekek ellátásának megszervezése.

Gyvt. 94. § (2) bekezdés: A települési önkormányzat az e törvényben foglaltak szerint biztosítja a rendszeres gyermekvédelmi támogatást, a rendkívüli gyermekvédelmi támogatást, a személyes gondoskodást nyújtó alapellátások keretében a gyermekjóléti szolgáltatást, a gyermekek napközbeni ellátását, a gyermekek átmeneti gondozását, szervezi és közvetíti a másol igénybe vehető ellátásokhoz való hozzájutást.

¹⁹² Gyvt. 107. §.

intézményben, megállapítja a szülői felügyeleti jog feléledését, dönt a más szerv által alkalmazott ideiglenes hatályú elhelyezés megszüntetéséről és megváltoztatásáról, átmeneti nevelésbe veszi a gyermeket, és egyidejűleg gyámot (hivatásos gyámot) rendel, tartós nevelésbe veszi a gyermeket, és egyidejűleg gyámot (hivatásos gyámot) rendel.¹⁹³ Emellett a gyermek családi jogállásának rendezése érdekében,¹⁹⁴ az örökbefogadással kapcsolatban,¹⁹⁵ a szülői felügyeleti joggal, illetve gyermektartásdíjjal,¹⁹⁶ a gyámsággal és gondnoksággal,¹⁹⁷ vagyonkezeléssel¹⁹⁸ kapcsolatban is ellátott feladatokat. A törvény átfogó módosítása 2002-ben történt meg.¹⁹⁹ Ebben többek között a gyámügyi feladatok kiegészültek a gyermekvédelmi feladatok ellátásával, pontosították az illetékességi szabályokat, differenciálták a települési önkormányzatok feladatellátási kötelezettségét, egyértelműen meghatározták a gyámügyi eljárás szabályainak az államigazgatási eljárás szabályaitól való eltérését.²⁰⁰ A feladat- és hatáskörök tekintetében 2007-ben akként döntött a jogalkotó, hogy alacsonyabb, kormányrendeleti szinten szabályozza azokat, így született meg a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyár.), amely jelenleg is hatályos. A korábbiakban már említett és itt pusztán a téma megértése szempontjából ismét kiemelésre kerülő, 2013. január 1. napi hatállyal létrejövő járási hivatalok a korábbi struktúrát megváltoztatták és számos gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskör került át ezen szervezetekhez. Értelmszerűen a változást a jogszabályoknak is követniük kellett, ami azt indukálta, hogy a települési önkormányzat jegyzőjének valamint a városi gyámhivatal ügyintézőjének feladatai lecsökkentek, illetve megszűntek.²⁰¹ E „profiltisztítás” okait az előzőekben bemutattam.

¹⁹³ Gyvt. 109. §.

¹⁹⁴ Gyvt. 111. §.

¹⁹⁵ Gyvt. 112. §.

¹⁹⁶ Gyvt. 114. §.

¹⁹⁷ Gyvt. 115. §.

¹⁹⁸ Gyvt. 116. §.

¹⁹⁹ Ld. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény módosításáról szóló 2002. évi IX. törvény.

²⁰⁰ A 2002. évi IX. törvényhez fűzött általános indokolás.

²⁰¹ A Gyár.-ban a jegyző számára megállapított 13 feladatból 5 maradt, a városi gyámhivatal ügyintézőjének feladatait pedig teljes egészében a járási gyámhivatal vette át.

2.3. Az anyakönyvvezető

A Ht. megalkotása mögött több fontos ok is húzódott, amely igen heves vitákat²⁰² váltott ki.²⁰³ Egyrésztől egységesíteni kívánták az addigi heterogén házassági jogot, hiszen a különböző vallási felekezetű személyek által megkötött vegyes házasságok kapcsán kettős jogot, kettős bíraskodást volt szükséges alkalmazni, ami „a házasság intézményének szilárdságát megrendítették, ellentétes jogállapotokat létesítettek és a visszaélések egész sorozatára vezettek.”²⁰⁴ Másrésztől a felekezeti kényszer megszüntetésével utat nyitottak azon személyek házasságkötése előtt is, akik nem tartoztak egyikhez sem, harmadrészt pedig az állami anyakönyvezés elsődlegességét és ezzel az egyházi anyakönyvezés háttérbe szorítását indukálták. A korábban működő felekezeti anyakönyvvezetők helyét – akik attól függően, hogy mely egyházzal volt szó, papok, lelkészek voltak – a közigazgatás személyzete vette át. Az ehhez vezető út sem volt azonban zökkenőmentes.

2.3.1. Az anyakönyvvezető feladat- és hatásköre az állami anyakönyvezés bevezetésekor

Az állami anyakönyvezés bevezetésével felmerült a kérdés, hogy a jövőre nézve kinek és miért kell ellátnia végső soron ezt a feladatot. Az állami anyakönyvekről szóló törvénycikk indokolása pontosan meghatározta:

„Anyakönyvvezetők gyanánt való alkalmazásra első sorban a rendes hivatali kötelékben álló egyének és pedig ezek között főleg a városi és községi tisztviselők a legalkalmasabbak. Nemcsak azért, mert ott helyben, hol az anyakönyveket vezetik, tekintélylyel birnak, hanem mert egyéb hivatali teendőikkel kapcsolatosan az anyakönyvvezetést is elvégezhetik és ennél fogva a feladat ezen az uton legolcsóbban oldható meg.”²⁰⁵

²⁰² Képviselőházi napló, 1892. XVI. k. 292. 6-11., 318.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1892_16/?pg=11&layout=s (2023.03.03.)

Képviselőház Napló 1865/65. X. k. 173. l.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1865_10/?pg=182&layout=s (2022.01.09.)

²⁰³ KONCZ IBOLYA KATALIN: A Polgári Házasságról Szóló Törvényjavaslat vitája a Képviselőház előtt.

https://www.matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_31_2013/ISSN_0866-6032_tomus_31_2013_055-065.pdf (2023.03.03.)

²⁰⁴ A Ht. indokolása.

²⁰⁵ Uo.

Az állami anyakönyvekről szóló törvénycikk miniszteri indoklásában elismerésre került, hogy az anyakönyvezés állami feladat²⁰⁶ és mint olyat, a „polgári közegnek”²⁰⁷ kell elvégeznie. A kérdés abban állt, hogy e polgári közeg alatt kit értett a jogalkotó? A törvényjavaslat tárgyalása során kibontakozott vitán például Kovács Albert országgyűlési képviselő felszólalásában a körjegyzők alkalmatlanságát emelte ki, míg az egyházi személyeket méltatta.²⁰⁸ Hieronymi Károly belügyminiszter úgy foglalt állást a kérdésben, hogy a községi szinten működő szakemberekre szükség van, rájuk lehet támaszkodni, sőt, ha szükséges, akkor megfelelő díjazás ellenében az ország különböző pontjairól is lehet szakembert találni.²⁰⁹ Gróf Apponyi Albert épp az ellenezőjét látta, véleménye szerint az

²⁰⁶ „Azzal, hogy a születési, házassági és halálozási anyakönyvek vezetése az állam közegeire bízatik, és hogy ezen állami anyakönyvekbe minden állampolgár születése, házassága és halálozása, vallására való tekintet nélkül, egyaránt feljegyeztetik, az állam oly feladatot vesz saját tevékenységi körébe, mely természeténél és lényegénél fogva oda tartozik.

Születés, házasságra lépés és halál, mint a személyi lét kezdete és megszűnése, s a család alapítása, azok a forduló pontok az ember életében, melyekhez mint alaphoz tapadnak a személyiség összes jogai és kötelességei. Az egyesek magán, családi és öröklési jogi viszonyainak biztos alapokra fektetése, köz- és magánéletük minden vonatkozásaiban való rendezése érdekében feltétlenül szükséges ezen személyi alapállapotok folytonos, megbízható módon világlatban tartása. Minthogy pedig erre az egyes polgár csak aránytalan fáradsággal és költségekkel lenne képes, az anyakönyveknek ezen célból való vezetése; állami feladat.” A Ht. indoklása.

²⁰⁷ „Már az akkori vitákban ki lett emelve, hogy a végcél az állami intézmények teljes kiépítése, az állam megerősödése, az állami feladatoknak szabatos teljesítése, az állami tevékenység szabad, üdvös működése és a vallási béke biztosítása. Egyetértett a t. ház e kérdéssel kapcsolatosan abban is, hogy az állam és egyház között a funkciók összezavarásának meg kell szűnnie.”

Jellinek Arthur a képviselőhez igazságügyi bizottságának előadója felszólalása

Képviselőházi napló, 1892. XIX. k. 345. 4.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1892_19/?pg=12&layout=s (2025.02.15.)

²⁰⁸ „Azonban, ha az ember a dolog természetét, valamint az ezen ügyben tett némely hézagos nyilatkozatokat tekintetbe veszi, azt kell hinnie, hogy a körjegyzőkre gondolt a törvényjavaslat is, a t. miniszter úr is, mint oly közegekre, a kik az anyakönyveket vezetni fogják. [...] Azonban nem habozom kijelenteni most sem azt, hogy épen ezen működési körben a kevésbé megbízható elemek feltűnő nagy percentszázalékot képviselnek. Hiszen maga a t. miniszter úr tette itt a házban azt a nyilatkozatot, hogy saját maga is körülbelül 500-ra teszi ezek között a meg nem bízható egyének számát, a mely bizony az összes létszámhoz képest rettenetes nagy mennyiség. Hiszen a közelmúltban egy egész vármegyében a körjegyzőknek a többsége helyezettett egy, vagy más szempontból kifogás alá, és ugyanott hihetetlen botrányok kerültek napfényre [...] Egy nagy hírű kúriai bírósági elnök, [...] azt az adatot közölte, hogy évenként 300—400-ra megy a körjegyzők ellen azon perek száma, melyek egész a kúria büntető osztályáig feljönnek [...]”

Képviselőházi napló, 1892. XIX. k. 345. 9-10.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1892_19/?pg=17&layout=s (2025.02.15.)

²⁰⁹ „Azt mondja gr. Apponyi Albert t. képviselő úr, hogy én nem bizonyítottam azt, hogy az egyik vidéknek az intelligenciájában való deficitjét fedezni lehet a másik vidék intelligenciájának többletéből és drasztikus például felhozta, hogy a békési embert nem lehet rávenni, hogy ily csekély fizetésért elmenjen Máramarosba rövid időre ideiglenesen szolgálni. Az én tapasztalataim szerint, ha az illető vidéken csakugyan nem találhatók alkalmas közegek [...], és oda máshonnan kellene importálni, mindig fogunk elegendő számmal közegeket kapni, ha nekik a megélhetésre szükséges anyagi eszközöket megadjuk. És én nem osztom t. képviselőtársamnak azon nézetében sem, hogy azok az elemek, melyek ily hivatali funkciókra vállalkozni fognak, az intelligencia söpredéke volnának, mert akármiféle hivatalos állásra hirdettetik nálunk pályázat, sohasem az a baj, hogy kevesen folyamodnak, hanem az, hogy özönével érkeznek a folyamodványok. És ha csakugyan más vidékről kell majd egyént alkalmazni, és erre az anyakönyvvezetői állásra pályázat fog hirdettetni, méltóztassanak elhinni, [...] most is ép annyian fognak jelentkezni, mint akkor, ha az adminisztráció újjá lesz alakítva.”

Képviselőházi Napló, 1892. XIX. k. 346. 50.

akkori közigazgatásnak helyi szinten nincs meg a stabil alapja. Elsőként a községek helyzetét kell rendezni, majd dönteni az anyakönyvezés kérdésében.²¹⁰

Emellett vita bontakozott ki arról is, hogy az anyakönyvvezetők választással vagy kinevezéssel kerüljenek-e székükbe. Tóth János országgyűlési képviselő előbbi mellett tette le voksát,²¹¹ a belügyminiszter pedig inkább a kinevezést részesítette előnyben.²¹² A törvényt végül 1894. december 9-én szentesítette az uralkodó, kihirdetésére 1894. december 18-án került sor, hatálybalépése 1895. október 1. napján történt meg.

Az állami anyakönyvezés és annak végrehajtásának kulcsszereplői az anyakönyvvezetők voltak, akiket a székhely szerint illetékes közigazgatási bizottság meghallgatásával a belügyminiszter nevezett ki.²¹³ Érdeemes azonban felhívni a figyelmet az állam anyakönyvekről szóló törvény néhány átmeneti rendelkezésére: „Azt a napot, melyen az ezen törvény alapján kinevezendő anyakönyvvezetők a születések és halálesetek nyilvántartására és tanusítására vonatkozó működésüket megkezdik, a ministerium határozza meg.”²¹⁴ Értelemszerű ugyanis, hogy az „átállás” nem történhetett meg azonnal. Az egyházak által vezetett anyakönyvek továbbra is fennmaradtak (azokba adatokat

²¹⁰ „E két indokból állok azon alapon, hogy Magyarországon az anyakönyvi kérdés helyesen csak a közigazgatási szervezet reformja után oldható meg, és hogy azon dilettáns társaság belevonása, melylyel a minszter úr a fennálló közigazgatási szervezet hiányait ki akarja egészíteni, ez intézménynek hitelét nem fogja emelni, pénzügyi következményeit súlyosítja a nép előtti érthetlenebbé és enneélfogva gyűlöletesebbé is fogja tenni.” (...) „Azt hiszem, mindazon számítások, melyek arra nézve történtek, hogy községi organumaink mekkora része megbízható, mekkora része nem alkalmas, mind rózsásan festik a helyzetet és nem ütik meg a valóság mértékét.”

Képviselőházi Napló, 1892. XIX. k. 346. 55.

²¹¹ „Fennálló törvényeink értelmében hazánkban a közigazgatás terén az állami feladatok helyi keresztülvitelére és végrehajtására szolgáló egész szervezet és [...] a közigazgatási tisztviselők, a választás alapelvein állanak. [...] ez biztosítja e nemzetnek az őt megillető jogos befolyást a nemzetet érintő legfontosabb ügyek vitelére az által, hogy megadja a nemzetnek a határozási jogot arra, hogy megválasztja és kijelöli azon egyéneket és tisztviselőket, a kik irányában a legnagyobb garanciát látja arra nézve, hogy saját és az állam érdekeit a leghelyesebben meg fogják védeni. [...] bátor vagyok a függetlenségi és 48-as párt nevében arra kérni a t. házat, hogy az általunk ajánlott és következőleg szóló új szakaszt elfogadni méltóztassék. [...] »Az anyakönyvvezetőt a székhely szerint illetékes törvényhatósági bizottság a jelen törvényben előírt képesítéssel bíró összes pályázók közül életfogytiglan szabadon választja.«”

Képviselőházi Napló, 1892. XIX. k. 347. 59.

²¹² „A mi azon elvet illeti, hogy az anyakönyvvezető ne kineveztesse, hanem választassák, nem akarok most kitérni arra a nagyelvű kérdésre, vajjon a tisztviselők választása, vagy kineveztetése helyes-e, mert e tekintetben fennáll ugyan közöttem és a t. indítványozó képviselő úr közöttem teljes nagyságban az elvi ellentét, de azt hiszem, hogy éppen itt alig van gyakorlati jelentősége ezen ellentétnek. Mert, t. ház, e törvényjavaslat abból indul ki, hogy mindenütt lehetőleg a községi eljárás valamelyik tagja bizassék meg az anyakönyvek vezetésére. Már pedig a községi eljárások összes tagjai, kivéven a rendezett tanácsokban a rendőrkapitányokat, a kik a dolog természete szerint csak kivételesen, vagy éppen sohasem fognak megválasztani az anyakönyv vezetésével, a többi tisztviselők és eljárásági tagok valamennyien választás útján nyerték hivatalukat.”

Képviselőházi Napló, 1892. XIX. k. 347. 60.

²¹³ 1894. évi XXXIII. törvénycikk 6. §.

²¹⁴ 1894. évi XXXIII. törvénycikk 90. §.

bejegyezhetek, de joghatásokkal már nem bírt), az abban foglaltak adattartalmáról anyakönyvi kivonatot a törvény hatályába lépését követően is kiállíthatott és ki is kellett állítania a felekezeti anyakönyvvezetőnek, amely közokiratnak minősült.²¹⁵

Anyakönyvvezetők voltak elsősorban: a székesfővárosban a kerületi előjáróságok tagjai, a törvényhatósági joggal felruházott városokban a városi tisztviselők, rendezett tanácsú városokban, továbbá nagy- és kisközségekben az előjárók közül nevezték ki. Kivételes esetekben a járási szolgabíró is kinevezhető volt.²¹⁶ A jogalkotó azonban figyelemmel volt olyan helyzetekre is, amelynek során akár helyettes, akár megfelelő szakember hiányában kell ellátni az anyakönyvvezetői feladatokat. Ebben az esetben hivatali kötelékben nem álló személy is (akár községi és állami tanító)²¹⁷ kinevezhető volt, ha magyar állampolgár, legalább 24 éves, gondnokság vagy csőd alatt nem áll és kiskorúsága nincs meghosszabbítva és a törvényben meghatározott végzettséggel (gimnázium, reáltanoda, polgári iskola hat osztályának elvégzése, katonai tanfolyamot vagy kereskedelmi iskolát végzett) rendelkezik, továbbá büntett vagy vétség miatt vád alá helyezve vagy általában szabadságvesztés büntetése alatt nincs.²¹⁸ Kimondta még, hogy lelkész (rabbi) nem nevezhető ki anyakönyvvezetővé vagy helyettesévé.²¹⁹ Az anyakönyvvezető közhivatalnoknak minősült, kinevezése esetén esküt, illetve ünnepélyes fogadalmat tett.²²⁰ Feladatköre lényegében a születések, házasságkötések és halálozások regisztrálására és az okiratok kiállítására korlátozódott, de említésre méltó még a „törvénytelen gyermeknek természetes atyja által való elismerése”²²¹ regisztrációja is. Figyelemmel kellett lennie azon tényre, hogy „köteles a felek szóbeli vagy írásbeli bejelentésének helyességéről, ha abban kételkedni oka van, alkalmas módon meggyőződést szerezni.”²²²

A törvény hatálybalépését követően és az annak mentén felállított anyakönyvi kerületekben működni kellett anyakönyvvezetőnek, illetve egy vagy több helyettesnek.²²³ A törvény az anyakönyvvezetők díjazása kérdésében is rendelkezett. Ezt azért emelem ki,

²¹⁵ 1894. évi XXXIII. törvénycikk 93-94. §.

²¹⁶ 1894. évi XXXIII. törvénycikk 7. §.

²¹⁷ 1894. évi XXXIII. törvénycikk indokolása.

²¹⁸ 1894. évi XXXIII. törvénycikk 8. §.

²¹⁹ 1894. évi XXXIII. törvénycikk 9. §.

²²⁰ 1894. évi XXXIII. törvénycikk 12-13. §.

²²¹ 1894. évi XXXIII. törvénycikk 41. §.

²²² 1894. évi XXXIII. törvénycikk 23. §.

²²³ 1894. évi XXXIII. törvénycikk 4. §.

mert a törvény első módosítása²²⁴ kapcsán – többek között – épp a költséghatékonyság céljából reformálták meg az anyakönyvvezetői tisztség betöltésének kérdéskörét, amellett, hogy pontosabb képet kapunk arról, miért helyi szinten végezték az anyakönyvezést. A törvény meghatározta, hogy „községi anyakönyvi kerületekben a községi (kör-) jegyző az anyakönyvvezető s a rendszeresített álláson alkalmazott segédjegyző (jegyzősegéd, aljegyző) az anyakönyvvezető-helyettes.”²²⁵ A szabállyal gyakorlatilag az anyakönyvvezetői feladatok letéteményesévé a községi, valamint a körjegyzőket tették, külön kinevezés nélkül. Az így felszabaduló és korábban az anyakönyvvezetők számára megállapított tiszteledíjat tehát a jegyzők és segédjegyzők illetményének felemelésére vagy a községi közigazgatás támogatására fordíthatták. A törvény értelmében megkülönböztethettünk kinevezett és „hivatalból való” anyakönyvvezetőket.²²⁶ Feladat- és hatáskörüket tekintve nagyobb változást nem eredményezett a módosítás, ugyanakkor bemelésre került azon szakasz, miszerint „Az anyakönyvvezető hatásköre ugy a városi, mint a községi anyakönyvi kerületekben a házasságkötéseknél polgári tisztviselői minőségben való közreműködésre és a házassági anyakönyv vezetésére is kiterjed.”²²⁷ E feladat elvégzése azonban csak akkor illette meg az anyakönyvvezető helyetteset, ha már a 24. életévét betöltötte.²²⁸ Tudniillik a Ht. alapján házasságot polgári tisztviselő előtt lehetett megkötni, aki vagy az anyakönyvvezető, a törvényhatóság első tisztviselője, a főszolgabíró, a rendezett tanácsú város polgármestere, illetve az Osztrák-Magyar Monarchia diplomáciai képviselője lehetett.²²⁹ E körből a jegyzőség kizárattott és csak az állami anyakönyvekről szóló törvény módosítását követően nyílt meg a jegyzők előtti házasság megkötésének útja. Az anyakönyvi kerületek konkretizálása is itt történik meg a községek és körjegyzőségek vonatkozásában, ugyanis a törvény szerint minden nagyközség és minden körjegyzőség egy-egy anyakönyvi kerületet alkot.²³⁰ A törvény célja az anyakönyvi funkcióknak a községi közigazgatási szervezetbe való minél teljesebb beolvasztása volt,²³¹ mellyel a községi közigazgatást kívánták szerves kapcsolatba hozni az anyakönyvvezetéssel, hiszen az volt a szándék, hogy ott legyenek ezek a feladatok ellátva, ahol felmerülnek; akár születésről, házasságkötésről vagy halálesetről van szó, a lakosság a

²²⁴ Az állami anyakönyvekről szóló 1894:XIII. tc. módosításáról szóló 1904. évi XXXVI. törvénycikk.

²²⁵ 1904. évi XXXVI. törvénycikk 2. §.

²²⁶ DOLENECZ JÓZSEF: *Az új anyakönyvi törvény*. Budapest, Gyakorlati Közigazgatási Könyvtár és Döntvénytár, 1905. 4.

²²⁷ 1904. évi XXXVI. törvénycikk 5. §.

²²⁸ 1904. évi XXXVI. törvénycikk 5. §.

²²⁹ Ht. 29. §.

²³⁰ 1904. évi XXXVI. törvénycikk 1. §.

²³¹ DOLENECZ: i. m. 6.

lehető legközelebb, azaz a községben tudja elintézni mindezt.²³² A korábbi kételyek – mint hogy a községi jegyzők, körjegyzők nem képesek az anyakönyvvezetői feladatok ellátására – eloszlatásra kerültek.

„Azóta az anyakönyvi intézmény is tökélesedett, fejlesztett, valamint a községi és körjegyzők hivatali minősítését is emelték. Úgy, hogy a községi és körjegyzők ma sokkal magasabb elméleti képzettséggel, iskolázottsággal bírnak, mint a képesítésnek az a foka, melyet úgy a régi, mint az új törvény a hivatali köteléken kívül álló anyakönyvvezetőktől követel.”²³³

2.3.2. Az anyakönyvvezető feladat- és hatásköre a Csjt. időszakában

Az állami anyakönyvekről szóló törvény egészen 1952. december 31. napjáig volt hatályban. Az anyakönyvvezetői feladat- és hatáskörökben számottevő változás nem volt tapasztalható, azonban a két világháború közötti időszakban egyre szűkebbé vált a helyi önkormányzatok jogköre. Ezt támasztja alá a helyi szinten kiépülő, közvetlenül a minisztériumtól függő, kihelyezett igazgatási szervek, állami szakigazgatási szervek létrehozása, amellyel például az anyakönyvvezetők is állami szervekké váltak,²³⁴ attól függetlenül, hogy ugyanúgy községi szinten is működtek.

Az anyakönyvvezetés szempontjából ezen éra elsődleges jogforrása az anyakönyvekről szóló 1952. évi 19. törvényerejű rendelet volt, amely deklarálta, hogy az anyakönyvek vezetése egyrészről állami feladat,²³⁵ másrészről a bejegyzések megtételére az anyakönyvvezetők és anyakönyvvezetőhelyettesek jogosultak,²³⁶ akiket kezdetben a belügyminiszter, illetőleg az általa megbízott szerv nevezett ki.²³⁷ Mindezt az 1963. évi 1. törvényerejű rendelettel 1963. január 1-től úgy módosították, hogy az anyakönyvvezetők kinevezését községekben a községi tanács végrehajtó bizottsága, városokban a városi, városi (fővárosi) kerületi tanács végrehajtó bizottsága igazgatási osztályának vezetője végezte,²³⁸ beintegrálva őket a tanácsi igazgatási szervezetrendszerbe. „Az integrálás azt jelentette, hogy az

²³² DOLENECZ: i. m. 7.

²³³ DOLENECZ: i. m. 8.

²³⁴ CSIZMADIA-KOVÁCS-ASZTALOS: i. m. 536., 546-547.

²³⁵ Az anyakönyvekről szóló 1952. évi 19. törvényerejű rendelet 1. § (3) bekezdés.

²³⁶ Az anyakönyvekről szóló 1952. évi 19. törvényerejű rendelet 1. § (3) bekezdés.

²³⁷ Az anyakönyvekről szóló 1952. évi 19. törvényerejű rendelet 1. § (3) bekezdés (1953. január 1. – 1962. december 31. közötti időállapot).

²³⁸ Az anyakönyvekről szóló 1952. évi 19. törvényerejű rendelet 3. § (1963. január 1. – 1963. december 31. közötti időállapot).

anyakönyvvezetőt és az anyakönyvvezető-helyettesét ettől kezdve nem a belügyminiszter, illetőleg az általa megbízott szerv nevezte ki. Az anyakönyvvezető – más tanácsi alkalmazottakhoz hasonlóan – a tanács szakigazgatási szervének dolgozója volt.”²³⁹ Az anyakönyvekről és a házasságkötési eljárásról szóló 1963. évi 33. törvényerejű rendelet 1964. január 1-től nem változtatott az anyakönyvvezetők jogállásán. A törvény értelmében a községekben ugyanúgy a községi tanács végrehajtó bizottsága, városokban a városi, városi (fővárosi) kerületi tanács végrehajtó bizottsága igazgatási osztályának vezetője hatáskörébe tartozott az anyakönyvvezető alkalmazása, azonban kinevezés helyett a megbízás fordulat került a jogszabályba.²⁴⁰ Feladataik közé tartozott a helyi tanács végrehajtóbizottsága kiküldöttjeként közreműködni a házasságkötésnél, vezetni a születési, a házassági és a halotti anyakönyvet, végül intézni az anyakönyvek vezetésével kapcsolatos ügyeket.²⁴¹ A jogszabály módosítását követően vezette a születési, a házassági és a halotti anyakönyvet; közreműködött a házasságkötésnél; intézte az anyakönyvi igazgatással kapcsolatos egyéb ügyeket; segítette az egyes családi eseményekkel kapcsolatos társadalmi ünnepek megrendezését.²⁴² Megszüntetésre került az anyakönyvvezető mint a helyi tanács végrehajtóbizottsága kiküldöttjeként való szerepeltetés, amelyet egyébiránt a Csjt. is tartalmazott 1974. június 30-ig: házasság akkor jön létre, ha az együttesen jelenlévő házasulók a helyi tanács végrehajtó bizottságának hivatalosan eljáró kiküldöttje²⁴³ (anyakönyvvezető) előtt személyesen kijelentik, hogy egymással házasságot kötnek.²⁴⁴ A rendelkezés 1974. július 1-től úgy módosult, hogy házasság akkor jön létre, ha az együttesen jelenlévő házasulók az anyakönyvvezető vagy a tanács végrehajtó bizottságának hivatalosan eljáró más kiküldöttje előtt személyesen kijelentik, hogy egymással házasságot kötnek. E rendelkezés 1991. július 21. napjáig volt hatályban. A korszak érdekessége továbbá, hogy a törvényerejű rendelet mellett két végrehajtási rendelet is tartalmazott (ugyanolyan tartalommal) rendelkezéseket az anyakönyvvezetői jogállás kapcsán: az anyakönyvek vezetéséről és a házasságkötési eljárásról szóló 38/1963. (XII. 25.) Korm. rendelet és az azonos címet viselő 6/1963. (TK. 8.) KE (kormányelnöki) utasítás.

²³⁹ UGRÓCZKY MÁRIA: *Anyakönyvi szakvizsga*. Budapest, SL és Társa Bt., 2022. 24.

²⁴⁰ Az anyakönyvekről és a házasságkötési eljárásról szóló 1963. évi 33. törvényerejű rendelet 4. § (2) bekezdés.

²⁴¹ Az anyakönyvekről szóló 1952. évi 19. törvényerejű rendelet 3. § (2) bekezdés.

²⁴² Az anyakönyvekről és a házasságkötési eljárásról szóló 1963. évi 33. törvényerejű rendelet 4. § (3) bekezdés.

²⁴³ A Csjt indokolása szerint a házasságkötésnél az állam részéről belföldön csak az anyakönyvvezető működhetik közre. A javaslat kifejezésre juttatja, hogy az anyakönyvvezető a házasságkötésnél mint a helyi tanács végrehajtóbizottságának kiküldöttje jár el.

²⁴⁴ Csjt. 2. § (1) bekezdés.

Az 1983. január 1. és 2014. június 30. napja között hatályban lévő, az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet deklarálta hatásköri szabályai között, hogy anyakönyvet a községi szakigazgatási szervnél, a városi és a fővárosi kerületi tanács végrehajtó bizottságának igazgatási feladatokat ellátó szakigazgatási szervénél, illetőleg a megyei városi kerületi hivatalnál az anyakönyvvezető vezeti.²⁴⁵ Végrehajtási rendelete a 2002. december 14. napig hatályban lévő, az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 2/1982. (VIII. 14.) MTTH rendelkezés (a továbbiakban: MTTH rendelkezés) volt, melynek 6. §-a alapján anyakönyvvezető községben a tanács végrehajtó bizottságának a titkára és a szakigazgatási szerv dolgozói közül az általa megbízott személy; városban, fővárosi kerületben az igazgatási feladatot ellátó szakigazgatási szerv vezetője és az igazgatási szerv dolgozói közül az általa megbízott személy; megyei városban a kerületi hivatal elnöke által a hivatal dolgozói közül megbízott személy.²⁴⁶ Feladatai közé tartozott, hogy közreműködött a házasságkötésnél; intézte az anyakönyvi igazgatással összefüggő ügyeket; közreműködött – szükség szerint – a családi események társadalmi megünneplésében.²⁴⁷ Kiemelendő még, hogy a jogszabály meghatározta: községben, városban, megyei városban és fővárosi kerületben legalább két anyakönyvvezetőt kell megbízni.²⁴⁸ Képesítési feltételei között szerepelt, hogy az Államigazgatási Főiskolán megfelelő képesítést szerezzen, továbbá a magyar külképviseleti hatóságnál anyakönyvvezetői feladatot ellátók kivételével – részleges vagy teljes anyakönyvi szakvizsgát tegyen.²⁴⁹

A törvényerejű rendelet és a végrehajtási rendelet életre hívását az indította meg, hogy az 1974. évi 8. törvényerejű rendelettel bevezetésre került a népszégnnyilvántartás, és mint új állami feladat végrehajtójaként a városi, fővárosi kerületi tanács végrehajtó bizottságának igazgatási feladatot ellátó szakigazgatási szervét, a megyei városi kerületi hivatal és a községi tanács végrehajtó bizottságának szakigazgatási szervét jelölte ki²⁵⁰ az anyakönyvi,

²⁴⁵ Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet 2. § (1) bekezdés.

²⁴⁶ MTTH rendelkezés 6. § (1) bekezdés.

²⁴⁷ MTTH rendelkezés 7. § (1) bekezdés.

²⁴⁸ MTTH rendelkezés 7. § (2) bekezdés.

²⁴⁹ MTTH rendelkezés 6. § (4) bekezdés.

²⁵⁰ Az állami népszégnnyilvántartásról szóló 1974. évi 8. törvényerejű rendelet 5. § (1) bekezdés.

a lakcímbjelentési és a hadkötelezettséggel összefüggő bejelentési ügyek intézésével együtt.²⁵¹

A rendszerváltozásból fakadóan a hatályban lévő anyakönyvi rendelkezéseket is módosítani volt szükséges. A helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről szóló 1991. évi XX. törvény értelmében az anyakönyvet a községben, városban, megyei jogú városban és fővárosi kerületben a települési önkormányzat polgármesteri hivatalának anyakönyvvezetője vezette. Anyakönyvvezetői feladatokat a jogszabályokban meghatározott képesítési feltételekkel rendelkező polgármester, jegyző, illetőleg a polgármesteri hivatal ügyintézője láthatott el.²⁵² Újdonság volt, hogy a jogszabály lehetőséget adott a polgármesternek az anyakönyvvezető által előkészített névadási, házasságkötési, polgári gyászszertartás levezetésére, melyre az anyakönyvvezetőre megállapított képesítési feltételek hiányában is jogosult volt, de az anyakönyvbe bejegyzést nem tehetett.²⁵³ Ugyanezen törvény mentén került módosításra a Csjt. is, amely immár nem tartalmazta „a tanács végrehajtó bizottságának hivatalosan eljáró más kiküldöttje” fordulatot, helyébe az anyakönyvvezető kifejezés lépett.²⁵⁴

2002. december 15-től az anyakönyveket községben, városban, megyei jogú városban és fővárosi kerületben a települési önkormányzat polgármesteri hivatalának anyakönyvvezetője vezette. Anyakönyvvezetői feladatokat a jogszabályokban meghatározott képesítési feltételekkel rendelkező polgármester, jegyző, illetőleg az illetékes települési önkormányzat polgármesteri hivatalának köztisztviselője láthatott el. A módosítás oka mögött az állt, hogy anyakönyvvezetői tevékenységet a polgármester és a jegyző mellett csak köztisztviselő láthat el.²⁵⁵

Az MTTH rendelkezés helyébe 2003. március 10-től az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviseléséről szóló 6/2003. (III. 7.) BM rendelet lépett, ezt egészítette ki az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviseléséről szóló 6/2003. (III. 7.) BM

²⁵¹ Az állami népszámlálástartásról szóló 1974. évi 8. törvényerejű rendelet 5. § (2) bekezdés.

²⁵² A helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről szóló 1991. évi XX. törvény 3. §.

²⁵³ A helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről szóló 1991. évi XX. törvény 3. §.

²⁵⁴ Csjt. 2. § (1) bekezdés.

²⁵⁵ Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviseléséről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról szóló 2002. évi XLV. törvény 1. §-ához fűzött indokolása.

rendelet módosításáról szóló 2/2006. (I. 13.) BM rendelet, amely szinte ugyanolyan tartalommal szabályozta az anyakönyvvezetők feladat- és hatáskörét. Mégis, ami említésre ad okot, hogy előbbi szerint az anyakönyvvezető megbízásából és felügyelete mellett, az anyakönyvbe más köztisztviselő is bejegyezhetett adatot az anyakönyvbe, de a bejegyzést ebben az esetben az anyakönyvvezető írta alá és felelt a bejegyzett adatok helyességéért.²⁵⁶

2.3.3. Az anyakönyvvezető feladat- és hatásköre az At. hatálybalépését követően

Az Országgyűlés 2010-ben fogadta el az At.-t, az azonban csak 2014. július 1. napján lépett hatályba. E négyéves időintervallumban a törvény többszöri módosításon esett át, hogy végeredményben minden rendelkezésre álljon az Elektronikus Anyakönyvi Rendszer (a továbbiakban: EAK) alkalmazásához. Az anyakönyvi feladatok ellátásához szükséges képesítési feltételeket és követelményeket az anyakönyvezéshez szükséges képesítési feltételekről szóló 76/2014. (III. 14.) Korm. rendelet tartalmazta. E szerint anyakönyvezést polgármester és jegyző anyakönyvi szakvizsgával vagy a közszolgálati tisztviselők képesítési előírásairól szóló kormányrendeletben²⁵⁷ az anyakönyvvezetői munkakörre meghatározott képesítéssel, valamint a polgármesteri hivatal és a közös önkormányzati hivatal köztisztviselője a közszolgálati tisztviselők képesítési előírásairól szóló kormányrendeletben meghatározott képesítéssel láthatta el.²⁵⁸ A kormányrendelet helyébe 2017. január 2. napi hatállyal lépett az anyakönyvi szervek kijelöléséről és az anyakönyvezéshez szükséges képesítési feltételekről szóló 415/2016. (XII. 14.) Korm. rendelet, amely lényegében megismételte az előző kormányrendelet rendelkezését az anyakönyvvezetői képesítés tekintetében. A törvény kimondta, hogy anyakönyvvezető a Kormány által rendeletben kijelölt személy,²⁵⁹ azaz – többek között – a polgármester, a jegyző, a polgármesteri hivatal és a közös önkormányzati hivatal köztisztviselője.²⁶⁰ Képesítési feltételei megegyeznek a fentiekben bemutatottakkal: a közszolgálati

²⁵⁶ Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviseléséről szóló 6/2003. (III. 7.) BM rendelet 6. §.

²⁵⁷ Ld.: a közszolgálati tisztviselők képesítési előírásairól szóló 29/2012. (III. 7.) Korm. rendelet 1. melléklet 25. pont: Anyakönyvi feladatkör: I. besorolási osztályban: felsőoktatásban szerzett szakképzettség és anyakönyvi szakvizsga. II. besorolási osztályban: érettségi végzettség és anyakönyvi szakvizsga.

²⁵⁸ Az anyakönyvezéshez szükséges képesítési feltételekről szóló 76/2014. (III. 14.) Korm. rendelet 1. §.

²⁵⁹ At. 3. § i) pontja, hatályos: 2017. július 1-től.

²⁶⁰ Az anyakönyvvezető és az anyakönyvi szervek eljárásáról és kijelöléséről, valamint az anyakönyvezéshez szükséges képesítési feltételekről szóló 174/2017. (VI. 30.) Korm. rendelet 1. § (1) bekezdése.

tisztviselők képesítési előírásairól szóló 29/2012. (III. 7.) Korm. rendeletben meghatározott képzettség és anyakönyvi szakvizsga.²⁶¹

A helyi szintű anyakönyvvezetési feladatok megoszlanak az anyakönyvvezető, a polgármester és a jegyző között. Az anyakönyvvezető – értelemszerűen – szélesebb hatáskörrel rendelkezik. Feladatai között szerepel különösen: vezeti az anyakönyvet, azaz adatbejegyzést, adatmódosítást, adattörlést végez,²⁶² az apai elismerő nyilatkozatok nyilvántartásába adatot jegyez be, adatot módosít,²⁶³ közreműködik a házasság megkötésében és a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésében,²⁶⁴ adattovábbítást végez²⁶⁵ stb. A jegyző hatásköre szűkebb: kérelemmel fordul a fővárosi, vármegyei kormányhivatalhoz helyettesítő anyakönyvvezető kijelölése iránt a települési anyakönyvvezető akadályoztatása, illetve hiánya esetén,²⁶⁶ dönt a házasság, illetve bejegyzett élettársi kapcsolat hivatali helyiségen, illetve hivatali munkaidőn kívüli megkötéséről, létesítéséről,²⁶⁷ dönt a házassági akadály alóli felmentés iránt benyújtott kérelemről,²⁶⁸ az okirat-nyilvántartás vezetéséhez adatokat szolgáltat.²⁶⁹ A polgármester hatásköre pedig csupán arra terjed ki, hogy közreműködik a házasság megkötésében, valamint a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésében, azonban az anyakönyvbe bejegyzést nem tehet.²⁷⁰ A hatáskörök ilyenén történő megosztása véleményem szerint helyes, így módosítására nincs szükség, ugyanis az anyakönyvvezető az, aki az állam meghosszabbított „kezeként” elsődlegesen végzi az anyakönyvvezetéssel kapcsolatos állami feladatokat, melynek során önállóan jár el, azaz nem jegyzői feladat- és hatáskört gyakorol. Tekintve, hogy minden képviselő-testület hivatalában legalább egy, városban, megyei jogú városban és fővárosi kerületben legalább két anyakönyvvezetőt kell

²⁶¹ Az anyakönyvi szakvizsga megléte feltétele az anyakönyvi feladatok elvégzésének, melyet polgármester, közszolgálati tisztviselő és kormánytisztviselő tehet. Az anyakönyvi szakvizsga letételének határideje a kinevezéstől számított egy év. A képzést a fővárosi és vármegyei kormányhivatal szervezi, amely írásbeli, szóbeli és gyakorlati vizsgarészekből tevődik össze. Erről részletesen lásd az anyakönyvi szakvizsgáról szóló 23/2017. (VIII. 7.) MvM rendeletet.

²⁶² At. 4. § (1) bekezdés a) pont.

²⁶³ At. 4. § (2) bekezdés.

²⁶⁴ At. 4. § (4) bekezdés.

²⁶⁵ At. 77. § c) pont.

²⁶⁶ Az anyakönyvvezető és az anyakönyvi szervek eljárásáról és kijelöléséről, valamint az anyakönyvezéshez szükséges képesítési feltételekről szóló 174/2017. (VI. 30.) Korm. rendelet 1. § (9) bekezdés.

²⁶⁷ At. 18. § (2) bekezdés, At. 32. § (2) bekezdés.

²⁶⁸ At. 22. § (4) bekezdés.

²⁶⁹ At. 71/A. § b) pont.

²⁷⁰ At. 4. § (5) bekezdés.

megbízni,²⁷¹ így a feladat ellátása biztosított. A települési önkormányzat jegyzője ezzel szemben a polgármesteri, illetve közös önkormányzati hivatalt vezeti,²⁷² gyakorolva a munkáltatói jogokat az anyakönyvvezető felett is,²⁷³ államigazgatási hatósági feladat- és hatáskörök címzettjeként²⁷⁴ pedig dönt ezen ügyekben. A polgármester mint a politikai szintér szereplője számára biztosított közreműködési lehetőséggel és anyakönyvvezetői „felügyelet” biztosításával a szakmaiság nem sérül.

Az anyakönyvvezető jogállásának és feladatainak történeti áttekintésével azt kívántam bemutatni és bizonyítani, hogy az állami anyakönyvezés bevezetése óta eltelt 150 év alatt stabil helyet foglaltak el a helyi igazgatás világában és ez jelenleg is így van. Feladat- és hatáskörük az idők során szinte változatlanok voltak, működésük mindig a közigazgatás legalsóbb fokához, a községhez kapcsolódott, attól függetlenül, hogy önálló vagy osztott munkakörben végezték tevékenységüket, önkormányzatiságról vagy centralizált államigazgatásról beszéltünk. A kezdeti bizonytalanság és szkepticizmus után kialakult új rendszerben kezdték meg munkájukat, majd főként a kistelepülések vonatkozásában a községi és körjegyzők vették át szerepüket. Az idő előrehaladtával azonban világossá vált, hogy ez különleges szakértelmet igénylő szakma, melyet megfelelő képezéssel rendelkezve szükséges ellátni. Ahogyan akkor, úgy a jelen közigazgatásában szintén tapasztalhatjuk, hogy anyakönyvvezetői feladatokat jegyzők is ellátnak. Ez természetesen nem csorbítja megítélésüket, sőt, mindinkább azt vetíti előre, hogy a jövőben – szakmai szempontból – e két személy közül az anyakönyvvezető az, aki reprezentálja a családjogi jogviszonyok (elektronikus) közigazgatási vetületeit helyi szinten.

3. Hatásköri problematikák

A jegyző, a jegyzői gyámhatóság és az anyakönyvvezető feladat- és hatáskörei változásának tárgyalását követően érdemes kitékintéssel lenni és felhívni a figyelmet e három hatóság hatásköre között fennálló párhuzamosságra. A járási hivatalok felállítását megelőzően a Gyvt. és a Gyer. különbséget tett ugyan a települési önkormányzat jegyzője és a városi gyámhivatal feladat- és hatáskörei között, azonban azok vonatkozásában némi átfedést tapasztalhattunk. Így fordulhatott az elő, hogy az egyébként egy szervezeten belül

²⁷¹ Az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet 1. § (1) bekezdés.

²⁷² Mötv. 81. § (1) bekezdés.

²⁷³ Mötv. 81. § (3) bekezdés b) pont.

²⁷⁴ Mötv. 81. § (3) bekezdés a) pont.

helyet foglaló jegyző és a városi gyámhivatal ügyintézője, sőt, az anyakönyvvezető is felvehetett apai elismerő nyilatkozatot. A Gyár. nem változtatott e kettősségen egészen 2013. január 1. napjáig. Ettől kezdődően a jegyzői gyámhatóság feladat- és hatásköre gyakorlatilag a környezettanulmányok elkészítésére, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság, az óvodáztatási támogatás megállapítására és egyéb, a törvényben vagy kormányrendeletben meghatározott és hatáskörébe utalt gyermekvédelmi és gyámügyi feladatok elvégzésére korlátozódott.²⁷⁵ 2013-tól tehát a járási gyámhivatal valamint az anyakönyvvezető (az At. alapján) vehetett fel apai elismerő nyilatkozatot, a jegyzői gyámhatóság feladata e körben megszűnt. E feladat ilyenén történő el-, illetve szétválasztásával a jegyzőt mint az államigazgatási szervezetrendszer szerves részét emelték ki és két, szintén államigazgatási feladat- és hatáskört gyakorló személy maradt. Véleményem szerint a jogalkotói szándék mögött az húzódhatott, hogy mindenképpen szükség volt egy helyi szinten működő szakemberre, aki mind a közel 3200 településen el tudja látni ez irányú tevékenységét, míg tudjuk, hogy a közös önkormányzati hivatali struktúra mentén ugyanennyi jegyző viszont nem áll(t) rendelkezésre. (Az más kérdés természetesen, ha az anyakönyvvezetői feladatokat is jegyző látja el.) Ezért az anyakönyvvezető bizonyulhatott a legalkalmasabbnak erre. A járási gyámhivatalok a korábbi városi gyámhivatalok helyét vették át lényegében, ugyanazokkal a feladatokkal. Itt merült fel a kérdés, hogy indokolt volt-e fenntartani az anyakönyvvezető és a járási gyámhivatal apai elismerő nyilatkozatok vonatkozásában fennálló párhuzamos hatáskörét. A válasz 2020-ban érkezett meg, amikor is bizonyos mértékű elmozdulás volt tapasztalható – a települési önkormányzat jegyzője újra részévé vált a rendszernek –, köszönhetően egy Kormányrendeletnek.²⁷⁶ E jogszabály alapján a települési önkormányzat jegyzője csak nagykorú apa esetében vesz fel teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot, a gyermek családi jogállásának rendezése érdekében megállapítja a gyermek családi és utónevét, hozzájárul a kiskorú gyermeknek az apaság megállapítása iránti perben az anya pertársaként való részvételéhez, megállapítja az ismeretlen szülőktől származó gyermek és a képzelt szülők adatait.²⁷⁷ Ezt kiegészítendő, 2020. márciusától gyakorolja a gyámhatósági névmegállapítással kapcsolatos, a Ptk. 4:151. §-ában meghatározott

²⁷⁵ Gyár. 3. § (1) bekezdés.

²⁷⁶ A fővárosi és megyei kormányhivatalok működésének egyszerűsítésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 360/2019. (XII. 30.) Kormányrendelet

²⁷⁷ A fővárosi és megyei kormányhivatalok működésének egyszerűsítésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 360/2019. (XII. 30.) Kormányrendelet 44. §.

hatásköröket.²⁷⁸ A jelenleg hatályos feladat- és hatáskörök megoszlását az 1. melléklet tartalmazza.

3.1. Apai elismerő nyilatkozatok

Látható, hogy gyakorlatilag egy esetben, nevezetesen az apai elismerő nyilatkozatokat érintően beszélhetünk a három hatóság tekintetében párhuzamos hatáskorról. Érdemes-e ezt a továbbiakban fenntartani? Szükség van-e a kiskorú vagy nagykorú gyermek tekintetében tett nyilatkozatok különbségtételére? Az apai elismerő nyilatkozat felvétele kapcsán azt gondolom, hogy nem szükséges fenntartani a jelenlegi hármass hatáskört, arra csak az anyakönyvvezető lehetne a jövőben jogosult. Megállapításomat arra alapozom, hogy az eljárások gyorsabbá és hatékonyabbá tételének mentén az anyakönyvvezető és a gyámhivatal tulajdonképpen közvetlenül kommunikál egymással szakrendszeri szinten. Ez azt jelenti, hogy a gyámhatóság a gyermek családból történő kiemelése, a családi jogállás rendezése, a származás megismeréséhez való jog biztosítása, az örökbefogadás, a kiskorú házasságkötésének előzetes engedélyezése, a szülői felügyelettel kapcsolatos ügyek, a gyám és gondnok kirendelése, valamint a bíróság vagy más hatóság előtti eljárás megindítása céljából az elektronikus anyakönyvben kezelt adatok teljes körét, valamint az elektronikus anyakönyvi alapíratot közvetlen hozzáféréssel jogosult átvenni, továbbá a papír alapú anyakönyvben nyilvántartott és az At. szerint az elektronikus anyakönyv adattartalmát képező adatot jogosult megtekinteni és átvenni, és az anyakönyvi alapíratot jogosult megtekinteni és arról másolatot kérni.²⁷⁹ Amennyiben tehát akár még meg nem született vagy már megszületett gyermek vonatkozásában tesznek apai elismerő nyilatkozatot, elegendő volna az elektronikus anyakönyvbe történő rögzítést követően – természetesen elektronikus úton – értesítéssel élni a gyámhivatal felé, sőt, a folyamat automatizálhatóvá tehető, hiszen az adatok bevitelével azonnal látható, hogy kis- vagy nagykorú gyermekről van szó. Jelenleg arra nincs lehetőség, hogy a gyámhivatal a fenti jogszabályi rendelkezést alkalmazva közvetlenül hozzáférjen az apai elismerő nyilatkozatok nyilvántartásához, ahogyan az anyakönyvvezető sem rendelkezik az általuk felvett nyilatkozatokról (elektronikus) információval. Emellett az ügyfelek az esetek többségében inkább az anyakönyvvezetőt keresik fel ez ügyben, sem pedig a jegyzőt. A bíróság, valamint a közjegyző előtt megtételre kerülő apai elismerő nyilatkozatok

²⁷⁸ A fővárosi és megyei kormányhivatalok működésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 31/2020. (II. 29.) Korm. rendelet 7. § (1) bekezdés.

²⁷⁹ At. 81/C. § (1) bekezdés c) pont.

lehetőségét szintén nem tartom a jövőben alkalmazandónak, figyelemmel arra, hogy e tekintetben országosan egy nyilvántartásnak, az EAK-nak kellene rendelkezésre állni, amelyből a fent részletezett szervek adatot igényélhetnek, betekintheznek a nyilvántartásba, megszüntetve ezzel a heterogenitást, a több, különböző szakrendszert, ami biztosítja a nyilvántartás monopóliumát, de elősegíti a rendszerek közötti átjárhatóságot.

3.2. A gyermek családi jogállásának rendezése

A további, jogszabályan felsorolt hatáskörök gyakorlatilag megosztottak és egymást kiegészítik, azonban fel szükséges hívni a figyelmet a gyermek családi jogállásának rendezése és a gyámhatósági névmegállapítás körében tapasztalható joghézagra. Amennyiben ismeretlen szülőktől származó vagy apa adatai nélkül anyakönyvezett gyermekről van szó, akkor az anyakönyvvezetőnek erről értesítenie szükséges a gyámhatóságot,²⁸⁰ a települési önkormányzat jegyzőjét. A jegyző tájékoztatja az anyát arról, hogy a gyermek érdekében a családi jogállás rendezése milyen módon biztosítható, és a kiskorú apa apai elismerő nyilatkozatának felvételére bármely gyámhivatal [a fővárosi és vármegyei kormányhivatal gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró járási (fővárosi kerületi) hivatala] illetékes, valamint, hogy az apai elismerő nyilatkozatot anyakönyvvezető, bíróság vagy közjegyző előtt is meg lehet tenni, ha van olyan férfi, aki a gyermeket magáénak elismeri.²⁸¹ A gyermek családi jogállásának rendezése érdekében lehetőség nyílik apai elismerő nyilatkozat megtételére, az apaság megállapítása iránti per megindítására vagy képzelt apa bejegyzésére, amelyről az anyát a fentiek mentén értesíteni kell, majd meghallgatni. Amennyiben a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat felvételére az anyakönyvvezető által küldött értesítés kézhezvételét követő harminc napon belül nem kerül sor, úgy a gyermek családi jogállásának rendezése érdekében az eljárást kiskorú apa esetén az illetékes gyámhivatal, nagykorú apa esetén az illetékes települési önkormányzat jegyzője hivatalból folytatja le.²⁸² A cél az, hogy az apa személye megállapításra kerüljön, melyre az alábbi megoldások lehetségesek.

Ad1) Apai elismerő nyilatkozat felvételére kerül sor, és a személyesen megjelent anyának és apának nyilatkoznia szükséges a gyermek családi nevééről, feltéve, hogy az apaság vélelme nem házassági köteléken alapszik, azaz az anya házassága megszűnt. Abban az

²⁸⁰ At. 88. §.

²⁸¹ Gyer. 54. § (1) bekezdés.

²⁸² Gyer. 54. § (2) bekezdés.

esetben ugyanis, ha az anya házassági kötelékben áll (attól függetlenül, hogy megszűnt a házassági életközösség), de van olyan férfi, aki a gyermeket magáénak elismeri, akkor ennek ellenére a gyermek apjának a férjet kell tekinteni.²⁸³ A gyermek családi neve így a korábban történt megállapodásuk alapján vagy annak hiányában a jegyző által kerül meghatározásra, illetve anyakönyvezésre. Az „ideális” állapot az, ha az apai elismerő nyilatkozat megtételének semmilyen akadályja nincs, így azt a nevet viselheti a gyermek, amiben a szülők megállapodtak.

Ad2) Az anya kérelmére képzelt apa megállapítása történik, feltéve, hogy nincs az apaság megállapítása iránti per folyamatban, illetve nincs eljárás folyamatban a gyermek örökbefogadásának engedélyezése iránt.²⁸⁴ A képzelt apa adatait (pl.: családi neve, utóneve, születési helye és ideje, lakóhelye)²⁸⁵ lehetőség szerint az anyával egyetértésben állapítja meg a jegyző és e fiktív személyt tekintik a gyermek apjának. A névviselés kérdésében az anya kérheti, hogy a képzelt személy családi neve a legközelebbi ismert anyai ági férfi felmenőjének családi neve legyen, saját családi neve legyen, vagy más, általa megjelölt családi név legyen, feltéve, hogy az más jogos érdekét nem sérti és a gyermekre nem sérelmes.²⁸⁶

Ad3) Az anyakönyvvezető értesítése nyomán a jegyző által kezdeményezett meghallgatáson a szülői felügyeletet közösen gyakorló együtt élő vagy különélő szülők egyike sem jelenik meg, így a gyermek családi és utónevének meghatározásával kapcsolatos megállapodásukat nem jelentik be, vagy a gyermek mindkét szülője ismeretlen, akkor szintén a jegyző lesz az, aki megállapítja a gyermek családi és utónevét.²⁸⁷ E vonatkozásban a jegyző tárgyalást tart a szülők megállapodásának elősegítésére vagy ha a gyermek mindkét szülője ismeretlen, határozattal dönt a gyermek családi és utónevéről, egyidejűleg megállapítja a képzelt szülők adatait,²⁸⁸ kivéve, ha az anya azért nem hallgatható meg, mert ismeretlen helyen tartózkodik, vagy a meghallgatáson a szabályszerű idézésre nem jelenik meg,²⁸⁹ akkor a települési

²⁸³ Ptk. 4:99. §.

²⁸⁴ Gyer. 60. § (1) bekezdés.

²⁸⁵ Gyer. 61. § (1) bekezdés.

²⁸⁶ Gyer. 61. § (2) bekezdés.

²⁸⁷ Ptk. 4:151. § (1) bekezdés.

²⁸⁸ Gyer. 21. § (1) bekezdés.

²⁸⁹ A Gyvt. 124. §-a lehetőséget ad az elővezetésre a nem mellőzhető meghallgatás, tárgyalás megtartása érdekében és a gyámhatóság az elővezetés ügyszí jövahagyás nélkül történő fogantatásáról dönthet a gyermek veszélyeztetettsége esetén, vagy ha a gondnokság alá helyezendő, vagy a cselekvőképességet érintő

önkormányzat jegyzője nem állapít meg képzelt apát a gyermek részére, és a gyermek az anya családi nevét viseli tovább.²⁹⁰

Ad4) A jogszabályok nem adnak egyértelmű választ arra a kérdésre, hogy ki tud érdemben nyilatkozni a gyermek családi és utónevéről, ki határozhatja azt meg, ha a szülői felügyeleti jog megszűnt. A Gyer. akként rendelkezik, hogy a szülői felügyeletet közösen gyakorló együtt élő vagy különélő szülők jogosultak a gyermek családi és utónevének meghatározásával kapcsolatos nyilatkozat megtételére.²⁹¹ A szülői felügyelet körébe tartozik a gyermek nevének meghatározása, gondozása és nevelése, tartózkodási helyének meghatározása, vagyonának kezelése, törvényes képviselőtének ellátása, a gyámnevezés és gyámságból való kizárás.²⁹² Megszűnésének esetköreit szintén a Ptk. határozza meg.²⁹³ Amennyiben a gyermeket érintő szülői felügyelet megszűnik, úgy a gyámhivatalnak hivatalból eljárásindítási kötelezettsége áll be a gyámrendelés iránt.²⁹⁴ A gyámhivatal gyámot a szülői felügyelet alatt nem álló gyermek részére rendel (ilyen eset pl.: ha a szülők meghaltak, a szülők felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, a szülők ismeretlen helyen távol vannak, vagy ténylegesen akadályozva vannak, a gyermeket a gyámhivatal nevelésbe vette stb.).²⁹⁵ A Ptk. a gyámság és annak gyakorlásával kapcsolatban kiemeli, hogy a szülői felügyeletet gyakorló szülő jogaira és kötelezettségeire vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a gyám jogaira és kötelezettségeire,²⁹⁶ azonban ez nem korlátlan. A gyám nem jogosult a gyermek nevének meghatározására, és nem adhat hozzájáruló nyilatkozatot a gyermek örökbefogadásához.²⁹⁷ Bár a Gyvt. kimondja, hogy gyámügyi eljárásban meg kell hallgatni a szülőt és más törvényes képviselőt, a gondozót, a korlátozottan cselekvőképes gyermeket, a cselekvőkétségében a gyámügyi eljárásban felmerülő jognyilatkozat tekintetében részlegesen korlátozott személyt és az ítélőképessége birtokában levő cselekvőképtelen gyermeket, továbbá minden esetben azt, akivel szemben kötelezettséget kívánnak megállapítani, valamint – szükség szerint – a gyermek más közeli

gondnokság alá helyezett személy érdekében azonnali intézkedés szükséges. Figyelemmel arra, hogy a Gyvt. a gyermek családi jogállásának rendezése kapcsán nem rendelkezik a meghallgatás, illetve tárgyalás megtartásának mellőzéséről, így ezen szabály alkalmazható a szülő(k) re.

²⁹⁰ Gyer. 61. § (3) bekezdés.

²⁹¹ Gyer. 21. § (1) bekezdés a) pont.

²⁹² Ptk. 4:146. § (2) bekezdés.

²⁹³ Ptk. 4:190-4:191. §.

²⁹⁴ Gyer. 127. § (1) bekezdés.

²⁹⁵ Gyer. 127. § (2) bekezdés.

²⁹⁶ Ptk. 4:234. § (2) bekezdés.

²⁹⁷ Ptk. 4: 235. § (1) bekezdés.

hozzátartozóit,²⁹⁸ e szabály alapján jelenleg nincs olyan személy, aki a gyermek családi és utónevét – amennyiben a szülői felügyelet megszűnt – meghatározhatná. De lege ferenda a Gyvt. és a Gyer. módosítása válhat szükségessé, tehát véleményem szerint a szülői felügyelet megszűnése esetére is hatáskört kell biztosítani, továbbá érdemes felülvizsgálni a jegyzői gyámhatóság jelenlegi feladat- és hatáskörét és adott esetben más, e feladatokhoz szorosabban kapcsolódó hatóság számára telepíteni azt.

A gyermek családi jogállásának rendezése kapcsán végül fontos megemlíteni, hogy ha a gyermek családi jogállása egyéves korában még mindig rendezetlen, a települési önkormányzat jegyzője megkeresi az anyát, és ismételten tájékoztatja a családi jogállás rendezésének lehetőségeiről.²⁹⁹ Attól függetlenül, hogy a gyermek nevének meghatározása a gyermek sorsát érintő lényeges kérdés, ennek elmulasztása mégsem von maga után szankciót, pedig „minden embernek kell, hogy legyen saját neve és ez a név nem helyettesíthető sem számmal, sem kóddal, sem egyéb szimbólummal.”³⁰⁰ „Az ember neve arra szolgál, hogy őt mástól megkülönböztesse. A név egyben hordozója lehet a családi kapcsolatnak (leszármazás, családba tartozás vagy azon kívüli lét), a társadalmi helyzetnek (korábban nemesi, nagycsaládi hovatartozás, előjogok), nemiségnek és a nemzeti hovatartozásnak.”³⁰¹ A gyermek egyéves korát követően megindításra kerülő családi jogállás rendezése kapcsán is igen szűkszavú a jogszabály. Világos, hogy ismét ugyanazon eszközök állnak rendelkezésére a jegyzőnek, de felmerül a kérdés, hogy mi történik abban az esetben, ha újra sikertelen volt az egész eljárás? Azt gondolom, hogy e tekintetben is reformra szorul a joganyag és megfontolandó, hogy szankciót helyezzenek kilátásba, rákényszerítve ezzel a szülő(ke)t, hogy gyermekük családjogi értelemben véve is rendezett státuszú legyen.

3.3. De lege ferenda javaslatok

A jegyzői gyámhatósági feladatok – egy kivételtől eltekintve (rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény megállapítása) – lényegében egyfajta közvetítő közegként kiegészítő, az anyakönyvvezető és a gyámhivatal munkáját segítő, a különböző jegyzőkönyv

²⁹⁸ Gyvt. 128. § (1) bekezdés.

²⁹⁹ Gyer. 61. § (5) bekezdés.

³⁰⁰ 58/2001. (XII. 7.) AB határozat.

³⁰¹ 995/B/1990. AB határozat.

felvétellel³⁰² vagy igazolás kiadásával³⁰³ kapcsolatos teendők ellátásából áll. Mindezek alapján joggal merülhet fel a kérdés, hogy szükség van-e még a jegyzői gyámhatóságra? Hatékonyabban valósulhatna-e meg a feladatellátás, ha az apai elismerő nyilatkozatok felvételét, a gyermek családi jogállásának rendezése érdekében a születési családi és utónév, az ismeretlen szülőktől származó gyermek és a képzelt szülők adatainak megállapítását, továbbá a kiskorú gyermeknek az apaság megállapítása iránti perben az anya pertársaként való részvétele kapcsán kiadásra kerülő hozzájárulást és a gyámhatósági névmegállapítást az anyakönyvvezető gyakorolná? Meggyőződésem szerint igen, ugyanis mind az anyakönyvvezető, mind a gyámhivatal egymással szoros kapcsolatban áll, gondoljunk csak a kiskorú házasságkötésének engedélyezésére vagy a már kifejtett apai elismerő nyilatkozatok felvételére. E viszonyrendszerben a jegyző számára megállapított gyámhatósági feladat- és hatásköröket a 2013. január 1. napi állapot szerint határozom meg, azaz kizárólag a környezettanulmány elkészítése és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény iránti kérelmek elbírálása maradna feladata. Az anyakönyvvezető lehet tehát a garancia a jelenleg jegyzői gyámhatósági hatáskörök gyakorlására annak okán, hogy azok szorosan összefüggnek az egyébként meglévő feladataival. Egy gyermek születése esetén az erről szóló bejelentés tartalmazza, hogy kik a szülők vagy az arra történő utalást, hogy az anya vagy az apa (esetleg mindkettő) adatai hiányoznak. A jelenlegi eljárásrend alapján a születés helye szerinti anyakönyvvezető az illetékes a születési anyakönyvbe történő bejegyzés teljesítésére.³⁰⁴ Apa adatai nélküli születés anyakönyvezése esetén már ismertetett folyamat mentén az anyakönyvvezető szerepe felértékelődhet és a jogszabályok módosításával a jegyző e folyamatból „kiiktatható”, hiszen az anyakönyvvezető számára a feladat ellátásához szükséges hatáskör biztosított, ezáltal a gyermek születési családi és utóneve, vagy adott esetben képzelt szülők megállapítása is megtörténhet egy szakrendszeren belül, egy személy által. A kiskorú gyermeknek az apaság megállapítása iránti perben az anya pertársaként való részvételéhez való hozzájárulás megadását szintén

³⁰² Pl.: Gyvt. 128. § (9) bekezdése: A gyámhatóság döntése alapján a Gyvt. 128. § (1)–(3) bekezdés szerinti jognyilatkozatok felvétele érdekében megkeresheti az illetékességi területén belül működő, a jognyilatkozatot tevő személy lakóhelye vagy tartózkodási helye szerinti jegyzőt. A jegyző a jognyilatkozat felvételéről, illetve a gyámhatóság által előre meghatározott kérdésekre adott válaszokról jegyzőkönyvet készít és azt megküldi a gyámhatóságnak.

Gyer. 56. § (7) bekezdés: Ha a Gyer. 56. § (6) bekezdésben meghatározott módon a hajadon családi állapot nem állapítható meg, az anya a települési önkormányzat jegyzője előtt nyilatkozik hajadon családi állapotáról. A települési önkormányzat jegyzője a nyilatkozatot jegyzőkönyvbe foglalja.

³⁰³ Gyer. 61/B. §: A települési önkormányzat jegyzője a szülő vagy más törvényes képviselő kérelmére igazolást állít ki arról, hogy a gyermek tekintetében az anyakönyvbe bejegyzett apa vagy anya képzelt személy.

³⁰⁴ At. 7. § (1) bekezdés.

anyakönyvvezetői hatáskörbe utalnám és e vonatkozásban az EAK-ban új funkcióként megjelenhetne. Végeredményben az anyakönyvvezető és a gyámhivatal tevékenységét hangolnám össze oly módon, hogy biztosítanám az EAK-hoz való közvetlen hozzáférést a gyámhivatalnak, ezáltal minden, gyermeket érintő ügyben a szükséges információk rendelkezésre állna, felesleges adatszolgáltatás kérése nélkül. Az adott eljárás végén az anyakönyvvezető az, aki az adatok birtokában megteszi a bejegyzést a nyilvántartásba, a gyámhivatal pedig tudomást szerezne minderről. Ezért álláspontom szerint a jegyzői gyámhatósági feladatok szűkítése, a 2013. január 1. napi hatályú rendelkezések visszaállítása, ezzel egyidejűleg pedig az anyakönyvvezetői feladatok növelése lehet a megoldás.

Összegzés

A közigazgatás, illetve közigazgatási jog szerepe a helyi szinten megjelenő családjogi jogviszonyokban is, hogy általa realizálódik, valósul meg az állami akarat. Feladata, hogy ehhez a jogszabályi háttérrel biztosítsa, továbbá megteremtse a végrehajtásához szükséges feltételeket. Funkciója pedig, hogy társadalomszervező tevékenységével kialakítson, elismerjen és védjen családi kapcsolatokat. Attól függetlenül, hogy a közigazgatás melyik alrendszeréről beszélünk, a családjogi jogviszonyok mindkét szinten értelmezhetők. A nehézség abban áll, hogy úgy alakítsa ki szervezetrendszerét, a feladat- és hatásköröket, hogy az állami feladatok végrehajtása a lehető legteljesebb mértékben történjen meg, elkerülve ezzel az esetleges párhuzamosságot, növelve ugyanakkor az állampolgárok közigazgatásba vetett bizalmát és csökkentve adminisztratív terhüket. A közigazgatásnak tehát a családjogi jogviszonyok kapcsán is szerepet kell vállalnia, mind az államigazgatás, mind az önkormányzati igazgatás szintjén. Utóbbi kapcsán az anyakönyvvezető, a jegyző, valamint a jegyzői gyámhatóság azok a szereplők, ahol mindez értelmet nyer. Láthattuk, hogy a járási hivatalok kialakításával és az államigazgatási feladatok hozzájuk történő telepítésével ugyan csökkent a jegyző feladat- és hatásköre, de az elmúlt több mint tíz évben bebizonyosodott, hogy mégsem lehet éles határvonalat húzni e két hatóság közé, hiszen vannak olyan közös tényezők, amelyeknek hiánya esetén a jelenleg működő szisztéma működésképtelenné válna. Ehhez társul még az anyakönyvvezető szerepe is, ugyanakkor az sem lehet megoldás, ha csak részfeladatokat telepítünk egy-egy hatóságra. Bármelyiket vizsgáljuk, a jogtörténeti elemzés rávilágított, hogy a helyi szint nem hanyagolható el, a területközi pedig nem értelmezhető a helyi szint nélkül; minden esetben működnie kell az állampolgárokhoz legközelebb eső szervnek. A jelenleg fennálló párhuzamos hatáskörök megszüntetésével racionalizálttá, hosszú távon pedig egyszerűbbé válnak az eljárások, hiszen a jegyző mint gyámhatóság szerepének anyakönyvvezetőre történő átruházásával végeredményben egy szakrendszert (EAK) használhatnak és a szükséges gyámhivatali hozzáférések, illetve adatcsere biztosításával a teljes helyi gyámhatósági ügyek egy helyen és személyben összpontosulnának anélkül, hogy az ügyfélnek több hatóságnál is meg kellene akár fizikailag, akár virtuálisan jelennie. Ehhez nélkülözhetetlen a jogszabályok módosítása, továbbá a rendszerkapcsolat kialakítása.

Vizsgálódásomban így arra a következtetésre jutottam, hogy a családjogi jogviszonyok helyi szinten történő megjelenésének és a hozzá kapcsolódó közigazgatási feladatok

végrehajtójának kulcsszereplője az anyakönyvvezető, aki a gyámhivatallal együtt, egymást kiegészítve, (elektronikus) összeköttetésben államigazgatási feladat- és hatásköreinek gyakorlása mentén testesíti meg az állam családjogi jogviszonyokkal kapcsolatos elvárásainak egységes egészét.

3. fejezet

Az elektronikus közigazgatás

Az elektronikus szó hallattán gyakran asszociálunk különböző, ma már szinte minden háztartásban megtalálható okos eszközünkre, a digitális, távoli, fizikai kapcsolatteremtést mellőző világra, amelynek startvonalát Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozása jelentette. A 2004. május 1. napját megelőző, majd azt követő időszakban beindult a jogharmonizációs, jogközelítési folyamat eredményeként a jogalkotó igyekezett összhangot teremteni a hazai és uniós normák között. A legfontosabb jogalkotási termék a belső piaci szolgáltatásokról szóló, 2006. december 12-i 2006/123/EK irányelv volt, melynek 8. cikke foglalkozott kifejezetten az elektronikus út igénybevételének tagállamok által történő kérdésével.³⁰⁵ A közigazgatási szolgáltatások – és ezzel egyetemben a helyi önkormányzatok által nyújtottak – esetében az Európai Unió nem titkolt szándéka, hogy az országhatárokon átnyúlóak vonatkozásában a gátakat felszámolja, az eljárásokat a közigazgatás kapacitásfejlesztésével minél egyszerűbbé tegye, csökkentve az ügyfelekre nehezedő adminisztratív terheket és a mérleg nyelvét abba az irányba terelje, amelynek középpontjában az elektronizáció áll. Jelen fejezetnek nem célja, hogy átfogóan bemutassa a különböző, elektronikus közigazgatással foglalkozó nemzetközi és hazai dokumentumokat, irányelveket, stratégiákat, mindössze azoknak a téma megértése szempontjából szükséges és fontos rendelkezései kerülnek kiemelésre.

³⁰⁵ 8. cikk Eljárások elektronikus úton

(1) A tagállamok biztosítják, hogy a szolgáltatási tevékenység nyújtására való jogosultsággal, valamint a szolgáltatási tevékenység gyakorlásával kapcsolatos minden eljárás és alaki követelmény egyszerűen teljesíthető legyen távolról és elektronikus úton az érintett egyablakos ügyintézési pontoknál és az érintett illetékes hatóságoknál

(2) Az (1) bekezdés nem alkalmazható a szolgáltatás nyújtásához használt helyiség vagy a szolgáltató által használt eszközök ellenőrzésére, továbbá a szolgáltató vagy felelősséggel rendelkező alkalmazottai képességét vagy személyes képességét érintő fizikai vizsgálatra sem.

(3) A Bizottság a 40. cikk (2) bekezdésében említett eljárással összhangban az információs rendszerek interoperabilitásának és az elektronikus eljárások tagállamok közötti használatának elősegítése érdekében részletes szabályokat fogad el e cikk (1) bekezdése végrehajtására, figyelembe véve a közösségi szinten kialakított közös szabványokat.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0123> (2021.03.17.)

- 1) Bangemann-jelentés: az információs társadalom kiépítése elkerülhetetlen és az ipari forradalomhoz hasonló jelentőségű;³⁰⁶ a jelentésben már szerepel az elektronikus kormányzati tevékenységgel kapcsolatos terület.³⁰⁷
- 2) eEurope akcióterv:³⁰⁸ célkitűzései között szerepelt, hogy bevezesse a polgárokat, a gazdasági élet szereplőit és a közigazgatást a digitális korba, digitálisan írástudó Európát képezzen, amely kész az új kezdeményezések finanszírozására és fejlesztésére, erősítse a szociális kohéziót és az online közigazgatás lehetőségét megteremtse.³⁰⁹
- 3) eEurope2002:³¹⁰ konkrét feladatokat határozott meg: alapvető közérdekű adatok közzététele a hálózaton, a tagállamoknak általános elektronikus hozzáférést kell biztosítaniuk az alapvető közigazgatási szolgáltatásokhoz, nyílt forráskódú szoftverek alkalmazása a közszektorban, támogatni kell az elektronikus aláírás használatát a közigazgatásban.³¹¹
- 4) eEurope2005:³¹² 2003 végéig a Bizottság ismerteti az interoperabilitás egyeztetett kereteit, 2004 végéig a tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy az alapvető közigazgatási szolgáltatások interaktívak és mindenki számára hozzáférhetőek legyenek 2005 végéig minden közigazgatási szerv rendelkezzen szélessávú hálózati összeköttetéssel.³¹³
- 5) i2010:³¹⁴ egységes európai információs tér kialakításának szorgalmazása, az IKT-kutatásokba történő befektetések és innováció megerősítése, befogadó európai információs társadalom elérése.³¹⁵

³⁰⁶ CSÁKI GYULA BALÁZS: *Az elektronikus közigazgatás tartalma és gyakorlatának egyes kérdései*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2010. 10.

³⁰⁷ PÉTERFALVI NORBERT: *Az elektronikus közigazgatás alapjai*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2014. 4.

³⁰⁸ eEurope <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eeurope-an-information-society-for-all.html> (2025.03.03.)

³⁰⁹ CSÁKI: i. m. 18.

³¹⁰ eEurope2002

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:l24226a> (2025.03.03.)

³¹¹ CSÁKI: i. m. 19.

³¹² eEurope2005

<https://eur-lex.europa.eu/HR/legal-content/summary/eeurope-2005.html> (2025.03.03.)

³¹³ CSÁKI: i. m. 21.

³¹⁴ ³¹⁴ i2010

<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/i2010-information-society-and-the-media-working-towards-growth-and-jobs.html?fromSummary=19> (2025.03.03.)

³¹⁵ CSÁKI: i. m. 22.

- 6) i2010 eGovernment:³¹⁶öt fő célkitűzése a hátramaradtak felzárkóztatása, azaz a társadalmi integráció felgyorsítása az elektronikus kormányzaton keresztül annak érdekében, hogy 2010-re minden polgár élvezhesse a megbízható, innovatív szolgáltatásokat és az azokhoz való könnyű hozzáférést. Az eredményesség és a hatékonyság elérése, azaz magas felhasználói elégedettség, átláthatóság, elszámoltathatóság megteremtése, valamint az adminisztratív terhek csökkentése. A polgárok és a vállalkozások javára nyújtott, nagy jelentőségű alapszolgáltatások (például közbeszerzés) elektronikus elérése és lebonyolítása. Lehetővé tenni a polgárok és a vállalkozások számára, hogy a közszolgáltatásokhoz 2010-re kényelmes, biztonságos és interoperábilis, hitelesített hozzáférést élvezhessenek egész Európában. A részvétel és a demokratikus döntéshozatal erősítése. Az elektronikus közigazgatás kiépítésével, megteremtésével az online közszolgáltatások révén leküzdhető a digitális megosztottság, megszüntethető a digitális kirekesztődés.³¹⁷
- 7) eGovernment2011-2015:³¹⁸ a felhasználók bevonása az interaktív elektronikus közszolgáltatások rendszerébe, a közszféra adatvagyonának üzleti célú további felhasználásának erősítése, a közigazgatási rendszer átláthatóságának javítása, akadálymentes közigazgatási szolgáltatások nyújtása a vállalkozások számára, EU-szerte a határok nélküli közigazgatási szolgáltatások megvalósítása, s ezáltal az egységes európai közigazgatási tér kialakítása, a közigazgatási szervezeten belül a hatékonyság növelése, az ügyfelek irányába pedig az adminisztratív terhek csökkentése.
- 8) Az európai digitális menetrend:³¹⁹ céljai között szerepelt az élénk egységes digitális piac kialakítása, melynek keretében például a határokon átnyúló internetes tranzakciók egyszerűsítése, a digitális szolgáltatások terén a nagyobb bizalom kiépítése szerepelt, emellett az interoperabilitás és nagy sebességű internet-hozzáférés biztosítása.

³¹⁶ i2010 eGovernment

<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/i2010-egovernment-action-plan.html> (2025.03.03.)

³¹⁷ PÉTERFALVI: i. m. 6.

³¹⁸ ³¹⁸ eGovernment 2011-2015

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0743:FIN:EN:PDF> (2025.03.03.)

³¹⁹ Az európai digitális menetrend

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:hu:PDF> (2025.03.03.)

- 9) E-kormányzat cselekvési terv (2016-2020):³²⁰ célja az igazgatási eljárások támogatása, a szolgáltatások minőségének a javítása, valamint a közigazgatás hatékonyságának fokozása a digitális technológia teljeskörű kihasználása révén. Célja továbbá a vállalkozásokra és állampolgárokat nehezedő adminisztratív terhek csökkentése azáltal, hogy a kapcsolattartás gyorsabb kényelmesebb és olcsóbb, ami az egész társadalom számára további gazdasági és társadalmi előnyökkel jár.

A számos irányelv, jelentés és program átültetésével több új fogalom jelent meg: e-kormányzás (e-governance), e-kormányzat (e-government), e-közigazgatás (e-administration), e-önkormányzás, e-ügyintézés, melyeket hazánkban is adaptálnia kellett, figyelembe véve, hogy egységes, mindenki által elfogadott fogalommeghatározás nincs.

„A fogalom-meghatározással kapcsolatban az első problémát mindjárt az angol government kifejezés magyar fordítása jelenti, amely csak tükörfordításban jelent kormányzatot. Ebből következik, hogy az angol electric government (e-government) kifejezést is a közhatalom gyakorlásában résztvevő valamennyi állami szervre vonatkoztatnunk kell. Ez az oka annak, hogy Magyarországon több szerző is következetesen – a kormányzathoz képest tágabban értelmezhető – „e-közigazgatás”-ra fordítja az e government kifejezést.”³²¹

Az elektronikus közigazgatás fogalmát az ENSZ 2002-ben akként határozta meg, hogy az elektronikus közigazgatás körébe sorolt minden olyan infokommunikációs eszközt, platformot és alkalmazást, amelyeket a közigazgatás használ.³²² Értelmezésében az e-government, az e-administration és az e-governance fogalmakat használta.³²³ Az előbbi kategóriájába sorolta például a polgárközpontú programok fejlesztését, az állampolgári részvétel ösztönzését és az online szolgáltatások tökéletesítését. Az e-administration jelentette a stratégiai tervezést a szolgáltatások elektronikus elérésre érdekében, a költséghatékonyság mérését az elektronikus szolgáltatások nyújtása tekintetében és a

³²⁰ E-kormányzati cselekvési terv (2016-2020)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4301896> (2025.03.03.)

³²¹ SÁNTA GYÖRGY: „Utazás a digitális állam körül”: e-közigazgatási úti beszámoló az elmúlt 10 évről. *Új Magyar Közigazgatás*. 2015/3. sz. 71.

³²² United Nations: Benchmarking E-government.

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://desapublications.un.org/file/790/download&ved=2ahUKEwjxLqysICMAxWk_rsIHTfUBkwQFnoECBcQAQ&usg=AOvVaw33qCUuvuj5RlyjLNB_Igw8 (2025.03.03.)

³²³ Uo.

humán-erőforrás feladatok ellátását. Utóbbi kapcsán ide sorolták annak vizsgálatát, hogy a technológia milyen hatással van a közigazgatási eljárásokra, célul tűzte ki a közigazgatási szervek közötti viszonyrendszer átalakítását és az állampolgári részvétel növelését, valamint szabályozási keretrendszerek kialakítását, az elektronikus aláírás alkalmazását, jogi feltételeinek megteremtését.³²⁴ Az OECD 2003-ban megalkotott fogalmában³²⁵ az elektronikus közigazgatás alatt az információs és kommunikációs technológiák, valamint részben az internet felhasználását értjük a jobb kormányzás érdekében.³²⁶ A hazai jogirodalom is tett kísérletet az elektronikus közigazgatás fogalmának, illetve tartalmának definiálására. Abban egyetértek Csáki-Hatalovics álláspontjával, hogy az elektronikus közigazgatás megjelenésével egyrészt a közigazgatásra vonatkozó fogalmi struktúra megváltozik, másrészt ezen túlmenően „akár strukturális átalakításokat is eredményeznek a közigazgatás minden értelmezési tartományában, a jogalkotástól egészen a háttérben folyó adminisztratív folyamatokig”.³²⁷ Emellett figyelemreméltó azon megállapítása is, hogy a technológia ilyen ütemű fejlődésével a közigazgatás nemzetközi jellegűvé válik, részben az Európai Unió által indukált folyamatok, részben a belülről felszínre törő új kihívások által.³²⁸ Értelmezésében elektronikus közigazgatás alatt a közigazgatási tevékenységek és az infokommunikációs eszközök és technológiák közötti kölcsönhatását érthetjük.³²⁹

Budai Balázs az e-government fogalmát az alábbiak szerint határozta meg: „a közszféra valamennyi külső és belső kapcsolatrendszerének gyökeres, tudásalapú átalakítása és racionalizálása, valamint szolgáltató jellegű újjászervezése – az információs kommunikációs technológiai alkalmazások közüzemszerű használata révén.”³³⁰ Ő az e-government kifejezést az elektronikus közigazgatással azonosította, amely tág értelemben az egész államigazgatás eszközrendszerét is magában foglalta.³³¹

A fenti megállapításokat alapul véve az elektronikus közigazgatás fogalmának meghatározása korántsem egyszerű feladat. Ez adódik egyrészt az infokommunikációs

³²⁴ CSÁKI-HATALOVICS GYULA BALÁZS - CZÉKMANN ZSOLT: Az elektronikus közigazgatás fogalma. In. CZÉKMANN ZSOLT (szerk.): *Infokommunikációs jog*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019. 17.

³²⁵ OECD: The E-government Imperative, OECD E-Government Studies.
https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2003/07/the-e-government-imperative_g1gh3444/9789264101197-en.pdf (2025.03.03.).

³²⁶ MOLNÁR PÉTER: Terminológiai változások az elektronikus közigazgatás területén.
https://epa.oszk.hu/03500/03515/00009/pdf/EPA03515_kre-dit_2022_01_08.pdf (2025.03.03.)

³²⁷ CSÁKI-HATALOVICS GYULA BALÁZS: A digitális közigazgatás.
https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/16201/10_csakigyula_t%C3%B6rdelt.pdf (2025.03.03.)

³²⁸ CSÁKI-HATALOVICS: i. m. 56.

³²⁹ Uo.

³³⁰ BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: *Az e-közigazgatás elmélete*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2009. 45.

³³¹ Uo.

technológiák elnevezésének és azok közigazgatásban történő alkalmazhatóságának, másrészt az idegen nyelvű definíciók megfelelő meghatározásának problematikájából.³³² Ennek ellenére úgy vélem, hogy az e-közigazgatás fogalma olvasatomban lefedi a központi, területi és helyi igazgatást is, beleértve az állam- és önkormányzati igazgatást, ennél fogva beszélhetünk e-önkormányzati igazgatásról, e-önkormányzatról is, ami szerves részét képezi az e-közigazgatásnak.

1. A hazai programok, tervek, stratégiák

Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozását követően vállalta, hogy – többek között – az elektronikus közigazgatás kiépítésével kapcsolatban keletkezett normákat implementálja, illetve szükség szerint megalkotja saját szabályrendszerét, melynek végső célpontjai az állampolgárok voltak az ügyek egyszerűbbé tétele mentén.

Az Európai Unió joganyagaihoz és egyéb iránymutatásaihoz hasonlóan, hazánkban is számos program, terv és stratégia³³³ látott napvilágot, melyek közül az alábbiak kerülnek kibontásra a családjogi jogviszonyok és elektronikus közigazgatás kapcsolatrendszerét illetően. Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program (a továbbiakban: Magyar Program)³³⁴, Digitális Megújulás Cselekvési Terv (2010-2014) (a továbbiakban: DMCsT),³³⁵ Nemzeti Infokommunikációs Stratégia (2014-2020) (a továbbiakban: NIS)³³⁶, Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia (2014-2020) (a továbbiakban: KKS)³³⁷, Nemzeti Digitalizációs Stratégia (2021-2030) (a továbbiakban: NDS),³³⁸ Nemzeti

³³² CSÁKI: i. m. 108-109.

³³³ Nemzeti Informatikai Stratégia (1995), Kormányzati Informatikai Stratégia (1998), Magyar válasz az Információs Társadalom kihívásaira (1999), Tézisek az információs társadalomról (2000), Magyar Informatikai Charta (2000), Nemzeti Információs Társadalom Stratégia (2001), Magyar Információs Társadalom Stratégia (2003), Nemzeti Szelessávú Stratégia (2005-2013), E-közigazgatás 2010 Stratégia és Programterv (2008-2010), Informatikai Átfogó Stratégia, Digitális Jólét Program.

³³⁴ Magyar Program.

<https://www.infoter.eu/download/13/magyary-zoltan-kozigazgatas-fejlesztési-program> (2025.03.03.)

³³⁵ DMCsT.

https://2010-2014.kormany.hu/download/7/0d/30000/Digitalis_Megujulas_Cselekesi_Tervull.pdf (2025.02.09.)

³³⁶ NIS.

<https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf> (2021.03.19.)

³³⁷ KKS.

https://2015-2019.kormany.hu/download/8/42/40000/K%C3%B6zigazgat%C3%A1s_feljeszt%C3%A9si_strat%C3%A9gia.pdf (2021.03.19.)

³³⁸ NDS.

<https://2015-2019.kormany.hu/download/f/58/d1000/NDS.pdf> (2021.03.19.)

Elektronikus Közigazgatási Stratégia (2022-2030) (a továbbiakban: NEKS),³³⁹ Nemzeti Digitális Állampolgárság Program (a továbbiakban: DÁP).³⁴⁰

1.1. Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program

A 2011-ben megjelent program fő célja a közigazgatás hatékonyságának növelése volt, amelynek egyik legfontosabb eszközeként az infokommunikációs technológiák használatának elterjesztése szolgált. Emellett szerepet kapott az eljárások egyszerűsítése is, „az ügyfeleket és a közigazgatás szervezeteit egyaránt terhelő, a belső és külső folyamatokat jelentős mértékben bonyolító mechanizmusok felszámolása, az átláthatatlan eljárások és folyamatok egyszerűsítése”³⁴¹ az adminisztratív terhek csökkentése elv mentén vezérlve. A Magyar Program intézkedései között szerepelt, hogy új e-közigazgatási intézkedési tervet fogadnak el, amely alapján végrehajtják a közigazgatás megfelelő szintű elektronizálását,³⁴² továbbá az Egyszerűsítési Program keretében csökkentik a lakosságra nehezedő adminisztratív terhek mértékét.³⁴³ Utóbbi vonatkozásában a Kormány határozatával³⁴⁴ célul tűzte ki, hogy a lakossági ügyfelekre háruló adminisztratív terhek csökkentése, továbbá a jogszabályok nyelvezetének közérthetőbbé tétele érdekében, a miniszterek bevonásával szükséges az eljárások (elsőként a mérlegelést nem igénylőké) egyszerűbbé tétele úgy, hogy azzal a közigazgatásban foglalkoztatottak leterheltsége nem növekedhet. A kormányhatározat melléklete sorolta fel azokat – és témám szempontjából releváns – eljárásokat, amelyek az Egyszerűsítési Program részét képezték. Ilyen volt például a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatok, gyámrendelés, gyermekek családba fogadása, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény megállapítása és folyósítása, az örökbefogadás előtti és annak engedélyezése iránti eljárás, anyakönyvi esemény anyakönyvbe történő bejegyzése, házasság és bejegyzett élettársi kapcsolat anyakönyvezése, haláleset anyakönyvezése stb. felülvizsgálata.³⁴⁵ A Magyar Program és az Egyszerűsítési Program pozitív hozadéka volt az EAK 2014. július 1. napi hatállyal

³³⁹ NEKS.

<https://www.dmu.gov.hu/documents/prod/Nemzeti-Elektronikus-Ko--zigazgata--si-Strate--gia-2022-2030.pdf> (2025.02.09.)

³⁴⁰ DÁP.

https://www.dmu.gov.hu/documents/prod/DMU_nemzeti_digitalis_allampolgarsag_program_2022.pdf (2025.02.09.)

³⁴¹ Magyar Program: i. m. 36.

³⁴² Magyar Program: i. m. 48.

³⁴³ Uo.

³⁴⁴ A Magyar Program Egyszerűsítési Programjának elfogadásáról szóló 1304/2011. (IX. 2.) Korm. határozat.

³⁴⁵ Ld. az eljárások körét a Korm. határozat 1. mellékletében.

történő bevezetése, melynek alkalmazásával az anyakönyvi eljárások elektronizálása megindulhatott helyi szinten, új alapokra helyezve az anyakönyvi nyilvántartást.

1.2. Digitális Megújulás Cselekvési Terv

Ez a dokumentum már kilép a szervezetre fókuszáló fejlesztési tervekből és középpontjába az embert mint az elektronikus közigazgatás kulcsszereplőjét helyezi. E körben kiemeli a digitális írástudatlanság helyzetét és annak csökkentésére való törekvést, továbbá a nyilvántartások konszolidációjával foglalkozik, amelynek lényege, hogy a párhuzamosan vezetett nyilvántartások megszűnjenek és helyébe egy, az adott személyt vagy szervezetet jellemző adatokat tartalmazó nyilvántartás kerüljön felfektetésre, megőrizve ezzel a közhitelességet. Ennek mentén a Kormány határozatában úgy döntött, hogy ki kell alakítani és naprakészen vezetni kell az állami szervek és a köztestületek által jogszabály alapján vezetett – nem statisztikai vagy ügyviteli célú – nyilvántartásokat.³⁴⁶ A nyilvántartások nyilvántartásának elkészítésével kezdetét vehette ezek racionalizálása. Az önkormányzatok szintjén a dokumentum szorgalmazza az ún. ASP rendszer bevezetését, egy központi elektronikus alkalmazás-szolgáltató központ kialakítását, amely lehetővé teszi a települési önkormányzati feladatellátás és belső működés támogatását a megosztott szolgáltatások elvének alkalmazásával, költséghatékony és finanszírozható működés biztosításával.³⁴⁷

1.3. Nemzeti Infokommunikációs Stratégia

A NIS négy pilléren nyugszik: digitális infrastruktúra, digitális kompetenciák, digitális gazdaság és digitális állam³⁴⁸. A digitális állam keretében a stratégia megfogalmazta, hogy 2018-ra váljon elérhetővé az állampolgárok és a vállalkozások számára, hogy ügyeiket elektronikusan intézzék (ahol ez értelmezhető), kerüljenek minél szélesebb körben alkalmazásra a szabályozott elektronikus ügyintézési szolgáltatások, 2016-ra valósuljon meg az interoperabilitás megvalósítását támogató szabályozási környezet, végül 2020-ra

³⁴⁶ Az állami nyilvántartásokban jogszabály alapján nyilvántartandó adatok körének átláthatóságát, az állami nyilvántartások hatékonyságát biztosító, és a változásbejelentés egyszerűsítését szolgáló kormányzati intézkedésekről szóló 1104/2010. (IV. 29.) Korm. határozat.

³⁴⁷ DMCsT: i. m. 160.

³⁴⁸ Digitális állam: a kormányzat működését támogató belső IT, a lakossági és vállalkozói célcsoportnak szóló elektronikus közigazgatási szolgáltatások, illetve az állami érdekkörbe tartozó egyéb elektronikus (pl. egészségügyi, oktatási, könyvtári, kulturális örökséghez kapcsolódó vagy az állami adat- és információs vagyon megosztását célzó) szolgáltatások, valamint e szolgáltatások biztonsági hátterének biztosítása. NIS: i. m. 21.

valósuljon meg a jelentősebb állami nyilvántartások közötti interoperabilitás. Helyi szinten mindez az ASP rendszer fejlesztését célozta és deklarálta, hogy egységes, minden digitális platformon elérhető e-közigazgatási szolgáltatásoknak kell létrejönniük.³⁴⁹

1.4. Közigazgatás- és Köszolgáltatás-fejlesztési Stratégia

A KKS az ügyfélközpontúságot, a szolgáltató közigazgatás erősítését és a közigazgatási szolgáltatások további támogatását igyekezett megvalósítani. A korábbi programokhoz hasonlóan, itt is kettéválik az államigazgatás és önkormányzati igazgatás elektronikus közigazgatás megvalósításával kapcsolatos koncepciója, ugyanakkor némi közeledést mégis tapasztalhatunk. E stratégia újfent az interoperabilitás kialakítását, a redundáns tárolás és adatintegritási hibák megszüntetését, és az állam vagy az önkormányzatok által nyújtott közszolgáltatások szervezési feltételeinek javítását célozza, amely fejlesztési területek letéteményese a Digitális Állam. A KKS a helyi önkormányzatok vonatkozásában több fejlesztési programot tartalmazott, így különösen egy fejlett önkormányzati információs rendszer kialakítását, az önkormányzati ASP központ szolgáltatásainak kiterjesztését.³⁵⁰ Kétségtelen, hogy az elektronikus önkormányzat megvalósulása szempontjából az ún. ASP rendszer bevezetése volt az első lépés, amelynek kiépítése és működtetése nem volt „gátaktól” mentes. A KKS szerint „az önkormányzatokat központilag kívánjuk segíteni abban, hogy az előző ciklusban kialakult új feladatrendszerüket megfelelően teljesítsék. Tudásmegosztási rendszert építünk fel, útmutatókat készítünk, melyek információval szolgálnak, annak érdekében, hogy feladataikat hatékony szervezetben láthassák el.”³⁵¹

1.5. Nemzeti Digitalizációs Stratégia

Az NDS túlmutat a jelen közigazgatásán, az a jövőre nézve fogalmaz meg kívánalmakat, az eddigi programok, stratégiák megállapításait – lévén, hogy azok nagy része mára megvalósult – igazolni vagy cáfolni tudjuk. A program a digitális közszolgáltatások bővítésére tesz javaslatot az ügyfélközpontúság, a proaktív digitális közigazgatás, a felhő- és adatalapú állam, a mesterséges intelligencia és robotizáció, valamint a standardizáció céljának figyelembevételével, nem tévesztve szem elől a Digitális Állam koncepcióját

³⁴⁹ NIS: i. m. 100.

³⁵⁰ KKS: i. m. 55.

³⁵¹ Uo.

sem.³⁵² Ennek keretében – csak a legfontosabb elemeket kiemelve – az alábbi területek fejlesztését érinti, amelyek végeredményben a családjogi jogviszonyok területén is alkalmazhatóak: automatizált közigazgatási döntéshozatali modell, intelligens űrlap technológia, közigazgatási interoperabilitás további javítása, mesterséges intelligencián alapuló rendszerek fejlesztése, alkalmazása.

Önkormányzati vonalon a dokumentum már jóval pozitívabb véleményen van, ugyanis deklarálta, hogy „a helyi önkormányzati szint digitalizációja 2019-re teljes mértékben megvalósult, miután az önkormányzati ASP rendszerhez 2019. január 1-jével további mintegy 200 helyi önkormányzat csatlakozott, így annak szolgáltatásai immár a teljes hazai helyi önkormányzati szervezeti kört lefedik. Így összesen 3197 önkormányzat veszi igénybe a szolgáltatásokat, közülük 3158-an rendszercsatlakozóként, mely nemzetközi szinten is kiemelkedő eredmény.”³⁵³ Ugyanakkor problémaként tárja fel, hogy az önkormányzatok továbbra is saját, nem egységesített, nem összehangolt politikát követnek a digitális közszolgáltatásaik kapcsán.³⁵⁴ Az NDS további célkitűzése, hogy hasonlóan az ASP-hez,³⁵⁵ az ún. okos város platformszolgáltatást³⁵⁶ is igénybe vehetik majd az önkormányzatok.³⁵⁷ Tovább célja az Önkormányzati ASP központ alkalmazási portfóliójának bővítése, fejlesztése, az ASP kapcsán nem érintett, de a nemzeti adatvagyon részét képező nyilvántartásokhoz való kapcsolódás fejlesztése, központi kormányzati szakrendszerek elérésének biztosítása, új központi elektronikus szolgáltatások indítása, a kapcsolódás megteremtése releváns állami szakrendszerekhez.³⁵⁸

³⁵² KKS: i. m. 137.

³⁵³ NDS: i. m. 74.

³⁵⁴ NDS: i. m. 103.

³⁵⁵ Az ASP rendszerrel egységesíteni kívánták a helyi önkormányzati feladatellátást, a hozzá szükséges jogszabályok módosítását (Mötv.) elvégezték, illetve újat alkottak: ld. az önkormányzati ASP rendszerről szóló 257/2016. (VIII. 31.) Korm. rendelet. Sajnos azonban a rendszer bevezetésével sérült az önkormányzati autonómia, amely a szervezetalakítási szabadságban okozott kárt. Az alapvető elveket, rendelkezéseket ugyan jogszabályok határozzák meg, de „[a] saját igazgatási szervezetükre vonatkozóan döntési jogosultsággal rendelkeznek. A döntéshozatali eljárásukban mérlegelniük kell a helyi sajátosságokat és az igazgatási hatékonyság követelményét.” Ennek figyelmen kívül hagyásával az addigra már legyengített helyi önkormányzati rendszert alapjaiban változtatták meg.

³⁵⁶ Platform, mint szolgáltatás (Paas): A kapacitás arra szolgál, hogy a felhő infrastruktúrában a fogyasztó saját szoftvereket fejlesszen a szolgáltató által támogatott programnyelv, illetve eszköztár segítségével. A fogyasztó ilyenkor kontrollálja a telepített szolgáltatásokat és az azok fogadására szolgáló környezet konfigurációját, de az infrastruktúra menedzselése továbbra is a szolgáltató kezében marad.

BARTKÓ VIKTÓR: A felhőalapú szolgáltatások szerzői jogi megítélése – Magáncélú többszörözés a felhő tárhelyekben I.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700501.poj> (2021.04.14.)

³⁵⁷ NDS: i. m. 90.

³⁵⁸ NDS: i. m. 148.

1.6. Nemzeti Elektronikus Közigazgatási Stratégia

A stratégia lényegében a Nemzeti Digitális Állampolgárság Program előfutára, amely lényegében ezt hivatott megalapozni hét beavatkozási területével: elektronikus azonosítási és bizalmi szolgáltatások fejlesztése, elektronikus ügyintézési felületek korszerűsítése, az állampolgár és állam közötti idő- és térfüggetlen digitális ügyintézés kiszolgáló rendszerek, központi nyilvántartások szolgáltatási képességének fejlesztése, fejlett technológián alapuló adminisztrációs folyamatok és elektronikus szolgáltatások fejlesztése, a nyilvántartások és szakrendszerek közötti együttműködés fejlesztése, az evidencia-alapú kormányzati döntéshozatal és közszféra adatok újrafelhasználása.

Mindegyik terület célja olyan teljeskörű elektronikus közigazgatási szolgáltatás létrehozása, amely végeredményben növeli a közigazgatásba vetett bizalmat, az ügyfélelégedettséget és mindezt bárki számára könnyen hozzáférhető platformon (elsődleges mobiltelefon) kívánja biztosítani. Az azonosítást és bizalmi szolgáltatásokat illetően kiemelt cél, hogy az állampolgárok mobil eszközeinek használatával biztonságosan, fizikai okmányaik adataival megegyező módon rendelkezzenek személyes adatokkal, ezáltal joghatást kiváltva egy-egy ügy során.³⁵⁹ Az elektronikus ügyintézési felületek korszerűsítése kapcsán a program egyik legfontosabb vezérelve az élethelyzet és életeseemény alapú szemlélet, amely a korábban bemutatott dokumentumokban nagy hangsúlyt kapott és a hatóságok oldalán jelentkező ügyek digitalizációját, valamint a hatóságok közötti adatcserét váltja fel. Ez azt jelenti, hogy az ügyfél, az elektronikus közigazgatási szolgáltatásokat igénybe vevő személy kerül az ügyintézés középpontjában és köré szerveződnek a különböző digitális szolgáltatások. Mindez véleményem szerint a családjogi jogviszonyok elektronikus közigazgatási színterén hatalmas előrelépés lehet, ugyanis ez összhangban áll a régóta vágyott, szakrendszerek közötti adatok mozgásával, az interoperabilitással, azaz, ha az az ügyfél egy, a családjogi jogviszonyát érintő kérdésben elektronikus úton ügyet kíván intézni és ennek során csupán egyszer kell megadnia adatait vagy azonosítását követően az adott kérelem elbírálásához szükséges adatok rendelkezésre állnak, úgy az eljárás végén megszületendő döntéssel minden, az ügyfél életében releváns nyilvántartásba kerülnének be adatai. Ehhez szükségképpen társulnak olyan elektronikus felületek, amelyek figyelembe veszik az ügyfél élethelyzetét és választ adnak valós

³⁵⁹ NEKS: i. m. 18.

életeseményeire vagy problémáira,³⁶⁰ továbbá lehetővé teszik az állampolgár és az állam közötti többszörös interakciót és akár más szereplők bevonását is gyakorlatilag egy felületen,³⁶¹ feltételezve az életesemények adatain alapuló intelligens ügyintézés kialakítását.³⁶² Az idő- és térfüggetlen digitális ügyintézés kiszolgáló rendszerek célja, hogy egyre több esetben legyen nélkülözhető a személyes megjelenés hivatali ügyintézés során, illetve a virtuális térben akár azonnal elintézhetőek legyenek ügyintézői támogatással, kiegészítve automatizálással támogatott kommunikációs csatornával.³⁶³ A központi nyilvántartások szolgáltatási képességének fejlesztése céljai között konkrét, családjogi jogviszonnyal kapcsolatos megállapításokat találunk. Az EAK, annak korszerűsítésével az ún. Digitális Adattárca attribútum szolgáltatójává válhat, sor kerülhet a családtámogatási nyilvántartások szolgáltatóképességének javítására, amely során különös figyelmet kell fordítani az egyszeri adatszolgáltatások elvének gyakorlati megvalósítására, vagyis arra, hogy az állampolgároknak egy adatot csak egyszer kelljen megadni, valamint elkészülhet az életesemény alapú digitális ügyintézés kiterjesztése a családdal kapcsolatos ügyekre. A dokumentum továbbá kilátásba helyezett egy olyan élethelyzet alapú ügyvitelt támogató nyilvántartást (szülői felügyeleti jog nyilvántartás), melynek célja – egyfelől, hogy az arra jogosult szervek és személyek elektronikus úton, rövid időn belül, hiteles információkat szerezhessenek arról, hogy a kiskorú ügyében törvényes képviselőként ki jogosult eljárni – másfelől pedig annak igazolása, hogy mely családtagjaira tekintettel jogosult valaki kedvezményre vagy bármilyen más támogatásra.³⁶⁴ A dokumentum a fejlett technológián alapuló adminisztrációs folyamatok és elektronikus szolgáltatások fejlesztése az automatizálás, a mesterséges intelligencia alkalmazásának kérdéseivel is foglalkozik. A nyilvántartások és szakrendszerek közötti együttműködés fejlesztéséről a korábbiakban már esett szó, így annak megismétlését mellőzöm. Az evidencia-alapú kormányzati döntéshozatal és a közszféra adatok újrafelhasználása kapcsán csupán annyit kívánok itt kiemelni, hogy ennek lényege, hogy a jelenleg csak korlátozottan hozzáférhető, szigetszerű és csak részleges együttműködésre képes, a sokszorozó hatású adatkészletek megismerhetővé váljanak, így kifejtve gazdaságélénkítő hatásukat.³⁶⁵ Családjogi szempontból ez nem bír relevanciával.

³⁶⁰ NEKS: i. m. 6.

³⁶¹ NEKS: i. m. 20.

³⁶² NEKS: i. m. 36.

³⁶³ NEKS: i. m. 27-28.

³⁶⁴ NEKS: i. m. 34.

³⁶⁵ NEKS: i. m. 43.

1.7. Nemzeti Digitális Állampolgárság Program

Legújabb és talán a legnagyobb érdeklődésre számot adó programról van szó, hiszen ez már a jelen közigazgatását veszi alapul, természetesen jövőbe mutató elképzelésekkel. A dokumentum kormányhatározati formában ölt testet.³⁶⁶ A NEKS-ben megfogalmazott célok válnak ebben kézzelfoghatóvá és a külvilág számára értelmezhetővé, illetve érzékelhetővé, ugyanis a Digitális Állampolgárság applikáció már 2024. május 21. napja óta elérhető – e dátumtól nyílt lehetőség a regisztrációra, majd 2024. szeptemberétől éles üzemmódba állt az alkalmazás.³⁶⁷ A program – hasonlóan a NEKS megállapításához – az ügyfelet helyezi középpontba és köré fűzi fel az elektronikus szolgáltatásokat úgy, hogy kiemelt szerepet kap az életesemény-központúság. Emellett a nemzeti adatvagyron hasznosítása körében az állami szervek adatainak biztonságos összekapcsolásával gyorsul az ügyintézés, részletes és gyors közpolitikai elemzésekre nyílik lehetőség, állampolgárok rendelkezhetnek az adataik feletti kontrollal, az adatmegosztással kapcsolatos hozzájárulásukat módosíthatják, visszavonhatják.³⁶⁸ A felhőalapú technológia alkalmazásával növelhető a felhasználói élmény, amellyel akár további fejlesztések is megvalósulhatnak. E három pilléren nyugszik tehát az NDÁP. A családjogi jogviszonyokkal kapcsolatos eljárások valamennyi szegmense beleillik az NDÁP célkitűzései közé, egy azonban megszövegezésre is került benne, nevezetesen a születés anyakönyvezésének igazolása.³⁶⁹

A fentiekben bemutatott és részletezett programok, tervek, stratégiák szerepe kettős volt. Egyrészt a családjogi jogviszonyok elektronikus közigazgatásban való megjelenésük a dolgozatban azok később történő feldolgozásához nyújtott alapot (egyfajta történeti áttekintést adva), másrészt pedig ebben a kontextusban a helyi önkormányzatok helyét és szerepét emeltem ki.

2. Elektronikus közigazgatás helyi szinten

A közigazgatás rendszere különböző szervezési elvek mentén épül fel: centralizáció, dekoncentráció és hierarchia, decentralizáció és autonómia, integráció, valamint

³⁶⁶ A Nemzeti Digitális Állampolgárság Programr elfogadásáról szóló 1665/2022. (XII. 23.) Korm. határozat.

³⁶⁷ <https://dap.gov.hu/program> (2025.02.09.)

³⁶⁸ DÁP: i. m. 5.

³⁶⁹ DÁP: i. m. 20.

közzolgáltatásig.³⁷⁰ A különböző közfeladatok hatékony megszervezése, ellátása is hasonlóképpen történik, figyelembe véve, hogy vannak olyanok, amelyek helyi szinten bizonyulnak legmegfelelőbbnek, ezért a decentralizáció elvének alkalmazását teszi szükségessé. A decentralizáció a centralizáció ellentétes fogalompárja, a közigazgatási feladatoknak autonómiával rendelkező szervekre való telepítését jelenti.³⁷¹ Ezen elv szoros összefüggésben áll a szubszidiaritással. A fentiek mellett az autonómia is velejárója a helyi szinten történő feladatellátásnak, ami a jog értelmezésében valamely intézménynek, szervezetnek, közösségnek az a joga, hogy belső ügyeit más hatóságtól függetlenül, saját törvényei, (szabály)rendeletei, rendtartása stb. szerint választott vezetői útján maga intézi.³⁷² A helyi önkormányzat fogalmához így a köznyelv gyakran társítja az autonómia kifejezést. Nem véletlen, ugyanis az önállóság, önrendelkezés, önigazgatás az egyik legfontosabb jellemzője ezen szervezeteknek, amit – legyen szó kormányról, egyéb államigazgatási szervről – tiszteletben kell tartani és a jog erejével védelemben kell részesíteni. Az önkormányzati autonómia elemei között említhetjük a szervezeti, szabályozási, funkcionális és pénzügyi-gazdálkodási önállóságot. A három szervezési elv – decentralizáció, szubszidiaritás, autonómia – ötvözte nem más tehát mint a helyi önkormányzat, ami a helyi közügyek intézése és a helyi közhatalom gyakorlása érdekében működik.³⁷³ Hogy miért van szükség rájuk? Mert szükségesek a közigazgatási feladatellátás maradéktalan, színvonalas biztosítása érdekében, és a törvényhozó széleskörű önállóságot biztosít a feladatellátás megszervezésére.³⁷⁴ A helyi önkormányzatok funkciója kettős: egyrészt azokat az ügyeket, melyeket helyi szinten lehet és kell elintézni, azokat maga szervezi meg és látja el önállóan, másrészt a település választópolgárai érdekének és a helyi viszonyok figyelembevételével döntéseket hoz, hajt végre, illetve önkormányzati rendeleteket alkot – mindezt természetesen törvény keretei között. Az állam a decentralizáció elvét követve számos közfeladat és közzolgáltatás ellátását a helyi önkormányzatokra bízta. Azt, hogy hogyan és milyen módon szervezik meg ezeket, a törvények szabnak határt, tehát az önállóság ebben a vonatkozásban biztosított.

³⁷⁰ FAZEKAS MARIANNA: *Közigazgatási jog - Általános rész I.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 111-119.

³⁷¹ JÓZSA: i. m. 10.

³⁷² A magyar nyelv értelmező szótára. <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=auton%C3%B3mia&csakcimben=on> (2024.12.10.)

³⁷³ Alaptörvény 31. cikk (1) bekezdés.

³⁷⁴ FÁBIÁN ADRIÁN: A helyi önkormányzat (nem jogi) fogalmáról. *Új Magyar Közigazgatás*. 2016/4. sz. 37.

Az elektronikus közigazgatás térnyerésével elkerülhetetlen szereplőkké váltak a helyi önkormányzatok is, hiszen a különböző közfeladatok és közszolgáltatások ellátása kapcsán felértékelődött az elektronizáció, átalakítva ezzel a helyi önkormányzatok struktúráját.³⁷⁵ E vonatkozásban érdemes figyelemmel lenni és röviden értelmezni az önkormányzati autonómiát, azon belül is a funkcionális elemét, amelynek jelen fejezetben az a célja, hogy megállapítást nyerjen: az elektronikus közigazgatás befolyással van rá. Emellett arra kívánok reflektálni, hogy a helyi önkormányzatok által nyújtott közszolgáltatások, illetve közfeladatok hogyan azonosíthatók az elektronikus közigazgatással, azaz beszélhetünk-e helyi elektronikus közszolgáltatásról vagy helyi elektronikus közfeladatról. Ehhez szükségszerűen társul a helyi közügy, közszolgáltatás és a közfeladat fogalmának definiálása, melyből levezethető, hogy bár az elektronikus közigazgatás megszervezése és végrehajtása az állam feladata, közvetítő közegei a helyi önkormányzatok. „Az állami feladatvállalás terjedelmét, minőségét alapvetően a társadalmi elvárások szabják meg.”³⁷⁶ E társadalmi elvárások megfogalmazói és formálói a települések, illetve a vármegyék választópolgárainak közössége, akiket megillet a helyi önkormányzás joga³⁷⁷ és mint ilyenek, az elektronikus közigazgatás helyi szinten történő megvalósulási folyamatának szerves részei.

2.1. Az autonómia és elektronikus közigazgatás

Magyary Zoltán amellett, hogy az autonómiát az államélet egy darabjának, a végrehajtó hatalom gyakorlási módjának tekintette,³⁷⁸ kifejtette, hogy az önkormányzat (autonómia) szó szerint az ellentétét képezi annak, hogy valakit más kormányoz.³⁷⁹ Petrétei József szerint autonómia nélkül nem beszélhetünk önkormányzatról.³⁸⁰ Fábíán Adrián az önállósággal azonosítja a fogalmat,³⁸¹ míg Hoffman István az elkülönültséggel.³⁸² Pálné

³⁷⁵ Az elektronikus közigazgatás helyi szinten történő megvalósulásáról ld. bővebben: NAGY SÁNDOR: *Circulus vitiosus: az elektronikus közigazgatás megvalósulása helyi szinten. Új Magyar Közigazgatás.* 2021/4. sz. 65-73.

³⁷⁶ BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: A közigazgatás újragondolása. https://mersz.hu/dokumentum/dj276aku__27/#dj276aku_24_p3 (2025.03.03.)

³⁷⁷ Mötv. 3. § (1) bekezdés.

³⁷⁸ MAGYARY ZOLTÁN: *A magyar közigazgatás racionalizálása.* Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1930. 165.

³⁷⁹ MAGYARY: i. m. (1942) 112.

³⁸⁰ PETRÉTEI JÓZSEF: Az önkormányzatok fogalmáról, jellegéről és alkotmányi szabályozásáról. *Jura.* 1995/1. sz. 7.

³⁸¹ FÁBIÁN: i. m. 38.

³⁸² HOFFMAN ISTVÁN: *Gondolatok a 21. századi önkormányzati jog fontosabb intézményeiről és modelljeiről - A nyugati demokráciák és Magyarország szabályozásainak, valamint azok változásainak tükrében.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 40.

Kovács Ilona szerint ez egy történelmileg kialakult demokratikus érték, melyet megőriztek a modern demokratikus államok. Több megközelítése is ismeretes, de rendkívül gyakorlatiasan megragadva az elv magját azt állítja, hogy a lokális autonómia a gyakorlatban nem több mint bizonyos kapacitások birtoklása a polgárok helyi ellátásának érdekében.³⁸³ Nagy Marianna szerint semmilyen autonómia nem önmagában érték, hanem akkor és azért érték, mert az autonómia keretein belül jobban, eredményesebben, demokratikusabban, hatékonyabban, olcsóbban stb. lehet egy feladatot ellátni. Ha így van, akkor meg kell őrizni az autonómiát, ha nem így van, akkor korrekciót kell végrehajtani.³⁸⁴ Tekinthetünk rá egyfajta, az önkormányzatiság tartalmát meghatározó alapelveként, valamint – az alapelvek foglalataként – eredményként.³⁸⁵ Az imént felvázolt megközelítések arra engednek bennünket következtetni, hogy bár az autonómia jelentéstartalma folyamatosan változik, de az mindig az önkormányzatok sajátja, meghatározó eleme, amely által a külvilág számára érzékelhetővé válnak és általa nyer értelmet működésük.³⁸⁶ Az Alkotmánybíróság több döntésében is kifejtette az autonómia helyi önkormányzati igazgatásban való szerepét, azonban figyelemmel a dolgozat terjedelmi korlátaira, itt kizárólag a téma szempontjából releváns megállapítások kerülnek lefektetésre. A korábbi döntések még a helyi önkormányzatok államszervezeten belüli és a kormány, illetve államigazgatással szembeni önállóságát határozták meg, addig mára mindez a hatáskörök védelmében ölt testet, a különböző közfeladatok ellátására fókuszálva. Azaz a tényleges értelemben vett és alkotmányi szinten lefektetett szervezeti elkülönültség helyébe a működésorientáltság lépett.³⁸⁷ A funkcionális autonómiát alapul véve azt érdemes megvizsgálni, hogy „az egyes közszolgáltatások nyújtásának megszervezésében a települési önkormányzatok rendelkeznek-e kellő felhatalmazással a feladatok ellátásához.”³⁸⁸ E megállapítás adaptálható a helyi elektronikus közszolgáltatásokra is, azaz van-e felhatalmazása a helyi önkormányzatoknak e feladatok ellátására. A válasz egyszerű: igen. Két oldalról szükséges ugyanis megközelíteni a megállapítást. Az egyik, hogy maga a felhatalmazás lényegében az elektronikus ügyintézés biztosításában ölt testet, (legyen szó államigazgatási vagy tipikusan önkormányzati

³⁸³ PÁLNÉ KOVÁCS ILONA: *Helyi kormányzás Magyarországon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2008. 14.

³⁸⁴ NAGY MARIANNA: A helyi- területi önkormányzatok és az Alaptörvény. *Közjogi Szemle*. 2017/4. sz. 26.

³⁸⁵ VARGA ÁDÁM: Tűnődések az önkormányzati autonómia jelentéstartalmáról. *Jura*. 2020/3. sz. 92.

³⁸⁶ Az önkormányzati autonómiáról ld. bővebben: NAGY SÁNDOR: Önkormányzati autonómia – alkotmányos alapjog vagy személyiségi jog?. *Közigazgatástudomány*. 2023/1. sz. 154-170. és NAGY SÁNDOR: Hová lettél, hová levél, gazdálkodási autonómia? *Új Magyar Közigazgatás*. 2023/1. sz. 11-17.

³⁸⁷ PATYI ANDRÁS: Gondolatok a magyar helyi önkormányzati rendszer általános szabályairól. In: SZOBOSZLAI-KISS KATALIN - DELI GERGELY (szerk.): *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*. Győr, Universitas-Győr Nonprofit Kft., 2013. 385.

³⁸⁸ SIKET: i. m. 191.

ügyről), ezáltal helyi elektronikus közszolgáltatásként tekinthetünk rá, míg a másik összetevője a lakosság, az önkormányzati képviselő önkormányzati döntéshozatalban való távoli, elektronikus részvétele, amely végül kiegészülhet a helyi önkormányzat virtuális térben való megjelenésével, szintén egyfajta elektronikus helyi közszolgáltatásként. Itt szeretném kiemelni és egyúttal felhívni a figyelmét két olyan döntésre, amely a koronavírus-járvány idején nyert igazán értelmet.³⁸⁹ Ebben az időszakban kerültek megtartásra olyan képviselő-testületi (közgyűlési), illetve bizottsági ülések, amelyek nem követelték meg a fizikai jelenlétet, azaz az online térbe kívánták ezen csoportosulásokat áthelyezni, a távszavazás lehetőségének igénybevételével.³⁹⁰ A Kúria korábban akként határozott, hogy a képviselő-testületi üléseket a polgármester az önkormányzat székhelyén kívülre is összehívhatja, azonban „a székhelyen kívüli üléselés helyszínének meghatározását ezért oly módon kell térben szabályozni (pl. szomszédos település), hogy az biztosíthassa a képviselő-testületi működés nyilvánosságát, azaz a választópolgár számára az ülés helyszíne jelentősebb megterhelés nélkül is elérhető legyen.”³⁹¹ Kimondta továbbá, hogy a képviselő-testületi üléseken részt vevő képviselő jelenlétét fizikailag kell biztosítani, „e személyes részvétel nem váltható ki videokonferenciával, távszavazással vagy más módon. Egy esetleges videokonferenciával egybekötött képviselő-testületi ülés garanciális szabályait – mivel az önkormányzat képviselő-testülete közhatalmat gyakorol – törvénynek kellene tartalmaznia, ilyen tárgyú törvényi szabályozás azonban nincs.”³⁹² Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy „(akár az országgyűlési, akár a helyi önkormányzati) képviselő-testületi üléseken a jogi szabályozás által előírt jelenlét szűken értelmezendő: „a testületi szerv ülésén való fizikai jelenlétet jelenti”. Ez irányadó a szavazásnál is, „az ülésen való részvétel hiányában a szavazati jog nem gyakorolható.”³⁹³ A Kúria és az Alkotmánybíróság által hozott döntések mindegyike értelemszerűen a „békeidőben” történő ülések megtartásának szabályait tartalmazzák. Alapvetően olyan képviselő-testületi (közgyűlési) vagy bizottsági ülés, amely elektronikus úton kerülne

³⁸⁹ A koronavírus-járvány helyi önkormányzatokra gyakorolt hatásáról ld. bővebben: NAGY SÁNDOR: Facing the COVID-19 Crisis at Local Level. In: RISTIVOJEVIĆ, BRANISLAV (szerk.) *Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije = A szerb és a magyar jog harmonizációja az Európai Unió jogával = Harmonisation of Serbian and Hungarian Law with the European Union Law: Тематски зборник = Tematikus tanulmánykötet = Thematic collection of papers.* Újvidék, Szerbia: Univerzitet u Novom Sadu, Pravni fakultet, Izdavaštvo, 2022. 425-435.

³⁹⁰ Az online képviselő-testületi ülésekről ld. bővebben: NAGY SÁNDOR: Ki-, felül-, túl-, átértékelt polgármesteri feladatok, avagy a veszélyhelyzet helyi önkormányzatokra gyakorolt hatása. In: HAJDU GÁBOR (szerk.): *Rendkívüli helyzetek és jog: Kalandozások a jog peremvidékén a COVID-19 apropóján.* Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2021. 9-24.

³⁹¹ Köf.5.036/2016/6. számú határozat.

³⁹² Köf.5.003/2012/9. számú határozat.

³⁹³ Uo.

megtartásra és amelyre vonatkozóan az önkormányzat szervezeti és működési szabályzata rendelkezést tartalmaz, ellentétben áll ezekkel. A képviselő-testületi ülések főszabály szerint nyilvánosak³⁹⁴ és a törvényben meghatározott kivételekkel rendelhető el zárt ülés.³⁹⁵ Ehhez hozzátartozik, hogy a helyi önkormányzás a helyi közügyekben demokratikus módon, széles körű nyilvánosságot teremtve kifejezi és megvalósítja a helyi közakaratot.³⁹⁶ A jogalkotó – felismerve, hogy a jövőben mégis lehet ennek létjogosultsága és a nyilvánosság körének bővítése mentén – 2024. január 1-től kezdődően úgy módosította az Mötv.-t és a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvényt, hogy a közmeghallgatások lehetőség szerint a különböző helyszínen jelen lévők között, egy időben, valós idejű kommunikációt lehetővé tévő, kép és hang egyidejű továbbítására alkalmas elektronikus hírközlő eszköz útján is megtarthatóvá váltak.³⁹⁷

2.2. Helyi közügy, helyi közszolgáltatás, helyi közfeladat

A helyi közügyek alapvetően a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátásához, valamint a helyi önkormányzás és a lakossággal való együttműködés szervezeti, személyi és anyagi feltételeinek megteremtéséhez kapcsolódnak.³⁹⁸ A helyi közügy elsődlegesen a település vagy akár a teljes vármegye választópolgárainak is lehet közös ügye. Az Mötv. a helyi közügy fogalmát funkcionálisan közelíti meg: a helyi közügyek legfontosabb részét az ún. helyi közszolgáltatások adják, ebből egyenesen következik az is, hogy a helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörének jelentős részét nem közhatalmi (hatósági jellegű) feladat- és hatáskörök, hanem bizonyos közszolgáltatások képezik. „Helyi közügynek általános értelemben azok az egyéni érdekeken túlmutató általános jellegű ügyek tekinthetők, amelyek a helyi közösségre hatással vannak, amelyek helyi érdekltségűnek tekinthetők.”³⁹⁹ Összefoglalva – és Siket Judit álláspontját képviselve – a helyi közügyek fogalmának az alábbiak az elemei: helyben merül fel, helyi érdekekkel függ össze, a helyi önkormányzás körébe tartozik, vagy helyi közszolgáltatásokhoz kapcsolódik a helyi lakosság számára, a decentralizáció és szubszidiaritás elve érvényesül, a döntéshozatali folyamatba szükséges a helyi lakosság, illetőleg képviselőinek bevonása.⁴⁰⁰ Azt, hogy mi

³⁹⁴ Mötv. 46. § (1) bekezdése.

³⁹⁵ Mötv. 46. § (2) bekezdése.

³⁹⁶ Mötv. 2. § (2) bekezdése.

³⁹⁷ Az állam működésének további egyszerűsítésével összefüggő rendelkezésekről szóló 2023. évi LXX. törvény 65-66. §.

³⁹⁸ Mötv. 4. §.

³⁹⁹ SIKET: i. m. 184.

⁴⁰⁰ SIKET: i. m. 187.

tartozik a helyi közügy fogalma elemei közé, az Országgyűlés törvényalkotó tevékenysége során határozza meg, azonban az a helyi önkormányzat részéről is felmerülhet, de itt is követelmény, hogy helyi közügyként lehessen kategorizálni őket.⁴⁰¹ A közszolgáltatás fogalmát illetően – hasonlóan az elektronikus közigazgatáshoz – nincs egységes meghatározás, melynek oka annak összetettségéből és a különböző területek (szociológia, közgazdaság-tudomány) által eltérő módú értelmezéséből fakad. „A közszolgáltatás – mint az elnevezése is mutatja – egy sajátos szolgáltatási típus, amelynek a jellemzője a közösségi jelleg.”⁴⁰² Közszolgáltatások alatt olyan feladatok ellátásának biztosítását értjük, amelyek az adott feltételek között közösségi szervezést igényelnek és társadalmi közös szükségletek kielégítését szolgálják. Fontos feltétel, hogy a közösségi szervezés és a közös szükségletek kielégítése együttesen álljon fenn.⁴⁰³ Közszolgáltatásnak „azok a gazdasági szempontból új érték teremtésével járó tevékenységek tekinthetők, melyek tiszta vagy vegyes közjavak előállításához és azokkal összefüggő szolgáltatásokhoz kapcsolódnak, és nem foglalják magukban az államnak a közhatalom birtokában ellátott tevékenységét [...] a legfontosabb közszolgáltatások az egyes államok alkotmányaiban manifestálódnak alapjogként. A szolgáltatást az állam jogi úton, meghatározott eljárás keretében minősíti közszolgáltatásnak, s ezt a szolgáltatást az állam nyújtja, finanszírozza vagy szabályozza.”⁴⁰⁴ A közfeladat pedig az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) értelmezésében állami vagy önkormányzati feladat, amelyet költségvetési szerv költségvetési szervek alapításával és működtetésével vagy az azok ellátásához szükséges pénzügyi fedezet e törvényben meghatározott eszközökkel, részben vagy egészben történő biztosításával valósít meg.⁴⁰⁵ Az Mötv. 13. § (1) bekezdésében felsorolt feladatok, helyi közszolgáltatások köre azonban nem zárt, amire a rendelkezés is utal a „különösen” fordulattal, ráadásul e taxációban találunk olyanokat is, amelyet nem kizárólagosan helyi, hanem területi vagy országos szinten koordinálnak.⁴⁰⁶ Az infokommunikációs technológiák, eszközök mára a mindennapi életünk részét képezik, így megkerülhetetlenek az önkormányzati feladatellátás és szolgáltatásnyújtás szempontjából

⁴⁰¹ Az Mötv. 4. §-ához fűzött indokolás.

⁴⁰² HOFFMAN ISTVÁN: A közszolgáltatások fogalmának főbb megközelítései a jogi szabályozásokban – interdiszciplináris kitekintéssel. *Magyar Jog*. 2015/4. sz. 210.

⁴⁰³ HORVÁTH M. TAMÁS: *Helyi közszolgáltatások szervezése*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2002. 287.

⁴⁰⁴ HOFFMAN: i. m. (2015) 223.

⁴⁰⁵ Áht. 3/A. §.

⁴⁰⁶ CSEH GERGELY: Helyi e-közszolgáltatások alapjogi és gyakorlati vizsgálata. *Infokommunikáció és jog*. 2019/2. sz. 19.

is.⁴⁰⁷ Czékmann úgy gondolja, hogy az önkormányzatok államigazgatási feladatai alapvetően az e-közigazgatás kérdéskörében tárgyalandóak, a helyi közügyek pedig az e-demokrácia területét érintik.⁴⁰⁸ Itt merülhet fel kérdésként, hogy az elektronikus közigazgatás keretén belül az állam által nyújtott elektronikus közszolgáltatások felfoghatók-e helyi elektronikus közszolgáltatásként vagy megfordítva ezen megállapítást: nyújthat-e helyi elektronikus közszolgáltatást egy helyi önkormányzat? Az, hogy mit jelent az elektronikus közszolgáltatás, jogszabály határozta meg: elektronikus közszolgáltatás az elektronikus közszolgáltatásról szóló törvény által szabályozott módon, törvényben elektronikus úton nyújtott szolgáltatások biztosítására kötelezettek, illetőleg elektronikus úton szolgáltatást nyújtó egyéb szervezetek hatósági vagy egyéb tevékenységének, hatósági nyilvántartásból történő adatszolgáltatásának, a központi elektronikus szolgáltató rendszer igénybevételevel, elektronikus úton történő végzése.⁴⁰⁹ A helyi önkormányzatok szintjén mindez azt jelentette, hogy a kezdetben centralizált rendszerben és az állam által szabályozott rendben (törvényi és kormányrendeleti⁴¹⁰ szinten) már szélesebb körben engedte a digitális út alkalmazását a hatósági eljárásokban.⁴¹¹ E központosított rendszert váltotta fel a decentralizáció, azaz a szabályozott elektronikus ügyintézési szolgáltatások (a továbbiakban: SZEÜSZ) megjelenése. Lényegük abban áll, hogy moduláris rendszert alkotnak, építőkockák módjára építkézhet belőle a saját ügymenetét kialakító közigazgatási szerv.⁴¹² A szolgáltatást igénybe vevő közigazgatási szerv implementálhatja saját eljárási rendjébe az egyes elemeket úgy, hogy vagy ő maga nyújtja, vagy más közigazgatási szerv nyújtja, de akár más, jogszabályban kijelölt szervezet is nyújthatja az adott szolgáltatást.⁴¹³ A SZEÜSZ-ök (nem csak) helyi önkormányzati igazgatásban való alkalmazása nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, alkalmazásukra nem került sor; helyette az ismét centralizált alapokon nyugvó ASP rendszer került bevezetésre.

⁴⁰⁷ CZÉKMANN ZSOLT: Helyi önkormányzatok a digitális kor kapujában – Kihívások és lehetőségek. *Infokommunikáció és jog*. 2014/4. sz. 167.

⁴⁰⁸ CZÉKMANN: i. m. 163.

⁴⁰⁹ Az elektronikus közszolgáltatásról szóló 2009. évi LX. törvény 3. § (1) bekezdése.

⁴¹⁰ Pl.: az elektronikus közszolgáltatás működtetéséről szóló 222/2009. (X. 14.) Korm. rendelet, az elektronikus közszolgáltatás biztonságáról szóló 223/2009. (X. 14.) Korm. rendelet, a központi elektronikus szolgáltató rendszer igénybevevőinek azonosításáról és az azonosítási szolgáltatásról szóló 224/2009. (X. 14.) Korm. rendelet, az elektronikus közszolgáltatásról és annak igénybevételeéről szóló 225/2009. (X. 14.) Korm. rendelet.

⁴¹¹ CZÉKMANN ZSOLT – CSEH GERGELY: Elektronikus közszolgáltatások Magyarországon. In: CZÉKMANN ZSOLT (szerk.): *Infokommunikációs jog*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019. 81.

⁴¹² CZÉKMANN – CSEH: i. m. 82.

⁴¹³ CZÉKMANN – CSEH: i. m. 82-83.

2.3. Az ASP rendszer – elektronikus önkormányzatok

A helyi önkormányzatok az elmúlt harminc évben számos változáson mentek keresztül. Mindegyik közül talán az egyik legmeghatározóbb időpont a 2016-os év volt, amikor is akként módosult az Mőtv., hogy a helyi önkormányzatok számára kötelezővé tették az ún. ASP rendszer⁴¹⁴ használatát. A törvény kommentárja szerint ez azt a célt szolgálja, hogy az elektronikus közigazgatás helyi szinten történő megvalósulásában az egységesség kapjon szerepet, illetve, hogy az ezt használók vonatkozásában megkönnyítse a mindennapi munkát. Emellett hatályba lépett az önkormányzati ASP rendszerről szóló 257/2016. (VIII. 31.) Korm. rendelet is, amely a részletszabályokat (csatlakozás, működtetés stb.) tartalmazza és amely már az addig egyébként is legyengített helyi önkormányzatok életét alapjaiban változtatta meg. Az ASP rendszer legfontosabb jellemzőinek bemutatását azért tartom célszerűnek, mert a családjogi jogviszonyokkal kapcsolatos eljárások lefolytatásában kulcsszerepet játszhat a tekintetben, hogy az interoperabilitás elvét követve, összeköttetésben álljon a jelenlegi szakrendszerekkel.

Az egységesség, uniformizáltság elvét figyelembe véve, az ASP rendszer bevezetése nyitotta meg az utat az elektronikus közigazgatás helyi szintjén. A konstrukció bevezetése mögött az állt, hogy ti. „a közszolgáltatások jelentős része a helyhatóságoknál koncentrálódik, csakúgy, mint az államigazgatási feladatok polgárközei részei,”⁴¹⁵ ezért a standardizálható feladatok minden hivatal számára közösen biztosítható.⁴¹⁶ Ugyan eleget tett a jogalkotó a magasabb szintű kívánalmaknak, de a helyi önkormányzatok legfontosabb szereplőit, az állampolgárokat és képességüket, fogékonyságukat az elektronikus közigazgatásra nem, vagy nem kellő mértékben vették figyelembe. Az, hogy minden települési önkormányzat csatlakozott az ASP rendszerhez, nem választás kérdése volt. Azon szervezetek, amelyek ún. interfésszel⁴¹⁷ tették magukévá a rendszer elemeit,

⁴¹⁴ Application Service Provider. Az ASP központ feladata, hogy olyan egységes alkalmazási környezetet alakítson ki valamennyi önkormányzat számára, amely egy részről egységesítést jelent az önkormányzatban tevékenykedők számára, másrészt a felügyeleti szervek egységes és hiteles információk birtokába jutnak az önkormányzatok működésének szinte valamennyi releváns eleméről.

⁴¹⁵ BUDAI: i. m. (2009) 392.

⁴¹⁶ Ilyen feladat például az önkormányzati portál, ügyfél oldali elektronikus ügyintézés, iratkezelés, ipari és kereskedelmi igazgatás, adóügy, pénzügy és gazdálkodás, személyügy stb. BUDAI: i. m. (2009) 393.

⁴¹⁷ Az interfésszel történő csatlakozás azt jelenti, hogy adott települési önkormányzat a saját elektronikus adatbázisait elérhetővé teszi az ASP Központ számára. Az önkormányzati ASP rendszerről szóló 257/2016. (VIII. 31.) Korm. rendelet 1. §-a szerint az interfész az adatok automatizált módon, elektronikus úton történő átadását lehetővé tevő kapcsolódási felületet jelenti.

szintén a kényszer szülte elektronizáltság előtt hajtottak fejet. Megjegyzem: az ASP az elektronikus út igénybevételének növelése és az elektronikus önkormányzat kiépítése szempontjából kiváló lehetőséget biztosított a településeknek.

Csatlakozás éve:	Csatlakozott önkormányzatok száma:
2015	54
2016	44
2017	1637
2018	1259
2019	202
Összesen:	3196

1. számú táblázat: Az ASP-hez csatlakozott önkormányzatok száma⁴¹⁸

Az ASP rendszer keret- és szakrendszerekből áll: iratkezelő, adó, ipar-kereskedelem, gazdálkodás, ingatlanvagyon-kataszter, hagyaték, település portál, elektronikus ügyintézési (ELÜGY) portál, ASP e-fizetés. Témám szempontjából az iratkezelő és az elektronikus ügyintézési (ELÜGY) portál nyújthat segítséget a családjogi jogviszonyok helyi szinten történő elektronikus ügyintézésének megértéséhez és új irányvonalak megfogalmazásához, melyről a 4. fejezetben lesz szó. Az ASP rendszer bevezetésével elérhetővé vált az (elektronikus) közszolgáltatások harmadik szintje⁴¹⁹ (tranzakció), azonban látni kell, hogy ma már a negyedik szint (transzformáció) lenne a preferált.⁴²⁰ Bármennyire is ez tűnik kézenfekvőnek, a valóság azonban mást mutat és rengeteg idő kell a teljes elektronikus önkormányzat megvalósításához. Ennek több okát is feltérképezhetjük.

2.3.1. A település típusa befolyásolja az elektronikus önkormányzat kiépítettségének fokát

Egy 2019-ben készült, a 100.000 főnél nagyobb lakosságszámú nagyvárosra fókuszáló felmérésből – melyben az önkormányzati honlapokon elérhető elektronikus ügyintézési lehetőségeket vizsgálták – egyértelműen kiderült, hogy „a legnagyobb magyar önkormányzatok jelentős figyelmet fordítottak e-közigazgatási rendszereik kiépítésére, azonban még van lehetőség ezen rendszerek fejlesztésére, amelyet ráadásul az ügyintézés

⁴¹⁸ KÓCSÁNÉ HORVÁTH ERIKA – HALÁSZ ESZTER: Az önkormányzati ASP rendszer bevezetésének és használatának tapasztalatai. *Köz-gazdaság: tudományos füzetek*. 2019/3. sz. 27.

⁴¹⁹ Az elektronikus ügyintézés szintjeit a 4. fejezet 1. részének 1.2. pontjában mutatom be.

⁴²⁰ CSEH GERGELY: Az önkormányzati feladatellátás újdonságai napjainkban. *Miskolci Jogi Szemle*. 2020/2. különszám. 18.

centralizációjára irányuló kormányzati lépések – különösen az ASP rendszer bevezetése és az azzal együtt járó informatikai fejlesztések – is ösztönöznek.”⁴²¹

Főleg a kisebb települések esetében jellemző, hogy az önkormányzatok a weboldaluk fejlesztését nem tekintik prioritásnak erre rendelkezésre álló pénzügyi forrás hiányában.⁴²² Az iménti állítással egyetértek, a probléma több forrásból gyökerezik. A kistelepülések gyakran forráshiánnyal küzdenek és a településüzemeltetéshez kapcsolódó legfontosabb feladataikat (közvilágítás, bérek, segélyezés) igyekeznek ellátni.⁴²³ A másik ok pedig a megfelelő szakemberek hiányában van. A köztisztviselők bére kötött rendszerben kerül megállapításra, az illetményalap összege évek óta változatlan. Noha lehetősége van a helyi önkormányzatnak saját forrása terhére megnövelnie ezt az összeget,⁴²⁴ ám erre többen nem tudnak fedezetet biztosítani. A szabad pénzeszközök (pl.: helyi iparüzési adó bevétele) pedig az imént említett kötelező feladatok ellátását szolgálják.

2.3.2. Társulások kontra közös önkormányzati hivatalok

A kistelepülések többsége azzal a problémával szembesül, hogy forrás- és/vagy szakemberhiányra való tekintettel nem tudja elvégezni az egyébként kötelező feladatát.

„Ha egy helyi önkormányzat egyedül nem képes ellátni egy vagy több helyi közügynek tekinthető feladatot, ez önmagában még nem jelenti az adott feladatra vetíthető önkormányzati képesség hiányát. A hazai – és számos nemzetközi – szabályozás ugyanis lehetőséget biztosít arra, hogy az adott feladatot a helyi közösség más közösségekkel együttműködve, társulások formájában⁴²⁵ biztosítsa.”⁴²⁶

⁴²¹ HOFFMANN ISTVÁN – CSEH KRISTÓF BALÁZS – JUGOVICS ANDREA: E-közigazgatás a nagyvárosi önkormányzatok és szerveik hatósági ügyintézésében. In: REISINGER ADRIENN - KECSKÉS PETRA - BUICS LÁSZLÓ - BERKES JUDIT - BALASSA BERNADETT (szerk.): *Kulturális Gazdaság*. Győr, Széchenyi István Egyetem, 2019. 10.

⁴²² BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: Infokommunikációs gyorsjelentés nyolcvan település mélyebb vizsgálata után. *Jegyző és közigazgatás*. 2018/1. sz. 23.

⁴²³ FEHÉR KATALIN – NÉMETH KRISZTINA: Strukturális kényszerek és cselekvők: „problémaeltár” és fejlesztési lehetőségek a kistelepüléseken. *Tér és Társadalom*. 2015/1. sz. 213.

⁴²⁴ Magyarország 2025. évi központi költségvetéséről szóló 2024. évi XC. törvény 64. § (5) bekezdése.

⁴²⁵ Érdekessége a helyi szintű elektronikus közigazgatásnak, hogy az ASP hazai koncepciója alapján eredetileg az önkormányzatok társulása hozta volna létre az alkalmazásszolgáltató központot. Ld.: BUDAI: i.m. (2009) 392.

⁴²⁶ FINTA ISTVÁN: *Az önkormányzati képesség dimenziói községi szinten*. Budapest, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, 2019. 310.

A társulás mellett meg kell említeni azonban a közös önkormányzati hivatali formában történő együttműködést, amely elsősorban attól különbözik az előbbitől, hogy kötelező⁴²⁷ és kétségtelenül kényszerpálya, szűkebb mozgástérrel. A társulási formában történő feladatellátás számos területen bizonyította már létjogosultságát, ám az e-önkormányzat ilyen formában történő megvalósítása – véleményem szerint – nehezen kivitelezhető, de nem elképzelhetetlen. Ennek oka abban rejlik, hogy a településvezetők egyrészt nem szívesen mondanak le önállóságukról, másrészt pedig ahány település, annyi megoldási lehetőség. „A települések közötti együttműködésben külön figyelmet érdemel az az emberi tényező (az együttműködő felek egymáshoz való emocionális viszonya), amely nagyban segítheti és gátolhatja is a települések közötti együttműködés sikerességét.”⁴²⁸ Ez kiváltképp felerősödhet abban az esetben, ha a települések közötti kapcsolatot valóban a kényszer szülte.⁴²⁹

2.3.3. Információk megosztása

Ahhoz, hogy az állampolgárok körében is nagyobb népszerűségnek örvendjen az elektronikus ügyintézés és serkentőleg hasson mindez az önkormányzat működésére, elengedhetetlen a szükséges információk megosztása. A települések többsége saját honlapját vagy a közösségi oldalak által nyújtott lehetőségeket igyekszik erre használni. Egy 2017-ben végzett kutatás⁴³⁰ alapján a felmérésben részt vevő önkormányzatok 57 %-a rendelkezett valamilyen közösségi oldallal, 39 %-uk pedig nem, illetve 77 %-ának volt saját honlapja.⁴³¹ Az ASP keretén belül – önkéntes alapon – az ún. települési portál használatával váltható ki a települési honlap.

Összegzés

A felvázolt hazai dokumentumokat összevetve viszonylag kevés szó esik a helyi önkormányzatokról. Ez fakadhat egyrészt abból, hogy a KKS-ben foglaltak 2019-re megvalósultak, másrészt pedig abból, hogy a települések életében a helyi sajátosságon van a hangsúly. Bár a feladatok azok típusaitól függően kategorizálhatóak (tipikusan

⁴²⁷ Mőtv. 85. § (1) bekezdése.

⁴²⁸ FINTA: i. m. 33.

⁴²⁹ GYERGYÁK FERENC: Kerekasztal-beszélgetés a közös önkormányzati hivatalok felállításának, működésének tapasztalatairól. *Új Magyar Közigazgatás*. 2014/1. sz. 92-99.

⁴³⁰ BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: Az önkormányzati K+F+I program információs kutatásának első eredményei. *Új Magyar Közigazgatás*. 2017/3. sz. 9-12.

⁴³¹ BUDAI: i. m. (2017) 5-8.

önkormányzati és államigazgatási ügyek), a helyi önkormányzatokat megilleti a szervezetalakítási, igazgatási autonómia, amelynek az elektronikus közigazgatás helyi szintű megvalósítása során is érvényre kell jutnia. Ettől is nevezzük őket önkormányzatoknak és ettől különböznek más, központi vagy területi államigazgatási szervtől. Jogos igényként merült fel az állam részéről – és megfogalmazásra is került a KKS-ben –, hogy az eddigi szétaprózódott és eltérő megoldásokat alkalmazó önkormányzatok feladatellátását racionalizálják, de a hogyan és miként kérdésekre nem volt mindegy a válasz. A helyi önkormányzatok elektronikus közigazgatásban betöltött szerepe ugyanis ennél mélyebben gyökerezik.

A szakirodalom megkülönböztet „élenjáró” és „sodródó” szervezeteket.⁴³² Előbbiek többségében a központi és területi közigazgatás szervei. Az élenjárás esetükben elsősorban azt jelentette, hogy követték a törvényi előírásokat, rendszeres kapcsolatot tartottak a Belügyminisztériummal és a NISZ Zrt.-vel, amelynek eredményeként 2018. január 1-jével megteremtették az ügyféli oldalon az elektronikus ügyindítás lehetőségét.⁴³³ Utóbbiak csoportjába főként a közszolgáltatók tartoznak.⁴³⁴ A helyi önkormányzatok világában is találunk élenjáró és sodródó „versenyzőket”, amely besorolás háttérében az ASP rendszer áll. *Sántha* György akként fogalmazott, hogy „mivel a központi koordináció nem tudott kellően erős lenni (a figyelmet több ezer szervezet között kellett megosztani, a Belügyminisztériumban működő Elektronikus Ügyintézési Felügyelet pedig mindössze egy tucatnyi embert jelent) így az, hogy egy önkormányzat melyik csoportba került, láthatóan nagyon nagy mértékben függ a helyi vezetés állapotától – elsősorban a jegyzők, aljegyzők és a hatósági terület vezetőinek e-ügyintézésre való nyitottságától, leterheltségétől és – nem utolsósorban – személyes ambícióitól, szakmai igényességétől.”⁴³⁵ A fenti adatokkal arra kívántam rávilágítani, hogy a települések még messze vannak a teljes digitalizációtól és természetesen nem reprezentálják az egész ország elektronikus önkormányzással kapcsolatos tendenciáit, de van pozitív példa is.⁴³⁶ Az elektronikus önkormányzat kiépítéséhez véleményem szerint egyrészt egy befogadó, változásokra képes és hajlandó köztisztviselői kar, illetve lakosság szükséges. Másrészt a

⁴³² SÁNTHA GYÖRGY: A teljes körű elektronikus ügyintézés közigazgatási bevezetésének 2018. évi tapasztalatai – A digitális fordulópont az élenjáró szervezeteknél. *Új Magyar Közigazgatás*. 2018/3. sz. 56.

⁴³³ Uo.

⁴³⁴ SÁNTHA: i. m. (2018): 59-60.

⁴³⁵ KKS: i. m. 57.

⁴³⁶ Lásd Alsómocsolád mint okos falu esetét, ahol megannyi szolgáltatással gyakorlatilag virágzó faluvá nőtte ki magát a település.

Bővebben: DICSŐ LÁSZLÓ – VARGA PÉTER: „Okos falu, okos térség” program fejlesztési lehetőségei egy – a rendszerváltás óta ugyanazon közösségért dolgozó – kistelepülési polgármester szemével. *Új Magyar Közigazgatás*. 2019/3. sz.

kiutat az jelentheti, ha a helyi önkormányzatok a saját, őket jellemző elektronikus helyi közszolgáltatásokat nyújtanak amellet, hogy lehetőséget biztosítanak a lakosság és az önkormányzati képviselők számára az önkormányzati döntéshozatal távoli, online formájának biztosításával, végeredményben virtuális hivatal létrehozásával.

4. fejezet

Családjogi jogviszonyok az elektronikus közigazgatásban

Nem túlzás azt állítani, hogy a közigazgatási jog az a jogterület, amelynek talán a leggyorsabban szükséges reagálnia a változásra, hiszen a társadalom nagy része – közvetett vagy közvetlen módon – valamilyen formában kapcsolatba kerül vele élete során. A vélemények megoszlanak: vannak, akik partnerként tekintenek rá, és vannak, akik szerint „az eljárás hosszú, kanyargós, mivel a hivatal útvesztői gyakran végtelenek, és az ügyek sorsa – helyenként – kiszámíthatatlan.”⁴³⁷ Amennyiben így tekintünk a közigazgatásra, akkor kevés eséllyel várhatjuk el bárkitől, hogy megváltozzon róla a véleménye. Azonban az idő előrehaladtával és az infokommunikációs eszközök egyre szélesebb körben történő elterjedésével vitathatatlanul jogalkotási kényszerbe került a jogalkotó, hiszen a világ felgyorsult, és lehetőleg az azonnali ügyintézés, döntéshozatal szabályrendszerének kialakítását követelte, amely alól a közigazgatási jog sem képezett kivételt. „A közigazgatási modernizációnak sikeressége a terület jogi szabályozottságán, valamint a jogszabályok érvényesülésén, hatásosságán és hatékonyságán múlik.”⁴³⁸ A papír alapú ügyintézésről elektronikus útra való átállás nyilvánvalóan nem azonnal ment végbe, sőt az jelenleg is tart, és még hosszú út áll a teljes elektronizáltság megteremtéséig. A családjogi jogviszonyokban is érezteti hatását az elektronikus közigazgatás. Jellemzőinek számbavételét illetően már kiemelttem, hogy a Ptk.-ban megjelenő anyagi jogi szabályok kiegészülnek a közigazgatási jog szabályaival, így a házasságkötéshez kapcsolódó vagy a gyámhivatali eljárásokkal. Jelen fejezetben az elektronikus közigazgatás egyik alappillére, az elektronikus ügyintézés kerül bemutatásra, majd az anyakönyvi és gyámhatósági eljárások elektronikussá és automatikussá tételének dogmatikai alapjai, amely megalapozza a digitalizációt. Hogy mindez hogyan valósul, illetve valósulhat meg a gyakorlatban, az online házasságkötés és az ÉNYNY digitalizációja adhat választ.

⁴³⁷ JÓZSA ZOLTÁN: A hatósági ügyintézés fejlődésének főbb állomásai. *Pro Publico Bono*. 2019/3. sz. 42.

⁴³⁸ BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: Az európai uniós stratégiák lényegi elemeinek megjelenése a hazai jogszabályokban – különös tekintettel az e-közigazgatás létrejöttének jogszabályi támogatására. https://tudasportal.unike.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/1778/Buda_B_B_AZ_EUROPAI_UNIOS_STRATEGIAK.pdf?sequence=2 (2022.09.22.)

1. Az elektronikus ügyintézés

1.1. Az elektronikus ügyintézés fogalma

A családjogi jogviszonyok elektronikus közigazgatásban elfoglalt helyének definiálásakor le kell szögezni, hogy az elektronikus ügyintézés szerves részét képezi az elektronikus közigazgatásnak. Ha egyszerű módon kívánjuk meghatározni, akkor azt mondhatnánk, hogy az a közigazgatásban minden olyan ügyintézés, amely nem papír alapon, hanem elektronikus formában történik. Az elektronikus ügyintézés azonban ennél több: a ma kiemelten fontos szerepet játszó digitalizáció és digitális közigazgatás velejárója.⁴³⁹

Elektronikus ügyintézésről jelenleg akkor beszélünk, ha a felhasználó a digitális szolgáltatást biztosító szervezet előtt az ügyei digitális térben történő intézése során ügyintézési cselekményeit e törvény szerint, elektronikusan végzi, nyilatkozatait elektronikus úton teszi meg.⁴⁴⁰ Emellett e körbe vonhatjuk, ha az eljárás résztvevői az eljárás során valamilyen informatikai eszközt vesznek igénybe az eljárás feltételül szolgáló vagy az alatt keletkező adatok feldolgozásához, tárolásához és továbbításához.⁴⁴¹ Az állampolgár ugyanis valamely ügyének intézésekor interakcióba lép az adott közigazgatási szervvel. Ezt megteheti személyesen vagy telefonon, továbbá akár e-mail formájában is, a lehetőségek tárháza szinte kimeríthetetlen. Bármelyiket választja, manapság elkerülhetetlen, hogy ne találkozzon az elektronikus ügyintézéssel. Adódik ez egyrészt abból, hogy az ügyfél közigazgatási szolgáltatást vesz igénybe, másrésztől a jogszabályok egyes ügytípusok esetén ezt az utat teszik kizárólagossá.⁴⁴² Az elektronikus ügyintézés egyik és nélkülözhetetlen eleme tehát az ügyfél. A másik oldalon a digitális szolgáltatás nyújtására köteles szerv áll, amely feldolgozza, elbírálja az ügyfél kérelmét, valamint továbbítja a döntést a megfelelő csatornán (informatikai eszköz). A ma már szinte minden háztartásban és közigazgatási szervnél megtalálható számítógép az 1950-es, 1960-as években luxuscikknek számított. Ahogyan az ipari forradalom találmányai a XIX.

⁴³⁹ MOLNÁR PÉTER: Az elektronikus ügyintézés tendenciái a közigazgatás helyi szintjén. In: FEJES ZSUZSANNA (szerk.): *Az állam és jog digitális környezete a 21. században*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2022. 90.

⁴⁴⁰ Dáptv. 18. § (1) bekezdés.

⁴⁴¹ BUDAI: i. m. (2009) 45.

⁴⁴² Az elektronikus ügyintézésről ld. bővebben: NAGY SÁNDOR: Valami új, valami régi – az elektronikus ügyintézés közigazgatási eljárásjogi törvényeink tükrében. *Közigazgatási Eljárás Jogi Közlemények*. 2022/2. sz. 91-105.

században, úgy a számítógépek elterjedése is átalakította, formálta a közigazgatást. Míg *Magyary Zoltán* az indigót tartotta az egyik legfontosabb és a közigazgatást jelentős mértékben formáló találmánynak, addig a fenti időszakban a személyi számítógép jelentette az áttörést az akkor még igen csak gyerekcipőben járó elektronikus ügyintézés terén. Tudniillik a II. világháborút követően mindennemű, nyugatra mutató kutatás és fejlesztés tiltott volt, a Szovjetunió befolyása alatt álló államok számára igen korlátozottan és központilag felügyelten voltak végezhető kísérletek. Ezen törekvések elsősorban a piaci szférában realizálódtak, és csak később kerültek átültetésre az államigazgatás rendszerébe. A kiutat az ún. Koszigin-levél jelentette, amely „megállapította, hogy a szocialista országok számítástechnikai eredményei – alapvetően az embargó-korlátozások következtében – jelentősen elmaradnak a kapitalista országokéitól, és ez a körülmény hátrányosan befolyásolja mind gazdasági, mind katonai potenciáljukat”.⁴⁴³ Elektronikus ügyintézésről természetesen ebben a korszakban nem beszélhetünk, de központi szinten már megfogalmazódott a különböző nyilvántartások és adatszolgáltatások egyszerűbbé és gyorsabbá tételének igénye, amelyhez a számítógép hatalmas segítséget nyújtott. Míg 1960-ban összesen 5 db számítógépet tartottak számon, ez 1970-ben már 147-re emelkedett, 10 évvel később pedig 1272 db-ra nőtt.⁴⁴⁴ Felhasználásuk elsősorban a központi közigazgatásban kapott helyet, de meg szükséges említenünk, hogy helyi szinten, a járási tanácsok 1984-ben történt megszűnését követően még nagyobb fejlődés kezdődött, ugyanis „a 80-as évtized közepén a tanácsi szervezetek korszerűsítési lehetőségeit vizsgáló terepi modellkísérletek bebizonyították, hogy a szervezetkialakítási jogot nem célszerű központosítani. Az áttörés eredményeként lehetővé vált a tanácsok számára, hogy létrehozzák komplex informatikai rendszereiket.”⁴⁴⁵ Leghamarabb a tanácsi iktatórendszerek jöttek létre. Az infokommunikációs eszközök (személyi számítógép, telefax, vezetékes, majd mobiltelefon, okostelefon, laptop stb.) robbanásszerű elterjedésével a jogszabályoknak is fel kellett venniük a versenyt, hiszen egyre nagyobb ütemben jelent meg az az állampolgári igény, amely az ügyintézés korábbi személyes voltát váltotta fel a kényelmesebb és gyorsabb, távoli ügyintézéssel.

Érdemes kitekintéssel lenni arra is, hogy az infokommunikációs eszközök használata során mennyien éltek az elektronikus ügyintézés adta lehetőségekkel. Ehhez a Központi

⁴⁴³ SIMON PÁL: A közigazgatási informatika a szocialista államigazgatási rendszerben – A számítástechnika hazai fejlődése. In: ÁLLÓ GÉZA – MOLNÁR SZILÁRD (szerk.): *A „hiteles helyektől” az elektronikus közigazgatásig - Mérőföldkövek a hazai közigazgatás és a kormányzati számítástechnika kialakulásának történetében*. Szeged, Primaware Kiadó, 2014. 76.

⁴⁴⁴ SIMON: i. m. 141.

⁴⁴⁵ SIMON: i. m. 142.

Statisztikai Hivatal statisztikai évkönyveiben található adatokat használtam fel. 2007-ben az internetezők 49 %-a lépett elektronikus kapcsolatba valamely közhivatallal.⁴⁴⁶ 2012-ben már 38 %-uk űrlapok letöltésére és 29 %-uk a kitöltött űrlapok visszaküldésére szánta az idejét. Az államigazgatási szervek 88 %-a, míg az önkormányzatok 56 %-a volt elérhető a világhálón.⁴⁴⁷ Egy évvel később az internetezők 47 %-a keresett információt valamilyen közigazgatási szervezet honlapján. Az elmúlt évhez képest azonban némi visszaesés volt tapasztalható, ugyanis az elektronikus úton ügyet intézők 32 %-a töltött le és 23 %-uk küldte vissza az űrlapokat.⁴⁴⁸ 2015-ben már 53 %-a az internetezők körében böngészett információkat közigazgatási szervek honlapján. 38 %-uk töltött le űrlapokat és 33 %-uk küldte azokat vissza.⁴⁴⁹

2017-ben már korcsoportonkénti megoszlást is találunk az évkönyvekben: a 16–74 évesek 47 %-a az interneten keresztül lépett kapcsolatba valamely hatósággal. A közigazgatási ügyintézés a korcsoport 29 %-a intézte teljes egészében elektronikus, vagyis online kitöltötte az űrlapokat és be is küldte azokat, 9 százalékponttal nagyobb részük, mint 2012-ben.⁴⁵⁰ 2019-ben a 16–74 évesek 53 %-a interneten keresztül lépett kapcsolatba valamely hatósággal a felmérést megelőző egy éven belül, 19 százalékponttal többen, mint 2010-ben. A korcsoportba tartozók 50 %-a keresett információt közigazgatási szervezet honlapján, 41 %-a letöltötte, 39 %-a online kitöltötte az űrlapot, és be is küldte. Mindhárom mutató tekintetében a hazai arány meghaladta az uniós átlagot.⁴⁵¹ 2020-ban a 16–74 évesek 60 %-a lépett kapcsolatba valamely közhivatallal és közintézménnyel, 41 %-uk űrlapot töltött le, 37 %-uk le is töltött és el is küldött űrlapot interneten keresztül.⁴⁵² 2021-ben a 16–74 évesek 73 %-a lépett kapcsolatba valamely közhivatallal és közintézménnyel, 67 %-uk űrlapot töltött le, 66 %-uk letöltött és be is nyújtott űrlapot interneten keresztül. 2015-ben az utóbbit, vagyis a teljes körű elektronikus ügyintézés igénybe vevők aránya mindössze 24 % volt. A teljes körű elektronikus ügyintézés

⁴⁴⁶ Magyarország, 2007. 93.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2007.pdf> (2022.10.01.)

⁴⁴⁷ Magyarország, 2012. 155.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2012.pdf> (2022.10.01.)

⁴⁴⁸ Magyarország, 2013. 160.

Elérhető: Magyarország, 2013 (ksh.hu) (A letöltés dátuma: 2022.10.01.)

⁴⁴⁹ Magyarország, 2015. 86.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2015.pdf> (2022.10.01.)

⁴⁵⁰ Magyarország, 2017. 58.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2017.pdf> (2022.10.01.)

⁴⁵¹ Magyarország, 2019. 220.

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2019.pdf 2022.10.01.)

⁴⁵² Magyarország, 2020. 235.

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2020.pdf (2022.10.01.)

hazánkban uniós összehasonlításban igen elterjedtnek számít, az igénybevevők aránya 2021-ben a 7. legmagasabb volt a tagországok körében.⁴⁵³ Mindezeket alapján elektronikus ügyintézésről tehát akkor van szó, ha rendelkezésre áll egy megindítandó ügy, valamint digitális szolgáltatás nyújtására köteles szervezetek [korábban: (elektronikus) ügyintézészt biztosító szerv], ügyfél, illetve informatikai eszköz mindkét oldalon.

1.2. Az elektronikus ügyintézés szintjei

Az elektronikus ügyintézés szintjeit hazánkban először kormányhatározat sorolta fel,⁴⁵⁴ amely négy szintet különböztetett meg, azonban a szakirodalom ismeri a nulladik, továbbá ötödik szintet⁴⁵⁵ is az alábbiak szerint.

A nulladik szint az ún. kvázi offline állapot,⁴⁵⁶ ahol tulajdonképpen az elektronikus ügyintézésnek még nyoma sincs, csak papír alapon történhet a kapcsolattartás az ügyfél és a hatóság között. Itt ugyanis nem beszélhetünk még egyáltalán elektronikus ügyintézésről, hiszen a papír alapon történő ügyintézés dominált, és ennek megváltoztatására igény csak később mutatkozott. Az internet megjelenésével az online közigazgatási szolgáltatásokról történő online információnyújtás megkezdődik.⁴⁵⁷

Az első elektronikus szolgáltatási szint információs, tájékoztató szolgáltatás, amely csak általános információkat közöl az adott ügygel kapcsolatos teendőkről és a szükséges dokumentumokról (jelenlét). A jelenlét fázisa a 2001-től egészen a 2005-ig tartó időszakot öleli fel, amelyet főként hazánk Európai Unióhoz történő csatlakozásának előkészítését jelentette. Ekkor indult meg az a jogalkotási és jogharmonizációs folyamat, amely végeredményben teret engedett az elektronikus ügyintézésnek is. A korszak talán legnagyobb újítása a 2003-ban megindított kormányzati portál (www.magyarorszag.hu) volt. 2005. november 1-jén hatályba lépett a Ket., amely már „szembe ment az Áe. korábbi, papír alapú ügyintézési gondolkodásával, és az elektronikus ügyintézészt próbálta

⁴⁵³ Magyarország, 2021. 159.

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2021.pdf (2022.10.01.)

⁴⁵⁴ A közigazgatás korszerűsítését szolgáló akutális e-kormányzati feladatokról szóló 1044/2005. (V. 11.) Korm. határozat.

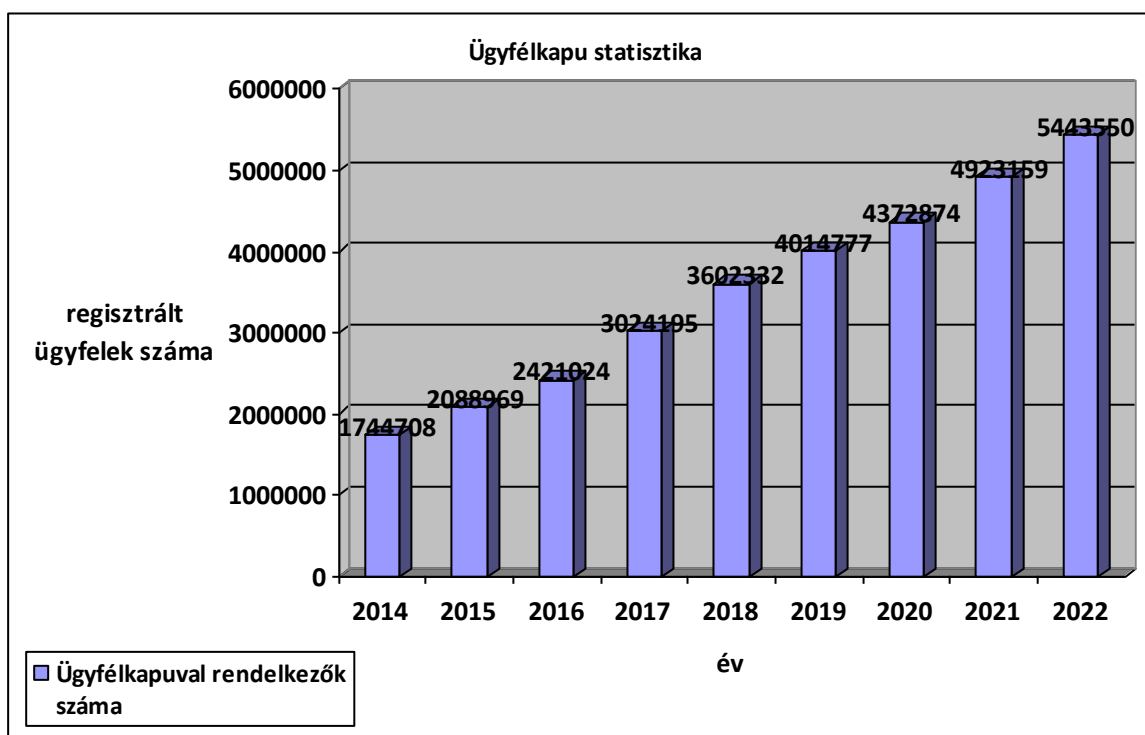
⁴⁵⁵ Budai: i. m. (2009) 196.

⁴⁵⁶ Uo.

⁴⁵⁷ BUDAI: i. m. (2009) 195.

bevezetni.”⁴⁵⁸ Megjegyzendő, hogy a közigazgatási hatósági eljárásjog mellett a belső piaci szolgáltatásokról szóló 2006/123/EK irányelv átültetése is lendített ezen a folyamaton, ugyanis a tagállamok számára az egyablakos, illetve elektronikus ügyintézés biztosítása itt fogalmazódott meg. Ezt természetesen a jogszabályoknak is le kellett követniük. Nyomtatványok, űrlapok, adatlapok letöltésének időszaka ez.⁴⁵⁹

A második elektronikus szolgáltatási szint az egyirányú interakciót biztosító szolgáltatás. Az első szinten túl az adott ügy intézéséhez szükséges dokumentumok, nyomtatványok letöltésének, és azok ellenőrzéssel vagy ellenőrzés nélküli elektronikus kitöltésének fázisa, amely esetben a dokumentum benyújtása hagyományos úton történik (interakció). Az interakció lépcsőfokára 2005-öt követően léptünk. Ebben az évben jött létre az ügyfélkapu, amely az ügyfél és hatóság közötti kapcsolattartási csatorna kötelező használatát jelentette. és azóta is nagy népszerűségnek örvend a lakosság körében, hiszen annak alkalmazásával számos államigazgatási és most már önkormányzati ügyet el lehet intézni. Az alábbi ábra mutatja az ügyfélkapun regisztráltak számát:

1. számú ábra: Ügyfélkapu statisztika⁴⁶⁰

⁴⁵⁸ BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: E-közigazgatási alapismeretek - Az e-learning tananyag szakszövege közszolgálati dolgozók számára. 57.
https://www.kormanyhivatal.hu/download/e/fb/c0000/szakszoveg_e_kozig_alapism%281%29.pdf
 (2022.09.22.)

⁴⁵⁹ BUDAI: i. m. (2009) 195.

⁴⁶⁰ Forrás: Ügyfélkapu statisztika.

Elektronikus űrlapok le-, illetve kitöltése, majd hitelesítése jellemezte ezt az időszakot, azonban teljes elektronikus ügyintézés még ezen a szinten sem valósul meg, mert az illetékek lerovása nem lehetséges távolról.⁴⁶¹

A harmadik elektronikus szolgáltatási szint kétirányú interakciót biztosító szolgáltatás, amely közvetlen vagy ellenőrzött kitöltésű dokumentum segítségével történő elektronikus adatbevitel és a bevitt adatok ellenőrzése. Az ügy indításához, intézéséhez személyes megjelenés nem szükséges, de az ügyhöz kapcsolódó közigazgatási döntés (határozat, egyéb aktus) közlése, valamint a kapcsolódó illeték- vagy díjfizetés hagyományos úton történik (tranzakció). A Ket. 2012-ben hatályba lépett módosítása következtében kezdetét vette az elektronikus ügyintézés korábbi, állam által uralt szisztémájának felszámolása, és helyette a decentralizáció kapott szerepet, amelynek lényege abban állt, hogy „olyan rendszereket hozzanak létre, amelyek jobban figyelembe veszik az összkormányzati érdeket, illetve amelyek egyszerűbb, kompatibilitásra és együttműködésre képes modulokból állnak.”⁴⁶² Ez magával vonta az addig elszigetelten működő közigazgatási szervek együttműködését⁴⁶³ és teret engedett az abszolút elektronikus ügyintézésnek. A Ket. szövegébe is bekerült a kérelmek elektronikus úton történő benyújtásának szabályai.⁴⁶⁴

A negyedik elektronikus szolgáltatási szint a teljes on-line tranzakciót (ügyintézési folyamatot) biztosító szolgáltatás, amikor az ügyhöz kapcsolódó közigazgatási döntés is elektronikus úton kerül közlésre, illetve a kapcsolódó illeték- vagy díjfizetés elektronikus úton is intézhető (transzformáció).

Az ötödik szint, „olyan proaktív, automatizált szolgáltatásokat takar, melyek célirányosan elégítik ki az ügyféloldali elvárásokat”⁴⁶⁵ (targetizáció). A targetizáció előszobájaként értelmezhető a proaktivitás, automatizáltság,⁴⁶⁶ továbbá az ügyfélszabadság, amely

https://www.nyilvantarto.hu/letoltes/statisztikak/Monitoring_adatok_2022_v2.xlsx (2025.02.23.)

⁴⁶¹ BUDAI: i. m. (2009) 196.

⁴⁶² BUDAI BALÁZS BENJÁMIN - GERENCSÉR BALÁZS SZABOLCS - VESZPRÉMI BERNADETT: *A magyar közigazgatás és közigazgatási jog általános tanai. X. kötet - A digitális kor hazai közigazgatási specifikumai.* Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 62-63.

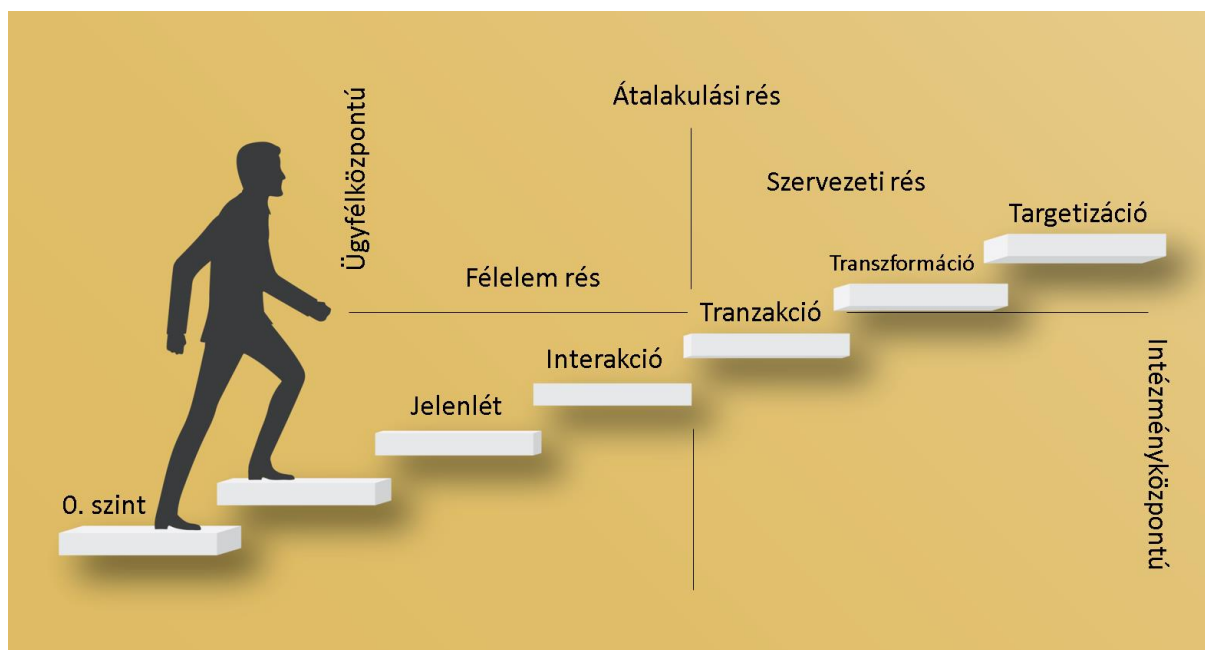
⁴⁶³ BUDAI: i. m. (2009) 196.

⁴⁶⁴ BOROS ANITA – PATYI ANDRÁS: *A hazai közigazgatási hatósági eljárási jog karakterisztikája.* Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019. 162.

⁴⁶⁵ Uo.

⁴⁶⁶ TÓZSA ISTVÁN: Az elektronikus közigazgatás helyzete. *Új Magyar Közigazgatás.* 2012/5. sz. 3.

jelenleg is tart, hiszen maga döntheti el az ügyfél, hogyan tart kapcsolatot a hatósággal.⁴⁶⁷ Míg a Ket. alkalmazásának ideje alatt az ügy ura a hatóság volt, mára ez teljes mértékben megváltozott, és áthelyeződött az ügyfél oldalára – gondoljunk csak az ún. rendelkezési nyilvántartásra, amelynek használatával az ügyfél szabadon eldöntheti, mely szervezettel hogyan kíván kapcsolatot tartani, illetve ügyeit intézni.

2. számú ábra: IKT fejlettségi szintek⁴⁶⁸

Az elektronikus ügyintézés mellett meg kell említeni az elektronikus ügyintézéssel párbán járó szolgáltatásokat, ugyanis a hatóság közigazgatási szolgáltatást is nyújt, melyet a Ket. rendezett az alábbiak szerint: az elektronikus ügyintézés megvalósítása érdekében informatikai háttértámogatást nyújt, vagy az ügyintézés megvalósítása érdekében ingyenesen, vagy térítésért információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújt.⁴⁶⁹ „Az igény, hogy nemcsak az önkormányzati, hanem az államigazgatási hatósági ügyekben is indokolt és szükséges a gyors, egyszerű, takarékos eljárás, vezetett ahhoz, hogy a hatósági eljárásban az ügyintézés bevett fogalma helyett a szolgáltatás kifejezés nyert

⁴⁶⁷ BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: E-közigazgatási alapismeretek - Az e-learning tananyag szakszövege közszolgálati dolgozók számára. 58.
https://www.kormanyhivatal.hu/download/e/fb/c0000/szakszoveg_e_kozig_alapism%281%29.pdf
 (2022.09.22.)

⁴⁶⁸ BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: E-közigazgatási alapismeretek - Az e-learning tananyag szakszövege közszolgálati dolgozók számára.
https://www.kormanyhivatal.hu/download/e/fb/c0000/szakszoveg_e_kozig_alapism%281%29.pdf
 (2022.09.22.)

A kép forrása: <https://www.parallelemployment.com/blog/preparing-for-success-interview-tips>, (2022.10.07.)

⁴⁶⁹ Ket. 172. § c) és d) pontja.

fokozatosan teret, utalva a klasszikus gyakorlat megváltoztatásának szükségességére.”⁴⁷⁰ Létrejönnek az első SZEÜSZ-ök, melyek közül a Ket. is nevesített néhányat, amellet, hogy számos rendelet⁴⁷¹ lépett hatályba e tárgykörben.⁴⁷² A szabályozási környezet változásának egyik legfontosabb oka az volt, hogy a Kormány rá kívánta szorítani a szolgáltatást nyújtó állami és nem állami szerveket az elektronikus ügymenetre, továbbá az állampolgárokat és ügyfeleket az elektronikus ügyintézésre.⁴⁷³ A jogalkotó felismerte, hogy a korábbi decentralizációs modell nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, alkalmazásával ugyanis „szigetek” jöttek létre, amelyek különösen a helyi önkormányzatok életében realizálódtak a legmagasabb szinten. A közigazgatás ezen részében gyakorlatilag az „ahány ház, annyi szokás” elve érvényesült és településenként eltérő megoldást generált, amely megnehezítette az interoperabilitást. A különböző és anyakönyvi, valamint gyámhatósági eljárásokban alkalmazható elektronikus közigazgatási szolgáltatásokat e fejezet 5. részében tárgyalom.

2. Az anyakönyvi és gyámhatósági eljárások elektronizálásának, digitalizációjának dogmatikai alapjai

A családjog és a közigazgatási jog közös metszéspontjában – többek között – az anyakönyvi, valamint gyámhatósági eljárások helyezkednek el. Lefolytatásuk zöme személyes jelenlétet igényel (például házasságkötés, bejegyzett élettársi kapcsolat lesítése, anyakönyvi nyilvántartások rendszerének vezetése,⁴⁷⁴ örökbefogadás enedélyezési iránti kérelem benyújtása,⁴⁷⁵ származás megismerésével kapcsolatos eljárás⁴⁷⁶). A digitalizáció és az elektronizáció fejlődésével azonban egyre nagyobb igény mutatkozik a személyes jelenlét nélküli, online térben megvalósítható eljárások intézését illetően. Noha a gyámhatósági eljárásokban már ismert a meghallgatás,⁴⁷⁷ a tárgyalás⁴⁷⁸ elektronikus úton való megtartása, az At. a benne foglalt kivételektől eltekintve főszabály szerint nem ad

⁴⁷⁰ JÓZSA: i. m. (2019) 43.

⁴⁷¹ A Ket. e-ügyintézésrel kapcsolatos kormányrendeleteinek módosításáról szóló 82/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet, a szabályozott elektronikus ügyintézési szolgáltatásokról és az állam által kötelezően nyújtandó szolgáltatásokról szóló 83/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet, az egyes e-ügyintézéshez kapcsolódó szervezetek kijelöléséről szóló 84/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet, az e-ügyintézés részletes szabályairól szóló 85/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet.

⁴⁷² CZÉKMANN ZSOLT – CSEH GERGELY: Az elektronikus közszolgáltatások megvalósulása napjainkban Magyarországon. *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica*. 2018/1. sz. 38.

⁴⁷³ CZÉKMANN – CSEH: i m. 36.

⁴⁷⁴ At. 1. § (1) bekezdés.

⁴⁷⁵ Gyer. 40. § (1) bekezdés.

⁴⁷⁶ Gyer. 53. § (4) bekezdés.

⁴⁷⁷ Gyer. 11. § (7) bekezdés.

⁴⁷⁸ Gyer. 13. § (4) bekezdés.

lehetőséget az elektronikus ügyintézésre és kapcsolattartásra,⁴⁷⁹ helyette az okirati és személyes nyilatkozatok általi bizonyítás az elsődleges.

Ahhoz, hogy ezen eljárások elektronizálása lehetőségének alapjait lefektessük, két fontos terminológiát szükséges segítségül hívni: a jognyilatkozatok és a közigazgatási aktusok világát. Előbbit a polgári jog szabályozza, ennek mentén a Ptk. szerint írásban, szóban és ráutaló magatartással lehet megtenni.⁴⁸⁰ Az anyakönyvi és gyámhatósági eljárások elektronizálása során az írásbeli és a szóbeli jognyilatkozatok bírnak relevanciával, így e fejezetben elsődlegesen e két jognyilatkozat típus dogmatikai háttérét mutatom be. A közigazgatási aktusok nyilvánvalóan a közigazgatási jog körében értelmezhetők, arra adhatnak választ, hogy a hatóság által végzett cselekmények közül melyek azok, amelyek elősegíthetik az elektronizációt, ezáltal mellőzve a személyes jelenlétet és új alapokra helyezve az ügyintézés. Ez a kettősség jelenik tehát meg a családjogi jogviszonyokkal összefüggő ügyek elektronizálása, illetve digitalizálása terén, hiszen ha például a házasságkötésre gondolunk, akkor az azt megelőző eljárás lefolytatására a közigazgatási eljárási szabályokat, míg a megkötésre az At. szabályrendszerén kívül, a Ptk. rendelkezéseit is megfelelően kell alkalmazzuk.

2.1. Jognyilatkozatok

A jognyilatkozat joghatás kiváltására irányuló akaratnyilatkozat.⁴⁸¹ Jognyilatkozat szóban, írásban vagy ráutaló magatartással tehető. Amennyiben a jognyilatkozatok családjogi jogviszonyokban történő alkalmazását vizsgáljuk és az elektronizációra fókuszálunk, akkor elsődlegesen az írásbeli és szóbeli jognyilatkozatok megtételének problematikáját szükséges górcső alá venni.⁴⁸²

Az írásbeli jognyilatkozatok elektronikus úton történő megtétele elemzésénél megkerülhetetlen az írásbeliség követelménye. A Ptk. kimondja, hogy ha a jognyilatkozatot írásban kell megtenni, az akkor érvényes, ha legalább a lényeges tartalmát írásba foglalták. Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a jognyilatkozat akkor minősül

⁴⁷⁹ At. 15. § (2) bekezdés.

⁴⁸⁰ Ptk. 6:4. § (2) bekezdés.

⁴⁸¹ Ptk. 6:4. § (1) bekezdés.

⁴⁸² Noha a jognyilatkozatokkal kapcsolatos rendelkezések a kötelmi jogi könyvben kaptak helyet, a Ptk. 6:10. §-ából levezethető, hogy azoknak más típusú jogviszonyokban, így különösen a családjogi jogviszonyokban is helye lehet – kiegészítve az adott jogterületre vonatkozó speciális szabályokkal.

KÖRÖS: i. m. (2014) 37.

írásba foglaltnak, ha jognyilatkozatát a nyilatkozó fél aláírta.⁴⁸³ Írásba foglaltnak kell tekinteni a jognyilatkozatot akkor is, ha annak közlésére a jognyilatkozatban foglalt tartalom változatlan visszaidézésére, a nyilatkozattevő személyének és a nyilatkozat megtétele időpontjának azonosítására alkalmas formában kerül sor.⁴⁸⁴

A Ptk. iménti rendelkezésének beemeléseével a jogalkotó felismerte, hogy a technológia fejlődésével már nem csak és kizárólag a papír alapon létrejött dokumentumokat tekinthetjük írásbelinek, hanem ad absurdum akár a szöveges üzenetet (SMS) is.⁴⁸⁵ Az, hogy pontosan milyen megoldás felel meg a fenti konjunktív feltételnek, a joggyakorlat munkálta ki. Az új Ptk. Tanácsadó Testülete kifejtette: „a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 910/2014/EU Rendeletben (eIDAS rendelet) szabályozott elektronikus aláírások a hozzá tartozó azonosítási eljárásokkal és szolgáltatásokkal aggálytalanul megfelelnek.”⁴⁸⁶ Az eIDAS rendelet e körben két típusú elektronikus aláírást: a minősített elektronikus aláírást⁴⁸⁷ és a fokozott biztonságú elektronikus aláírást⁴⁸⁸ ismeri. A Tanácsadó Testület kisebbségi véleménye úgy fogalmazott, hogy az elektronikus aláírással ellátott dokumentum felel meg az írásbeliség követelményének, figyelemmel az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény (a továbbiakban: Eüsztv.) rendelkezéseire.⁴⁸⁹ Az eIDAS rendelet szerint az elektronikus aláírás olyan elektronikus adat, amelyet más elektronikus adatokhoz csatolnak, illetve logikailag hozzárendelnek, és amelyet az aláíró aláírásra használ.⁴⁹⁰ Ugyanezen fogalomrendszerre épített az Eüsztv. is, azzal a különbséggel, hogy bevezette az egyszerű elektronikus aláírás fogalmát, ami lényegében azt jelentette, hogy sem a minősített, sem a fokozott biztonságú aláírás követelményének nem felelt meg. A joggyakorlat emellett rámutatott, hogy az elektronikus úton tett jognyilatkozat akkor minősül írásbelinek, ha az megfelel a valódiság

⁴⁸³ Ebben a fejeztben csupán az eIDAS rendeletben foglalt elektronikus aláírások típusainak ismertetésével foglalkozom.

⁴⁸⁴ Ptk. 6:7. § (3) bekezdés.

⁴⁸⁵ KOVÁCS KRISZTIÁN: Írásbeli forma az új Ptk.-ban. *Polgári jog*, 2016/2. sz. 2.

⁴⁸⁶ A jognyilatkozat írásbeliségének követelményei a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésének alkalmazásában. <https://kuria-birosag.hu/hu/content/jognyilatkozat-irasbelisegenek-kovetelmenyei-ptk-67ss-3-bekezdesenek-az-alkalmazasaban> (2023.02.19.)0

⁴⁸⁷ Minősített elektronikus aláírás: olyan, fokozott biztonságú elektronikus aláírás, amelyet minősített elektronikus aláírást létrehozó eszközzel állítottak elő, és amely elektronikus aláírás minősített tanúsítványán alapul.

⁴⁸⁸ „Fokozott biztonságú elektronikus aláírás”: olyan elektronikus aláírás, amely megfelel az a 26. cikkben meghatározott követelményeknek.

⁴⁸⁹ Uo.

⁴⁹⁰ eIDAS rendelet 4. cikk. 10. pont.

és hamisítatlanság követelményének, mindez ellenőrizhető, továbbá azonosítható a nyilatkozat megtételének időpontja. Ennek a fokozott biztonságú elektronikus aláírással ellátott elektronikus okirat felel meg,⁴⁹¹ így csak ennek alkalmazásával tehetők meg az írásbeli jognyilatkozatok.⁴⁹² Ha jogszabály a jognyilatkozat megtételére írásbeli formát rendel, az elektronikus úton megküldött nyilatkozat tekintetében egyedileg kell vizsgálni, hogy az a tartalom változatlan visszaidézésére, a nyilatkozattevő személyének és nyilatkozat megtétele időpontjának azonosítására alkalmas formában történt-e.⁴⁹³ A Ptk. 2022. január 1. napjával hatályba lépett rendelkezése nyomán a fenti szabály kiegészítésre került: családjogi (...) jogviszonnal összefüggésben elektronikus úton tett jognyilatkozat kizárólag akkor minősül írásba foglaltnak, ha annak tartalma írásjegyekkel rögzített és eleget tesz az elektronikus okirat létrehozására irányadó jogszabályi követelményeknek.⁴⁹⁴ A törvény indoklása szerint a digitalizáció térhódítása miatt volt szükséges a fenti szakaszt beemelni amellet, hogy a törvény a technológia-semlegesség elvét is szem előtt tartja. A családjogi jogviszonyok személyhez fűződő jellege indokolta a magasabb biztonsági szintű, minősített okirati forma alkalmazását, ahol az írásbeliség követelménye nem vitatott, az a törvény erejénél fogva írásbelinek minősül.⁴⁹⁵ Ezen rendelkezést végül 2024. január 1. napjával hatályon kívül helyezték annak okán, hogy a Ptk. úgy írta elő a jognyilatkozatoknak az elektronikus okirat létrehozására irányadó jogszabályi előírásoknak való megfelelést, hogy ilyen általános követelményt jogszabály nem határozott meg.⁴⁹⁶ A bíróságok ugyanis mindig egyedi ügyben foglaltak állást amellet, hogy az adott jognyilatkozat megfelelt-e az írásbeliség követelményének vagy sem. Ezt a hiátust az Eüsztv. módosításával pótolták. Az elektronikus okiratok magánjogi jogviszonyokban mint új rész épült be az Eüsztv.-be, amely fejezetben meghatározásra került, hogy ha jogszabály eltérően nem rendelkezik, az elektronikus magánokirat olyan elektronikus dokumentum, amelyet a nyilatkozó fél legalább az 1. § 22. pontjában meghatározott aláírással és elektronikus időbélyegzővel lát el, vagy a Kormány rendeletében meghatározott azonosításra visszavezetett dokumentumhitelesítés-szolgáltatással (AVDH) hitelesít. Az elektronikus magánokiratban megtett jognyilatkozat a Ptk. szerint⁴⁹⁷ is írásba foglaltnak minősül. Ha jogszabály eltérően nem rendelkezik, az ingatlannal kapcsolatos, valamint az

⁴⁹¹ BDT2018.3931.

⁴⁹² Az e-mailen történő jognyilatkozatok nem felel meg az írásbeliség követelményének, így joghatást nem vált ki. Ld.: BDT2018. 3931.

⁴⁹³ BDT.2021 4323.

⁴⁹⁴ PJD2018. 4.

⁴⁹⁵ A 2022. évi CXXII. törvény 89. §- ához fűzött indoklása.

⁴⁹⁶ A 2023. évi XLVI. törvény indoklása.

⁴⁹⁷ Ptk. 6:7. § (2) és (3) bekezdés.

öröklési jogi, családjogi, társasági jogi jogviszonnyal összefüggésben a kizárólag szöveg formájában rögzített jognyilatkozatot tartalmazó elektronikus magánokirat minősül írásba foglaltnak. Ez azt jelenti, hogy családjogi jogviszonyokban főszabály szerint kizárólag szöveg formájában rögzíthetjük jognyilatkozatainkat, azaz más módon, pl.: kép- és hangfelvétel formájában nem. Kiemelendő még, hogy családjogi és öröklési jogi jogviszonyokban nem lehet az elektronikus formán kívüli dokumentumokat mellőzve, csak elektronikus aláírást vagy bélyegzőt felhasználni, és elektronikus aláírással vagy bélyegzővel ellátott elektronikus dokumentumot készíteni; azaz szükséges az adott személy azonosítása is.⁴⁹⁸ Az Eüsztv.-t 2025. január 1. napi hatálybalépéssel felváltotta a digitális államról és a digitális szolgáltatások nyújtásának egyes szabályairól szóló 2023. évi CIII. törvény (a továbbiakban: Dáptv.), amely tulajdonképpen teljes egészében átvette az Eüsztv. fentiekben ismertetett rendelkezéseit, biztosítva ezzel a jogfolytonosságot.

A családjogi jogviszonyokban tehát helye van az elektronikus úton tett jognyilatkozatoknak azzal, hogy kizárólag szöveges, magánokirati formában rögzíthetjük. Nem elég azonban az elektronikus aláírás vagy bélyegző, hanem az adott személy azonosítása is kívánalom. Így felel meg a változatlan visszaidézés, valamint a nyilatkozattevő személyének és a nyilatkozat megtétele időpontjának azonosításával kapcsolatos konjunktív feltételeknek. Az elektronikus magán-, illetve közokiratok fogalmáról e fejezet 3. részében lesz szó.

2.2. Közigazgatási aktusok

A közigazgatási aktusok origója a közigazgatási cselekmények, amelyek jogi hatás kiváltására alkalmasak. Ez alatt valamely személy vagy az állam, illetve a társadalmi szervek olyan cselekedetét értjük, amely a jogszabályok rendelkezései szerint jogviszonyt hoznak létre, változtatnak vagy szüntetnek meg.⁴⁹⁹ Ezen belül a közigazgatás cselekvését két csoportra tudjuk bontani: tényleges cselekmények és közigazgatási aktusok. A közigazgatási aktus a közigazgatási szervnek, vagy közigazgatási hatósági jogkörrel felruházott nem közigazgatási szervnek közigazgatási hatáskörében kiadott, a közigazgatási jogot alkalmazó, egyedi ügyekben, közvetlen joghatást kiváltó, rendszerint

⁴⁹⁸ Eüsztv. 99. § (1) bekezdés.

⁴⁹⁹ BEREI: i. m. 517.

egyoldalú akaratnyilatkozata.⁵⁰⁰ A közigazgatási aktusok két nagy fő csoportját különböztethetjük meg: a normatív (szabályozó) és a hatósági jogalkalmazó aktusokat. Utóbbi alatt általában a közigazgatási szerv azon egyoldalú akaratnyilatkozatát értjük, amely jogi hatás kiváltására alkalmas, azaz közigazgatási jogviszonyt hoz létre, módosít vagy szünteti meg. Ezen aktusokat a közigazgatási szerv jogszabály által megállapított hatáskörében, jogszabályban meghatározott eljárási rendben és jogszabály által meghatározott tartalommal bocsátja ki.⁵⁰¹ A hatósági jogalkalmazó aktusok körébe tartoznak például a hatóság határozatai, a hatósági szerződések, szakhatósági állásfoglalások stb. A közigazgatási aktusok azonban rendelkeznek olyan tulajdonsággal is, hogy bár a közigazgatás „talaján” keletkeznek, hatást a polgári jog, illetve a családjog színterén fejtenek ki, azaz kivételes esetekben polgári jogi jogalkalmazói tevékenység valósul meg.

A családjogi jogviszonyokkal kapcsolatos eljárások elektronizálásának, digitalizálásának értelmezéséhez egy további fontos pillér, a regisztratív aktusok értelmezése szükséges. Határozatnak minősülnek a hatóság által jogszabály alapján vezetett nyilvántartásokba történő bejegyzések, ennél fogva az anyakönyvi bejegyzések is, az anyakönyv pedig ezek nyilvántartása. A hatósági bizonyítvány, a hatósági igazolvány és a hatósági nyilvántartás ún. regisztratív aktus. A hatósági nyilvántartásokkal szemben támasztott legfontosabb követelmény a közhitelesség, azaz a nyilvántartásban foglalt adatok és azok változása az ellenkező bizonyításáig valósak és fennállnak. Ezt támasztja alá az At. is, amikor akként rendelkezik, hogy az anyakönyv és az apai elismerő nyilatkozatok nyilvántartása az ellenkező bizonyításáig közhitelesen tanúsítja a bejegyzett adatokat, illetve az anyakönyvbe bejegyzett adatok változását.⁵⁰² Az anyakönyvi bejegyzések regisztratív hatósági aktusok, azonban különbséget kell tennünk a konstitutív és deklaratív nyilvántartások között. Konstitutív a nyilvántartás, ha a nyilvántartási bejegyzés hozza létre, keletkezteti a jogot (módosítja vagy szünteti meg, pl.: ingatlan-nyilvántartás). A deklaratív pedig csak megállapítja az adott jogot (módosítja, megszünteti).⁵⁰³ Az anyakönyv az utóbbi csoportba tartozik, azaz a bejegyzés csupán tényt, adatot, állapotot igazol, a bejegyzés vagy törlés nem keletkeztet vagy szünteti meg jogot, illetve

⁵⁰⁰ CSATLÓS ERZSÉBET – SIKET JUDIT: *Hatósági eljárásjogi alapismeretek* Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2022. 17.

⁵⁰¹ Uo.

⁵⁰² At. 1. § (2) bekezdés. Kiemelendő, hogy az At. szerint az elektronikus anyakönyv vezetése és az apai elismerő nyilatkozatok nyilvántartásának vezetése közigazgatási hatósági eljárás.

⁵⁰³ BALLA ZOLTÁN: *A közigazgatás alapintézményei*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2023. 241.

kötelezettséget. Például a házasságkötés és ennek okán a házassági anyakönyvbe történő bejegyzés deklaratív hatályú, ugyanis a házasságot nem a bejegyzés hozza létre, hanem a két tanú jelenlétében kimondott egybehangzó igen kijelentés.⁵⁰⁴

Az új Ptk. hatálybalépését követően 2014. július 1. napi hatállyal jött létre az EAK. Az abba történő adatrögzítés – legyen szó a papír alapú anyakönyvekből történő adatfelvitelről vagy a személyesen megjelent ügyfél által becsatolt okiratok, illetve személyes nyilatkozatban foglaltak betáplálásáról – regisztratív hatósági aktus, amely az anyakönyvi eljárások elektronizálásának első lépcsőfoka volt. E két fogalom szorosan összefügg. Ezt juttatja kifejezésre az At. preambuluma is, miszerint a törvény célja, hogy az anyakönyvi eljárásban érvényre juttassa a szolgáltató közigazgatás követelményét, az anyakönyvi rendszer hagyományainak és a modern közigazgatás vívmányainak összehangolásával biztosítsa az állami alapnyilvántartás hatékony és korszerű működését, továbbá megteremtse az elektronikus anyakönyvet. A regisztratív hatósági aktus tehát az egyik legkönnyebben elektronizálható közigazgatási cselekvés.

2.3. A jognyilatkozatok és a regisztratív hatósági aktusok összehasonlítása

A családjogi jogviszonyokkal összefüggő eljárások elektronizálásának értelmezéséhez a fentiekben ismertetett jognyilatkozatok és a regisztratív hatósági aktusok világa mutatott irányt. Megállapítottam, hogy jognyilatkozatokat családjogi ügyekben bizonyos feltételek mellett elektronikusan is tehetünk, majd a magánjogból kilépve és a közigazgatási jog területére érve a regisztratív hatósági aktusok azok, amelyek elősegítik az elektronizációt. Az alábbi táblázat mutatja be a két terminus technicus közötti különbséget és hasonlóságot.

⁵⁰⁴ HEGEDŰS ANDREA: *Családjog*. Budapest, R.I.M.Á.K. Kiadó, 2023. 62.

	Jognyilatkozat	Regisztratív hatósági aktus
Meghatározás	joghatás kiváltására irányuló akaratnyilatkozat	közigazgatási aktus, akaratnyilatkozat, amely alatt a hatósági bizonyítvány, hatósági igazolvány kiadását és hatósági nyilvántartás vezetését értjük
Kibocsátó	természetes személy, jogi személy (bárki)	hatóság
Funkció	jogviszonyok létrehozása, módosítása, megszüntetése	meglévő tény, adat, állapot igazolása a közhitelesség jegyében
Joghatás	jogot, kötelezettséget keletkeztet, módosít vagy szüntet meg	nem keletkeztet/módosít/szüntet meg jogot, kötelezettséget (deklaratív aktusok esetén)
Közhitelesség	nem feltételnül, kivéve, ha jogszabály előírja	az ellenkező bizonyításáig vélelmezzük az adat, tény, állapot fennálltát
Jogszabály	Pkt. és egyéb magánjogi szabályok	közigazgatási jogszabályok (pl.: Ákr., At.)
Elektronizáció	elektronikus jognyilatkozat	elektronikus nyilvántartásba történő rögzítés

2. számú táblázat: A jognyilatkozat és regisztratív hatósági aktusok összehasonlítása
(Forrás: saját szerkesztés)

Ahogy a családjog és a közigazgatási jog kettősséget mutat, úgy nem véletlen, hogy a jognyilatkozatok és a regisztratív hatósági aktusok is eltérést mutatnak. Mégis, a két terület egymást kiegészítve, kiegészítve működik a magánjog és a közigazgatás világában. Ugyan különböző jogi funkciókat látnak el, de együttműködve biztosítják a magánjog és közigazgatás hatékony működését, ezzel elősegítve a gyorsabb, hatékonyabb ügyintézés.

3. Az okiratok és személyes nyilatkozatok

Az At. kimondja, hogy anyakönyvi eljárásban⁵⁰⁵ a bejegyzendő adatokat, illetve a házasság megkötésének, valamint a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésének törvényi feltételeit – e törvényben vagy kormányrendeletben meghatározott kivétellel – közokirattal kell bizonyítani.⁵⁰⁶ Ezt kisegítendő, hogy közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy az anyakönyvi eljárás során felvett jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozat megtételének abban az esetben van helye, ha annak megtételét törvény vagy kormányrendelet kifejezetten előírja, ha az okirat az anyakönyvi szerv honlapján közzétett jegyzék szerint az adott országból nem szerezhető be, a külföldi okirat az anyakönyvbe bejegyzendő adatot nem az elektronikus anyakönyvben nyilvántartott adattartalomnak megfelelő formában tartalmazza.

Mindenekelőtt az irat fogalmát szükséges meghatározni. Irat valamely szerv működése vagy személy tevékenysége során keletkezett vagy hozzá érkezett, bármely jelrendszerrel és adathordozón rögzített, egy egységként kezelendő rögzített információ, adategyüttes.⁵⁰⁷ A közokiratok és a teljes bizonyító erejű magánokiratok (valamint egyszerű magánokiratok), azaz az okiratok fogalmát a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) határozza meg, kiegészítve az elektronikus okirat definíciójával. Előbbi olyan papír alapú vagy elektronikus okirat, amelyet bíróság, közjegyző vagy más hatóság, illetve közigazgatási szerv ügykörén belül, a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő módon állított ki. Az elektronikus közokirat teljes bizonyító erővel bizonyítja a közokirat aláírása pillanatában a kiállító személynek a Dáptv. szerinti szerepkörét, ha a szerepkört a szerepkör-tanúsító szolgáltató szerepkör-tanúsítványban igazolta. Elektronikus közokirat esetében jogszabály lehetővé teheti a Dáptv. szerinti szerepkör teljes bizonyító erejű igazolását. Elektronikus közokirat kiállításához az is szükséges, hogy a közokirat kiállítására jogosult az elektronikus okiraton – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – minősített vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírást vagy bélyegzőt, és amennyiben jogszabály így rendelkezik időbélyegzőt helyezzen el.

⁵⁰⁵ At. 1. § (1) bekezdés.

⁵⁰⁶ At. 14. § (1) bekezdés.

⁵⁰⁷ A köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény 3. § c) pont.

Az elektronikus közokiratok mellett meg szükséges említeni a teljes bizonyító erejű elektronikus magánokiratokat is.⁵⁰⁸ E vonatkozásban teljes bizonyító erejű elektronikus magánokirat az elektronikus okiraton az aláíró a minősített vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírását vagy bélyegzőjét helyezte el, és – amennyiben jogszabály úgy rendelkezik – azon időbélyegzőt helyez el; olyan, törvényben vagy kormányrendeletben meghatározott szolgáltatás, vagy zárt rendszerben alkalmazott, tanúsított bizalmi szolgáltatás keretében jött létre, ahol a szolgáltató az okiratot a kiállító azonosításán keresztül a kiállító személyéhez rendeli és a személyhez rendelést a kiállító saját kezű aláírására egyértelműen visszavezethető adattal együtt vagy az alapján hitelesen igazolja; továbbá a szolgáltató az egyértelmű személyhez rendelésről kiállított igazolást elektronikus dokumentumba kapcsol, elválaszthatatlan záradékba foglalja és azt az okirattal együtt legalább minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus bélyegzővel és minősített időbélyegzővel látja el; – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a kiállító szóbeli nyilatkozatát a Dáptv. szerinti elektronikus ügyintézészt biztosító szerv vagy a szolgáltatás használatára jogosult egyéb szerv a Kormány rendeletében meghatározottak szerint mesterséges intelligenciával támogatott szolgáltatás szerint írásbeli formátumba alakította, az írásbeli formátumba alakított nyilatkozat tervezetét a kiállító jóváhagyta, és dokumentum a Kormány rendeletében meghatározottak szerint hitelesítve lett; a dokumentumot Dáptv. szerinti digitális szolgáltatás nyújtása során a digitális állampolgárság szolgáltató hitelesítette.

A Dáptv. a fentiek mellett konstatálja, hogy az elektronikus magánokiratban megtett jognyilatkozat a Ptk. szerint⁵⁰⁹ is írásba foglaltnak minősül. Ha jogszabály eltérően nem rendelkezik, az ingatlannal kapcsolatos, valamint az öröklési jogi, családjogi, cégekkel és civil szervezetekkel összefüggésben a kizárólag szöveg formájában rögzített jognyilatkozatot tartalmazó elektronikus magánokirat minősül írásba foglaltnak. Ehhez kapcsolódik az ún. eAláírás, amelynek alkalmazásával elektronikus köz-, illetve magánokirat és létrehozható.

Ahogy az elektronikus úton tett jognyilatkozatoknál utaltam, legyen szó elektronikus köz-, vagy teljes bizonyító erejű elektronikus magánokiratról, azt a nyilatkozatot tevő félnek alá kell írnia. Arra vonatkozóan, hogy az aláírás mit jelent, a törvény nem ad

⁵⁰⁸ A Pp. teljes bizonyító erejű magánokirat fogalmi elemei közül a teljes bizonyító erejű elektronikusmagánokirat fogalmi elemei kerülnek itt kibontásra.

⁵⁰⁹ Ptk. 6:7. § (2) és (3) bekezdés.

további eligazítást. Aláírásnak a nyilatkozattevő olyan saját kezű névírása tekinthető, amely elkülönül a nyilatkozat szövegétől, s ekként jelzi, hogy a névírással a nyilatkozó a nyilatkozat egészét a sajátjaként kívánja kezelni.⁵¹⁰ E szabály a papír alapon megtett aláírás fogalmát határozza meg, azonban itt is említést kell tennünk az elektronikus aláírásról. A fogalmat először az elektronikus aláírásra vonatkozó közösségi keretfeltételekről szóló 1999/93/EK irányelv tartalmazta, miszerint ez olyan elektronikus adat, amely más elektronikus adathoz van csatolva, illetve logikailag hozzárendelve, és amely hitelesítésre szolgál.⁵¹¹ Az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény (a továbbiakban: Eat.) szerint ez nem más, mint elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumhoz azonosítás céljából logikailag hozzárendelt vagy azzal elválaszthatatlanul összekapcsolt elektronikus adat.⁵¹² Az eIDAS rendelet értelmezésében olyan elektronikus adat, amelyet más elektronikus adatokhoz csatolnak, illetve logikailag hozzárendelnek, és amelyet az aláíró aláírásra használ.⁵¹³ Az Eüsztv. már expressis verbis nem mondta ki, hogy mit jelent az elektronikus aláírás, ugyanakkor különbséget tett és visszautalt az eIDAS rendelet által használt minősített elektronikus aláírás és fokozott biztonságú elektronikus aláírás definícióira ugyanúgy, mint a jelenleg hatályos Dáptv.

Az elektronikus aláírással ellátott okiratokhoz joghatások fűződnek, azaz a jog ugyanolyan bizonyító erővel rendelkezőnek ismeri el, mint a papír alapút. Ehhez kapcsolódva rendelkezik az eIDAS rendelet úgy, hogy az elektronikus aláírás joghatása és bírósági eljárásokban bizonyítékként való elfogadhatósága nem tagadható meg kizárólag amiatt, hogy az elektronikus formátumú, illetve nem felel meg a minősített elektronikus aláírásra vonatkozó követelményeknek. A minősített elektronikus aláírás a saját kezű aláírással azonos joghatású.⁵¹⁴

Az imént ismertetettek alapján az elektronikus formában történő okirati bizonyítás a családjogi jogviszonyokban, így az anyakönyvi eljárásokban is alkalmazható. A fentiek mind arra kívántak rávilágítani, hogy az anyakönyvi ügyek intézése során az At.-ban foglalt okirati bizonyítás megvalósulhat teljes mértékben elektronikus úton. Ehhez kapcsolódva pedig a személyes nyilatkozatok is megtehetők elektronikusan, hiszen láttuk,

⁵¹⁰ WELMANN GYÖRGY: *Polgári Jog, Kötelmi jog*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014. 43.

⁵¹¹ 1999/93/EK irányelv 2. cikk (1) bekezdés.

⁵¹² Eat. 2. § 6. pont.

⁵¹³ eIDAS rendelet 3. cikk 10. pont.

⁵¹⁴ eIDAS rendelet 25. cikk (1) és (2) bekezdés.

hogy melyek az írásbeliség követelményei. Emellett érdemes megemlíteni a Dáptv. azon rendelkezését is, miszerint ha jogszabály nem zárja ki, az azonosított felhasználó által hangkapcsolatot biztosító elektronikus úton megtett nyilatkozat joghatásai megegyeznek a nem elektronikus úton szóban megtett nyilatkozat joghatásaival.⁵¹⁵

4. A jognyilatkozatok hatályosulásának kérdésköre a családjogi jogviszonyokban

A jognyilatkozatok célja, hogy a benne foglaltak joghatást váltsanak ki (pl.: a házasságkötést megelőző eljárás során a felek által tett személyes jognyilatkozatok a névviselés kérdésében vagy a születendő közös gyermek családi nevének meghatározásában, majd a házasságkötés alkalmával a felek egybehangzó akaratnyilatkozata). A kérdés az, hogy milyen módon és mikor. A Ptk. rendszerében a jelenlévők, a távollévők között, a ráutaló magatartással tett és a nem címzett jognyilatkozat hatályosulását tudjuk megkülönböztetni.⁵¹⁶ Az elektronikus módon és úton tett jognyilatkozatokat illetően a jelenlévők és a távollévők közöttiek elemzését végzem el.

A jelenlévők között tett jognyilatkozat nyomban hatályossá válik. Jelenlévők között tett a jognyilatkozat abban az esetben, ha a jognyilatkozat tartalmáról a címzett annak megtételével egyidejűleg tudomást szerez.⁵¹⁷ A jelenlévők fogalma nem a földrajzi vagy helyi együttlétet jelenti, hanem azt, hogy a címzett a nyilatkozat megtételével egyidejűleg tudomást szerez-e a nyilatkozat tartalmáról.⁵¹⁸ A távollévők között tett jognyilatkozat a címzetthez való megérkezéssel válik hatályossá,⁵¹⁹ azaz a címzett a benne foglaltakra nem tud nyomban reagálni.⁵²⁰ Előbbi esetén tehát a tudomásszerzés, utóbbinál pedig a megérkezés a jognyilatkozat hatályosulásának időpontja. Ez egy előre meghatározhatatlan időintervallum (pl.: postai kézbesítés időtartama), amelynek vége jelenti a kívánt joghatás beálltát. A két típus közötti legfontosabb különbség, hogy azonnal vagy csak később beszélhetünk az adott jognyilatkozat hatályosulásáról. A családjogi jogviszonyokban a jelenlévők között tett jognyilatkozatok vannak többségben, erre utalnak az alábbi Ptk.-beli szabályok is: házasság akkor jön létre, ha az együttesen jelen lévő férfi és nő az

⁵¹⁵ Dáptv. 30. § (3) bekezdés.

⁵¹⁶ Ptk. 6:5. §.

⁵¹⁷ Ptk. 6:5. § (1) bekezdés.

⁵¹⁸ KÖRÖS: i. m. (2014) 40.

⁵¹⁹ Ptk. 6:5. § (2) bekezdés.

⁵²⁰ VÉKÁS – GÁRDOS: i. m. 1310.

anyakönyvvezető előtt személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot köt,⁵²¹ az apai elismerő nyilatkozatot személyesen lehet megtenni,⁵²² az örökbefogadással kapcsolatos jognyilatkozatokat (...) személyesen lehet megtenni,⁵²³ végrendelkezni személyesen lehet.⁵²⁴

A személyesen szó anyagi jogi szempontból azt jelzi, hogy az kizárólag az érintett által tehető, azaz nem tűri a képviseletet, míg eljárásjogilag a hatóság előtt ilyen formában történő jognyilatkozat megtételét jelenti, a joghatások a címzett (pl.: anyakönyvvezető, házasulandó felek, apai elismerő nyilatkozat tevő apa) tudomásszerzésével állnak be. A fizikai jelenlétünk ugyanakkor az infokommunikációs technológiák fejlődésével ma már kiválthatók olyan megoldásokkal, amelynek eredményeként személyünk, kilétünk azonosításra kerülhet. Emellett a tudomásszerzés mint olyan nem feltételezi szükségszerűen a személyes jelenlétet, ugyanis a meghatározás magában foglalja a szóban vagy telefonon tett jognyilatkozatokon kívül például azokat az internetes kommunikációs formákat is, amelyek esetén biztosított, hogy a jognyilatkozat megtételével egyidejűleg a címzett a jognyilatkozat tartalmát megismerhesse.⁵²⁵

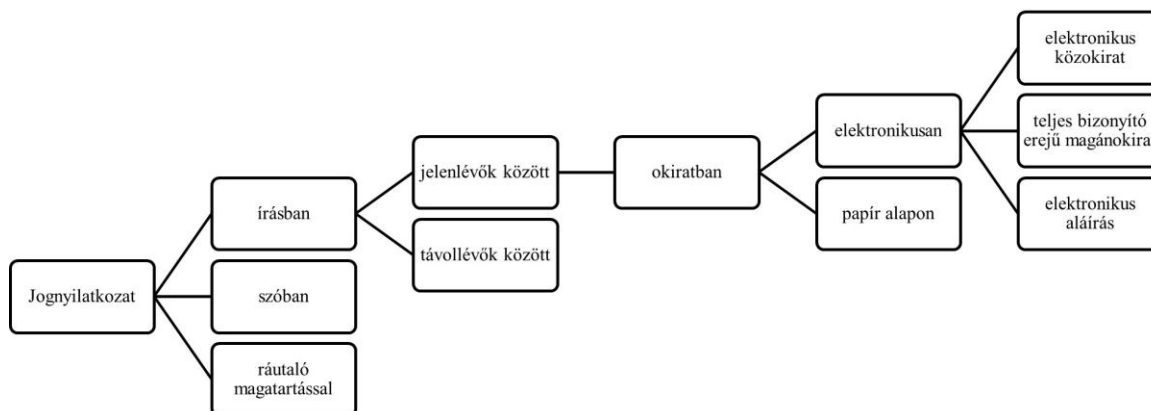
⁵²¹ Ptk. 4:5. § (1) bekezdés.

⁵²² Ptk. 4:101. § (4) bekezdés.

⁵²³ Ptk. 4:145. § (1) bekezdés.

⁵²⁴ Ptk. 7:11. §.

⁵²⁵ VÉKÁS – GÁRDOS: i. m. 1310.

3. számú ábra: A jognyilatkozatok megtételének módjai
(Forrás: saját szerkesztés)

5. Elektronikus ügyintézés és digitalizáció a családjogi jogviszonyokhoz kapcsolódó eljárásokban

Az anyakönyvi eljárásokban főszabály szerint nincs helye elektronikus ügyintézésnek és kapcsolattartásnak. Kivételt képez ez alól az ügyfél saját anyakönyvi okiratának igénylése (anyakönyvi okiratot a törvényes képviselő és a meghatalmazott, valamint a halotti anyakönyvi kivonatot a hozzátartozó elektronikus azonosítást követően elektronikus kapcsolattartás keretében is kérelmezheti),⁵²⁶ házassági névviselési formájának Ptk.-nak megfelelő módosítása, a nemzetiséghez tartozó személy anyakönyvezett utóneve helyett az annak megfelelő nemzetiségi utónév bejegyzésére, családi neve helyett az adott nemzetiségi nyelv szabályai szerint képzett családi név bejegyzésére irányuló eljárás, utónevének módosítása, valamint a kiskorú gyermekre kiterjedő névváltoztatás esete kivételével – névváltoztatásának engedélyezése.⁵²⁷ A gyámhatósági eljárásokban ugyanakor már teret nyert mindez. A hatályos szabályozás alapján a felhasználó az elektronikus ügyintézéshez szükséges nyilatkozatokat, eljárási cselekményeket és egyéb kötelezettségeket elsősorban a digitális állampolgárság keretalkalmazás útján, az egységes,

⁵²⁶ At. 15. § (4) bekezdés.

⁵²⁷ At. 15. § (3) bekezdés.

személyre szabott ügyintézési felületén (a továbbiakban: SZÜF), vagy a digitális szolgáltatást biztosító szervezet által közzétett tájékoztatásban foglaltaknak megfelelő elektronikus úton teljesíti,⁵²⁸ tehát az elektronikus ügyintézés velejárója, következő szintje a digitalizáció, digitális szolgáltatások.

A SZÜF azon túl, hogy digitális szolgáltatás, ún. központi elektronikus ügyintézési szolgáltatás (a továbbiakban: KEÜSZ) is, amely egy, a felhasználó által személyre szabható internetes alkalmazás. Az azonosított felhasználó számára egységesen elérhető lehetőséget biztosít az elektronikus ügyintézéshez szükséges nyilatkozatok, eljárási cselekmények és egyéb kötelezettségek teljesítésére, a felhasználó által igénybe vehető elektronikus ügyintézési szolgáltatások igénybevételére.⁵²⁹ Kárpáti kifejtette, hogy az elektronikus anyakönyvi rendszer összeköttetésben, rendszerkapcsolatban van a SZÜF-fel, amelynek keretében biztosított az anyakönyvi adatok EAK rendszerbeli ellenőrzése, majd az ügyfél által előterjesztett anyakönyvi kivonat kérelem EAK rendszernek történő továbbítása.⁵³⁰ A SZÜF-ön történő ügyintézés ugyan egységességet, uniformizáltságot biztosít, az bárki számára elérhető, napjainkban azonban az At.-ban nevesített ügyek közül csupán az anyakönyvi okirat kiállítását kezdeményezhetjük. Ellentében Kárpáti állításával, miszerint az ügyfél bejelentésére/kérelmére induló anyakönyvi eljárások elektronikus ügyintézési modellje a SZÜF-re építendő,⁵³¹ véleményem szerint ez azokban az anyakönyvi és gyámhatósági eljárásokban alkalmazható, ahol nem a helyi önkormányzat képviselő-testületének hivatalában működő anyakönyvvezető, ügyintéző az illetékes.

A helyi önkormányzatok hivatalában megindításra kerülő elektronikus anyakönyvi, illetve gyámhatósági eljárások lefolytatására a Dáptv. azon rendelkezése nyújthat segítséget, amelyben meghatározza, hogy a digitális szolgáltatást biztosító szervezet által közzétett tájékoztatásban foglaltaknak megfelelő elektronikus úton teljesítse a felhasználó az elektronikus ügyintézéshez szükséges nyilatkozatokat, eljárási cselekményeket és egyéb kötelezettségeit. E tájékoztatásban közzé kell tenni a digitális szolgáltatást biztosító szervezet elektronikus elérhetőségeit; ügyfélszolgálati elérhetőségeit; az adatkezeléssel kapcsolatos lényeges körülményeket; az üzemszünet, üzemzavar esetén követendő

⁵²⁸ Dáptv. 20. §.

⁵²⁹ Dáptv. 47. § (1) bekezdés g) pont.

⁵³⁰ KÁRPÁTI ORSOLYA: *Az elektronikus anyakönyvezés helye és szerepe a magyar közigazgatásban*. Doktori értekezés. 134-135.

⁵³¹ KÁRPÁTI: i. m. 156.

eljárásrendet; a Dáptv. 20. § c) pontja szerint igénybe vehető elektronikus utat; az elektronikus űrlap kitöltésével kezdeményezhető eljárásokat, az elektronikus űrlapok elérhetőségeit; az eljárásért fizetendő terhek elektronikus megfizetésének módját.⁵³² Ennek gyakorlati megvalósítására három opciót lehetséges felvázolni.

Az ASP rendszer elektronikus ügyintézés portál rendszerének része az ún. elektronikus űrlap-szolgáltatás. Az űrlapokat a Magyar Államkincstár ajánlja ki a rendszercsatlakozó önkormányzatoknak, akik megszemélyesítve, az önkormányzatra szabva tudják az e-önkormányzat portálon közzétenni sablonjaikat.⁵³³ A szolgáltatás hátránya, hogy a dokumentumok központilag kerülnek előállításra, tehát például mezők hozzáadására, címek, megjelölések módosítására – a Magyar Államkincstár bevonása nélkül – nincs lehetőség. Az ASP központ által 2019. november 21. (!) napi hatállyal elérhető űrlapok közül az anyakönyvi eljárások tekintetében egy, a már ismertetett anyakönyvi kivonat kiállítása iránti kérelem sablon található meg, a gyámhatósági eljárások közül pedig a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény iránti kérelem.

A második módzat már túlmutat az ASP rendszeren, az a Dáptv.-ben meghatározott űrlapbenyújtás-támogatási szolgáltatás (e-Űrlap) igénybevételét jelenti, amely biztosítja a jogszabályban meghatározott szerv vagy szolgáltató meghatározott technikai előírásoknak megfelelő elektronikus űrlapok felhasználó általi kitöltését, digitális szolgáltatást biztosító szervezethez való elektronikus azonosítással egybekötött benyújtását.⁵³⁴ Az e-Űrlap szolgáltatással az adott önkormányzatra szabott, ugyanakkor a jogszabályokban foglalt kötelező elemeket tartalmazó formanyomtatvány készíthető, az szabadon alakítható, módosítható. E vonatkozásban egyfajta kötelezést is előír a Dáptv.: amennyiben a beérkezett e-Papír beadványok száma havi rendszerességgel eléri a 100 darabszámot, úgy a digitális szolgáltatást biztosító szervezet köteles az e-Űrlap szolgáltatás használatára.⁵³⁵⁵³⁶

⁵³² 321/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet 52. § (2) bekezdés.

⁵³³ Önkormányzati ASP Elektronikus ügyintézési tájékoztató. 7.

https://alkalmazaskozpont.asp.lgov.hu/sites/asp/files/2019-01/elugy_elektronikus_ugyintezesi_tajekoztato_0.pdf (2025.01.30.)

⁵³⁴ 322/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet 70. § (1) bekezdés.

⁵³⁵ Érdemes megvizsgálni az OSAP 1229 – Hatósági statisztika adatait, amelyben az adott év helyi szinten meghozott döntések vannak, így az anyakönyvi ügyek is. E körbe tartozik többek között a papír alapú anyakönyvekből történő rögzítés, az At.-ben nevesített eljárások lefolytatásának okán született döntések, az anyakönyvi kivonatok kiállítása, állampolgársági ügyek stb. 2021-ben 511485, 2022-ben 459175, 2023-ban 453614 döntés született.

Forrás: OSAP statisztika 2021, 2022: <https://kormany.hu/miniszerelnokseg/orszagosszintu-statistikai-adatfelveteli-program>,

Az ilyen formában benyújtott irat és mellékleteinek feldolgozása – külön megállapodás alapján és jogszabály eltérő rendelkezésének hiányában – az önkormányzat által alkalmazott szakrendszerhez, tehát az ASP-hez vagy az elektronikus anyakönyvi rendszerhez illesztve is nyújtható.⁵³⁷

A harmadik lehetőség az ún. e-Papír szolgáltatás. Az ennek keretében előterjesztett beadvány, illetve a válasz kézbesítéséről vagy annak eredménytelenségéről a szolgáltató legalább a beadvány előterjesztését, időpontját és tartalmát igazoló visszaigazolást tesz letölthetővé a felhasználó számára, vagy a kézbesítés szabályai szerint kézbesít a felhasználó kapcsolattartásra szolgáló elérhetőségére.⁵³⁸ A szolgáltatás igénybevételével szabad szöveges formátumban nyújthatjuk be kérelmünket a hatósághoz, csatolhatjuk hozzá a mellékleteket és végül hitelesíthetjük azokat, ugyanakkor fennáll a veszélye, hogy a jogszabály által meghatározott adatokat nem tartalmazza kérelmünk, így akár a kérelem visszautasításra⁵³⁹ kerül vagy hiánypótlást szükséges tenni.⁵⁴⁰ Az alábbi táblázat mutatja a négy szolgáltatás összehasonlítását:

OSAP statisztika 2023: <https://kormany.hu/kozigazgatasi-es-teruletfejlesztési-minisztérium/resizelek-osap-korabbi> (2025. 01.30.)

⁵³⁶ 322/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet 70. § (2) bekezdés.

⁵³⁷ 322/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet. 72. §.

⁵³⁸ 322/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet 73. § (2) bekezdés.

⁵³⁹ Ákr. 46. § (2) bekezdés.

⁵⁴⁰ Ákr. 44. §.

Szolgáltatás megnevezése	SZÜF	ELÜGY	e-Ürlap	e-Papír
Kérelem tartalma	kötött	kötött	módosítható	szabad szöveg
Szolgáltató	önkormányzat	önkormányzat	önkormányzat	-
Azonosítás	KAÜ	KAÜ	KAÜ	KAÜ
Hitelesítés	igen	igen	igen	igen
ASP kapcsolat	igen	igen	igen	igen
EAK kapcsolat	igen	nem	nem	nem
ASP kapcsolat	igen	igen	nem	nem

3. számú táblázat: A SZÜF, ELÜGY, e-Ürlap és az e-Papír szolgáltatás összehasonlítása
(Forrás: saját szerkesztés)

A fenti megoldási lehetőségek közül azon szolgáltatás fejlesztésére a legcélszerűbb hangsúlyt fektetni, amellyel az adott kérelem útja a beérkezést követően kettéválk, ugyanakkor párhuzamosan halad egymás mellett: az elektronikus anyakönyvi rendszernek kommunikálnia kell az adott szakrendszerrel, jelen esetben az ASP-vel (iratkezelő). A kapcsolatnak kétirányúnak kell lennie, azaz, amit az elektronikus anyakönyvi rendszerben létrehoznak, az az iratkezelő szakrendszerben is leképeződik vica versa. Hogy hogyan mozognak, kerülnek átadásra a rendszerek közötti adatok, arra az ún. központi kormányzati szolgáltatási busz (a továbbiakban: KKSZB) ad választ. Lényege, hogy a szolgáltatásbusz az adatok és információk átadás-átvételének eszközévé válik azáltal, hogy a csatlakozott nyilvántartások, szakrendszerek és egyéb szolgáltatások között „utaztatja” a szükséges információkat.⁵⁴¹ Az EAK rendszer adatkapcsolata a KKSZB-ével kétirányú, hiszen ezen a csatornán keresztül küld és fogad az EAK rendszer adatokat.⁵⁴² A 322/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet meghatározza azokat a nyilvántartásokat, amely nyilvántartások adatai tekintetében a nyilvántartást vezető együttműködő szerv, ennek hiányában a nyilvántartást működtető együttműködő szerv, továbbá ezen nyilvántartások vezetésére, illetve működtetésére jogszabályban kötelezett valamennyi szervezet a KKSZB keretében biztosítja a nyilvántartásokban szereplő egyes adatok átadásának lehetőségét automatikus

⁵⁴¹ TARPAI ZOLTÁN: Ügyviteli folyamatokat támogató rendszerek. 40.

<https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/14870/Ugyviteli%20folyamatokat%20tamogato%20rendszerek.pdf;jsessionid=1C97EC366DDA45A346CA52E4B5EF6C32?sequence=1> (2025.01.30.)

⁵⁴² KÁRPÁTI: i. m. 135.

információátadás útján⁵⁴³ – az elektronikus anyakönyvi nyilvántartás beletartozik. Következésképpen ahhoz, hogy egy ügyfél által elektronikus úton benyújtott anyakönyvi vagy gyámhatósági eljárás lefolytatásához szükséges kérelem megjelenjen egyrésről az elektronikus anyakönyvi rendszerben, illetve az iratkezelő szakrendszerben, ahhoz a két rendszer közé beékelődő KKSZB-re van szükség, megvalósítva a közigazgatási szakrendszerek egységes elérését és az interoperabilitást. Véleményem szerint erre az e-Úrlap szolgáltatás bizonyul a leghatékonyabbnak. Bár a SZÜF valóban bárki által igénybevehető, az azon keresztül publikált formanyomtatványok személyre szabhatók, mégis inkább az az államigazgatás sajátja. Annak ellenére, hogy az anyakönyvi, illetve gyámügyi igazgatás államigazgatási feladat, a helyi önkormányzatok szervezetalakítási szabadságának egyik megnyilvánulási formája lehet, ha akár a helyi, akár az állam általi közszolgáltatások megszervezését illetően saját maguk hoznak létre űrlapokat, annak figyelembevételével, hogy természetesen vannak olyan eljárások, ahol kötött az adattartalom, ezzel biztosítva némi autonómiát az elektronikus közigazgatás centralizáltságában. A jelenleg már működő digitális állampolgárság keretalkalmazás fejlesztésével az elérhető szolgáltatások köre (a rendőri igazoltatás funkció, emellett hatósági erkölcsi bizonyítvány igénylése, időpontfoglalás egyes kormányablak ügyek tekintetében és az eAláírás szolgáltatás)⁵⁴⁴ kibővíülhetne a családjogi jogviszonyokkal kapcsolatos eljárások lebonyolításával, melynek eredményeként akár az adott dokumentum közvetlenül megérkezhet akár az EAK, akár az ASP rendszerbe, ahol megvalósul a kétirányú kommunikáció.

6. Egy további lehetséges megoldás: az automatikus döntéshozatali eljárás

Láthattuk, hogy a családjogi jogviszonyokkal kapcsolatos eljárások elektronizálásának kiindulópontját a jognyilatkozatok elektronikus úton történő megtétele jelentette. Ehhez társulnak a hatóság által végzett regisztratív aktusok, amelyek a jognyilatkozatok leképeződései. E két elem közé ékelődik be a közigazgatási hatósági eljárás. Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) megkülönbözteti az automatikus döntéshozatali, a sommás és a teljes eljárást.⁵⁴⁵ Az automatikus döntéshozatali eljárás lényege, hogy emberi beavatkozás nélkül, az

⁵⁴³ 322/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet 21. § (1) bekezdés.

⁵⁴⁴ 321/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet 6. § (1) – (2) bekezdés.

⁵⁴⁵ Ákr. 39. §.

egyszerűbb megítélés alá eső ügyek gyorsan kerüljenek elintézésre. A családjogi jogviszonyokat érintő eljárások zöme (pl.: házassági név módosítására irányuló eljárás, névváltoztatási eljárás, házasságkötési szándék bejelentésére irányuló eljárás stb.) ilyen, ezért érdemes megfontolni alkalmazását. Csatlós kifejtette, hogy az ügyintézői közreműködés nélküli döntéshozatali eljárás elsősorban a regisztratív aktusok terepe, illetve a határozat jellegű okiratok kiállítását tudja gördülékenyebbé tenni a hatóság számára.⁵⁴⁶

„A kulcsfogalom a rendszer működésében az adat, amely egyrészt az adatbázisok formájában rendelkezésre áll, másrészt az eljárás kapcsán keletkezik, és a különböző műveletek sora formálja úgy, hogy az érdemi döntést eredményezzen, ugyanazon - jogállami eljárási garanciákat tartalmazó - jogszabályi környezetben, mint a humán döntéshozatal esetén.”⁵⁴⁷

Az automatikus döntéshozatali eljárás előszobája a 2016. január 1. napi hatállyal a Ket.-be emelt sommás eljárás volt. A törvénymódosítás indokolása szerint azokban az eljárásokban, amelyekben a kérelem előterjesztésekor a döntés meghozatalához szükséges valamennyi információ - függetlenül attól, hogy azt az ügyfél terjesztette elő, vagy a hatóság rendelkezik azzal - a hatóság rendelkezésére áll, így a tényállás további tisztázására, külön bizonyítási eljárás lefolytatására nincs szükség, indokolt a kormányablakokról szóló 515/2013. (XII. 30.) Korm. rendeletben megállapított, a gyakorlatban is bevált szabályozáshoz hasonló eljárásrend kialakítása.⁵⁴⁸ Az automatikus döntéshozatali eljárás a sommás eljárás speciális formája.⁵⁴⁹ Az automatikus döntéshozatal egy évvel később, 2017. január 1. napi hatállyal került be az Eüsztv.-be, amelyet először a Ket. (a 2016. évi CXXVII. törvény nyomán), majd az Ákr. is átvett. A szabályozás azóta kétszer módosult: elsőként kiegészült az Eüsztv.-ben meghatározott, automatikus döntéshozatali eljárás feltételeire történő utalással, másodsorban pedig az Eüsztv. hatályvesztését követően a Dáptv.-nyel való összhang megteremtése valósult meg. Automatikus döntéshozatalnak döntéshozatalnak van helye, ha a Dáptv. szerinti automatikus döntéshozatali eljárás feltételei fennállnak (kérelemre indult ügy esetén a

⁵⁴⁶ CSATLÓS ERZSÉBET: Az ügyfél és hatósági döntéshozatal a digitalizáció korában. *Pro Futuro*. 2023/1. sz. 90.

⁵⁴⁷ Uo.

⁵⁴⁸ A közigazgatási bürokráciacsökkentéssel összefüggő törvénymódosításokról szóló 2015. évi CLXXXVI. törvény indokolása.

⁵⁴⁹ RITÓ EVELIN – CZÉKMANN ZSOLT: Okos megoldás a közlekedésszervezésben – avagy az automatikus döntéshozatali eljárás egy példán keresztül. *Miskolci Jogi Szemle*. 2018/2. sz. 2. kötet. 115.

felhasználó a kérelmét elektronikus úton nyújtja be, a döntés meghozatala mérlegelést nem igényel, és az ügy intézéséhez szükséges adatok automatizált feldolgozásra alkalmas módon a digitális szolgáltatást biztosító szervezet rendelkezésére állnak, vagy azokat automatikus információátvitel útján, automatizált feldolgozásra alkalmas formátumban átveszi) és nincs ellenérdekű ügyfél, vagy a kérelem tekintetében törvény vagy kormányrendelet lehetővé teszi, a hatóság részére a benyújtásakor minden adat rendelkezésére áll, a döntés meghozatala mérlegelést nem igényel, és nincs ellenérdekű ügyfél.⁵⁵⁰

Közigazgatási hatósági eljárás kérelemre, illetve hivatalból indul.⁵⁵¹ Az Ákr. meghatározza a kérelem fogalmát: kérelem az ügyfél olyan nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, illetve a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében.⁵⁵² A kérelem tehát ügyféli nyilatkozat, egyoldalú aktus,⁵⁵³ mely közigazgatási hatósági eljárási jogviszony létrehozására irányul.⁵⁵⁴ Az anyakönyvi eljárásokban – néhány kivételtől eltekintve⁵⁵⁵ – nincs formakényszer, de a hatóságnak figyelemmel kell lenni arra, hogy a kérelmet annak tartalma alapján kell elbírálnia akkor is, ha az nem egyezik az ügyfél által használt elnevezéssel.⁵⁵⁶

Ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik, a kérelmet a hatósághoz írásban vagy személyesen lehet előterjeszteni.⁵⁵⁷ Az írásbeliség követelményét a jognyilatkozatokat érintően korábban már kifejtettem, itt csupán azt kívánom megjegyezni, hogy Ákr. a kapcsolattartási módoknál írásbeliként határozza meg a Dáptv.-ben meghatározott elektronikus utat.⁵⁵⁸ Tekintve, hogy az ügy ura a hatóság, ha törvény másként nem rendelkezik, a kapcsolattartás formáját a hatóság tájékoztatása alapján az ügyfél választja meg. Az ügyfél a választott kapcsolattartási módról más – a hatóságnál

⁵⁵⁰ Ákr. 40. §.

⁵⁵¹ KURUCZ KRISZTINA: A kérelemre induló hatósági eljárás. In: PETRIK FERENC (szerk.): *Az általános közigazgatási rendtartás magyarázata*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2017. 104.

⁵⁵² Ákr. 35. § (1) bekezdés.

⁵⁵³ KURUCZ: i. m. 105.

⁵⁵⁴ BARABÁS GERGELY: A kérelemre és a hivatalból induló eljárás. In: BARABÁS GERGELY – BARANYI BERTOLD – FAZEKAS MARIANNA (szerk.): *Nagykommentár az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvényhez*. Jogtár-formátumú kiadás.

⁵⁵⁵ Pl.: a családi név korrekciója irányt benyújtott kérelem – 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet 2. melléklet, a születés, házasságkötés, bejegyzett élettársi kapcsolat, haláleset bejelentésének adattartalma – 5., 6., 7. és 8. melléklet.

⁵⁵⁶ Ákr. 38. §.

⁵⁵⁷ Ákr. 35. § (2) bekezdés.

⁵⁵⁸ Ákr. 26. § (1) bekezdés a) pont.

rendelkezésre álló – módra áttérhet.⁵⁵⁹ Figyelemmel azonban arra, hogy a családjogi jogviszonyokat érintő némely eljárásban (pl.: házasságkötési szándék bejelentésére irányuló eljárás, apai elismerő nyilatkozat megtétele) a személyes megjelenés és ügyintézési forma a kötelező, az Ákr. az összeköttetés közvetlenségét, kölcsönösségét, folyamatos kép- és hangkapcsolatot biztosító telekommunikációs eszköz alkalmazását is e körbe sorolja, feltéve, hogy az az adott eljárási cselekmény lefolytatására alkalmas.⁵⁶⁰ Ezt kiegészítendő a Dáptv. azon rendelkezése, miszerint ha jogszabály nem zárja ki, az azonosított felhasználó által hangkapcsolatot biztosító elektronikus úton megtett nyilatkozat joghatásai megegyeznek a nem elektronikus úton szóban megtett nyilatkozat joghatásaival.⁵⁶¹ Abban az esetben, ha jogszabály valamely nyilatkozat tekintetében nem elektronikus ügyintézés esetében írásbeli nyilatkozatot követel meg, annak az elektronikus kapcsolattartás során alkalmazott jognyilatkozat megfelel, ha a nyilatkozattevő elektronikus azonosítása a 34. § (2) bekezdésében⁵⁶² foglaltak szerint történik, és biztosított, hogy a kézbesített elektronikus dokumentum megegyezik a nyilatkozattevő által jóváhagyott dokumentummal.⁵⁶³

Az automatikus döntéshozatali eljárás következő eleme, hogy a döntés ne igényeljen mérlegelést. A mérlegelés azt a műveletet jelenti, amelynek során a jogalkalmazó az adott esetre legalkalmasabb megoldást a rendelkezések közül kiválasztja.⁵⁶⁴ Továbbra is az anyakönyvi eljárásokra fókuszálva, megállapítható, hogy az elektronikus anyakönyvbe történő bejegyzés regisztratív aktus, függetlenül attól, hogy az eljárás kérelemre vagy hivatalból indult, azaz amennyiben a jogszabályban foglalt követelmények kétséget kizáróan fennállnak (bizonyításra kerültek), úgy az adat vagy annak változása bejegyezhető a nyilvántartásba, illetve onnan törölhető, tehát nem áll fenn mérlegelés lehetősége.⁵⁶⁵

⁵⁵⁹ Ákr. 26. § (2) bekezdés.

⁵⁶⁰ Ákr. 26. § (1) bekezdés b) pont.

⁵⁶¹ Dáptv. 30. § (3) bekezdés.

⁵⁶² A felhasználó az elektronikus ügyintézés során választása szerint elektronikus azonosítási szolgáltatás – ideértve a digitális állampolgár azonosítóval történő azonosítást is –, vagy az eIDAS Rendelet 6. cikk (1) bekezdése szerinti feltételeknek megfelelő elektronikus azonosító eszköz útján azonosítja magát, amely biztosítja, hogy a felhasználó neve a digitális szolgáltatást biztosító szervezet, az azonosításhoz szükséges további adatai pedig az elektronikus azonosítási szolgáltató rendelkezésére álljanak.

⁵⁶³ Dáptv. 30. § (1) – (2) bekezdés.

⁵⁶⁴ Kfv. IV. 37.088/2008/6. számú ítélete.

⁵⁶⁵ Pl.: At. 4. § (6) bekezdés b) pontja: Az anyakönyvi szerv dönt a névváltoztatási kérelmről és bejegyzik a névváltoztatást;

Ahogy korábban jeleztem, a közigazgatási hatósági eljárás hivatalból is indulhat. Az anyakönyvi eljárások tekintetében ez azt jelenti, hogy a hatóság hivatalból, külön kérelem nélkül jegyzi be az adatokat az elektronikus anyakönyvi nyilvántartásba,⁵⁶⁶ azaz hivatalból állapítja meg a tényállást, határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét, valamint a törvény keretei között felülvizsgálhatja a saját és a felügyelete alá tartozó hatóság döntését és eljárását,⁵⁶⁷ figyelemmel az Ákr. 97. § (3) bekezdésére.

Mivel a regisztratív aktusok határozat jellegűek, ezt támasztja alá a Kúria Közigazgatási-Munkaügyi Kollégiumának véleménye is, amelyben kifejtették, hogy

„az a közigazgatási határozat nem minősül mérlegelési jogkörben hozott határozatnak, amelyben a hatóság a határozathozatalhoz szükséges bizonyítékok értékelése alapján döntési lehetőségeket nem biztosító jogszabály alkalmazásában dönt. Amennyiben a jogszabály a hatóság számára bizonyos feltételek megléte esetén kötelező irányú döntést határoz meg, s a hatóság e feltételek vizsgálatához bizonyítást vesz fel, melynek eredményét értékeli, úgy az utóbbira tekintettel a határozat nem minősíthető mérlegelési jogkörben hozott határozatnak.”⁵⁶⁸

A Dáptv. automatikus döntéshozatali eljárás lefolytatásához kapcsolódó további feltétele, hogy az ügy intézéséhez szükséges adatok automatizált feldolgozásra alkalmas módon a digitális szolgáltatást biztosító szervezet rendelkezésére álljanak, vagy azokat automatikus

At. 48/A. §: A volt házastársa nevét viselő személy kérelmére a házassági neve megváltozását az anyakönyvvezető az anyakönyvbe bejegyzi, ha a házasság megszűnt, és igazolható, hogy a volt házastársa nevét a kért formában használta;

At. 70. § (8) bekezdés: Ha a megszületett gyermekre tett apai elismerő nyilatkozat teljes hatálya megállapítható, a rögzítő anyakönyvvezető, az adatok apai elismerő nyilatkozatok nyilvántartásában történő rögzítésével egyidejűleg a nyilatkozó férfi adatait az elektronikus anyakönyvbe apaként bejegyzi.

⁵⁶⁶ Pl.: At. 69/B. § (1a) bekezdés: A szülő születési nevének a megváltozását a kiskorú gyermek anyakönyvi bejegyzésébe hivatalból be kell jegyezni.

429/2017. Korm. rendelet. 3. §: Hivatalból kell elvégezni az anyakönyvezést megkeresésre, más szerv értesítése alapján vagy akkor, ha annak szükségessége más módon jut az anyakönyvvezető tudomására. A magyar állampolgár külföldön bekövetkezett halálesetét a hazai anyakönyvezés végzésére kijelölt anyakönyvi szerv – ha arról hivatalos tudomást szerez – hivatalból is anyakönyvezheti.

Korm. rendelet 13. § (1) bekezdés: Az anyakönyvi bejegyzés teljesítésére jogosult szerv az adatoknak az anyakönyvbe történő bejegyzését követően születés, házasságkötés, bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése, valamint haláleset anyakönyvezésekor hivatalból kiadja az anyakönyvi kivonatot.

⁵⁶⁷ Ákr. 3. §.

⁵⁶⁸ 2/2015. (XI. 23.) KMK vélemény a mérlegelési jogkörben hozott közigazgatási határozatok felülvizsgálatáról.

<https://kuria-birosag.hu/hu/kollvel/22015-xi23-kmk-velemen-merlegelesi-jogkorben-hozott-kozigazgatasi-hatarozatok> (2025.01.27.)

Bár a következő ügy gépjármű-nyilvántartással függ össze, a benne foglalt megállapítás vonatkoztatható az elektronikus anyakönyvi nyilvántartásra is. A Kúria a Kfv.II.37.504/2014/4. számú ítéletében kimondta, hogy a per tárgyhöz kapcsolódó nyilvántartáshoz kötődő eljárásban a hatóság nem mérlegelhet, nem is gyakorolhat méltányosságot, mivel regisztratív tevékenységet végez.

információátvétel útján, automatizált feldolgozásra alkalmas formátumban vegye át.⁵⁶⁹ A rendelkezésben említett „automatizált feldolgozásra alkalmas mód és formátum” fogalmát nem tartalmazzák a jogszabályok, ahhoz más területet, az informatikát kell segítségül hívnunk. Ilyen automatizált feldolgozásra alkalmas mód és formátum lehet az ún. EDI,⁵⁷⁰ UN/EDIFACT,⁵⁷¹ az XML⁵⁷² és az UBL.⁵⁷³ A hazai elektronikus közigazgatás az XML formátumú fájlokat részesíti előnyben, ahogyan azt a Kormányzati Informatikai Egyeztető Tárcaközi Bizottság is javasolta⁵⁷⁴ és ahogyan azt számos digitális szolgáltatást nyújtó szerv is biztosítja. Az elektronikus úton benyújtott kérelmek feldolgozásának origója az információátadás és -átvétel. A Dáptv. szerint ez az információk együttműködő szervek közötti átadása és átvételét jelenti.⁵⁷⁵ Az automatikus információátadás fogalmát e törvény már nem tartalmazza, viszont az Eüsztv. korábban meghatározta: információátadás az információ átadását biztosító együttműködő szerv részéről emberi beavatkozást nem igénylő módon.⁵⁷⁶ Az anyakönyvi eljárások elektronikus úton történő lefolytatásához az ügyfél által megadott vagy az azonosítás során beemelt, a kérelem elbírálása szempontjából releváns adatnak kell végeredményben rendelkezésre állnia vagy átvennie automatikusan az elektronikus anyakönyvi rendszernek, ahonnan megtörténhet a döntés meghozatala, a bejegyzés. Ehhez társul a személyiadat- és lakcímnnyilvántartó rendszer, amelyben szintén átvezetésre kell kerülnie az adatoknak. Amennyiben a két rendszerbe táplált adatokban eltérést tapasztalunk, úgy a törvény eltérő rendelkezésének hiányában, az ellenkező bizonyításáig az anyakönyvet (és a benne foglalt bejegyzéseket) kell hitelesnek tekinteni.⁵⁷⁷ Az anyakönyv és az apai elismerő nyilatkozatok nyilvántartása az ellenkező bizonyításáig közhitelesen tanúsítja a bejegyzett adatokat, illetve az anyakönyvbe

⁵⁶⁹ Dáptv. 21. § (1) bekezdés c) pont.

⁵⁷⁰ EDI: Electronic Data Interchange – elektronikus adatcsere; a nagytömegű adatok informatikai rendszerek közti (tehát nem személyek és számítógépek közötti), gyakori cseréjének eszköze, széles körű partnerkapcsolati rendszerben. BUDAI: i. m. (2009) 279.

⁵⁷¹ EDIFACT: Electronic Data Interchange for Administration, Commerce, and Transport –elektronikus adatcsere igazgatás, kereskedelem és szállítás céljából; az ENSZ számára kifejlesztett EDI szabvány. <https://unece.org/trade/unecefact/introducing-unedifact> (2025.01.28.)

⁵⁷² XML - Extensible Markup Language – Kiterjesztett jelölő nyelv. Elsődleges célja strukturált szöveg és információ megosztása az interneten keresztül. Az XML formátum mind ember, mind gép számára olvasható, értelmezhető formátum. A hazai Ügyfélkapu is XML-t támogat. BUDAI: i. m. (2009) 272.

⁵⁷³ UBL: Universal Business Language - .xml kiterjesztésű fájlban lévő strukturált formátum, amelyet az OASIS fejlesztett ki; pl.: számlák információit tartalmazza meghatározott és rögzített rendszerben. <https://groups.oasis-open.org/communities/tc-community-home2?CommunityKey=556949c8-dac8-40e6-bb16-018dc7ce54d6> (2025.01.28.)

⁵⁷⁴ BUDAI: i. m. (2009) 324.

⁵⁷⁵ Dáptv. 8. § 26. pont.

⁵⁷⁶ Eüsztv. 1. § 3. pont.

⁵⁷⁷ At. 82. § (2) bekezdés.

bejegyzett adatok változását.⁵⁷⁸ Kárpáti korábban rámutatott, hogy az elektronikus anyakönyvi rendszer és a személyi adat- és lakcímnnyilvántartó rendszer között több esetkörben is megvalósul az információátadás,⁵⁷⁹ de az elektronikus úton benyújtott kérelem – az anyakönyvi kivonat kiállítása iránti kérelem kivételével – nem kerül be automatikusan az elektronikus anyakönyvi rendszerbe, így a fenti rendelkezés alkalmazása (automatizált feldolgozásra alkalmas formátumban vegye át) teljes mértékben még nem valósult meg.

Az automatikus döntéshozatali eljárás utolsó, konjunktív feltétele, hogy az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél. Az Ákr. nem határozza meg az ellenérdekű ügyfél fogalmát, azonban a törvény szövegéből levezethető, hogy kérelmező ügyfél az a személy, aki a hatósági eljárás lefolytatását és a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében. Ellenérdekű ügyfél pedig minden olyan ügyfél, aki nem kérelmező ügyfél. Ez a meghatározás azonban nem takar tényleges érdekellentétet.⁵⁸⁰ Az ellenérdek és érdekellentét nem összekeverendő fogalmak.⁵⁸¹ Az érdekek ellentétét a jogszabály értelemszerűen a jogi, és elsősorban vagyoni érdekek ellentéte oldaláról közelíti meg, és ez megnyilvánulhat a szerződéskötés körében, továbbá jellemzően hagyatéki eljárásban.⁵⁸² Azon anyakönyvi eljárásokra, amelyek közigazgatási hatósági eljárások, nem jellemző az ellenérdekű ügyfél megjelenése. Ezt támasztja alá az Ákr. hatósági ügy fogalma is, amikor kimondja, hogy ügy az, amelynek intézése során a hatóság döntésével az ügyfél jogát vagy kötelezettségét megállapítja, jogvitáját eldönti, jogsértését megállapítja, tényt, állapotot, adatot (a továbbiakban együtt: adat) igazol vagy nyilvántartást vezet, illetve az ezeket érintő döntését érvényesíti.⁵⁸³ Ebből az a konzekvencia vonható le, hogy általában jogvita ügyekben kaphat szerepet az ellenérdekű ügyfél; családjogi jogviszonnyal kapcsolatos közigazgatási hatósági eljárásban nem, tehát az automatikus döntéshozatal ezen feltétele teljesülhet.

⁵⁷⁸ At. 1. § (2) bekezdése.

⁵⁷⁹ KÁRPÁTI ORSOLYA: Az elektronikus anyakönyv és a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás viszonyrendszere. *Új Magyar Közigazgatás*. 2018/4. sz. 34-35.

⁵⁸⁰ Kfv.37.606/2023/7. számú ítélete.

⁵⁸¹ Bár e fejezetben az ellenérdekű ügyfél fogalmát járom körbe, meg szükséges említeni, hogy a Ptk. és a Pp. is az ellenérdekű fél terminológiát használja. A különbség nem véletlen, hiszen előbbi a közigazgatási hatósági eljárás, míg utóbbi a polgári anyagi és eljárásjog szereplőjét jelenti, attól függetlenül, hogy lényegében eljárásjogi helyzetük szinte ugyanaz. Ilyen például a Ptk. 4:163. § (1) bekezdésében eset is, amikor a szülő – ha a Ptk. eltérően nem rendelkezik – nem képviselheti a gyermekét olyan ügyben, amelyben ő maga, házastársa, élettársa, egyenesági rokona vagy az ő törvényes képviselője alatt álló más személy a gyermekkel szemben ellenérdekű fél.

⁵⁸² VÉKÁS – GÁRDOS: i. m. 1326.

⁵⁸³ Ákr. 7. § (2) bekezdés.

Az automatikus döntéshozatali eljárás egyik kiemelt célja a gyors ügyintézés. Az anyakönyvi eljárásokban mindez fontos szerepet kap, ugyanis akár névmódosításról vagy névváltozásról, akár apai elismerő nyilatkozat megtételéről, családi név korrekciójáról van szó, az ügyfél jogos érdeke, hogy a lehető leghamarabb „élvezze” az anyakönyvi bejegyzés teljesítéséből származó jogait. Az At. egyelőre szűk körben, egészen pontosan egy esetben biztosítja anyakönyvi eljárásokban az automatikus döntéshozatalt, nevezetesen a házassági névviselési forma módosítása ügyében.⁵⁸⁴ Ennek feltétele (a fentiekben ismertetetteken túl), hogy az adatváltozással érintett házassági esemény szerepeljen az elektronikus anyakönyvben, és a papíralapú anyakönyvi bejegyzés rögzítését, illetve a házassági anyakönyvi bejegyzést az elektronikus anyakönyvi rendszer a Ptk-nak megfelelő – házassági névviselési formákat kezelő funkciójának alkalmazásával teljesítették.⁵⁸⁵

A jövőben érdemes fontolóra venni a teljes anyakönyvi és gyámhatósági eljárások elektronikus úton történő ügyintézési lehetőségének bevezetését és tágabban értelmezni az automatikus döntéshozatali eljárás szerepét, hiszen az imént felvázoltak alapján szélesebb körben is alkalmazhatóvá válhat. Jelenleg az anyakönyvi eljárások esetén egy esetben teszi lehetővé a törvény, így egyrészt a jogszabály módosítása válik szükségessé, másrészt olyan formanyomtatványok kialakítása kell, amelyek segítségével közvetlenül, automatikusan kerülnek átemelésre a benne foglalt adatok az elektronikus anyakönyvi rendszerbe, illetve az ASP iratkezelő szakrendszerébe, így biztosítva a teljes rendszerkapcsolatot.

7. Házasságkötés elektronikus úton

A családi kapcsolatok folyamatos változásnak voltak, illetve vannak kitéve. Mind közül kiemelkedő a házasság intézménye, amely a történelem különböző korszakaiban eltérő megítélés alá esett és számos felfogás mentén formálódott. Voltak, akik Istentől eredeztették létezését és voltak, akik világi jelenségnek tartották. A XXI. századi házasság is hordozza magában a múlt jeleit, jóllehet talán kissé halványan, ám ez nem változtat azon, hogy az egy életre szóló kapcsolat, kötelék, amely érzelmi-gazdasági életközösséget, családot hoz létre és azt a jogalkotó kiemelt védelemben részesíti.

Amikor 1895. október 1-jén hatályba lépett a Ht., a jogszabály megalkotásában részt vevők nem tudhatták, hogy az akkor szinte újdonság erejével ható és e törvény alapján megkötött házasságok más értelmet nyernek később. A bevezetett állami anyakönyvezéssel megindult

⁵⁸⁴ At. 9. § (2) bekezdés d) pont.

⁵⁸⁵ 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet 9/B. §.

a házasságkötés állam általi adminisztrálása, amelyből fokozatosan kiszorult az egyház. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy ez hosszabb folyamat volt, hiszen a XIX. és a XX. század második feléig a házasulandó párok életében – a Ht. szabályai ellenére – fontos szerepet játszott a vallás, tehát kezdetben egyfajta adminisztrációs kötelezettségként tekintettek rá. Később – az 1950-es évektől kezdődően – az egyházi esküvők titokban történő megtartása miatt a polgári szertartások kerültek előtérbe. Mai felgyorsult világunkban pedig, ahol a digitalizáció, az automatizálás, azonnali döntéshozatal időszakát éljük – többek között –, a különböző családpolitikai intézkedések akarva-akaratlanul kihatással vannak a házasságkötésre is.⁵⁸⁶ Így felmerül a kérdés: mit jelent ma a házasság? Ha a felek a fentiek mentén főként gazdasági érdekből mondják ki az igent, hol marad az érzelmi többlet, amely megkülönbözteti azt egy egyszerű szerződéstől? Tekinthejtük-e egyfajta adminisztratív „kötelezettségnek”, ahol az érzelmi többlet háttérbe szorul és a vagyoni viszonyok bírnak jelentőséggel? Ha ugyanis a házasságra így tekintünk, akkor akár a távollévők között létrejött kontraktus mentén online is megköthetjük, sőt, akár a házassági vagyoni szerződést részét is képezheti. A világot sújtó koronavírus-járvány idején több, főként USA-beli állam élt azzal a lehetőséggel – és megteremtették jogi alapjait –, hogy online kössenek a felek házasságot.⁵⁸⁷ Hazánkban mindez jelenleg még elképzelhetetlen. A dolgozat e fejezetében a házasság intézményével kapcsolatos legfontosabb jogtörténeti mérföldkövek kerülnek összehasonlító jogi elemzéssel bemutatásra, különös tekintettel annak szerződéses jellegére, fókuszban az online házasságkötéssel. Rövid házasságtörténetet követően a már bevezetett online házasságkötéseket lehetővé tevő szabályok ismertetésével és a hazánkba történő potenciális adaptálás akadályainak felvázolásával – elméleti síkon – eljuthatunk a talán nem is annyira távoli jövőbe.

⁵⁸⁶ KOPP MÁRIA INTÉZET – Felmérés a házasságok megtartásáról

https://www.koppmariaintezet.hu/docs/hazassagok_megtartasa_kutatas_gyorsjelentes_2020marc25.pdf (2025.03.10.)

⁵⁸⁷ Például Kalifornia, Colorado, New York és Ohio rendeletben (executive order) szabályozták az online házasságkötések folyamatát:

Executive Order – N-58.20

<https://www.gov.ca.gov/wp-content/uploads/2020/04/4.30.20-EO-N-58-20.pdf> (2021.12.01.)

Executive Order – D 2020 014

https://www.colorado.gov/governor/sites/default/files/inline-files/D%202020%20014%20Marriage%20Licenses_0.pdf (2021.12.01)

Executive Order – No.202.20.

https://www.governor.ny.gov/sites/default/files/atoms/files/EO_202.20.pdf (2021.12.01.)

<https://probate.franklincountyohio.gov/departments/marriage> (2021.12.01)

7.1. Házasságfelfogások⁵⁸⁸

A házasság szerződéses jellege már Hammurapi törvénykönyvében is megjelent: egy nő és egy férfi valamint szüleik között kötött szerződés hozta létre.⁵⁸⁹ A római jogban sem volt ismeretlen a házasság fogalma, amely tulajdonképpen hatalmi alapon kötött a felek között, az antik kor végére a két fél konszenzusával. Az ún. manus nélküli házasságot kötött önjogú nő, aki szabadon rendelkezhetett vagyonával, házastársával kötött külön megbízási szerződéssel engedhette át a jogot, hogy vagyonát férje kezelhesse. A házasság tehát ebben az időszakban a felek egyetértésén alapult és a vagyonkezelésben kapott szerepet a felek közötti szerződés megkötése. A középkori házasságkötés a római jogi alapokból táplálkozott: ebben az időszakban ugyan már az egyházi szertartások váltak fontossá a polgári helyett, a két fél konszenzusán alapuló kapcsolatteremtés azonban itt is megmaradt.⁵⁹⁰ Mindezen felfogás egészen a reformáció koráig fennmaradt, amelyet követően mindinkább a házasság világi jellegének megerősítése és az egyházi töltet háttérbe szorulása jellemzett. Jól fejezi ki mindezt Marc Anton de Dominis tana, aki szerint a házasság egyfajta szerződés, melyet a két házasulandó fél köt, egészében emberi és testi, és a testi akarat megvalósítására irányul.⁵⁹¹ A felvilágosodás korában, ahol a természetjogi felfogások is szerepet kaptak, a házasságot már polgári szerződésnek tekintették, ahogyan John Selden is: „a házasságot magából az észből levezetve kizárólagos polgári szerződésnek tekintette”.⁵⁹² A házasság szerződéses jellege ugyancsak megjelent az 1804-es Code Civilben,⁵⁹³ amelyet egyes vélemények szerint a magyarországi házassági törvény is alapul vett,⁵⁹⁴ illetve az 1811-es ABGB szintén hasonló módon vélekedett róla,⁵⁹⁵ amely alól a Ht. sem volt kivétel.

A Ht. tette kötelezővé hazánkban a polgári házasságkötést. A jogszabály megalkotását hosszas vita előzte meg. Mindenekelőtt Deák Ferenc 1868. október 20-án megtartott, a

⁵⁸⁸ A házasság szerződésként való felfogásáról témám szempontjából csak a Ht., a Csjt. és a Ptk. rendelkezéseit vettem alapul.

⁵⁸⁹ KMOSKÓ MIHÁLY: *Hammurabi törvényei*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztálya, 1911. 79.

⁵⁹⁰ HERGER CSABÁNÉ: A házassági jogalkotási és jogalkalmazási hatáskör helye az állam és az egyház közötti kapcsolatban. *Jogelméleti Szemle*. 2000/3. sz. 137.

⁵⁹¹ HERGER: i. m. 145.

⁵⁹² HERGER: i. m. 151.

⁵⁹³ Code Civil (Article 143.)

<https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/> (2022.01.16.)

⁵⁹⁴ KATONÁNÉ SOLTÉSZ MÁRIA: A házasság jogi intézményének sorsfordulatai a kapitalista társadalomban (A franciaországi tapasztalatok), *Jogtudományi Közöny*. 1978/3. sz. 132.

⁵⁹⁵ ABGB 44. §.

<https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/44> (2022.01.12.)

házassági törvény javaslatának tárgyalásán akként nyilatkozott, hogy „Minden házasságot az állammal szemben polgári szerződésnek tekintek és mint ilyent a polgári hatóság előtt kötendőnek rendelem, vallási szertartások és elvek az egyes felekhez és az egyházhoz tartozván, melynek ők hivei”.⁵⁹⁶ Az állásponthoz Eötvös József is csatlakozott.⁵⁹⁷ A jogalkotók széles látókörét mi sem bizonyítja, mint hogy Európa számos országának már bevezetett szabályrendszerét hozták fel érvként (pl.: Franciaország, Belgium, Olaszország, Poroszország) a házasság szerződéses voltát illetően. Ebben az időszakban a vita főként arról zajlott, hogy továbbra is az egyház által kötött házasságok maradjanak érvényben vagy mindezt ruházzák át az államra. Végeredményben sikerült a korábban egyházi „monopóliumot” az állam által meghatározott keretek közé szorítani.

A Csjt. megalkotásáig és hatálybelépéséig a házassági törvény rendelkezéseit alkalmazták. A változást az 1949. évi Alkotmány hozta, amely kimondta a házasság és család védelmét.⁵⁹⁸ Hatalmas előrelépés volt ez, hiszen nem szabad elfelejtenünk, hogy ebben az időszakban a házasság főként a férj központi hatalmát és nem a felek egyenlőségét, egyenjogúságát biztosította.⁵⁹⁹ Nyilvánvalóvá vált, hogy a múlt század elavult szabályait felülvizsgálni szükséges és új jogszabályt kell létrehozni. A házasság szerződéses jellege azonban még mindig dominált, Nizsalovszky Endre akként fogalmazott, hogy

*„a házasság egy férfi és egy nő között a törvényben megszabott alakszerűségeknek megfelelően létrejött szerződéssel keletkező az a jogviszony, amelynél fogva a szerződő felek feltétel kikötésével vagy időhatározással nem korlátozható időtartamra, életközösség folytatására vannak kötelezve, oly módon, hogy e jogviszonyuk fennállása alatt harmadik személy irányában hasonló jogviszonyra nem léphetnek.”*⁶⁰⁰

A Csjt. nem tartalmazta a házasság fogalmát, mindehhez a Legfelsőbb Bíróság 3. számú Irányelvét hívhatjuk segítségül, amely kimondta, hogy a szocialista erkölcsi felfogás szerint a házasság a szabad és egyenlő jogú férfinek és nőnek kölcsönös vonzalomra alapított, a családi kapcsolat alapját alkotó jogilag szabályozott tartós közössége. Ez

⁵⁹⁶ Képviselőház Naplói 1865/65. X. k. 173. l.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1865_10/?pg=182&layout=s (2022.01.09.)

⁵⁹⁷ Képviselőházi irományok 1896. IV. k. 258 l.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KI-1869_04/?pg=259&layout=s (2022.01.09.)

⁵⁹⁸ Alkotmány 51. §. Hatályos 1972. április 25-ig.

⁵⁹⁹ A házassági jogot illetően – többek között - az 6800/1945. (VIII. 22.) ME rendelet és az 1946. évi XII. törvény tartalmazott módosító rendelkezéseket.

⁶⁰⁰ NIZSALOVSKY ENDRE: *Magyar családi jog*. Budapest, MEFESZ Jogáször kiadása, 1949. 22.

alapján a házasság egy férfi és egy nő egyenjogú, szabad, önkéntes szövetsége, amely családot létesít, házastársi jogokat és kötelezettségeket keletkeztet, és amely a törvényben meghatározott szabályok megtartásával jött létre.⁶⁰¹ A törvény indokolása szerint “a házasság, amelyet a kapitalista gazdasági rendben rendszerint gazdasági megfontolások hoztak létre és amely a nő alárendeltségén, függőségén, kiszolgáltatottságán épült fel, egyre inkább szocialista házassággá, tehát, két szabad és egyenlő ember kölcsönös vonzalomra alapított önkéntes közösségévé alakul át.”⁶⁰² A házasság szerződéses jellege tehát mindinkább kiszorult és átvette a helyét a felek egyenrangúságán és önkéntességén alapuló, tartós közösséget, szövetséget létrehozó kapcsolata. A több mint 60 évig hatályban lévő – és számos változáson átesett – Csjt.-t 2014. március 15. napjával felváltotta a Ptk., amelyben már a házasság szerződéses jellege nem jelenik meg, ettől függetlenül akadnak olyanok, akik mégis annak tartják, például *Jobbágyi Gábor*⁶⁰³ vagy *Nizsalovszky Endre*.⁶⁰⁴ Ettől eltérő álláspontot képvisel *Szeibert Orsolya*, aki szabad szövetségként aposztrofálja.⁶⁰⁵ *Hegedűs Andrea* szerint a házasság életközösséget létrehozó kapcsolat, nem szerződés.⁶⁰⁶ Mindezt azzal indokolja, hogy „a házastársak akarata csak (ti. a házasság) létrehozásánál bír jelentőséggel, a jogszabályok mellett erkölcsi normák sűrű szövevénye határozza meg a felek jogait és kötelezettségeit, érdek – ellenérdek pólusok nem jellemzőek, a házasság alapvetően egy életre, de legalábbis hosszú időre szól.”⁶⁰⁷ A magyar jogtörténeti fejlődést tekintve megállapítható, hogy a házasság szerződéses jellege annak korai megjelenésétől kezdve egészen a XX. század közepéig dominált, azonban gazdasági-vagyoni jellemzője ma sem veszett ki, sőt, bizonyos mértékben fel is erősödött, amely attól függetlenül, hogy az véleményem szerint sem színtiszta szerződés, mégis fedezhetünk fel benne rá vonatkozó jellemzőket. Érdekes szemügyre venni azt a felmérést, amelyet 2020-ban végeztek és a családpolitikai intézkedések házasságkötésre gyakorolt hatásait vette górcső alá. Eszerint a válaszadók 12,8 %-a úgy ítélte meg, hogy nagyon pozitívan hatnak a családpolitikai intézkedések a fiatalok házasságkötési szándékaira és 39,1 %-a vallotta, hogy inkább pozitívan.⁶⁰⁸ Noha a jelenkori házasságokban annak

⁶⁰¹ PAP TIBOR: *Magyar Családi Jog*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1966. 73.

⁶⁰² Csjt. miniszteri indokolása.

⁶⁰³ JOBBÁGYI GÁBOR: *Személyi és családi jog*. Budapest, Szent István Társulat, 2005. 217.

⁶⁰⁴ NIZSALOVSZKY: i. m. (1963).

⁶⁰⁵ SZEIBERT ORSOLYA: Házasság – Házasságon kívüli partnerkapcsolat – család a nemzetközi emberi jogi egyezmények, az Alkotmány és az alkotmánybírósági gyakorlat tükrében. In: SAJÓ ANDRÁS (szerk.): *Alkotmányosság a magánjogban*; Budapest, CompLex Kiadó, 2006. 245.

⁶⁰⁶ HEGEDŰS: i. m. (2014) 47.

⁶⁰⁷ HEGEDŰS: i. m. (2014) 46.

⁶⁰⁸ KOPP MÁRIA INTÉZET – Felmérés a házasságok megtartásáról

kontraktuális jellege már nem jelenik meg vegytisztán, ennek ellenére elgondolkodtató, hogy amennyiben egy pár valóban a családpolitikai juttatások miatt köti össze az életét, azt minek neveznénk, ha nem egy burkolt szerződésnek? A felvetést tovább fokozza, ha házassági vagyoni jogi szerződést is kötnek, így tulajdonképpen az érzelmi többlet szinte teljesen háttérbe szorul.

7.2. A távházasság

A magyar jogtörténetben nem idegen a távollévők közötti házasságkötés, ami tulajdonképpen az online házasságkötés „előszobájának” is tekinthető, ugyanis az ún. távházasságot a 3.984/1916. M.E. rendelet alapján vezették be az I. világháború ideje alatt.⁶⁰⁹ Az ellenség hatalmában lévő hadifoglyoknak, túszoznak és internált egyéneknek az igazságügyminiszter megengedhette, hogy házasságuk megkötésénél magukat meghatalmazott által képviseltethessék. A rendelet szerint erre egy külön, névre szóló meghatalmazást kellett írni, amelyben a meghatalmazó bárki lehetett, aki a Ht. alapján tanúként közreműködhetett a házasságkötésnél. A 60.300/1916. I.M. számú utasítás meghatározta a meghatalmazott útján történő házasságkötésnél és az ilyen házasságkötés anyakönyvezésénél követendő eljárást. A 3.984/1916. M.E. számú rendelet kiegészítéséről szóló 925/1917. M.E. számú rendelet szerint meghatalmazott útján köthettek házasságot a háború ideje alatt katonai szolgálatot teljesítő olyan személyek is, „akik a hadművelleti vagy ahhoz közel eső területen levő akár katonai, akár polgári egészségügyi intézetben ápolás alatt állnak.”⁶¹⁰ A 37.119/1917. B.M. számú körrendelet részletes rendelkezéseket tartalmazott a fenti jogszabályokról. Végül az 5.230/1922. M.E. számú rendelet hatályon kívül helyezte a meghatalmazott útján történő házasságkötéseket engedélyező jogszabályokat.⁶¹¹

A későbbiekben és hatályos jogszabályaink között sem találunk már arra vonatkozó rendelkezést, hogy a házasságot távolról, meghatalmazott útján vagy online lehessen megkötni. A Ptk. kimondja, hogy házasság akkor jön létre, ha az együttesen jelen lévő férfi és nő az anyakönyvvezető előtt személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot köt. A

https://www.koppmariaintezet.hu/docs/hazassagok_megtartasa_kutatas_gyorsjelentes_2020marc25.pdf (2025.03.10.)

⁶⁰⁹ HEINZ ERVIN: Népesedéspolitikai intézkedések 1945 előtt. *Demográfia*. 2000/4. sz. 477–498.

⁶¹⁰ Életbelépett 1917. március 9-én.

⁶¹¹ Ld. még: HEINZ: i. m. 477-498., 11/2014. (IV. 4.) AB határozat.

nyilatkozat feltételhez vagy határidőhöz nem köthető.⁶¹² A feltételek konjunktívak, tehát bármelyik hiánya esetén nem létező házasságról beszélünk. A házasságot a felek egyező akaratnyilatkozata, az igenek kimondása hozza létre, amelyet az anyakönyvvezető állapít meg és jegyez be a házassági anyakönyvbe, amely deklaratív hatályú, azaz a jogviszony keletkezésére, módosítására, megszüntetésére nincsen hatással, megállapítja ezeket a tényeket, tanúsítja a tényleges jogi helyzetet.

7.3. Online házasságkötés

A digitalizáció a közigazgatásra is hatással van. Láthattuk, hogy e terület modernizációjával több program foglalkozott, amelyek célul tűzték ki az eljárások egyszerűsítését, a hatékonyság növelését, az eredményesség biztosítását és az ügyfelekre háruló adminisztratív terhek csökkentését. A Magyar Program részét képező Egyszerűsítési Program⁶¹³ 2011-ben indította útnak a papír alapú anyakönyveket felváltó elektronikus anyakönyv bevezetését. A fejlesztéseket követően – igazodva a Ptk. és az At. hatálybalépéséhez – 2014. július 1-től éles üzemmódban működik az EAK. A rendszerbe kerülnek feltöltésre a személyek születésével, házasságkötésével, bejegyzett élettársi kapcsolatok létesítésével és a halálesetével kapcsolatos eseményei, továbbá részét képezi az apai elismerő nyilatkozatok, valamint a papír alapú anyakönyvekkel kapcsolatos nyilvántartások, illetve lefedi a teljes anyakönyvi eljárásokat (pl.: házassági névmódosítás, örökbefogadás, házasság felbontásának adminisztrálása stb.). A több mint 100 évig hatályban lévő és a papír alapú vezetés szabályait tartalmazó rendelkezéseket, illetve eljárásokat új köntösbe öltöztette a jogalkotó. Mára egyetlen mondat kerülhet bele kizárólag a papír alapú anyakönyvekbe: „Az elektronikus anyakönyvben rögzítve.”⁶¹⁴ Figyelemmel arra, hogy az anyakönyvi eljárások speciális közigazgatási eljárások, ennél fogva a folyamatok gyorsítása és egyszerűsítése rájuk is hat, így érdemes megvizsgálni, hogy mi indokolhatja az online házasságkötést és hogyan elektronizálható?

Ad 1. A házasságkötés kérelemre induló eljárás, az ex officio elve kizárt. A házasságkötéskor közreműködő anyakönyvvezetőnek nincs mérlegelési jogköre, tehát ha a jogszabályi feltételek fennállnak, a házasság megköthető, így a folyamat elektronizálható

⁶¹² Ptk. 4:5. § (1) bekezdés.

⁶¹³ Ld.: A Magyar Program Egyszerűsítési Programjának elfogadásáról szóló 1304/2011. (IX. 2.) Korm. határozat.

⁶¹⁴ Az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet 23. § (2) bekezdése.

és egyben automatizálható is. Tekintve, hogy a házassági szándék bejelentésére irányuló eljárás közigazgatási hatósági eljárás, így az Ákr. rendelkezéseit szükséges figyelembe venni. A törvény ismeri az ún. automatikus döntéshozatali eljárást, amelynek szabályait korábban már kifejtettem. Ebből kiindulva akár a házasságkötést megelőző eljárás ekképpen is lefolytatható, hiszen az EAK a betáplált adatokból ma már képes a családi kapcsolatokat felismerni (rokon, hozzátartozói kapcsolat kizárása),⁶¹⁵ illetve összeköttetésben van a személyiadat- és lakcímnnyilvántartással (házasságkötési korhatár, korábbi házasság fennállásának ellenőrzése), továbbá az okmánynyilvántartás révén a személy személyazonosító igazolványának, vezetői engedélyének vagy útlevelének adataiba betekinthez (magyar állampolgárságúak esetén). A rendszer a gondnokság alatt állást nem tudja jelenleg kezelni. Megoldás lehet, ha az Országos Bírósági Hivatal által vezetett nyilvántartásba történő betekintéshez közvetlen hozzáférést biztosíthatnának az anyakönyvvezetők részére, figyelemmel az interoperabilitásra. Az automatikus döntéshozatali eljárás alapvetően a humánus kiiktatását és a tömeges ügyek gyors és hatékony elintézését hivatott szolgálni,⁶¹⁶ ugyanakkor megjegyzendő, hogy „hiányzik belőle az egyedi esetekben a differenciálás”,⁶¹⁷ ami egy házasságkötési szándék bejelentésénél fontos szereppel bírhat. Az Ákr. rámutat, hogy ha az automatikus döntéshozatali eljárásban hozott döntéssel szemben nincs helye fellebbezésnek,⁶¹⁸ a döntés közlését követő öt napon belül az ügyfél kérheti, hogy a hatóság a kérelmét ismételten, teljes eljárásban bírálja el,⁶¹⁹ megadva a lehetőséget az anyakönyvvezető „beavatkozásának”.

Ad 2. Míg a XIX.-XX. század házasságkötéseit a szokások, hagyományok ápolása jellemezte (gondoljunk csak a nagy násznép részvételével megtartott lakodalmakra, a „lányos ház” és a „fiús ház” szerepére, a hozományra stb.), addig mára a házasságkötés egyre gyakrabban szétválk a ceremóniára, azaz a frigy családi-baráti körben történő ünneplésére, valamint adott esetben az egyházi szertartásra, és az előbbtől térben és időben elválasztva, az anyakönyvezés aktusára („polgári szertartás”), melynek külsőségekben egyre kisebb jelentőséget tulajdonítanak a házasulandó párok.

⁶¹⁵ Ehhez arra van szükség, hogy minden papír alapú esemény (helyesen) rögzítésre kerüljön.

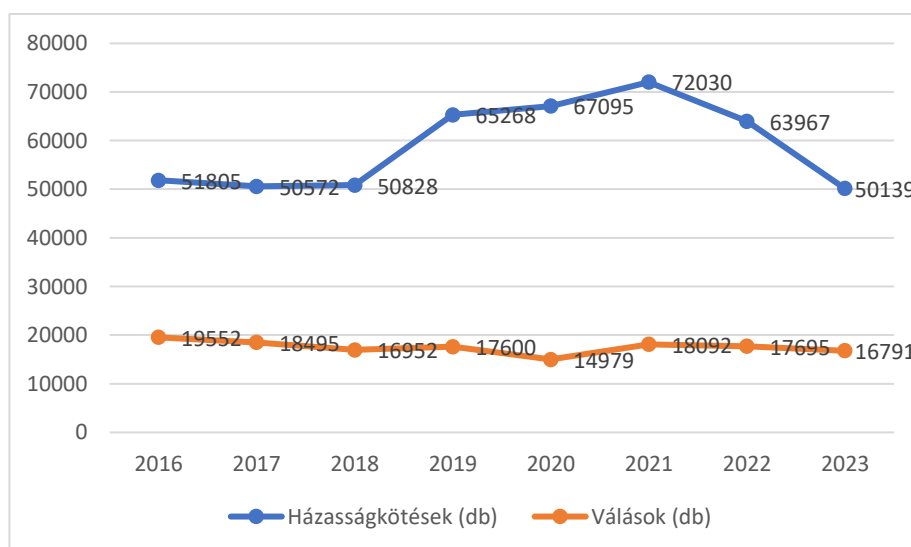
⁶¹⁶ CZÉKMANN ZSOLT – CSEH-ZELINA GERGELY – RITÓ EVELIN: Az automatikus döntéshozatal helye és szerepe a hatósági eljárásban. *Közigazgatás Tudomány*. 2022/2. sz. 39.

⁶¹⁷ CZÉKMANN – CSEH-ZELINA – RITÓ: i. m. 39.

⁶¹⁸ Az At. 13. § (3) bekezdése szerint az anyakönyvvezető anyakönyvi eljárásában nincs helye fellebbezésnek.

⁶¹⁹ Ákr. 42. §.

Ad 3. A házassági bontóperek száma és aránya folyamatosan csökken,⁶²⁰ a házasságkötések száma 2021-ig növekedett (ezt követően egyre csökken),⁶²¹ ezért megfontolandó a házassággal együtt járó vagyonszövetség mint védendő jogi érdek védelmét egy többlépcsős konszenzuális döntéshozatali folyamatként kezelni. Ebben a koncepcióban a jóval kisebb adminisztratív terhet jelentő elektronikus ügyintézési lehetőség komoly hozzáadott értékkel bír.

4. számú ábra: Házasságkötések és válások száma (2016-2023)⁶²²

A Ptk. szerint az egymással házasságot kötni kívánó feleknek az anyakönyvvezető előtt ki kell jelenteniük, hogy házasságuknak nincs jogi akadály, és igazolniuk kell, hogy házasságkötésük jogi feltételei fennállnak.⁶²³ Ehhez kapcsolódóan az At. akként rendelkezik, hogy a házasulók a házasságkötési szándékukat együttesen, személyesen jelentik be, amelyről az anyakönyvvezető a kormányrendeletben meghatározott adattartalmú jegyzőkönyvet vesz fel.⁶²⁴ Az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet 6. melléklete tartalmazza a jegyzőkönyv elemeit, így különösen a házasulandó felek személyazonosságát és állampolgárságát igazoló okmányainak adatait, a tervezett házasságkötés idejét, helyét stb.

⁶²⁰ Házasságkötések, válások

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html (Utolsó megtekintés: 2022.01.10.)

⁶²¹ Uo.

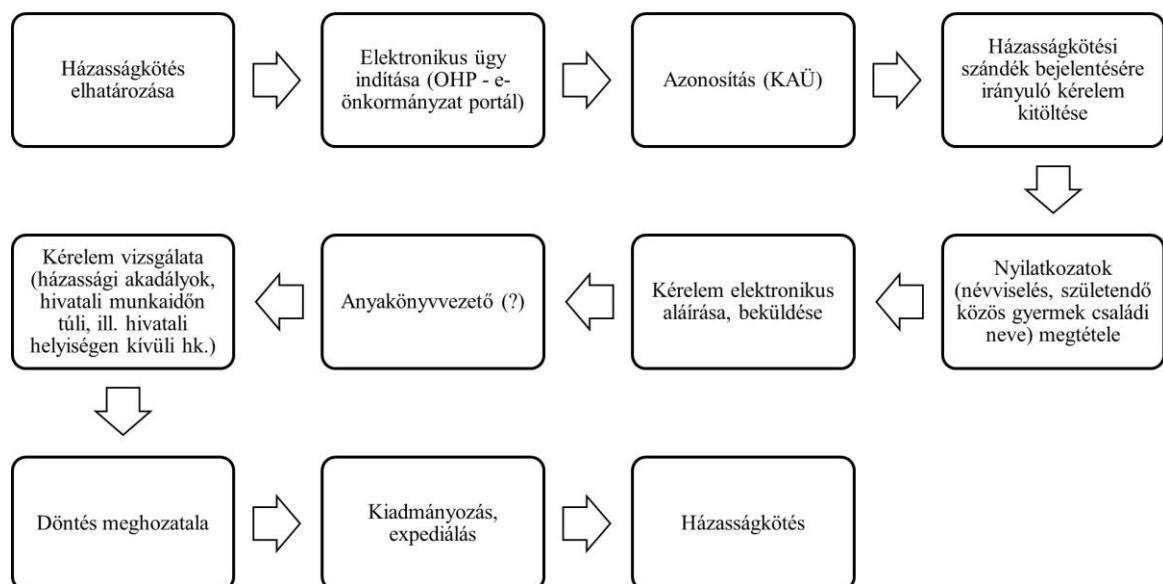
⁶²² Uo.

⁶²³ Ptk. 4:7. § (1) bekezdés.

⁶²⁴ At. 17. § (2) bekezdés.

Az At. fent idézett rendelkezése szerint az együttesen kifejezés arra utal, hogy mindkét fél együtt, egy időben jelenik meg kapcsolatuk jogilag rendezett formában történő tovább folytatása okán, az erről való meggyőződés az anyakönyvvezetőt nem nélkülözheti (virtuális térben sem). Hozzáteszem, az érdekházasság személyes jelenlét esetén is nehezen bizonyítható. Aggodalomra adhatna okot, ha a jogszabályok nem tartalmaznák az együttesen szót, mert félő, hogy ezzel ennek engedne nagyobb teret. Érdeemes ugyanakkor arra is utalni, hogy míg a Csjt. az együttes jelenlét hiányát érvénytelenségi okként határozta meg, addig hatályos jogunkban létezési feltétel. A Ptk. konkretizálta a személyes részvétel és együttes megjelenés konjunktív feltételét, szemben a Csjt.-vel, ahol mindez eltérő jogkövetkezményt vont maga után.

A személyesen fordulat (át)értelmezése vonatkozásában az elektronikus ügyintézés alkalmazásával – elméleti síkon – a személyek azonosítása megtörténhetne távolról is. Egyrészt a korábban ismertetett okmánynyilvántartás használatával, másrészt a SZEÜSZ és a KEÜSZ alkalmazásával. Utóbbi segítségével, nevezetesen az ún. Központi Azonosítási Ügynökkel (a továbbiakban: KAÜ) azonosíthatóvá válik az adott személy. Az azonosítást követően tehát a házasulandó feleknek a Korm. rendeletben meghatározott adatok kitöltésével lehetősége nyílna házasságkötési szándékukat ilyen módon bejelenteni.

5. számú ábra: A házasságkötési szándék bejelentésének elektronikus modellje
(Forrás: saját szerkesztés)

Ad 4. A kormány családpolitikai célkitűzése a házasságkötések számának növelése, ezáltal a családok és gyermekek születésének előmozdítása,⁶²⁵ amely szorosan összefügg a korábban már említett adminisztratív terhek csökkentésével. Különösen igaz ez az egyre általánosabbá váló speciális élethelyzetekre, mint a külföldön élő magyar állampolgárok esetében, vagy pl. a járványhelyzet okozta helyzetben, ahol a párok adott esetben egymástól térben eltérő helyen tartózkodtak.⁶²⁶

6. számú ábra: Az online házasságkötés back office-ja
(Forrás: saját szerkesztés)

A házasság több mint egy adminisztratív aktus, hiszen megkötéséhez érzelmi többlet szükséges, amelyet szabályozni és kikényszeríteni a jog által nem lehet, arról a feleknek kell tanúbizonyságot tenniük és ennek tudatában kimondaniuk az igent. Noha az anyakönyvvezető az, aki a házasságkötési szándék bejelentésétől kezdődően figyeli a házasságkötéshez szükséges jogi feltételek meglétét, neki sem feladata, hogy megvizsgálja: valóban rendelkeznek-e a párok érzelmi többlettel. Emellett szükséges megemlíteni, hogy az Eüsztv. nem adott lehetőséget olyan ügyek elektronikus intézésére, ahol a személyes jelenlét mással nem pótolható,⁶²⁷ továbbá nem értelmezhető vagy kizárt.⁶²⁸ Ugyanezen

⁶²⁵ Ld. a Csvt. preambulumát.

⁶²⁶ Megjegyzendő, hogy a Ptk. ismeri azokat a helyzeteket, amikor pl. közeli halállal fenyegető egészségi állapot miatt a jogszabálytól való eltérés megengedett.

⁶²⁷ Eüsztv. 8. § (2) bekezdés.

⁶²⁸ Eüsztv. 8. § (4) – (5) bekezdés.

rendelkezéseket a Dáptv. is átvette,⁶²⁹ ezért Magyarországon jelenleg az online házasságkötés nem lehetséges.

A házasságkötés elektronikus útra terelése a Ptk. és az At. módosítását feltételezné. A jogszabályból viszont az is kiolvasható, hogy a házasságkötés a felek egybehangzó akaratnyilvánításával jön létre, amihez képest az anyakönyvvezető általi bejegyzés csupán deklaratív hatályú jogi aktus. További jellemzője a törvényi szövegnek, hogy kógens szabályozást alkalmaz, azaz attól eltérni nem lehet, és ez az informatikai sematizálást segíti elő. A házasságkötés két eljárési szakaszból épül fel: a házasságkötést megelőző eljárásból, valamint magából a házasságkötés fent megismert aktusából és azt követő anyakönyvi bejegyzésből. Ennek megtartása az elektronikus eljárásban is indokolt, sőt a házasság intézményének hosszútávú fenntarthatósága érdekében tett módosítási javaslat lehet a házassági szándék több körben való megerősítése, amire a jóval kisebb adminisztratív terhet jelentő elektronikus csatorna kedvező körülményeket teremt. A vőlegényen és menyasszonyon, valamint a – hipotetikusán – nélkülözhető humán anyakönyvvezetőn kívül további szereplők a házassági tanúk. Az ő szerepük az elektronikus eljárásban sem szűnne meg, hiszen az egyik házassági akadály (közeli hozzátartozók közötti vérségi kapcsolat) meglétét vagy éppen hiányát alapvetően az ő tanúvallomásuk igazolja (a házasulandók nyilatkozatán túlmenően), alátámasztva az EAK-ban már rögzített családi kapcsolatokat.⁶³⁰

A házasságkötési szándék bejelentésére irányuló eljárást a jogalkotó 2026. január 1. napi hatállyal megreformálta akként, hogy bevezeti az elektronikus úton történő bejelentkezést is akár az egyik, akár mindkét fél vonatkozásában.⁶³¹ A jogalkotó azzal indokolta ennek bevezetését, hogy a házasulandók mentesülhetnek a kötelező közös megjelenés adminisztratív terhe alól.⁶³² Az eredeti koncepció az volt, hogy a fenti rendelkezés 2024. szeptember 1. napjával lép hatályba, ám ezt a digitális állam megvalósítása érdekében

⁶²⁹ Dáptv. 18. § (2) bekezdés a) és b) pont.

⁶³⁰ Az online házasságkötésről ld. bővebben: NAGY SÁNDOR: Se veled, se nélküled – elektronikus anyakönyvezés, online házasságkötés?. *Családi Jog*. 2023/2. sz. 34-39.

⁶³¹ Ld.: At. 15. § (5) bekezdése: A házasságkötési szándékot a nagykorú magyar állampolgár házasulók – a közeli halállal fenyegető állapot kivételével – az anyakönyvvezető előtt elektronikus azonosítást követően elektronikus úton is bejelenthetik.

⁶³² A 2023. évi LXX. törvény 57-59. §-ához fűzött indokolás.

egyes törvények módosításáról szóló 2024. évi XII. törvény 2026. január 1. napi hatályra módosította.⁶³³

8. Az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásával kapcsolatos eljárás elektronizálása

A házasságkötési szándék bejelentésére irányuló eljárás és a házasságkötés elektronikus útra történő terelését követően érdemes kitekintéssel lenni az egyéb, a házasságkötés mellett működő, szabályozott párkapcsolati formákra, így a tényleges vagy de facto élettársi kapcsolatra, annak az ÉNYNY-ben regisztrált változatára, és az ahhoz csupán nevében hasonlító, de nagyban eltérő párkapcsolati formára, a bejegyzett élettársi kapcsolatra. Az első definíció szerint élettársi kapcsolat áll fenn két olyan, házasságkötés nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben (a továbbiakban: életközösség) együtt élő személy között, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége, bejegyzett élettársi életközössége vagy élettársi kapcsolata, és akik nem állnak egymással egyenesági rokonságban vagy testvéri kapcsolatban.⁶³⁴ Az ÉNYNY-ben regisztrált élettársi kapcsolat fogalmi elemei ugyanazok, mint a Ptk.-ban nevesítettek, azzal a különbséggel, hogy résztvevői két, nem cselekvőképtelen nagykorú személy lehet, akik szerepelnek a fenti nyilvántartásban.⁶³⁵ Bejegyzett élettársi kapcsolat pedig akkor jön létre, ha az anyakönyvvezető előtt együttesen jelenlévő két, tizennyolcadik életévét betöltött, azonos nemű személy személyesen kijelenti, hogy egymással bejegyzett élettársi kapcsolatot kíván létesíteni.⁶³⁶ E fejezetben az ÉNYNY-be regisztrált személyek élettársi kapcsolata regisztrálásának elektronizálását mutatom be, tekintve, hogy a de facto élettársak vonatkozásában ez nem bír relevanciával, a bejegyzett élettársi kapcsolatra pedig az előző részben leírtak adaptálhatók. A de facto élettársi kapcsolat létrejöttéhez nincs szükség hivatalos személyre, a regisztrált élettársi kapcsolatban őket a közjegyző veszi nyilvántartásba, a bejegyzett élettársi kapcsolatot pedig az anyakönyvvezető jegyzi be az anyakönyvbe.

Az élettársi nyilatkozatok nyilvántartásának vezetése közjegyzői nemperes eljárás,⁶³⁷ Az Élettársi Nyilatkozatok Elektronikus Nyilvántartása (a továbbiakban: ENYER) vezetése

⁶³³ A digitális állam megvalósítása érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2024. évi XII. törvény 208. § (2) bekezdés

⁶³⁴ Ptk. 6:514. § (1) bekezdés.

⁶³⁵ Kjnp. 36/E. § (1) bekezdés.

⁶³⁶ Bét. 1. § (1) bekezdés.

⁶³⁷ Kjnp. 36/E. § – 36/G. §.

keretében a személyesen megjelent felek közös kérelmére vagy az élettársi kapcsolat fenn nem állásáról szóló nyilatkozat esetén bármelyik élettárs kérelmére a közjegyző bejegyzí az élettársi kapcsolatot a nyilvántartásba vagy bejegyzí az élettársi kapcsolat fenn nem állását.⁶³⁸ A rendszer adatait a közjegyző és az országos kamara kezeli,⁶³⁹ utóbbi szervezet működteti szervezet az erre szolgáló informatikai alkalmazást.⁶⁴⁰ A közjegyzői digitalizáció már 1992-ben megkezdődött és a különböző nyilvántartások kialakításával (pl.: Végrendeletek Országos Nyilvántartása, Házassági és Élettársi Vagyonjogi Szerződések Nyilvántartása stb.) folyamatosan tart. Hatalmas adatmennyiséget kezelnek, ugyanakkor kiemelt figyelmet fordítanak az adattstratégiára, amelybe többek között az eljárási folyamatok optimalizálása (folyamat- és döntéstámogatás) is beletartozik.⁶⁴¹ A jogalkotó 2010. január 1. napi hatállyal vezette be az ENYER rendszert, amely utat nyitott az élettársi kapcsolatok közjegyzők általi regisztrálására a Kjnp. módosításával.⁶⁴² Bár az új Ptk. kidolgozása során már felmerült, hogy célszerű lenne létrehozni egy erre vonatkozó nyilvántartást, az csak a fenti időponttól kezdődően történt meg.⁶⁴³ Tóth Ádám álláspontját képviselve és azzal egyetértve teljesen egyértelmű, hogy szükség van valamilyen nyilvántartásra, ahová azok, akik élettársi közösségben kívánnak élni, ezen szándékukat bejelenthetik.⁶⁴⁴

Kérdésként merülhet fel, hogy miért a közjegyzők és nem az anyakönyvvezetők végzik ezt a tevékenységet, ha az anyakönyvezéssel kapcsolatos regisztratív aktusok: a születés, házasságkötés, bejegyzett élettársi kapcsolat, haláleset anyakönyvezése hozzájuk kapcsolódik, sőt, – bár nem anyakönyvvezetői hatáskör, de mégis kapcsolatban állnak egymással – a jegyző előtt indul meg a hagyatéki eljárás is. Az új Ptk. hatálybalépése előtt a törvény szövegezésével kapcsolatban több koncepció⁶⁴⁵ és vélemény látott napvilágot, amelyek többek között e kérdést feszegették. Volt, aki teljesen elvetette az élettársi

⁶³⁸ Kjnp. 36/F. § (1), (3) és (5) bekezdés.

⁶³⁹ Kjnp. 36/E. § (8) bekezdés.

⁶⁴⁰ Az informatikai rendszer üzemeltetéséről az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának vezetéséről, az abból történő adatszolgáltatás szabályairól, valamint az egyes kapcsolódó rendeletek módosításáról szóló 83/2009. (XII. 30.) IRM rendelet rendelkezik.

⁶⁴¹ PARTI TAMÁS: Bevezetés a MOKK adattstratégiájához. *Közjegyzők Közlönye*. 2022/1. sz. 25-37.

⁶⁴² Bét. 2010. január 1. napjától hatályos állapota.

⁶⁴³ WEISS EMÍLIA: A Ptk. öröklési jogi könyvének koncepciója. *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2001/6. sz. 21.

⁶⁴⁴ TÓTH ÁDÁM: Élettársi Nyilvántartás. *Közjegyzők Közlönye*. 2003/4. sz. 13.

⁶⁴⁵ Az új Polgári Törvénykönyv I. Koncepciója

(<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/f0f3609ecfd36fd87b58fe57f08469a8257d845d/megtekintes>) még nem zárta ki egyértelműen a regisztráció lehetőségét, a II. Koncepció már már nem javasolta.

kapcsolatok regisztrációját⁶⁴⁶ és volt, aki kifejezetten pozitív előrelépésként értelmezte,⁶⁴⁷ többek között Hegedűs Andrea is szorgalmazta, véleménye szerint a regisztrációnak nem csak örökösödési vitákban lenne jelentősége, hanem a családi jog is nagy hasznát venné.⁶⁴⁸ Egy képviselői önálló indítvány szerint az anyakönyvvezető feladata lenne az élettársi regisztráció, mert kevésbé formalizált, mint a házasságkötés.⁶⁴⁹ A Családjogi Könyv normaszöveg tervezetében már a helyi önkormányzat jegyzőjét ruházták volna fel azon jogkörrel, hogy regisztrálja az élettársakat egy e célra létrehozott, „speciális regiszterbe”, „amelybe a bejegyzést az eddigi elgondolásoktól eltérően nem közjegyző, hanem a felekhez legközelebb álló hatóság, a helyi önkormányzat jegyzője rendeli majd el, határozati formában. Ez a határozat az eljárásjogi szabályok szerint közokiratnak minősül.”⁶⁵⁰

A korábban hatályban volt Ket. alapján lehetőség volt arra, hogy az ügyfél kérelmére a hatóság tény, állapot vagy egyéb adat igazolására hatósági bizonyítványt adjon ki.⁶⁵¹ E rendelkezés mentén a jegyző két tanú egybehangzó nyilatkozatával hatósági bizonyítványt állított ki élettársi kapcsolatok fennállásáról.⁶⁵² A Ket. 2009. október 1. napi hatállyal történő módosításával megszüntették ennek jogalapját, ugyanis beemelésre került, hogy a hatóság a hatósági bizonyítvány kiadását megtagadja, ha kiadása jogszabályba ütközik, vagy az ügyfél valótlan vagy olyan adat, tény, állapot igazolását kéri, amelyre vonatkozóan a hatóság adattal nem rendelkezik.⁶⁵³ Figyelemmel arra, hogy a hatóság – e kontextusban a helyi önkormányzat és szervei – nem rendelkeztek (és jelenleg sem) az élettársi kapcsolat fennállásáról (vagy épp fenn nem állásáról) adattal, illetve ilyen nyilvántartást nem vezet, a hatósági bizonyítvány kiállítása megtagadásának volt helye és ez jelenleg is így van.⁶⁵⁴ Végeredményben sem az anyakönyvvezető, sem a helyi önkormányzat jegyzője nem jogosult élettársi kapcsolat regisztrálására, azt a jogalkotó a közjegyző feladataként határozta meg.

⁶⁴⁶ TÓTHNÉ FÁBIÁN ESZTER: Családi jog és az új Polgári Törvénykönyv koncepciója. In.: *Acta Conventus de Jure Civili Tomus III. - A Szegedi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kara Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszékének kiadványa*. Szeged, Lectum Kiadó, 2005. 29-41.

⁶⁴⁷ TÓTH: i. m. 13.

⁶⁴⁸ HEGEDŰS: i. m. (2008) 60.

⁶⁴⁹ T/16349 törvényjavaslat:

<https://www.parlament.hu/irom37/16349/16349.pdf> (2025.02.02.)

⁶⁵⁰ HEGEDŰS: i. m. (2008) 65.

⁶⁵¹ Ket. 83. § (1) bekezdése.

⁶⁵² KÓRÓDI-JUHÁSZ ZSOLT: Élettársi kapcsolat igazolása hatósági bizonyítvánnyal. *Jegyző és Közigazgatás*. 2014/3 sz. 15.

⁶⁵³ Ket. 83. § (8) bekezdés.

⁶⁵⁴ Ákr. 95. § (3) bekezdés.

A Bét. indokolása szerint az élettársi nyilvántartással a jogalkotó biztosítja az élettársi kapcsolatban élőknek nagykorú, nem cselekvőképtelen személyeknek azt a lehetőséget, hogy az állam igazságszolgáltató tevékenysége részeként jogszolgáltató hatósági tevékenységet⁶⁵⁵ végző közjegyző előtt kapcsolatuk fennállásáról, illetve arról, hogy az már nem áll fenn nyilatkozatot tehetnek (az előbbi csak közösen, az utóbbit akár egyénileg is).⁶⁵⁶ A közjegyzők tehát az élettársi kapcsolatok ún. ENYER rendszerbe történő bejegyzésével az igazságszolgáltatási tevékenységhez közel álló, ahhoz szorosan kapcsolódó jogalkalmazói tevékenységet végeznek⁶⁵⁷ közhatalmi jelleggel,⁶⁵⁸ az általuk nyújtott szolgáltatások rendeltetése pedig a jogviták megelőzése, másrészt a jogérvényesítés megkönnyítése.⁶⁵⁹ Utóbbi indokolta, hogy az ENYER vezetését a közjegyzők végezzék, mivel az élettársi kapcsolatok ténye több joghatást is maga után vonhat a kapcsolat bizonyítottága esetén (pl.: társadalombiztosítási – özvegyi nyugdíjjal kapcsolatos⁶⁶⁰, öröklési jogi – vagyoni igények megalapozása), így az általuk kibocsátott végzés elősegítheti mindezt. A nyilvántartás bevezetésének célja tehát végső soron a de facto élettársi kapcsolatok fennállása bizonyításának megkönnyítése volt,⁶⁶¹⁶⁶² a benne való részvétel pedig fakultatív.⁶⁶³

Az élettársi nyilatkozatok nyilvántartásának az anyakönyvvezető általi vezetésének érveként szolgálhat az, a 2010. január 1. és 2010. december 31. napja között hatályban volt rendelkezés „újjáélesztése”, amely szerint a gyermek apjának kell tekinteni azt a férfit, aki az anyával a fogamzási idő kezdetétől a gyermek születéséig eltelt idő vagy annak egy része alatt a közjegyző által vezetett ÉNYNY által igazolt élettársi kapcsolatban élt. E szabályt azonban nem lehetett alkalmazni akkor, ha az anya a fenti, törvény által meghatározott időszakban több férfival élt az ÉNYNY által igazolt kapcsolatban. További feltétel volt, hogy „az anya nem állhatott mással, a fenti időszak alatt egyidejűleg házassági

⁶⁵⁵ Kjt. 1. § (4) bekezdés.

⁶⁵⁶ Bét. 9. §-ához fűzött indokolás.

⁶⁵⁷ 575/B/1999. AB határozat-

⁶⁵⁸ 3/2004. számú polgári jogegységi határozat.

⁶⁵⁹ ANKA TIBOR: A közjegyzői nemperes eljárás. *Közjegyzők Közlönye*. 2008/9. sz. 3-9.

⁶⁶⁰ SZÉCSÉNYI-NAGY KRISTÓF: Az élettársi nyilatkozatok nyilvántartása. *Notarius Hungaricus*. 2009/2. sz. 44.

⁶⁶¹ SZÉCSÉNYI: i. m. 45.

⁶⁶² Ugyanerre utal a Kjnp. 36/E. § (1) bekezdése is: „Az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása (a továbbiakban: élettársi nyilvántartás) az élettársi kapcsolat fennállása bizonyításának megkönnyítése céljából tartalmazza...”

⁶⁶³ HEGEDŰS: i. m. (2023) 189.

kötelékben (...), mert a házassági kötelék fennállása önmagában nem zárja ki az élettársi kapcsolat létét, és nyilvántartásba vételét sem, ugyanakkor az apasági vélelem keletkeztető hatását igen.”⁶⁶⁴ Ehhez kapcsolódott azon rendelkezés is, miszerint az élettársak közös kérelmére a nyilvántartás tartalmazhatta a felek nyilatkozatát a születendő közös gyermek családó nevééről. Elvi síkon ugyanis, ha a nyilvántartást az anyakönyvvezető vezetné, úgy nem lenne szükség a közjegyzők megkeresésére, mint ahogyan azt korábban tették – sokszor reménytelenül: „egyes anyakönyvvezetői megkeresésekre a közjegyzők csak hetek hónapok múltán vagy egyáltalán nem válaszoltak”.⁶⁶⁵ Apai jogállást keletkeztet a házassági kötelék, élettársak esetén emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárás, apai elismerő nyilatkozat vagy bírósági határozat.⁶⁶⁶ E sorrend kötött, ami azt jelenti, hogy a törvény által meghatározott sorrendiséget nem lehet felcserélni – amennyiben a felek között házassági kötelék nem áll fenn, úgy az élettársak emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásban való részvétel következik, ennek hiányában az apai elismerő nyilatkozat, majd végül a bírósági határozat alapján történhet az apai jogállás betöltése. Az egy évig tartó apaságot keletkeztető vélelem nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, mert a rendelkezéssel „nem mutatkozott jelentős igény az élettársi kapcsolatok nyilvántartásba vétele iránt.”⁶⁶⁷ Noha 2010 és 2015. augusztus 31. napja között 4541 darab bejegyzés történt a nyilvántartásba, 2010-ben ennek gyakorlatilag a negyede, 1077, a felek passzivitása arra vezethet vissza, hogy a jogszabály módosításával már megszűnt az apai jogállást keletkeztető vélelem, az élettársi nyilvántartás a joghatások tekintetében kiüresedett.⁶⁶⁸ Az ÉNYNY bevezetésének gyakorlati tapasztalatai rámutattak arra, hogy a Nyilvántartáshoz fűződő apasági vélelem kevés esetben alapítja meg az apaságot, ugyanakkor aránytalan terhet ró a szülőkre a házasságon kívül született gyermekek anyakönyvezése során. A szabály hatályának fennállása alatt keletkezett vélelmek jövőbeli rendezését átmeneti rendelkezés szolgálja.⁶⁶⁹

⁶⁶⁴ HEGEDŰS: i. m. (2023) 191.

⁶⁶⁵ HEGEDŰS ANDREA – SZABÓNÉ DELI ALEXANDRA: Innovatív megoldások a családjogban. In: GÖRÖG MÁRTA – MEZEI PÉTER (szerk.): *Innovatív társadalom – innovatív szellemi tulajdonvédelem*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2020. 124.

⁶⁶⁶ Ptk. 4:98. §.

⁶⁶⁷ HEGEDŰS – SZABÓNÉ: i. m. 124.

⁶⁶⁸ KUTI SZILVIA: Párkapcsolati formák Magyarországon. Élettársak a közjegyző előtt – „születéstől a halálig”. *Közjegyzők Közlönye*. 2016/1. sz. 32.

⁶⁶⁹ A Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 2010. évi XLII. törvénnyel összefüggésben szükséges törvénymódosításokról és egyes iparjogvédelmi tárgyú törvények módosításáról szóló 2010. évi CXLVIII. törvény 5. §-ához fűzött indokolása.

Annak érdekében, hogy bizonyítást nyerjen azon hipotézisem, miszerint az ÉNYNY-be történő bejegyzés folyamata is elektronizálható, szükséges az eljárásrend legfontosabb lépéseinek ismertetése. A közjegyzők az élettársi nyilatkozatok nyilvántartásának vezetése kapcsán az ENYER rendszerben dolgoznak. A személyesen, együttesen megjelent felek⁶⁷⁰ általuk megtett nyilatkozatukkal kérhetik élettársi kapcsolatuk nyilvántartásba vételét.⁶⁷¹ A közjegyző ezt követően ellenőrzi a felek személyazonosságát,⁶⁷² amelyet az ún. JÜB2 keretrendszer alkalmazásával tesz meg.⁶⁷³ Ez lehetővé teszi – többek között a közjegyzők számára –, hogy betekintést nyerjenek a személyi adat- és lakcímnnyilvántartás, az okmánynyilvántartás és a gépjárműnyilvántartás adataiba. Amennyiben megállapítást nyer, hogy a bejegyzésnek nincs törvényi akadály (pl.: korábban már regisztrált élettársi kapcsolat, valamelyik él halála), a nyilatkozatok jegyzőkönyvbe foglalását követően végzést bocsát ki, amely tartalmazza a nyilvántartásba bejegyzésre kerülő adatokat is. A jogerős végzésének ugyanaz a hatálya, mint a bíróság jogerős ítéletének. A közjegyző az élettársi nyilvántartásba az adatokat a végzés meghozatalával egyidejűleg, a fellebbezésre tekintet nélkül jegyzi be.⁶⁷⁴ Az ügyviteli folyamatokat a WebNotes Közjegyzői Ügyviteli Rendszer⁶⁷⁵ segíti, melynek használatával az okiratok elkészülnek, illetve kézbesítésre is kerülnek.

A közjegyzők által lefolytatott és a fentiekben bemutatott eljárás – hasonlóan az anyakönyvi eljárásokhoz – regisztratív aktus, a bejegyzés deklarív hatályú – azaz jogot nem keletkeztet, csupán a fennálló állapotot igazolja közhitelesen, a jognyilatkozat megtételének napjától⁶⁷⁶ –, ezáltal elektronizálható.⁶⁷⁷ A nyilatkozatot tevő felek azonosítása megtörténhet távolról, jognyilatkozataikat írásbelinek minősülő elektronikus úton, a szükséges elektronikus aláírással ellátva tehetik meg, amelyről a közjegyző szintén elektronikus formában bocsátja ki végzését, majd kézbesíti azt a felek tárhelyére.

Ahogy a házasságkötésnek is volt jogtörténeti előzménye a távházasság bevezetésével, úgy a közjegyzői nemperes eljárásoknak is van. Megjegyzendő, hogy ez nem nyúlik vissza

⁶⁷⁰ Erre utal a Kjnp. 36/E. § (2) bekezdése is, amikor akként rendelkezik, hogy „az élettársi kapcsolat fennállásáról szóló *közösen* tett nyilatkozata”.

⁶⁷¹ A személyesen, együttesen fordulat az online házasságkötés kapcsán már ismertetésre került, ezért annak újbóli megismétlése nem szükséges.

⁶⁷² Kjnp. 36/F. (3) bekezdés.

⁶⁷³ JÜB2: Jogügyletek Biztonságát Erősítő Adatszolgáltatási Keretrendszer.

⁶⁷⁴ Kjnp. 36/F. § (4) bekezdés.

⁶⁷⁵ <https://webnotes-help.mokk.hu/#Toc33867711> (2025.02.01.)

⁶⁷⁶ Kjnp. 36/E. § (7) bekezdés.

⁶⁷⁷ Az élettársi nyilvántartás nem keletkeztet és nem szünteti meg élettársi kapcsolatot, hanem vélelmet hoz létre a de facto élettársi kapcsolat fennállása, illetve megszűnése mellett. HEGEDŰS: i.m. (2014) 180.

több évtizedre, csupán a koronavírus-járvány időszakára, egészen pontosan 2020. április 2. napjára, ugyanis a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnöke 1/2020. (IV. 4.) utasításával lehetőséget biztosított a közjegyzői jogszolgáltatás lehetőségeihez képest történő folyamatosságának fenntartása, valamint az ügyfelek, a közjegyzők és alkalmazottjaik egészségének védelme érdekében a hang- és videó kapcsolat folyamatos fenntartására alkalmas távközlési eszköz útján megtehető eljárási cselekmények lefolytatására.⁶⁷⁸ Mindez főként a közjegyzőket terhelő felolvasási és tájékoztatási kötelezettség teljesítését jelentette az utasításban részletezett kivételektől⁶⁷⁹ eltekintve, a közjegyzői okiratok aláírása azonban személyesen történt meg, függetlenül attól, hogy sajátkezű vagy elektronikus aláírásra volt szükség. A személyek azonosítása úgy végezték, hogy az érintett személynek fel kellett mutatnia személyazonosításra alkalmas okmányát a közjegyzőnek oly módon, hogy az adott személy személyazonosságáról a felmutatott okmánynak a távközlési eszköz útján látott képe alapján meggyőződhesen.⁶⁸⁰

Az okiratok aláírása tekintetében az ügyfelek a közjegyző illetékességi területén és mindegyik ügyfél, valamint a közjegyző együttes jelenlétében – legkésőbb a közjegyzői okirat felolvasása befejezésének a napját követő munkanapon – látták el saját kezűleg aláírásukkal, illetőleg kézjegyükkel vagy – elektronikus közjegyzői okirat esetén – a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (a továbbiakban: Kjtv.) 111. §-ának (4) bekezdésében meghatározott módon.⁶⁸¹ A Kjtv. ismeri ugyan az elektronikus közjegyzői okiratot, de úgy rendelkezik e vonatkozásban, hogy ha a közjegyzői okiratot e törvény rendelkezései szerint a félnek, illetve képviselőjének, valamint a segédszemélynek aláírásával vagy kézjegyével kell ellátnia, az elektronikus közjegyzői okiratot e személy a közjegyző jelenlétében legalább minősített vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírással látja el vagy olyan aláírással látja el, amely olyan, törvényben vagy kormányrendeletben meghatározott szolgáltatás keretében jött létre, ahol a szolgáltató az okiratot a kiállító azonosításán keresztül a kiállító személyéhez rendeli és a személyhez rendelést a kiállító saját kezű aláírására egyértelműen visszavezethető adattal együtt vagy az alapján hitelesen igazolja; továbbá a szolgáltató az egyértelmű személyhez rendelésről kiállított igazolást elektronikus dokumentumba kapcsolt, elválaszthatatlan

⁶⁷⁸ A MOKK elnökének 1/2020. (V. 1.) utasítása a hang- és videó kapcsolat folyamatos fenntartására alkalmas távközlési eszköz útján megtehető eljárási cselekményekkel összefüggő részletes eljárási szabályokról (a továbbiakban: MOKK utasítás) 1. § (1) bekezdés.

⁶⁷⁹ MOKK utasítás 1. § (2) és (3) bekezdés: végintézkedés közokiratba foglalása, segédszemély közreműködésével létrehozott közjegyzői okirat.

⁶⁸⁰ MOKK utasítás 4. § g) pont.

⁶⁸¹ MOKK utasítás 5. §.

záradékba foglalja és azt az okirattal együtt legalább fokozott biztonságú elektronikus bélyegzővel és legalább fokozott biztonságú időbélyegzővel látja el.⁶⁸²

Az utasítás legfontosabb rendelkezéseinek bemutatásával arra kívántam felhívni a figyelmet, hogy az élettársi nyilatkozatok nyilvántartásának vezetésével összefüggő eljárás elektronizálásának megvalósításához már alapot szolgáltatott a dokumentum. Ahhoz azonban, hogy ténylegesen bevezetésre is kerülhessen, az alábbi három feltételnek maradéktalanul teljesülnie kell: az ügyfelek személyének és akarati viszonyainak kétséget kizáró azonosítása (valóban az adott személy akar élettársi kapcsolatot létesíteni, ténylegesen szándékában áll-e, azaz átfogja-e tudata a jognyilatkozat megtételével beálló következményeket), a biztonságos, zárt és a lehető legteljesebb kommunikáció biztosítása (az eljárásban részt vevő felek vegyenek rajta részt, az adatvédelmi előírások betartásra kerüljenek), és a kiállított közokirat biztonságos őrzésére, bizonyító erejének hosszútávú megőrzése (az elektronikus úton kiállított végzés tartalmazza az érvényességi kellékeket, az elektronikus aláírások tanúsítványai feleljenek meg a vele szemben támasztott követelménynek, a visszakereshetőség és időtállóság kívánalma teljesüljön).⁶⁸³

Az elektronizálás további érveként említhető, hogy az eljárásban bizonyításnak nincs helye,⁶⁸⁴ azaz a felek által megtett jognyilatkozatok alapján kerülnek be az élettársi nyilatkozatok nyilvántartásába az adatok, további bizonyíték: okirat, tanúk nyilatkozata nem szükséges. Szintén elősegítheti az elektronizációt a személyes megjelenés helyetti, bejelentésen alapuló nyilatkozat megtétele. Ahogyan Tóth Ádám is rámutatott: a bejelentés formájának és tartalmának minél egyszerűbbnek kell lennie, költségeinek pedig alacsonynak.⁶⁸⁵ Felvetésében formanyomtatványhoz kötötte a bejelentést és a közjegyzőnek csupán aláíráshitelesítést kell tennie, de nem vetette el a bejegyzés alapjául szolgáló közjegyzői okirat kiállítását sem.⁶⁸⁶

⁶⁸² Kjt. 111. § (4) bekezdés.

⁶⁸³ PARTI TAMÁS: Technológiák és rítusok, avagy a távol lévő ügyfelek részvételével lefolytatott közjegyzői eljárások kezdeti tapasztalatai Magyarországon. *Közjegyzők Közlönye*. 2021/2. sz. 5-13.

Ld. Kjt. 166/A. §: A közjegyző köteles az általa készített papíralapú közjegyzői okirat hiteles kiadmányát, valamint az elektronikus közjegyzői okiratot – a papíralapú és elektronikus záradéki tanúsítvány kivételével –, valamint a külön jogszabályban meghatározott, a nemperes eljárásban hozott jogerős határozatot a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elektronikus úton vezetett levéltárában elhelyezni. Az archiválás alkalmával a közjegyző elkészíti a papíralapú közokirat digitalizált másolatát és azt a hivatali elektronikus aláírásával hitelesíti, valamint mind a papíralapú, mind az elektronikus okirat kísérő lapján feltünteti annak jellemző adatait. Az elektronikus levéltárra vonatkozó részletes szabályokat külön jogszabály állapítja meg.

⁶⁸⁴ Kjp. 36/F. § (7) bekezdés.

⁶⁸⁵ TÓTH: i. m. 13.

⁶⁸⁶ TÓTH: i. m. 14.

Véleményem szerint a formanyomtatványon történő élettársi nyilatkozat ilyen formában történő megtételét követő nyilvántartásba vétel a sematizálást vonja maga után, az ügyvitel felgyorsítását, továbbá a közjegyző az előkészített iraton – az általános kioktatási kötelezettsége keretében, arra rávezetve – arról is tájékoztatja a feleket, hogy mi tekintendő élettársi kapcsolatnak, az hogyan keletkezik, hogyan szűnik meg és milyen családjogi, vagyoni jogi és öröklési jogi következményekkel jár,⁶⁸⁷ akik ezt elektronikus aláírásukkal tanúsítják. Ehhez kapcsolódhat a közjegyzői elektronikus aláírás-hitelesítés, mely során abból kell kiindulni, hogy

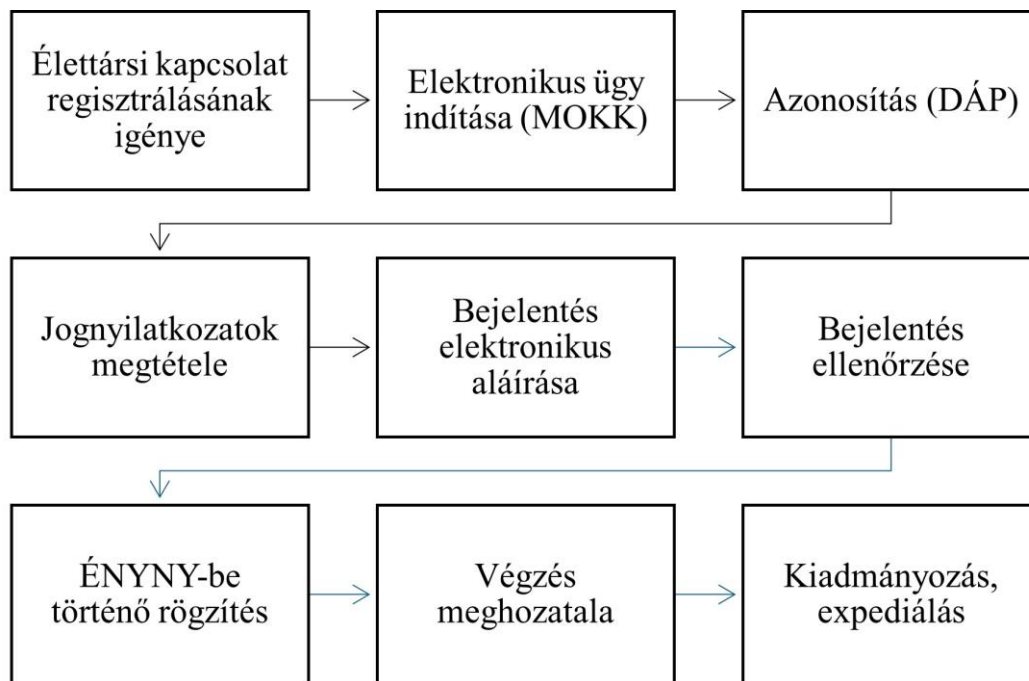
„az elektronikus aláírást hordozó eszköz használata révén, a rendszerben nyilvántartott jogosult személyéhez rendelt aláíró kulcs adatainak gépi azonosítása révén születik meg az elektronikus aláírás, amihez a törvényben meghatározott technológiai biztonsági szint mellett a sajátkezőség vétele fűződik.”⁶⁸⁸

Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy az adott fél elektronikus aláírását a közjegyző közokiratban foglalt módon hitelesíti, azaz igazolja, hogy ténylegesen ettől a személytől származik, illetve a közjegyző jelenlétében helyezte-e el az iraton vagy a közjegyző előtt elismerte, hogy azt sajátkezűleg helyezte el az iraton.⁶⁸⁹ A végeredmény tehát az, hogy a felek által elektronikus úton kitöltött és aláírt, élettársi nyilatkozatok nyilvántartásába való rögzítést célzó bejelentés közjegyzőhöz történő megérkezését követően, annak ellenőrzése után a közjegyző bejegyzi e tényt az élettársi nyilatkozatok nyilvántartásába, amelyről elektronikus okiratot állít ki és továbbítja azt a felek számára. Az alábbi ábra mutatja ennek folyamatát:

⁶⁸⁷ Kjt. 36/F. § (2) bekezdés

⁶⁸⁸ PARTI TAMÁS: Aláírás-hitelesítés és hitelesített aláírás. *Notarius Hungaricus*. 2017/3. sz. 12.

⁶⁸⁹ PARTI: i. m. (2017) 14.

7. számú ábra: Az ÉNYNY elektronikus ügyintézésének modellje
(Forrás: saját szerkesztés)

Az ÉNYNY-be történő bejegyzés a kapcsolat fennállásáról vagy fenn nem állásáról felvetheti azt a kérdést, hogy honnan szerez arról tudomást a közjegyző, ha a felek valamelyike vagy mindegyike előbb vagy utóbb házasságot köt vagy bejegyzett élettársi kapcsolatot létesít vagy meghal? Más aspektusból vizsgálva: az anyakönyvezetőnek értesítési kötelezettsége keletkezne-e, ha a korábban az élettársi nyilatkozatok nyilvántartásában szereplő felek valamelyike házasságot köt vagy bejegyzett élettársi kapcsolatot létesít vagy meghal? Az első felvetésre a válasz a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásban keresendő, ugyanis – ahogyan arra fentebb utaltam – az ENYER összeköttetésben van ezzel, ami lehetővé teszi a közvetlen lekérdezést. Noha a személyi adatok körében nem szerepel a családi állapot, a törvény – érthető módon – lehetővé teszi a közjegyzők számára, hogy erről is kapjanak információt.⁶⁹⁰ Megjegyzendő még, hogy a törvény nem ismeri a változásbejegyzési eljárást; ha a felek személyazonosító adataiban változás következik be, azok az imént ismertetettek alapján kerülnek be a nyilvántartásba. A második kérdésre már összetettebb a válasz. A közjegyzők a JÜB2 rendszeren keresztül férnek hozzá a személyiadat- és lakcímnnyilvántartáshoz, az okmánynyilvántartáshoz és a gépjárműnyilvántartáshoz, az elektronikus anyakönyvi nyilvántartáshoz viszont nem, annak ellenére, hogy a törvény kimondja: az elektronikus anyakönyvben kezelt adatok

⁶⁹⁰ Kjnp. 36/E. 4. § d) pont, Nytv. 21. § m), n) pont.

teljes körét, valamint az elektronikus anyakönyvi alapíratot közvetlen hozzáféréssel jogosult átvenni, továbbá a papír alapú anyakönyvben nyilvántartott és e törvény szerint az elektronikus anyakönyv adattartalmát képező adatot jogosult megtekinteni és átvenni, és az anyakönyvi alapíratot jogosult megtekinteni és arról másolatot kérni az At. 84. § (2) bekezdés a) pontjában foglalt adatok megadásával a közjegyző a bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése iránti eljárás lefolytatása, az ÉNYNY vezetése, valamint a hagyatéki eljárás lefolytatása céljából.⁶⁹¹ Ez a gyakorlatban a közjegyzők által kért adatszolgáltatási kérelmek teljesítését jelenti. Mindezek mellett kiemelendő, hogy a közjegyzőnek értesítenie kell a nyilvántartó anyakönyvvezetőt a bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetéséről,⁶⁹² ám ez sem történik meg elektronikus úton, az adatokat manuálisan jegyzi be az anyakönyvvezető. Ezért de lege ferenda javasolt az élettársi nyilatkozatok nyilvántartása és az elektronikus anyakönyvi nyilvántartás közvetlen összekapcsolása annak okán, hogy akár a közjegyző, akár az anyakönyvvezető tudomást szerezzen az adott családi kapcsolatról és lekérdezéseket végezhesen. Ehhez a már bemutatott KKSZB integráció szükséges az automatikus információátadás megindulásához amellet, hogy módosítani indokolt a digitális szolgáltatások, a digitális állampolgárság szolgáltatások és támogató szolgáltatások részletes műszaki követelményeiről szóló 322/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet 2. mellékletét és kiegészíteni az ÉNYNY-nyel.

Nem vitatva azt, hogy a közjegyzők a jogérvényesítés elősegítése érdekében végzik e vonatkozásban hatósági tevékenységüket, véleményem szerint megfontolandó a nyilvántartás anyakönyvvezetők által történő jövőbeni vezetése. E felvetésem indokaként a fentiekben kifejtett megállapítások közül elsődlegesen a regisztratív aktusok elektronizálása szolgál, hiszen ebben az eljárásban sincs másról szó, mint a házasságkötési szándék bejelentésére irányuló eljárásban ismertettek: bejelentésre (kérelemre) indul, a felek közös akaratnyilatkozata szükséges, nincs ellenérdekű fél. A jelenleg működő EAK ÉNYNY-nyel való kiegészítésével, az adatok migrálását, a szükséges adattisztítások elvégzését követően növekedhet a nyilvántartások egy szakszisztemben történő kezelése, ezzel is elősegítve az interoperabilitást, meghagyva természetesen a közvetlen lekérdezés funkcióját a közjegyzők számára. A bejegyzett élettársi kapcsolatok megszüntetését kizárólag a bíróságok hatáskörébe utalnám. Noha elfogadható, hogy a közjegyzői nemperes eljárás célja a rugalmasabb és gyorsabb ügyintézés – ugyanis a törvény a felek

⁶⁹¹ At. 81/C. § (1) bekezdés d) pont.

⁶⁹² At. 61/B. § (1) bekezdés.

egyező akaratnyilvánítása (közös megegyezés) esetén és kiskorú vagy tartásra szoruló gyermek hiányában, a törvényben meghatározott kérdéseket közjegyzői okiratba, vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalt megegyezéssel rendezhetik –, a házasság közös megegyezésen alapuló bontásának metodikájához hasonlóan lenne lefolytatható az eljárás, amely döntést az anyakönyvvezető bejegyzi az elektronikus anyakönyvi nyilvántartásba, megszüntetve két különböző nyilvántartás vezetését, ugyanakkor kibővítve a családjogi jogviszonyok elektronikus helyi szintű közigazgatási vetületeit.

9. Nemzetközi kitekintés

A családjogi jogviszonyok (elektronikus) közigazgatási vetületei kapcsán elengedhetetlen, hogy a nemzetközi gyakorlatot is figyelembe vegyük. A jogösszehasonlítás ugyanis kiváló lehetőséget teremt nem csak a jogalkotónak, hanem a jogalkalmazónak és adott esetben a jogtudománynak is arra, hogy általa megismerhesse más állam már bevezetett és alkalmazott szabályrendszerét, vagy okulva a hibából úgy módosítsa rendelkezéseit, hogy elkerülje annak káros következményeit. Emellett friss ötleteket meríthetnek belőle, vagy megoldást találhatnak egy-egy problémára. És hogy mi motiválja a szervezeteket a jogösszehasonlítás alkalmazására? Többek között az, hogy időt és pénzt spórolnak vele, általuk felgyrosíthatók az különböző eljárások, és talán ami a legfontosabb, hogy a személyes jelenlétet minimalizálják, hiszen miért ne adaptálhatnának olyan rendelkezéseket, amelyek máshol már beváltak?⁶⁹³ Ebben a fejezetben olyan országok által alkalmazott és kifejlesztett gyakorlatok kerülnek bemutatásra, amelyek mind az önkormányzati igazgatás, mind a családjog terén és azok elektronizációja kapcsán maradandót alkottak.

A helyi önkormányzatok elektronikus útra történő lépése számos tényező alapján vizsgálható.⁶⁹⁴ Itt az Európai Bizottság által, az európai digitális kormányzatról végzett felmérést⁶⁹⁵ vettem alapul. E szerint az élvonalban Észtország, Málta vannak.⁶⁹⁶ Az online házasságkötés példájaként pedig az USA gyakorlata szolgál.

⁶⁹³ JAN M. SMITS: *Comparative Law and its Influence on National Legal Systems, The Oxford Handbook of Comparative Law*, Oxford, 2006. 477-512.

⁶⁹⁴ Ilyen felmérés pl. az OECD által készített, vagy az ún. DESI jelentés, illetve az ENSZ éves e-közigazgatási jelentései.

MOLNÁR PÉTER: Helyi önkormányzatok a nemzetközi elektronikus közigazgatási jelentésekben. In: MISKOLCZI BODNÁR PÉTER (szerk.): *XIII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója*. Budapest, 2018. 155.

⁶⁹⁵ E-government benchmark 2024 - Insight report.

<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2024-egovernment-benchmark> (2025.03.01.)

⁶⁹⁶ Uo. 6.

10.1. Észtország

Észtországban „a helyi közügyek intézése és szabályozása a helyi önkormányzatok feladata, melyek függetlenül és törvényesen kell, hogy működjenek. A helyi önkormányzatra kötelezettséget csak törvény róhat, de – érdekességgéppen – ez lehetséges az állammal közös megegyezés útján is. A helyi önkormányzatok egységei a kerületek és a városok. Ezenkívül az Alkotmány szerint – elvben – más területi egységek is kialakíthatóak (régiók).”⁶⁹⁷ Hogy a közigazgatást racionalizálják, 2017-ben reformot hajtottak végre, melynek következtében a helyi önkormányzatok számát lecsökkentették 79-re.⁶⁹⁸ Az adminisztratív intézkedés célja az volt, hogy növeljék a helyi önkormányzatok közszolgáltatások nyújtásával kapcsolatos képességét, a fejlődési lehetőségeket kihasználják, illetve stimulálják versenyképességüket és garantálják a terület fejlődését.⁶⁹⁹ A reform nyomán 15 város és 64 vidéki önkormányzat (rural municipalities) jött létre.⁷⁰⁰ A helyi önkormányzatok e-közszolgáltatásai és demokratikus részvétele (e-participation, e-inclusion) nagyon fontosak ebben a folyamatban. A központi kormány ICT elvei fontos szerepet játszanak abban, hogy biztosítsák a megfelelő infrastruktúrát és koordinálják az e-megoldások (e-solutions) fejlődését a helyi önkormányzatok számára. Számos eszközt fejlesztettek ki, melyek közül az egyik az ún. VOLIS, amely lehetővé teszi a lakosság számára, hogy anyagokat olvassanak és online figyelhessék a helyi tanács üléseit. Ez lehetővé teszi a lakosság számára, hogy részt vegyenek a döntéshozatali folyamatokba és az e-inclusion felületeken. További eszköz még az ún. KOVTP (közszolgáltatási portál) és a KOVMEN (helyi önkormányzati eljárások). Előbbivel webes szolgáltatásokat vehetnek igénybe, míg az utóbbival kitölthető kérelmeket nyújthatnak be a helyi önkormányzathoz. Említésre méltó az „Anna teada” – Adja tudtunkra! felület, amely a közterületi problémák bejelentésére szolgál e-csatornákon és főleg mobil applikáción keresztül.⁷⁰¹ Az országban 2005 óta lehetőség van – hasonlóan a nemzeti és Európai Parlamenti választásokhoz – a hagyományos szavazáson kívül az e-szavazásra is a helyi tanács tagjainak

Ebben négy területet vizsgáltak: 1. felhasználóközpontúság (user centricity), 2. átláthatóság (transparency), 3. segítő tényezők (key enablers), 4. határokon átnyúló szolgáltatások elérhetősége (cross-border mobility).

⁶⁹⁷ SZAMEL KATALIN - BALÁZS ISTVÁN - GAJDUSCHEK GYÖRGY - KOI GYULA: *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 876.

⁶⁹⁸ Local governments in Estonia.

<https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2023-07/v%C3%A4ljaanne-2019-estonia-local-governments.pdf> (2021.03.14.)

Míg 1995-ben 254 helyi önkormányzatot tartottak számon, addig ez a szám 2014-re 213-ra csökkent.

⁶⁹⁹ Uo. 18.

⁷⁰⁰ Uo. 10.

⁷⁰¹ Uo. 32.

megválasztásához. Az e-szavazáson részt vevők száma folyamatosan növekszik (2005: 1,9%, 2009: 15,8%, 2013: 21,2%, 2017: 31,7%). Sikerükhöz hozzátartozik, hogy az észt helyi önkormányzatokat az Eurobarometer felmérése alapján az egyik legmegbízhatóbb szervezetnek találták.⁷⁰²

A családjog vonatkozásban az alapvető rendelkezéseket a 2002. július 1. napján hatályba lépett észt polgári törvénykönyv⁷⁰³ tartalmazza, amely felépítését tekintve hasonlít a magyar Ptk.-ra: a házasságkötés, válás jogintézményén túlmenően a rokonság, az örökbefogadás és gyámság szabályait határozza meg. Ezt kiegészítendő, a 2010. július 1. napján hatályba lépett családjogi törvény⁷⁰⁴ és az anyakönyvi eljárásról szóló törvény.⁷⁰⁵ Az elektronikus közigazgatási rendszer jogszabály alapját az Electronic Communications Act⁷⁰⁶ és Electronic Identification and Trust Services for Electronic Transactions Act⁷⁰⁷ adja. Észtországban a Belügyminisztérium által vezetett népesség-nyilvántartás (Population Register) tartalmazza – többek között – az adott természetes személy személyazonosító pl.: keresztnév és vezetéknév, személyi azonosító kód, állampolgárság, lakóhely, családi állapot, szülők, házastárs, bejegyzett élettárs és gyermek adatait, beleértve a felügyeleti jogot, gyámság alá helyezés, korlátozott cselekvőképesség stb.) adatait.⁷⁰⁸ A rendszert a közfeladatokat ellátó személyek, illetve szervek kezelik, így az önkormányzatok is. Ezen adathalmaz köré épült fel az ún. e-Estonia program, amelynek segítségével gyakorlatilag az országban elérhető szolgáltatások száma 100 %-ban elérhető online.⁷⁰⁹ Az alkalmazás legfontosabb részei: az e-ID & mobil ID: az észt állampolgárok, illetve lakosok digitális azonosítót kapnak, amivel elektronikusan aláírhatnak, tovább online intézhetik ügyeiket; e-Residency: a külföldiek számára elérhető alkalmazás, amellyel vállalkozást indíthatnak Észtországban; e-Government: az állami szolgáltatások itt érhetőek el; X-Road: decentralizált rendszer, melynek jelentősége abban áll, hogy segítségével összeköttetésben vannak a kormányzati adatbázisok, biztosítva az

⁷⁰² Uo. 15.

⁷⁰³ An Act on the General Part of the Civil Code.

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/523012025003/consolide> (2025.03.01.)

⁷⁰⁴ Family Law Act.

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013016/consolide#3b630d6e-ab14-405e-8776-ac3b86901f4a> (2025.03.01.)

⁷⁰⁵ Vital Statistics Registration Act.

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/514102024001/consolide> (2025.03.01)

⁷⁰⁶ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/529122024010/consolide> (2025.03.01.)

⁷⁰⁷ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/529122024007/consolide> (2025.03.01.)

⁷⁰⁸ <https://www.siseministeerium.ee/en/activities/population-procedures/population-register> (2025.03.01.)

⁷⁰⁹ e-Estonia guide.

https://e-estonia.com/wp-content/uploads/e-estonia_guide.pdf?utm_source=chatgpt.com (2025.03.01.)

átláthatóságot; i-Voting: online szavazás lebonyolítását célzó program; e-Health: orvosi receptek, betegadatok érhetőek el ezen keresztül; e-Tax: a személyi jövedelemadó-bevallást itt lehet elintézni; e-Business: vállalkozás alapítására létrehozott program.⁷¹⁰

2025-re Észtország a teljes állami szolgáltatásokat digitalizálta. Korábban kettőt: a házasságkötést megelőző eljárást és a házasság felbontása iránti keresetlevelet⁷¹¹ kizárólag személyes lehetett intézni, illetve benyújtani, ám mostanra már ezen ügyeket is online formában indíthatjuk meg. Ennek köszönhetően a házasság felbontását célzó keresetlevelek 53 %-át, a házasságkötést megelőző eljárás nyomtatványainak 56 %-át nyújtották be online.⁷¹² Ez persze nem azt jelenti, hogy a házasságkötés és a válás is távolról történik meg, az igenek kimondása, valamint a házasság felbontása személyes jelenlétet igényel. Követendő példa lehet az ún. e-population register⁷¹³, amelyen keresztül például bejelenthetjük gyermekünk születését, bejelenthetjük házasságkötési szándékunkat, illetve kezdeményezhetjük válásunkat, továbbá kérvényezhetjük anyakönyvi kivonatunkat is.⁷¹⁴ Az észt állam anyakönyvvezetői feladatait az önkormányzatok (rural municipalities, city governments, county town local authority) végzik anyakönyvvezetők segítségével,⁷¹⁵ hasonlóan a hazai szabályozáshoz.

10.2. Málta

Máltán 1999-ben a helyi önkormányzatokra vonatkozó jogi szabályozás jelentősen átalakult, különösen a feladat- és hatáskörök szabályozása vonatkozásában [The Local Councils (Amendment) Act No. XXI (1999)].⁷¹⁶ „Az 1993 előtt a központi kormányzat által ellátott feladat- és hatáskörök vonatkozásában az említett jogi instrumentumok hatására egy nagymértékű decentralizáció ment végbe. Mostanra 68 saját helyhatósággal rendelkező helység (locality) és 3 régió jött létre a törvényi szabályozás nyomán: ez utóbbiak Gozo, Malta Majistral Region és Malta Xlokk Region. A helyi döntéshozó szerv a tanács.”⁷¹⁷ Az elektronikus közigazgatás megvalósulásában itt is fontos szerepet kapnak a helyi önkormányzatok: a központi kormányzat egyfajta összekötő elemnek tartja őket.

⁷¹⁰ Uo.

⁷¹¹ <https://e-estonia.com/getting-married-online-in-just-a-few-clicks/> (2025.03.01.)

⁷¹² <https://e-estonia.com/estonia-100-digital-government-services/> (2025.03.01.)

⁷¹³ E-population register.

<https://www.rahvastikuregister.ee/> (2025.03.01.)

⁷¹⁴ Uo.

⁷¹⁵ Észt anyakönyvi eljárásról szóló törvény 3. § (2) bekezdés.

⁷¹⁶ https://www.um.edu.mt/_data/assets/pdf_file/0004/180562/council-act.pdf (2021.04.14.)

⁷¹⁷ SZAMEL KATALIN - BALÁZS ISTVÁN - GAJDUSCHEK GYÖRGY - KOI GYULA: i.m. 204.

2002-ben kidolgoztak számukra egy elektronikus közigazgatásra vonatkozó eljárásrendet (Local Council Electronic Policy), amely az információs társadalom nyújtotta előnyöket helyezte kilátásba számukra, természetesen tiszteletben tartva autonómiájukat.⁷¹⁸ Később ezen eljárásrendjüket a Nemzeti Digitális Stratégiához igazították és a központi kormányzat a szükséges technikai támogatást megadta.⁷¹⁹ Felismerték, hogy a helyi tanácsok azok, akik gyakorlatilag a közvetlen közelében vannak az állampolgároknak, ezzel kapcsolatban két kérdést fogalmaztak meg: kaphatnak az állampolgárok jobb szolgáltatást a helyi tanácstól? Mit lehet tenni, hogy a lakosokat közelebb hozzák a tanácshoz? Ennek egyik formája a mobil applikációk kifejlesztése volt. Ezzel tulajdonképpen javaslatokat, ötleteket fogalmazhatnak vagy bejelentéseket tehetnek a lakók a tanács számára.⁷²⁰ Az intézkedés célja, hogy hatékonyabbá tegyék a helyi szint működését és jobb életminőséget biztosítsanak a lakosság számára.⁷²¹

Elektronikus közigazgatási szempontból Málta is bevezetett egy, az állampolgárok és különböző szervezetek azonosításához szükséges platformot, az e-ID-t, aminek segítségével elektronikus úton tudják magukat azonosítani, ügyeiket intézni, valamint a dokumentumokat elektronikusan aláírni. Ennek bevezetése mögött az ország digitális stratégiája állt, amely a 2022-2027 közötti időszakra vonatkozóan született meg.⁷²² E dokumentum céljai között szerepel a személyközpontúság, az ún. Once-Only-Principle (OOP) elv, azaz nem kell újra és újra megadni azon adatokat, amelyekkel az állam már rendelkezik, továbbá a digitális nyilvántartások és új platformok megjelenítése, ami leegyszerűsíti az állampolgárok és a vállalkozások közötti interakciót.⁷²³

⁷¹⁸ E-government in Malta.

https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2015-05/egov_in_malta_-_january_2015_-_v.17.0_final_0.pdf (2021.03.22.)

⁷¹⁹ Digital Government Factsheet 2019 Malta.

https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/inline-files/Digital_Government_Factsheets_Malta_2019.pdf (2021.03.22.)

⁷²⁰ Mobiltelefonra tölthető applikációval rendelkezik pl.: San Pawl Il-Bahar, Floriana, L-Isla, Mellieha, Imsida települések.

<https://www.tvm.com.mt/en/news/mobile-app-launched-for-imsida-residents/> (2021.03.23.)

⁷²¹ White Paper on Local Government Reform 2018.

<https://cdn-others.timesofmalta.com/f7a9417bdb7b0201a39bd852d0b53778ffa4f573.pdf> (2021.03.22.)

⁷²² Malta Digitali.

<https://www.maltadigitali.mt/> (2025.03.01.)

⁷²³ Uo.

10.3. USA

A családjogi ügyek, pontosabban a házasságkötést megelőző eljárás és a házasságkötés elektronizálása kapcsán kiemelkedik az USA, ahol több állam, köztük Kalifornia,⁷²⁴ Colorado,⁷²⁵ New York⁷²⁶ és Ohio⁷²⁷ élt a lehetőséggel és a házasulandó párok számára elérhetővé tette az online térben történő esküvők lebonyolítását rendelet (executive order) kibocsátásával. Mindegyik állam esetében a koronavírus-járvány adta az alapot, hogy minél kisebb mértékben valósulhasson meg fizikai kontaktus. New Yorkban a házasságkötési ceremónia alatt a résztvevőknek az államban kellett tartózkodnia. Az érvényes házasság létrejöttéhez elegendő volt a pár, illetve egy tanú és a hivatali személy. A házasulandóknak regisztrálni kellett a „Project Cupid” elnevezésű programba, amelyen keresztül azonosították magukat, majd 35 dollárt (kb. 10-11 ezer forint) volt szükséges befizetniük. Az ún. házassági engedélyt ekkor kapták meg, amely 60 napig volt érvényes, ám a veszélyhelyzetben ezt az időt meghosszabbították. A metodika élettársi kapcsolat létesítése esetén nem volt alkalmazható.⁷²⁸ Ohiot tekintve gyakorlatilag ugyanazok a szabályok voltak érvényben, mint New Yorkban.⁷²⁹ Kaliforniában meghatározták az élő video- és hangkapcsolat meglétét, a pároknak a családjogi kódexben meghatározottak szerint kellett azonosítaniuk magukat, amely okiratokat e-mailen vagy egyéb online módon a hivatalos személy rendelkezésére kellett bocsátani. A házasságot igazoló okiratot is így tették közzé, függetlenül annak formájától (pl.: szkennelt), így ugyanazon joghatásokat váltotta ki, mintha papír alapon kapták volna.⁷³⁰ Colorado államban felfüggesztésre került az a szabály, miszerint a házasságkötéskor személyesen kell jelen lenni, így az érvényes házasság létrejöttéhez szükséges okiratokat is online formában volt szükséges megtenni, az ehhez kapcsolódó, felmentő részletszabályok kerültek a rendeletben lefektetésre.⁷³¹

⁷²⁴ Executive Order – N-58.20.

<https://www.gov.ca.gov/wp-content/uploads/2020/04/4.30.20-EO-N-58-20.pdf> (2021.12.01.)

⁷²⁵ Executive Order – D 2020 014.

https://www.colorado.gov/governor/sites/default/files/inline-files/D%202020%20014%20Marriage%20Licenses_0.pdf (2021.12.01.)

⁷²⁶ Executive Order – No.202.20.

https://www.governor.ny.gov/sites/default/files/atoms/files/EO_202.20.pdf (2021.12.01.)

A New York kormányzója által bevezetett rendszert „Project Cupid” névvel illették.

⁷²⁷ <https://probate.franklincountyohio.gov/departments/marriage> (2021.12.01.)

⁷²⁸ Executive Order – No.202.20.

https://www.governor.ny.gov/sites/default/files/atoms/files/EO_202.20.pdf (2021.12.01.)

⁷²⁹ <https://probate.franklincountyohio.gov/departments/marriage> (2021.12.01.)

⁷³⁰ Executive Order – N-58.20.

<https://www.gov.ca.gov/wp-content/uploads/2020/04/4.30.20-EO-N-58-20.pdf> (2021.12.01.)

⁷³¹ Executive Order – D 2020 014.

https://www.colorado.gov/governor/sites/default/files/inline-files/D%202020%20014%20Marriage%20Licenses_0.pdf (2021.12.01.)

Összegzés és de lege ferenda javaslatok

Az elektronikus közigazgatás mára a mindennapjaink részévé vált, mondhatni a családi élet velejárója. Személyes igényként jelenik meg, hogy ügyeinket minél egyszerűbben és gyorsabban intézzük. Bejelentéseinkkel, kérelmeinkkel, a bennük megtett nyilatkozatokkal családjogi jogviszony létrehozása, módosítása vagy megszüntetése iránt kívánunk eljárást indítani, lehetőleg nélkülözve a személyes kontakust, melynek előfeltétele az ügyek sematizálása. Nyilvánvaló, hogy ez csak úgy érhető el, ha megteremtjük hozzá a jogi alapokat, azaz a jogszabályok lehetőséget adnak rá, hogy távolról, de a személyes ügyintézővel egyenértékű joghatással tegyünk meg a szükséges intézkedéseket. A családjogi jogviszonyok elektronikus közigazgatásban való megjelenésének és értelmezésének első lépcsőfoka az állampolgári oldalon jelentkező jognyilatkozatok elektronikus úton való megtétele. A fejezetben bizonyítást nyert, hogy ez ma már kivitelezhető és helye van a családjogban, sőt, további, eddig még nem elektronizált eljárásra is kiterjeszthető. A második lépcsőfok, amely a hatóság oldalán realizálódik, hogy e jognyilatkozatok transzformációja történik meg az anyakönyvvezető oldalán, regisztratív hatósági aktusok formájában. A cél tehát végső soron az, hogy az ügyfél által előterjesztett (ok)irat vagy személyes nyilatkozat átalakítható legyen oly módon, hogy a hatóság – mérlegelés, akár ügyintézői beavatkozás nélkül – meg tudja hozni rövid időn belül a döntést. A folyamatot nevezzük elektronikus ügyintézésnek – harmadik lépcsőfok. Nem túlzás azt állítani, hogy erre az egyik legjobb példaként az anyakönyvi eljárások szolgálnak. Kétségtelen, hogy a családjogi jogviszonyok tárgyalása kapcsán az ügyek jelentős részét az ilyen és ehhez hasonlóknak teszik ki, ám a fejezetben kiemelt házasságkötést megelőző eljárás és a házasságkötés folyamatának teljes elektronizációjával – analógiát alkalmazva – más, akár gyámhatósági eljárás is lefolytatható. Bár nem anyakönyvvezetői hatáskör, de az ÉNYNY hasonló megítélés alá eshet emellett, hogy a közjegyzők általi regisztrálás helyett az anyakönyvvezető lehetne a jövőben felhatalmazva rá. A kutatások alapján kijelenthetjük, hogy bármely helyi szintű családjogi jogviszony esetén létjogosultsága van az elektronizációnak: adott az elektronikus jognyilatkozat, adott a regisztratív hatósági aktus és adott a hatáskörrel rendelkező szerv, az anyakönyvvezető. A nemzetközi gyakorlat hasonló képet mutat. Észtország és Málta az Európai Unió tagállamai közötti rangsorban előkelő helyen szerepel, amely eredmény világszinten⁷³² is

⁷³² OECD Digital Government Index 2019.

<https://www.oecd.org/gov/digital-government-index-4de9f5bb-en.htm> (2021.03.19.)

kiemelkedő. Gyakorlatuk dióhéjban történő felvázolása alapján megállapítható, hogy az elektronikus közigazgatás kiépítése során mindenekelőtt közigazgatási reformot hajtottak végre, hogy megteremtsék a lehető legoptimálisabb feltételeit annak alkalmazására. Ez az egyik olyan tényező, amiben sikerük rejlik, amellelt, hogy rámutattak: az e-közigazgatás kisebb országokban hatékonyabban működik, nem beszélve arról, hogy a lakosság életkora is befolyásoló faktor, továbbá az idejétmúlt kommunikációs infrastruktúrák (pl.: vezetékes telefon) mellőzése is hatást gyakorol rá.⁷³³ A kutatás kiemelte a fentiek mellett azt is, hogy az elektronikus közigazgatás jelenlegi helyzetére nagy hatást gyakorolt a korábbi szovjet befolyás, ugyanis azon országok, amelyben ez jelen volt, alacsonyabbak a mutatószámok. Stratégiai dokumentumok készítésével ösztönözték a helyi szerveket – megőrizve autonómiájukat és a szükséges segítséget megadva – saját, önálló elektronikus önkormányzatuk kialakítására. Figyelemreméltó a lakosság döntéshozatalba való aktív bevonása is, különösen az elektronikus úton történő szavazások lebonyolítása kapcsán, amely évről-évre nagyobb népszerűségnek örvend. A központi kormányzat és a helyi szint közötti kötelék erősnek bizonyul mindkét ország tekintetében, hiszen előbbiek azok a szervek, amelyek közvetlen kapcsolatban állnak az állampolgárokkal, akik az elektronikus közigazgatás kulcsszereplői. Mindkét ország oly módon tette lehetővé az egész lakosság számára a teljes online ügyintézés, hogy arra egy platformot alakítottak ki. Emellé társult a személyközpontúság, valamint az egy személy-egy adat elv, amivel elkerülhetővé válik az adatok duplikálása vagy a párhuzamos nyilvántartások vezetése. A szakrendszerek közötti kommunikáció és interakció biztosításával nem csak az átláthatóságot, hanem az átjárhatóságot, az interoperabilitást is elérték. Attól függetlenül, hogy az elektronikus közigazgatás feltételezi a centralizációt, e két ország mégis támaszkodott a helyi önkormányzataira és figyelembe vette, hogy ezek azok a szervezetek, amelyek akár fizikailag, akár távolról, érintkeznek az állampolgárokkal, tehát szerepük megkérdőjelezhetetlen. A hazai gyakorlat mára közelít a nemzetközi szinten előkelő helyet foglaló országok elektronikus közigazgatás megvalósításában elfoglalt helyéhez, de van még hová fejlődni. A digitális állampolgárság létrejöttével utat nyitottak hazánkban a személyközpontúságnak és a szolgáltatások bővülésével egyre több ügyünket intézhetjük majd online, de nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy ehhez a helyi önkormányzatokra is – közvetve vagy közvetlenül – szükség van. Sajnos azonban erre jelenleg kevés esély

⁷³³ STEPHANY FABIAN: It is not only size that matters: How unique is the Estonian e-governance success story? *Agenda Austria Working Paper*, No. 15, Austria, Wien, Agenda, 5-6.
<http://hdl.handle.net/10419/191730> (2021.03.22.)

mutatkozik, pedig az alkalmazásba ugyanúgy integrálhatóak az önkormányzati ügyek is, mint az államigazgatási ügyek. A jövő abba az irányba mutat, hogy minél kevesebb személyes kontaktust kerüljön kialakításra, az eljárások egyszerűsödjenek, illetve gyorsuljanak fel, amelynek elsődleges gátját a jogszabályok szövevényes rendszere adja. Noha folyamatosan visszatérő feladat a dereguláció és a bürokrácia csökkentése, még mindig vannak olyan eljárások, ahol további racionalizálásra lenne szükség. Az USA államaiban bevezetett online házasságkötés is e körbe tartozik. Hazánk történelme és hagyományai mentén elképzelhetetlen lenne a távolról történő igenek kimondása, de be kell látnunk, hogy mégis ebbe az irányba mozdul el világunk. Az imént felvázolt nemzetközi gyakorlatok tehát pozitív példaként szolgálhatnak Magyarország számára. A kérdés csupán az, hogy mit lehet mindebből hasznosítani oly módon, hogy azzal mi is felzárkózzunk az előttünk állókhoz.

5. fejezet

De lege ferenda javaslatok, záró gondolatok

A családjogi jogviszonyok, illetve az elektronikus közigazgatás témájában külön-külön számos publikáció íródott. E dolgozatban arra vállalkoztam, hogy a két területet ötvözve bemutassam a családjogi jogviszonyok elektronikus közigazgatási vetületeit helyi szinten, ehelyütt pedig a jövőre nézve megfogalmazzam de lege ferenda javaslataimat és levonjam a végső következtetéseket.

1. A család fogalmának meghatározására tett kísérlet

Alapvető tény, hogy a különböző történelmi korszakoktól függetlenül a család mindig a társadalom legkisebb egysége volt és ez ma sincs másként. A XXI. századi család – hasonlóan a házassághoz – magában hordozza a múltat és állandó változásban van. Bármelyik tudományág meghatározását is vesszük alapul, mindegyik értelemszerűen a saját területét jellemző vonásait emeli ki, ettől heterogén a fogalom. Figyelemreméltó, hogy a jogtudomány az egyetlen diszciplína, amely nem adott pontos definíciót, éppen a folyamatosan átalakuló kapcsolatok keretbe foglalásának nehézsége okán és ez nemzetközi szinten is problémát jelent. Mindettől függetlenül mégis kísérletet tettem egy, a legfontosabb elemeket tartalmazó fogalom meghatározására. Álláspontom szerint család a társadalom legkisebb szerves egysége, amely – függetlenül a tagok között fennálló kapcsolat formájától (házassági kötelék, élettársi kapcsolat, rokonság) – érzelmi, gazdasági életközösség létrehozásának céljából jön létre. Annyit azonban leszögezhetünk, hogy fogalommeghatározás hiányában is létező társadalmi egységről beszélünk, amelyet a jog védelemben részesít, illetve védenie kell. Ez az a területe a jognak, amely a családi kapcsolatok szereplőinek személyi és vagyoni viszonyait szabályozza, amit családjognak hívunk.

2. A családjog és közigazgatási jog viszonya

A családjog akarva akaratlan a társadalom mozgását követi, így nem tekinthetünk rá statikus elemként. A mai értelemben vett család dinamikájának alaptörvényei a polgári jog és a közigazgatási jog. Tekintve, hogy legszorosabb kapcsolata utóbbihoz társul, így

értelmezésre szorul, hogy a közigazgatás és családjog milyen viszonyrendszerben helyezkedik el. Ehhez abból indultam ki, hogy az államnak milyen szerepe van mind a közigazgatás, mind a családjog vonatkozásában. Bizonyításra került, hogy van közös metszéspont: az állam társadalomszervező és nyilvántartó tevékenysége, mellyel alakítja, formálja a családokat, családpótló megoldásokat és ennél fogva a közigazgatás szervezetrendszerét. Ugyan kiemelt szereppel bír a házasság, a családi kapcsolatok alapja, de az állam elismer más együttélési formákat is, irántuk nem lehet közömbös. Az állami beavatkozás azonban nem lehet korlátlan. Véleményem szerint kizárólag olyan ügyletekbe, jogi helyzetekbe avatkozhat be, amellyel nem sérülnek az egyén (és családja) személyhez fűződő jogai és tiszteletben is tartja azokat.

3. A családjogi jogviszonyok szereplői feladat- és hatásköre történeti áttekintése

A történeti feldolgozása az anyakönyvvezető, a jegyző és a jegyzői gyámhatóság feladat- és hatáskörének arra engedett következtetni, hogy mindig szükség volt (illetve jelenleg is van) olyan hatóságra, aki a lehető legközelebb található az állampolgárokhoz. Korábban ez a jegyző személyét jelentette, azonban a közigazgatási reformok nyomán és ennél fogva feladat- és hatásköreinek átalakításával szerepük eliminálódott. Állításom ennek okán az, hogy az anyakönyvvezető jelenti a helyi szinten a biztos pontot, akinek szerepének újragondolása válik szükségessé, hogy a családjogi jogviszonyokat érintően megszűnjön a párhuzamosság. Ez magával vonja – többek között – az At., Gyár., Gyvt. módosítását is. A jegyzői gyámhatóság vonatkozásában így a környezettanulmány készítése és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény iránti eljárás lefolytatása maradna, míg a többi feladat- és hatáskör az anyakönyvvezetőt terhelné. Állításomat arra alapoztam, hogy az anyakönyvvezető és a járási gyámhivatal e tekintetben szorosabb kapcsolatban van egymással mint a jegyző, hiszen a gyermek családi jogállásának rendezése kapcsán eljárásaik egymást kiegészítik. A kiskorú gyermeknek az apaság megállapítása iránti perben az anya pertársaként való részvételéhez való hozzájárulás megadását szintén anyakönyvvezetői hatáskörbe utalnám, amely ügycsoport az EAK-ban új funkcióként megjelenhetne. Az anyakönyvvezető és a gyámhivatal tevékenységének összehangolására a gyámhivatal számára közvetlen hozzáférés biztosítandó az EAK-hoz, így a gyermeket érintő ügyben a szükséges információk rendelkezésre állnának, felesleges adatszolgáltatás kérése nélkül. Az adott eljárás végén az anyakönyvvezető az, aki az adatok birtokában

megteszi a bejegyzést a nyilvántartásba, a gyámhivatal pedig tudomást szerezne minderről. A szülői felügyeleti jog megszűnése esetén a gyermek családi és utóneve megállapítása során tapasztalt joghézagot illetően jelenleg nincs olyan személy, aki nyilatkozhatna erről, ezért a Gyvt. és Gyer. olyan irányú módosítása válik szükségessé, amivel a nyilatkozat az anyakönyvvezető által pótolható. Végeredményben a jegyzői gyámhatósági feladatok szűkítése, ezzel egyidejűleg pedig az anyakönyvvezetői feladatok növelésében látom a megoldást a fentiek mentén.

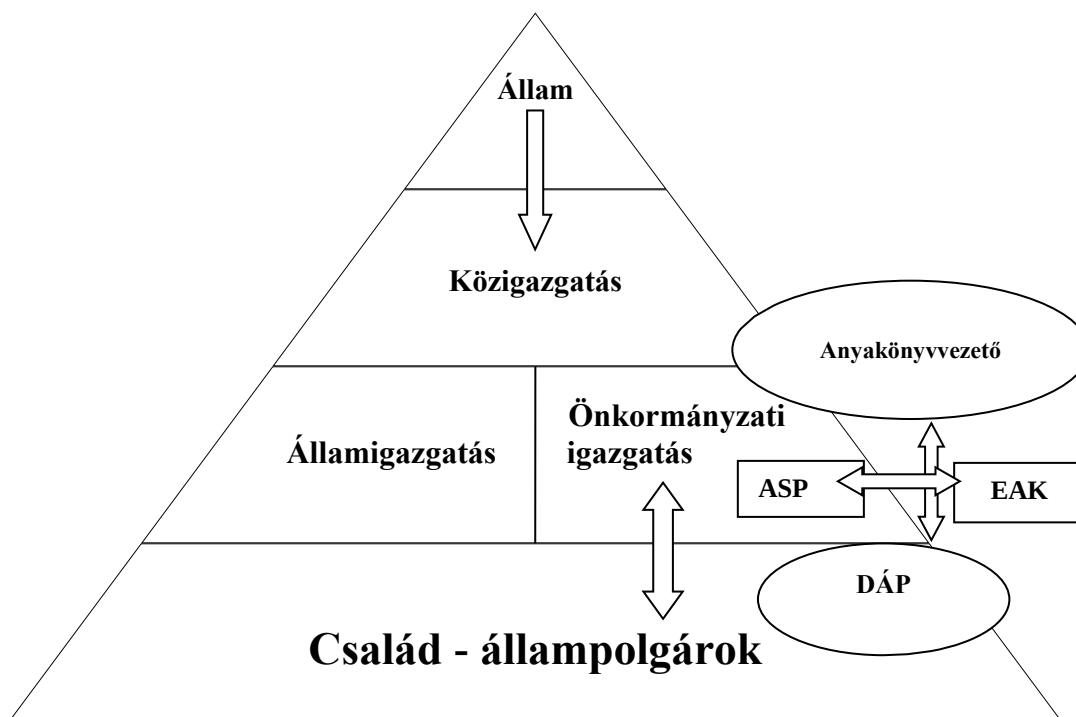
4. A helyi szintű elektronikus közigazgatás

Az elektronizáció mára az életünk részévé vált, visszafordíthatatlan hatást gyakorolva a családokra, családjogi jogviszonyokra is, ezért a családjog magával vonja az elektronikus közigazgatást. A kutatási kérdéseimre – miszerint hogyan hat az elektronizáció a helyi szintű igazgatásra, valamint az ott megjelenő családjogi jogviszonyokra; értelmezhető-e egyáltalán az elektronizáció a családjogi jogviszonyokban – egyszerű a válasz. A megvalósítás viszont már ennél komplexebb. E kérdéskört oly módon közelítettem meg, hogy evidenciában tartottam a települési önkormányzatnál működő anyakönyvvezető helyzetét és köré „építettem fel” a helyi szintet mint az eljárások lebonyolításának közegét és a családot mint az eljárások megindítóját. Rámutattam, hogy a nemzetközi és hazai irányelvek, stratégiák és programok célul tűzték ki a helyi önkormányzatok elektronikus közigazgatási versenyben való felzárkóztatását, ami bár megindult, de fejlesztésre szorul. Vizsgálódásomban arra a következtetésre jutottam, hogy két oldalról szükséges megközelíteni a problémát. Az egyik, hogy a helyi önkormányzatoknak elektronikus helyi közszolgáltatásokat szükséges nyújtaniuk – funkcionális autonómiájuk gyakorlásának keretében –, a másik összetevő pedig a lakosság, az önkormányzati képviselő önkormányzati döntéshozatalban való távoli, elektronikus részvétele, amely kiegészülhet a helyi önkormányzat virtuális térben való megjelenésével, szintén egyfajta elektronikus helyi közszolgáltatásként, melynek megvalósulási formája az ASP rendszer.

5. A családjogi jogviszonyok és az elektronikus közigazgatás

E kontextusban az elektronikus ügyintézés jelenti a fókuszpontot, hiszen az állampolgári oldalon a különböző ügyeket generálók csoportja található. A célom az volt, hogy az eljárások minél egyszerűbbé és gyorsabbá tételének módjait meghatározzam. Ehhez a jognyilatkozatok elektronikus úton való megtétele és a regisztratív hatósági aktusok

fontosságát emeltem ki, általuk ugyanis sematizálhatóvá válnak az eljárások. A jognyilatkozatok ma már megtehetők ilyen formában, így biztosított hatályosulásuk is. A közös nevező e tekintetben az elektronikus ügyintézés. Az anyakönyvi eljárások elektronizálásának példáján keresztül bizonyítást nyert, hogy azon eljárások, amelyek nem igényelnek mérlegelést, minden adat rendelkezésre áll a kérelem elbírálásához és nincs ellenérdekű ügyfél, úgy megnyílik az út az automatikus döntéshozatal előtt. Ennek analógiájára akár a gyámhatósági ügyek is elektronizálhatók. A jognyilatkozatok elektronikus formában való megtétele, majd átalakítása regisztratív hatósági aktusokká a kulcsa a folyamatnak. Ennek bizonyítására mutattam be a házasságkötési eljárás elektronizálását és az online házasságkötés lehetőségét. Jelentősége abban áll, hogy a jogszabályokban található „személyes” fordulat kiváltható az elektronikus azonosítással, megszüntetve így a fizikai jelenlétet. Felhívtam a figyelmet arra is, hogy az ÉYNYNY vezetése hasonló módon biztosítható, ám hatásköri reform hiányában ez még várat magára, noha tudjuk, hogy nemzetközi szinten már találkozhatunk olyan országgal, ahol a teljes közigazgatási és családjogi ügyeket elintézhettük személyes jelenlét nélkül. Javasolt így egyrészt – szintén az anyakönyvvezető feladat- és hatáskörének növelésével – az ÉYNYNY anyakönyvvezető általi vezetése és a nyilvántartás EAK rendszerbe történő integrálása, másrészt pedig az elektronikus ügyintézés és digitalizáció körében, figyelemmel az elektronikus helyi közszolgáltatásokra, az e-Űrlap szolgáltatás szélesebb körű alkalmazása, amely a legalkalmasabbnak bizonyulhat a személyes jelenlét nélküli ügyintézésre. E mellett lehet segítségünkre a mobiltechnológián alapuló alkalmazás (Digitális Állampolgárság applikáció) családjogi jogviszonyokkal kapcsolatos ügyek intézése lehetőségének biztosítása, benne szerepet szánva a helyi önkormányzatoknak. Ha az egész kutatásra mint egy piramisra gondolunk, akkor ennek csúcsán az állam helyezkedik el. A következő nagyobb egység maga a közigazgatás és annak szervezetrendszere, különös tekintettel a helyi szintre. Noha a családok védelme, a családi kapcsolatok jogilag rendezett formába öntése az állam feladata, az a közigazgatás önkormányzati alrendszerében is megjelenik, ahol az anyakönyvvezető végzi tevékenységét. A végső cél az, hogy a Digitális Állampolgárság applikáció használatával, integrálva a helyi önkormányzatok által generált e-Űrlapokat elérjük, hogy a benne foglalt adatok közvetlenül megjelenjenek az ASP-ben vagy az EAK-ban. A két szakrendszernek azonban közvetlen összeköttetésben kell lennie ahhoz, hogy az adatkapcsolat és adattovábbítás maradéktalanul megvalósuljon.

8. számú ábra: Az állam – közigazgatás – család viszonyrendszere

(Forrás: saját szerkesztés)

Az állam társadalomszervező és jogalkotási tevékenységével alakítja ki és egyúttal védi a családot, a családi kapcsolatokat, melyek közül a házasság intézménye élvez elsőbbséget, de más együttélési formákat is elismer. Az állam a család, családi kapcsolatok védelmének feladatai végrehajtására a közigazgatás szervezetrendszerét hívja segítségül, amelynek önkormányzati alrendszerében is realizálódnak ilyen feladatok. A családjogi jogviszonyokkal kapcsolatban helyi szinten az anyakönyvvezető, a jegyző és a jegyzői gyámhatóság bír relevanciával, azonban mind közül az anyakönyvvezető az a közeg, ahol ennek létjogosultsága van, azaz lennie kell egy, az állampolgárokhoz legközelebb eső szervnek. Ehhez kapcsolódóan a jelenleg fennálló párhuzamos hatáskörök megszüntetése szükséges. A családjogi jogviszonyoknak vannak elektronikus közigazgatási vetületei. Értelmezéséhez egyrészt a helyi szint, másrészt állampolgári részvétel és a hatóság szükséges. A helyi szintű elektronikus közigazgatás magját a helyi elektronikus közszolgáltatások kialakítása jelenti, melynek tárgyiasult formája a mobiltechnológián alapuló alkalmazás. Vele megőrizhető az egységesség, de mégis figyelembe vehető a településeket jellemző helyi sajátosság és az önkormányzati autonómia sem sérül attól

függetlenül, hogy az elektronikus közigazgatás a centralizációt vonja magával. Az állampolgári oldalon a jognyilatkozatok (okiratok és személyes nyilatkozatok) elektronikus úton történő megtételének családjogi jogviszonyokban való alkalmazásának kiterjesztése indokolt, a jogszabályokban megjelenő „személyes” fordulat elektronikus azonosításra módosításával. A hatóság oldalán a jognyilatkozatok regisztratív hatósági aktusokká való transzformációja szükséges, melynek letéteményese az ASP és az EAK. Fejlesztésével a két elemet összekötő kapocs, az elektronikus ügyintézés újabb szintre léphet és megvalósulhat a teljes személyes jelenlét nélküli digitális ügyintézés a családjogi jogviszonyokban.

Irodalomjegyzék

ANDORKA RUDOLF: *Bevezetés a szociológiába*, Budapest, Osiris, 2006.

ANKA TIBOR: A közjegyzői nemperes eljárás. *Közjegyzők Közlönye*. 2008/9. sz. 3-9.

BALLA ZOLTÁN: *A közigazgatás alapintézményei*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2023.

BARABÁS GERGELY: A kérelemre és a hivatalból induló eljárás. In: BARABÁS GERGELY – BARANYI BERTOLD – FAZEKAS MARIANNA (szerk.): *Nagykommentár az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvényhez*. Jogtár-formátumú kiadás.

BÁRDOS LÁSZLÓ: A jegyző. *Új Magyar Közigazgatás*. 2011/5. sz. 40.

BARZÓ TÍMEA: A családjog alapelvei és érvényesülésük nehézségei. *Miskolci Jogi Szemle*. 2017/különszám. 38-39.

BARZÓ TÍMEA: A házasság és a család védelme Közép-Európában. *Jog- és Államtudomány*. 2023/1. sz. 15.

BÉLI GÁBOR: *Magyar jogtörténet. A tradicionális jog*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó. 2014.

BEREI ANDOR (szerk.): *Új magyar lexikon*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1959.

BOJNÁR Katinka: Az Alkotmánybíróság határozata a család fogalmáról. *Jogesetek Magyarázata*. 2013/1. sz. 24–25.

BORDÁS PÉTER: Feladatfinanszírozás-e a feladatfinanszírozás? A magyar önkormányzatok támogatási rendszerének értékelése. *Közjogi Szemle*. 2017/2. sz. 63.

BOROS ANITA – PATYI ANDRÁS: *A hazai közigazgatási hatósági eljárási jog karakterisztikája*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.

BOROS ANITA: *Közérthető közigazgatási hatósági eljárás*. Budapest, CompLex Kiadó, 2011.

BUDAI BALÁZS BENJÁMIN - GERENCSÉR BALÁZS SZABOLCS - VESZPRÉMI BERNADETT: *A magyar közigazgatás és közigazgatási jog általános tanai. X. kötet - A digitális kor hazai közigazgatási specifikumai*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018.

BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: *Az e-közigazgatás elmélete*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2009.

BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: Az önkormányzati K+F+I program információs kutatásának első eredményei. *Új Magyar Közigazgatás*. 2017/3. sz. 9-12.

BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: Infokommunikációs gyorsjelentés nyolcvan település mélyebb vizsgálata után. *Jegyző és közigazgatás*. 2018/1. sz. 23.

- BUJDOSÓ ANDRÁS: A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény átfogó reformjának aktuális kérdései. *Themis*, 2014/2. sz. 5.
- CZÉKMANN ZSOLT – CSEH GERGELY: Az elektronikus közszolgáltatások megvalósulása napjainkban Magyarországon. *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica*. 2018/1. sz. 38.
- CZÉKMANN ZSOLT – CSEH GERGELY: Elektronikus közszolgáltatások Magyarországon. In. CZÉKMANN ZSOLT (szerk.): *Infokommunikációs jog*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.
- CZÉKMANN ZSOLT – CSEH-ZELINA GERGELY – RITÓ EVELIN: Az automatikus döntéshozatal helye és szerepe a hatósági eljárásban. *Közigazgatás Tudomány*. 2022/2. sz. 39.
- CZÉKMANN ZSOLT: Helyi önkormányzatok a digitális kor kapujában – Kihívások és lehetőségek. *Infokommunikáció és jog*. 2014/4. sz. 167.
- CSÁKI GYULA BALÁZS: *Az elektronikus közigazgatás tartalma és gyakorlatának egyes kérdései*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2010.
- CSÁKI-HATALOVICS GYULA BALÁZS - CZÉKMANN ZSOLT: Az elektronikus közigazgatás fogalma. In. CZÉKMANN ZSOLT (szerk.): *Infokommunikációs jog*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.
- CSATLÓS ERZSÉBET – SIKET JUDIT: *Hatósági eljárásjogi alapismeretek* Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2022.
- CSATLÓS ERZSÉBET - SIKET JUDIT: *Közigazgatási alapismeretek*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2023.
- CSATLÓS ERZSÉBET: Az ügyfél és hatósági döntéshozatal a digitalizáció korában. *Pro Futuro*. 2023/1. sz. 90.
- CSEH GERGELY: Az önkormányzati feladatellátás újdonságai napjainkban. *Miskolci Jogi Szemle*. 2020/2. különszám. 18.
- CSEH GERGELY: Helyi e-közszolgáltatások alapjogi és gyakorlati vizsgálata. *Infokommunikáció és jog*. 2019/2. sz. 19.
- CSIKY OTTÓ - FILÓ ERIKA: *Magyar családjog*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2003.
- CSIZMADIA ANDOR - KOVÁCS KÁLMÁN – ASZTALOS LÁSZLÓ: *Magyar állam- és jogtörténet*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó. 2010.
- DEGRÉ ALAJOS: *A magyar gyámsági jog kialakulása a dualizmus korának gyámsági kódexéig*. Budapest, Jogtörténeti Értekezések az ELTE Magyar Jogtörténeti Tanszékének kiadványai. 1977.

DICSŐ LÁSZLÓ – VARGA PÉTER: „Okos falu, okos térség” program fejlesztési lehetőségei egy – a rendszerváltás óta ugyanazon közösségért dolgozó – kistéleplési polgármester szemével. *Új Magyar Közigazgatás*. 2019/3. sz.

DOBOZI ISTVÁN: *A községi közigazgatás kézikönyve*. Budapest, Rautmann Frigyes kiadása, 1878.

DOLENECZ JÓZSEF: *Az új anyakönyvi törvény*. Budapest, Gyakorlati Közigazgatási Könyvtár és Döntvénytár, 1905.

DRINÓCZI TÍMEA - ZELLER JUDIT: A házasság és a család – alkotmányjogi értelemben. *Acta Humana: emberi jogi közlemények*. 2005/4. sz. 80.

EREKY ISTVÁN: *Közigazgatás és önkormányzat*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottság kiadványai, 1939.

FÁBIÁN ADRIÁN: A helyi önkormányzat (nem jogi) fogalmáról. *Új Magyar Közigazgatás*. 2016/4. sz. 37.

FAZEKAS MARIANNA: *Közigazgatási jog - Általános rész I.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014.

FEHÉR KATALIN – NÉMETH KRISZTINA: Strukturális kényszerek és cselekvők: „problémaeltár” és fejlesztési lehetőségek a kistélepléseken. *Tér és Társadalom*. 2015/1. sz. 213.

FEIK CSABA: Gondolatok a jegyző önkormányzati rendszerben elfoglalt helyéről. *Új Magyar Közigazgatás*. 2012/7-8. sz. 73.

FINTA ISTVÁN: *Az önkormányzati képesség dimenziói községi szinten*. Budapest, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, 2019. 310.

FÖLDI ANDRÁS - HAMZA GÁBOR: *A római jog története és intéllúciói*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2018.

GYERGYÁK FERENC – STEINER ERIKA: A helyi önkormányzati rendszer 30 éve. In: GYERGYÁK FERENC (szerk.): *A magyar önkormányzatok 30 éve*. Budapest, Teleplési Önkormányzatok Országos Szövetsége, 2020.

GYERGYÁK FERENC: Kerekasztal-beszélgetés a közös önkormányzati hivatalok felállításiának, működésének tapasztalatairól. *Új Magyar Közigazgatás*. 2014/1. sz. 92-99.

HAJAS BARNABÁS: Alapelvek és a törvény hatálya. In: PETRIK FERENC (szerk.): *Az általános közigazgatási rendtartás magyarázata*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2017.

- HEGEDŰS ANDREA – SZABÓNÉ DELI ALEXANDRA: Innovatív megoldások a családjogban. In: GÖRÖG MÁRTA – MEZEI PÉTER (szerk.): *Innovatív társadalom – innovatív szellemi tulajdonvédelem*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2020.
- HEGEDŰS ANDREA: *Az élettársi kapcsolat szabályozásának áttekintése, különös tekintettel a polgári jogi kodifikációs folyamatra*. Doktori értekezés. 2008. 13.
- HEGEDŰS ANDREA: *Családjog*. Budapest, R.I.M.Á.K. Kiadó, 2023.
- HEINZ ERVIN: Népesedéspolitikai intézkedések 1945 előtt. *Demográfia*. 2000/4. sz. 477–498.
- HENCZ AURÉL: Jegyzőképzés Magyarországon, 1871-1949. *Állam és Igazgatás*. 1976/9. sz. 816.
- HERGER CSABÁNÉ: A házassági jogalkotási és jogalkalmazási hatáskör helye az állam és az egyház közötti kapcsolatban. *Jogelméleti Szemle*. 2000/3. sz. 137.
- HOFFMAN ISTVÁN: A közszolgáltatások fogalmának főbb megközelítései a jogi szabályozásokban – interdiszciplináris kitekintéssel. *Magyar Jog*. 2015/4. sz. 210.
- HOFFMAN ISTVÁN: *Gondolatok a 21. századi önkormányzati jog fontosabb intézményeiről és modelljeiről - A nyugati demokráciák és Magyarország szabályozásainak, valamint azok változásainak tükrében*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015.
- HOFFMAN ISTVÁN: Modellváltás előtt a magyar települési önkormányzatok igazgatási szervezetrendszerének vezetésében - nemzetközi kitekintéssel. *Közjogi szemle*. 2011/4. sz. 16.
- HOFFMANN ISTVÁN – CSEH KRISTÓF BALÁZS – JUGOVICS ANDREA: E-közigazgatás a nagyvárosi önkormányzatok és szerveik hatósági ügyintézésében. In: REISINGER ADRIENN - KECSKÉS PETRA - BUICS LÁSZLÓ - BERKES JUDIT - BALASSA BERNADETT (szerk.): *Kulturális Gazdaság*. Győr, Széchenyi István Egyetem, 2019.
- HORVÁTH M. TAMÁS: *Helyi közszolgáltatások szervezése*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2002.
- HORVÁTH SÁNDOR DOMONKOS-KUCSKA FERENC-VEHRER FERENCNÉ: Győr-Moson-Sopron Megye Jegyzőinek Almanachja. *Jegyző és Közigazgatás*. 2001/2. sz. 11.
- HUSZ ILDIKÓ: *Mi a család?*. Budapest, Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2022.
- JAN M. SMITS: *Comparative Law and its Influence on National Legal Systems, The Oxford Handbook of Comparative Law*, Oxford, 2006.
- JOBÁGYI GÁBOR: A család-fogalom útvésztoiben. *Jogtudományi Közöny*. 2013/12. sz. 623.

- JOBBÁGYI GÁBOR: *Személyi és családi jog*. Budapest, Szent István Társulat, 2005.
- JÓZSA ZOLTÁN: A hatósági ügyintézés fejlődésének főbb állomásai. *Pro Publico Bono*. 2019/3. sz. 42.
- JÓZSA ZOLTÁN: *A közigazgatási szerv és szervezet, szervtípusok; a közigazgatási szervezet felépítésének általános elvei*. Budapest, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, 2014.
- JUHÁSZ JÓZSEF – SZŐKE ISTVÁN – O. NAGY GÁBOR – KOVALOVSKY MIKLÓS: *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1982.
- KÁRPÁTI ORSOLYA: Az elektronikus anyakönyv és a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás viszonyrendszere. *Új Magyar Közigazgatás*. 2018/4. sz. 34-35.
- KÁRPÁTI ORSOLYA: *Az elektronikus anyakönyvezés helye és szerepe a magyar közigazgatásban*. Doktori értekezés. 2020. 134-135.
- KATONÁNÉ SOLTÉSZ MÁRIA: A házasság jogi intézményének sorsfordulatai a kapitalista társadalomban (A franciaországi tapasztalatok), *Jogtudományi Közlöny*. 1978/3. sz. 132.
- KATONÁNÉ SOLTÉSZ MÁRTA: *Emberi jog a házassággal és a családi élettel kapcsolatban*. Budapest, IHB Kisszövetkezet, 1988.
- KÉKI ZOLTÁN: A jegyző szerepe az államigazgatásban a járások megalakulása után. *Pro Publico Bono*. 2013/2. sz. 64.
- KMOSKÓ MIHÁLY: *Hammurabi törvényei*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztálya, 1911.
- KÓCSÁNÉ HORVÁTH ERIKA – HALÁSZ ESZTER: Az önkormányzati ASP rendszer bevezetésének és használatának tapasztalatai. *Köz-gazdaság: tudományos füzetek*. 2019/3. sz. 27.
- KÓRÓDI-JUHÁSZ ZSOLT: Élettársi kapcsolat igazolása hatósági bizonyítvánnyal. *Jegyző és Közigazgatás*. 2014/3 sz. 15.
- KOVÁCS KRISZTIÁN: Írásbeli forma az új Ptk.-ban. *Polgári jog*. 2016/2. sz. 2.
- KÖRÖS ANDRÁS: *Alapelvek. Az új Ptk. magyarázata. III/VI*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013.
- KÖRÖS ANDRÁS: *Polgári Jog, Családjog*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013.
- KÖRÖS ANDRÁS: *Polgári Jog, Családjog*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014.
- KURUCZ KRISZTINA: A kérelemre induló hatósági eljárás. In: PETRIK FERENC (szerk.): *Az általános közigazgatási rendtartás magyarázata*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2017.

- KUTI SZILVIA: Párkapcsolati formák Magyarországon. Élettársak a közjegyző előtt – „születéstől a halálig”. *Közjegyzők Közlönye*. 2016/1. sz. 32.
- LENKOVICS BARNABÁS: A házasság és a család fogalma és értelmezése. *Jog-Állam-Politika*. 2021/2. sz. 16.
- LENKOVICS BARNABÁS: A házasság és a család fogalma és értelmezése *Jog-Állam-Politika*. 2021/2. sz. 20.
- LÖRINCZ LAJOS: *A közigazgatás alapintézményei*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2010.
- LUGOSI JÓZSEF: Jogviszonyok a polgári (peres) eljárásban. *Jogtudományi Közlöny*. 2016/5. sz. 279.
- LUX ÁGNES: A család fogalmának nemzetközi és európai szabályrendszere. *Közjogi Szemle*. 2021/4. sz. 29.
- MAGYARY ZOLTÁN: *A magyar közigazgatás racionalizálása*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1930.
- MAGYARY ZOLTÁN: *Magyar közigazgatás*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1942.
- MOLNÁR IMRE - JAKAB ÉVA: *Római jog*. Szeged, Diligens Bt., 2003.
- MOLNÁR PÉTER: Az elektronikus ügyintézés tendenciái a közigazgatás helyi szintjén. In: FEJES ZSUZSANNA (szerk.): *Az állam és jog digitális környezete a 21. században*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2022. 90.
- MOLNÁR PÉTER: Helyi önkormányzatok a nemzetközi elektronikus közigazgatási jelentésekben. In: MISKOLCZI BODNÁR PÉTER (szerk.): *XIII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója*. Budapest, 2018.
- NAGY MARIANNA: A helyi- területi önkormányzatok és az Alaptörvény. *Közjogi Szemle*. 2017/4. sz. 26.
- NAGY SÁNDOR: Circulus vitiosus: az elektronikus közigazgatás megvalósulása helyi szinten. *Új Magyar Közigazgatás*. 2021/4. sz. 65-73.
- NAGY SÁNDOR: Ki-, felül-, túl-, átértékelt polgármesteri feladatok, avagy a veszélyhelyzet helyi önkormányzatokra gyakorolt hatása. In. HAJDU GÁBOR (szerk.): *Rendkívüli helyzetek és jog: Kalandozások a jog peremvidékén a COVID-19 apropóján*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2021. 9-24.
- NAGY SÁNDOR: Facing the COVID-19 Crisis at Local Level. In. RISTIVOJEVIĆ, BRANISLAV (szerk.) *Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije = A szerb és a magyar jog harmonizációja az Európai Unió jogával = Harmonisation of Serbian and*

Hungarian Law with the European Union Law: ТемаТска зборник = Tematikus tanulmánykötet = Thematic collection of papers. Újvidék, Szerbia: Univerzitet u Novom Sadu, Pravni fakultet, Izdavaštvo, 2022. 425-435.

NAGY SÁNDOR: Valami új, valami régi – az elektronikus ügyintézés közigazgatási eljárásjogi törvényeink tükrében. *Közigazgatási Eljárási Jogi Közlemények.* 2022/2. sz. 91-105.

NAGY SÁNDOR: Önkormányzati autonómia – alkotmányos alapjog vagy személyiségi jog?. *Közigazgatástudomány.* 2023/1. sz. 154-170.

NAGY SÁNDOR: Hová lettél, hová levél, gazdálkodási autonómia? *Új Magyar Közigazgatás.* 2023/1. sz. 11-17.

NAGY SÁNDOR: Se veled, se nélküled – elektronikus anyakönyvezés, online házasságkötés?. *Családi Jog.* 2023/2. sz. 34-39.

NIZSALOVSZKY ENDRE: *A család jogi rendjének alapjai.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1963.

NIZSALOVSZKY ENDRE: *Magyar családi jog.* Budapest, MEFESZ Jogáször kiadása, 1949.

PÁLNÉ KOVÁCS ILONA: *Helyi kormányzás Magyarországon.* Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2008.

PAP TIBOR: *Magyar Családi Jog.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1966.

PAP TIBOR: *Magyar családjog.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1979.

PARTI TAMÁS: Aláírás-hitelesítés és hitelesített aláírás. *Notarius Hungaricus.* 2017/3. sz. 12.

PARTI TAMÁS: Bevezetés a MOKK adatstratégiájához. *Közjegyzők Közlönye.* 2022/1. sz. 25-37

PARTI TAMÁS: Technológiák és rítusok, avagy a távol lévő ügyfelek részvételével lefolytatott közjegyzői eljárások kezdeti tapasztalatai Magyarországon. *Közjegyzők Közlönye.* 2021/2. sz. 5-13.

PATYI ANDRÁS: Gondolatok a magyar helyi önkormányzati rendszer általános szabályairól. In: SZOBOSZLAI-KISS KATALIN - DELI GERGELY (szerk.): *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére.* Győr, Universitas-Győr Nonprofit Kft., 2013.

PÉTERFALVI NORBERT: *Az elektronikus közigazgatás alapjai.* Budapest, Nemzeti Közszerológálati Egyetem, 2014.

PETRÉTEI JÓZSEF: Az önkormányzatok fogalmáról, jellegéről és alkotmányi szabályozásáról. *Jura.* 1995/1. sz. 7.

- RITÓ EVELIN – CZÉKMANN ZSOLT: Okos megoldás a közlekedésszervezésben – avagy az automatikus döntéshozatali eljárás egy példán keresztül. *Miskolci Jogi Szemle*. 2018/2. sz. 2. kötet. 115.
- SÁNTHA GYÖRGY: „Utazás a digitális állam körül”: e-közigazgatási úti beszámoló az elmúlt 10 évről. *Új Magyar Közigazgatás*. 2015/3. sz. 71.
- SÁNTHA GYÖRGY: A teljes körű elektronikus ügyintézés közigazgatási bevezetésének 2018. évi tapasztalatai – A digitális fordulópont az élenjáró szervezeteknél. *Új Magyar Közigazgatás*. 2018/3. sz. 56.
- SIKET JUDIT: *A helyi önkormányzatok közigazgatási autonómiája Magyarországon*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2020.
- SIMON PÁL: A közigazgatási informatika a szocialista államigazgatási rendszerben – A számítástechnika hazai fejlődése. In: ÁLLÓ GÉZA – MOLNÁR SZILÁRD (szerk.): *A „hiteles helyektől” az elektronikus közigazgatásig - Mérföldkövek a hazai közigazgatás és a kormányzati számítástechnika kialakulásának történetében*. Szeged, Primaware Kiadó, 2014.
- SZAMEL KATALIN - BALÁZS ISTVÁN - GAJDUSCHEK GYÖRGY - KOI GYULA: *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016.
- SZAMEL KATALIN: A közérdek és a közigazgatás összefüggésének elméleti alapjai. *Állam- és Jogtudomány*. 2007/3. sz. 371.
- SZÉCSÉNYI-NAGY KRISTÓF: Az élettársi nyilatkozatok nyilvántartása. *Notarius Hungaricus*. 2009/2. sz. 44.
- SZEIBERT ORSOLYA: Házasság – Házasságon kívüli partnerkapcsolat – család a nemzetközi emberi jogi egyezmények, az Alkotmány és az alkotmánybírósági gyakorlat tükrében. In: SAJÓ ANDRÁS (szerk.): *Alkotmányosság a magánjogban*; Budapest, CompLex Kiadó, 2006.
- TÓTH ÁDÁM: Élettársi Nyilvántartás. *Közjegyzők Közlönye*. 2003/4. sz. 13.
- TÓTHNÉ FÁBIÁN ESZTER: Családi jog és az új Polgári Törvénykönyv koncepciója. In.: *Acta Conventus de Jure Civili Tomus III. - A Szegedi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kara Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszékének kiadványa*. Szeged, Lectum Kiadó, 2005.
- TÓZSA ISTVÁN: Az elektronikus közigazgatás helyzete. *Új Magyar Közigazgatás*. 2012/5.
- UGRÓCZKY MÁRIA: *Anyakönyvi szakvizsga*. Budapest, SL és Társa Bt., 2022.
- VARGA ÁDÁM: Tűnődések az önkormányzati autonómia jelentéstartalmáról. *Jura*. 2020/3. sz. 92.

VÉKÁS LAJOS – GÁRDOS PÉTER: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014.

WEISS EMÍLIA: A Ptk. öröklési jogi könyvének koncepciója. *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2001/6. sz. 21.

WEISS EMÍLIA: *Családjogi alapismeretek*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2004.

WELMANN GYÖRGY: *Polgári Jog, Kötelmi jog*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014.

WOPERA ZSUZSA: Alapjogi hatások az Európai Unió családjogi jogalkotására és a tagállami szabályozásokra. *Magyar Jog*. 2014/7–8. sz. 385–392.

WOPERA ZSUZSA: Az európai uniós családjog érvényesülésének kritikus pontjai. *Családi Jog*. 2013/3. sz. 37–44.

ZÁMBÓ GÉZA: A gyámhatóságok, árvaszékek szervezete, eljárása a kiegyezés után. *Jogelméleti Szemle*. 2003/4. sz. 3.

Internetes források

2/2015. (XI. 23.) KMK vélemény a mérlegelési jogkörben hozott közigazgatási határozatok felülvizsgálatáról.

<https://kuria-birosag.hu/hu/kollvel/22015-xi23-kmk-velemenymerlegelesi-jogkorben-hozott-kozigazgatasi-hatarozatok>

A jognyilatkozat írásbeliségének követelményei a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésének alkalmazásában.

<https://kuria-birosag.hu/hu/content/jognyilatkozat-irasbelisegenek-kovetelmenyei-ptk-67ss-3-bekezdesenek-az-alkalmazasaban> (2023.02.19.)

A magyar nyelv értelmező szótára.

<https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=auton%C3%B3mia&csakcimben=on> (2024.12.10.)

ABGB

<https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/44> (2022.01.12.)

An Act on the General Part of the Civil Code.

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/523012025003/consolide%20> (2025.03.01.)

Az európai digitális menetrend

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:hu:PDF> (2025.03.03)

Az új Polgári Törvénykönyv I. Konceptiója

<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/f0f3609ecfd36fd87b58fe57f08469a8257d845d/megtekintes> (2025.02.02.)

BALÁZS ISTVÁN: „A közigazgatás” in Jakab András – Fekete Balázs: Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Közigazgatási jog rovat).

https://ijoten.hu/szocikk/a-kozigazgas#_ftnref22 (2025.02.07.)

BARTKÓ VIKTOR: A felhőalapú szolgáltatások szerzői jogi megítélése – Magáncélú többszörözés a felhő tárhelyekben I.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700501.poj> (2021.04.14.)

BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: A közigazgatás újragondolása.

https://mersz.hu/dokumentum/dj276aku__27/#dj276aku_24_p3 (2025.03.03.)

BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: Az európai uniós stratégiák lényegi elemeinek megjelenése a hazai jogszabályokban – különös tekintettel az e-közigazgatás létrejöttének jogszabályi támogatására.

<https://tudasportal.uni->

[nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/1778/Buda_B_B_AZ_EUROPAI_UNIOS_STRATEGIAK.pdf?sequence=2](https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/1778/Buda_B_B_AZ_EUROPAI_UNIOS_STRATEGIAK.pdf?sequence=2) (2022.09.22.)

BUDAI BALÁZS BENJÁMIN: E-közigazgatási alapismeretek - Az e-learning tananyag szakszövege közszolgálati dolgozók számára.

https://www.kormanyhivatal.hu/download/e/fb/c0000/szakszoveg_e_kozig_alapism%281%29.pdf (2022.09.22.)

Code Civil (Article 143.)

<https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/> (2022.01.16.)

CSÁKI-HATALOVICS GYULA BALÁZS: A digitális közigazgatás

https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/16201/10_csakigyula_t%C3%B6rdelt.pdf (2025.03.03.)

CSINK LÓRÁNT: Házasság és család Internetes Jogtudományi Enciklopédia [25]
https://ijoten.hu/szocikk/hazassag-es-csalad#_ftnref38 (2025.02.02.)

DÁP.

https://www.dmu.gov.hu/documents/prod/DMU_nemzeti_digitalis_allampolgarsag_program_2022.pdf (2025.02.09.)

Digital Government Factsheet 2019 Malta.

https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/inline-files/Digital_Government_Factsheets_Malta_2019.pdf (2021.03.22.)

DMCsT.

<https://2010->

[2014.kormany.hu/download/7/0d/30000/Digitalis_Megujulas_Cselekvesi_Tervull.pdf](https://2010-2014.kormany.hu/download/7/0d/30000/Digitalis_Megujulas_Cselekvesi_Tervull.pdf) (2025.02.09.)

DRASKOVICH EDINA: Területi államigazgatási szervezetrendszer.

https://www.parlament.hu/documents/10181/303867/2015_1_teruleti_allamig_rdsz/32d65a92-10f0-49e0-afd6-ebcf687d263f (2021.03.17.)

EDIFACT.

<https://unece.org/trade/uncefact/introducing-unedifact> (2025.01.28.)

e-Estonia guide.

https://e-estonia.com/wp-content/uploads/e-estonia_guide.pdf?utm_source=chatgpt.com
(2025.03.01.)

eEurope

<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eeurope-an-information-society-for-all.html> (2025.03.03.)

eEurope2002

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legissum:l24226a> (2025.03.03.)

eEurope2005

<https://eur-lex.europa.eu/HR/legal-content/summary/eeurope-2005.html> (2025.03.03.)

eGovernment 2011-2015

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0743:FIN:EN:PDF>
(2025.03.03.)

E-government benchmark 2024 - Insight report.

<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2024-egovernment-benchmark> (2025.03.01.)

E-government in Malta.

https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2015-05/egov_in_malta_-_january_2015_-_v.17.0_final_0.pdf (2021.03.22.)

E-kormányzati cselekvési terv (2016-2020)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4301896>
(2025.03.03.)

E-population register.

<https://www.rahvastikuregister.ee/> (2025.03.01.)

Executive Order – D 2020 014

https://www.colorado.gov/governor/sites/default/files/inline-files/D%202020%20014%20Marriage%20Licenses_0.pdf (2021.12.01.)

Executive Order – N-58.20

<https://www.gov.ca.gov/wp-content/uploads/2020/04/4.30.20-EO-N-58-20.pdf>
(2021.12.01.)

Executive Order – No.202.20.

https://www.governor.ny.gov/sites/default/files/atoms/files/EO_202.20.pdf (2021.12.01.)

Family Law Act.

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013016/consolide#3b630d6e-ab14-405e-8776-ac3b86901f4a> (2025.03.01.)

Házasságkötések, válások

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html (2022.01.10.)

i2010 eGovernment

<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/i2010-egovernment-action-plan.html>
(2025.03.03.)

i2010

<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/i2010-information-society-and-the-media-working-towards-growth-and-jobs.html?fromSummary=19> (2025.03.03.)

KAPITÁNY BALÁZS: Demográfiai fogalomtár.

<http://demografia.hu/hu/tudastar/fogalomtar/81-csalad> (2025.03.01.)

Képviselőház Naplói 1865/65. X. k. 173. 1.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1865_10/?pg=182&layout=s
(2022.01.09.)

Képviselőházi irományok 1896. IV. k. 258 1.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KI-1869_04/?pg=259&layout=s
(2022.01.09.)

Képviselőházi napló, 1875. X. k. 337. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1875_10/?pg=347&layout=s&query=k%C3%B6zigazgat%C3%A1s (2025.02.20.)

Képviselőházi napló, 1892. XIX. k. 345.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1892_19/?pg=17&layout=s
(2025.02.15.)

Képviselőházi napló, 1892. XVI. k. 292.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1892_16/?pg=11&layout=s
(2025.03.03.)

KKS.

[https://2015-](https://2015-2019.kormany.hu/download/8/42/40000/K%C3%B6zigazgat%C3%A1s_feljeszt%C3%A9si_strat%C3%A9gia_.pdf)

[2019.kormany.hu/download/8/42/40000/K%C3%B6zigazgat%C3%A1s_feljeszt%C3%A9si_strat%C3%A9gia_.pdf](https://2015-2019.kormany.hu/download/8/42/40000/K%C3%B6zigazgat%C3%A1s_feljeszt%C3%A9si_strat%C3%A9gia_.pdf) (2021.03.19.)

KONCZ IBOLYA KATALIN: A Polgári Házasságról Szóló Törvényjavaslat vitája a Képviselőház előtt.

https://www.matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_31_2013/ISSN_0866-6032_tomus_31_2013_055-065.pdf (2023.03.03.)

KOPP MÁRIA INTÉZET – Felmérés a házasságok megtartásáról

https://www.koppmariaintezet.hu/docs/hazassagok_megtartasa_kutatas_gyorsjelentés_2020marc25.pdf (2025.03.10.)

KULCSÁR JUDIT: Jogtörténeti- és elméleti bevezető a kiskorúak vagyonának szülői kezeléséről.

https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34597/Themis_2015_jun_Kulcsar_Judit_p_200-224.pdf;jsessionid=F81C3D5CF50AAEEE7DFCF8C46EB37DF5?sequence=1 (2025.03.23.)

Local governments in Estonia.

<https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2023-07/v%C3%A4ljaanne-2019-estonia-local-governments.pdf> (2021.03.14.)

Magyar etimológiai szótár.

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/cs-F1B10/csalad-F1B22/> (2025.03.02.)

Magyar néprajzi lexikon.

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/cs-72291/csalad-7229A/> (2025.02.02.)

Magyarország, 2007.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2007.pdf> (2022.10.01.)

Magyarország, 2012.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2012.pdf> (2022.10.01.)

Magyarország, 2013.

Magyarország, 2013 (ksh.hu) (2022.10.01.)

Magyarország, 2015.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2015.pdf> (2022.10.01.)

Magyarország, 2017.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2017.pdf> (2022.10.01.)

Magyarország, 2019.

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2019.pdf (2022.10.01.)

Magyarország, 2020.

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2020.pdf (2022.10.01.)

Magyarország, 2021.

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2021.pdf (2022.10.01.)

Magyary Program.

<https://www.infoter.eu/download/13/magyary-zoltan-kozigazgas-fejlesztési-program>
(2025.03.03.)

Malta Digitali.

<https://www.maltadigitali.mt/> (2025.03.01.)

MOLNÁR PÉTER: E-ügyintézés a pandémia idején a közigazgatás helyi szintjén.
<https://jegyzó.hu/e-ugyintezes-a-pandemia-idejen-a-kozigazgas-helyi-szintjen/>
(2022.10.06.)

MOLNÁR PÉTER: Terminológiai változások az elektronikus közigazgatás területén.
https://epa.oszk.hu/03500/03515/00009/pdf/EPA03515_kre-dit_2022_01_08.pdf
(2025.03.03.)

NDS.

<https://2015-2019.kormany.hu/download/f/58/d1000/NDS.pdf> (2021.03.19.)

NEKS.

<https://www.dmu.gov.hu/documents/prod/Nemzeti-Elektronikus-Ko--zigazgata--si-Strate--gia-2022-2030.pdf> (2025.02.09.)

NIS.

[https://2010-](https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf)

[2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf](https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf) (2021.03.19.)

OECD Digital Government Index 2019.

<https://www.oecd.org/gov/digital-government-index-4de9f5bb-en.htm> (2021.03.19.)

OECD: The E-government Imperative, OECD E-Government Studies.
https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2003/07/the-e-government-imperative_g1gh3444/9789264101197-en.pdf (2025.03.03.)

OSAP statisztika 2021, 2022.

<https://kormany.hu/miniszterelnokseg/orszagos-statisztikai-adatfelveteli-program>
(2025.01.30.)

OSAP statisztika 2023.

<https://kormany.hu/kozigazgatasi-es-teruletfejlesztési-miniszterium/reszletek-osap-korabbi%20> (2025.01.30.)

Önkormányzati ASP Elektronikus ügyintézési tájékoztató.
https://alkalmazaskozpont.asp.lgov.hu/sites/asp/files/2019-01/elugy_elektronikus_ugyintezesi_tajekoztato_0.pdf (2025.01.30.)

SCHANDA BALÁZS: Házasság és család az alkotmányjogban.
https://jak.ppke.hu/uploads/articles/2166539/file/5_2_Hazassag_es_csalad_az_alkotmanyjogban.pdf (2025.02.08.)

STEPHANY FABIAN: It is not only size that matters: How unique is the Estonian e-governance success story? *Agenda Austria Working Paper*, No. 15, Austria, Wien, Agenda, 5-6. <http://hdl.handle.net/10419/191730> (2021.03.22.)

T/16349 törvényjavaslat.

<https://www.parlament.hu/irom37/16349/16349.pdf> (2025.02.02.)

TARPAI ZOLTÁN: Ügyviteli folyamatokat támogató rendszerek.

<https://nkerepo.uni->

[nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/14870/Ugyviteli%20folyamatokat%20tamogato%20rendszerek.pdf;jsessionid=1C97EC366DDA45A346CA52E4B5EF6C32?sequence=1](https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/14870/Ugyviteli%20folyamatokat%20tamogato%20rendszerek.pdf;jsessionid=1C97EC366DDA45A346CA52E4B5EF6C32?sequence=1)
(2025.01.30.)

UBL.

<https://groups.oasis-open.org/communities/tc-community->

[home2?CommunityKey=556949c8-dac8-40e6-bb16-018dc7ce54d6](https://groups.oasis-open.org/communities/tc-community-home2?CommunityKey=556949c8-dac8-40e6-bb16-018dc7ce54d6) (2025.01.28.)

United Nations: Benchmarking E-government.

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://desapublications.un.org/file/790/download&ved=2ahUKEwjqxLqysICMAxWk_rsIHTfUBkwQFnoECBcQAQ&usg=AOvVaw33qCUuvuj5RlyjLNB_Igw8 (2025.03.03.)

Ügyfélkapu statisztika.

https://www.nyilvantarto.hu/letoltes/statisztikak/Monitoring_adatok_2022_v2.xlsx
(2025.02.23.)

Vital Statistics Registration Act.

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/514102024001/consolide> (2025.03.01.)

White Paper on Local Government Reform 2018.

<https://cdn-others.timesofmalta.com/f7a9417bdb7b0201a39bd852d0b53778ffa4f573.pdf>
(2021.03.22.)

VEHRER FERENCNÉ: Győr-Moson-Sopron Megye jegyzőinek almanachja 2001/2.

<https://jegyzo.hu/gyor-moson-sopron-megye-jegyzoinek-almanachja-20012/> (2025.02.16.)

<https://www.coe.int/hu/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version-> (2025.01.29.)

<https://dap.gov.hu/program> (2025.02.09.)

<https://e-estonia.com/estonia-100-digital-government-services/> (2025.03.01.)

<https://e-estonia.com/getting-married-online-in-just-a-few-clicks/> (2025.03.01.)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0123>
(2021.03.17.)

<https://www.parallelemployment.com/blog/preparing-for-success-interview-tips>
(2022.10.07.)

<https://probate.franklincountyohio.gov/departments/marriage> (2021.12.01)

<https://webnotes-help.mokk.hu/#Toc33867711> (2025.02.01.)

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/529122024007/consolide> (2025.03.01.)

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/529122024010/consolide> (2025.03.01.)

<https://www.siseministeerium.ee/en/activities/population-procedures/population-register>
(2025.03.01.)

<https://www.tvm.com.mt/en/news/mobile-app-launched-for-imsida-residents/>
(2021.03.23.)

https://www.um.edu.mt/__data/assets/pdf_file/0004/180562/council-act.pdf (2021.04.14.)

Hivatkozott jogszabályok, jogesetek jegyzéke

Jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

A digitális állam megvalósítása érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2024. évi XII. törvény

A digitális államról és a digitális szolgáltatások nyújtásának egyes szabályairól szóló 2023. évi CIII. törvény

Az állam működésének további egyszerűsítésével összefüggő rendelkezésekről szóló 2023. évi LXX. törvény

Az egyes gazdasági, vagyongazdálkodási és postaügyet érintő törvények módosításáról szóló 2023. évi XLVI. törvény

Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény

A közigazgatási bürokráciacsökkentést érintő egyes törvények módosításáról szóló 2016. évi CXXVII. törvény

Az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény

A közigazgatási bürokráciacsökkentéssel összefüggő törvénymódosításokról szóló 2015. évi CLXXXVI. törvény

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény

A közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCI. törvény

A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény

A Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 2010. évi XLII. törvénnyel összefüggésben szükséges törvénymódosításokról és egyes iparjogvédelmi tárgyú törvények módosításáról szóló 2010. évi CXLVIII. törvény

Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény

Az elektronikus közszolgáltatásról szóló 2009. évi LX. törvény

A bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. törvény

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény módosításáról szóló 2008. évi CXI. törvény

Az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény

Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról szóló 2002. évi XLV. törvény

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény módosításáról szóló 2002. évi IX. törvény

Az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVII. törvény

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény

A Helyi Önkormányzatok Európai Chartájáról, 1985. október 15-én, Strasbourgban kelt egyezmény kihirdetéséről szóló 1997. évi XV. törvény

A köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény

A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény

A köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény

A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény

A helyi önkormányzatok megalakulásával összefüggő kiegészítő és átmeneti szabályokról szóló 1990. évi LXXXIII. törvény

A helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről szóló 1991. évi XX. törvény

A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény

A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1986. évi IV. törvény

Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. módosításáról és egységes szövegéről szóló 1981. évi I. törvény

Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 9. tvr.

Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 8. tvr.

A tanácsokról szóló 1971. évi I. törvény

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény

Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény

A tanácsokról szóló 1954. évi X. törvény

A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény

A helyi tanácsokról szóló 1950. évi I. törvény

Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény

Az egyes vármegyei és községi állásoknak állami állásokká átszervezéséről szóló 1948. évi LI. törvény

A volt rendi megkülönböztetésekből eredő egyes házassági vagyoni jogi és öröklési jogi szabályok hatályának megszüntetéséről szóló 1946. évi XII. törvény

A vármegyei, városi és községi tisztviselők alkalmazásának, valamint egyes szolgálati viszonyainak átmeneti szabályozásáról szóló 1942. évi XXII. törvénycikk

A közszolgálatban álló tisztviselők és egyéb alkalmazottak létszámának csökkentéséről és egyes kapcsolatos intézkedésekről szóló 1923. évi XXXV. törvénycikk

Az állami anyakönyvekről szóló 1894. XIII. tc. módosításáról szóló 1904. évi XXXVI. törvénycikk

A községi közigazgatási tanfolyamokról szóló 1900. évi XX. törvénycikk

Az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvénycikk

A házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvénycikk

A községekről szóló 1886. évi XXII. törvénycikk

A köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. évi I. törvénycikk

A gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877. évi XX. törvénycikk

A közigazgatási bizottságról szóló 1876. évi VI. törvénycikk

Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről szóló 1872. évi XXXVI. törvénycikk

A községek rendezéséről szóló 1871. évi XVIII. törvénycikk

A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi XLII. törvénycikk

A polgári törvénykezési rendtartás tárgyában hozott 1868. évi LIV. törvénycikk

A községeknek belső igazgatásáról szóló 1836. évi IX. törvénycikk

Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet

Az állami népességnyelvántartásról szóló 1974. évi 8. törvényerejű rendelet

Az anyakönyvekről és a házasságkötési eljárásról szóló 1963. évi 33. törvényerejű rendelet

Az anyakönyvekről szóló 1952. évi 19. törvényerejű rendelet

A digitális szolgáltatások, a digitális állampolgárság szolgáltatások és támogató szolgáltatások részletes műszaki követelményeiről szóló 322/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet
digitális állampolgárság egyes szabályairól szóló 321/2024. (XI. 6.) Korm. rendelet

A fővárosi és megyei kormányhivatalok működésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 31/2020. (II. 29.) Korm. rendelet

A fővárosi és megyei kormányhivatalok működésének egyszerűsítésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 360/2019. (XII. 30.) Korm. rendelet

A babaváró támogatásról szóló 44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet

Az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet

Az anyakönyvvezető és az anyakönyvi szervek eljárásáról és kijelöléséről, valamint az anyakönyvezéshez szükséges képesítési feltételekről szóló 174/2017. (VI. 30.) Korm. rendelet

Az anyakönyvi szervek kijelöléséről és az anyakönyvezéshez szükséges képesítési feltételekről szóló 415/2016. (XII. 14.) Korm. rendelet

Az önkormányzati ASP rendszerről szóló 257/2016. (VIII. 31.) Korm. rendelet

A használt lakás vásárlásához, bővítéséhez igényelhető családi otthonteremtési kedvezményről szóló 17/2016. (II. 10.) Korm. rendelet

Az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról szóló 16/2016. (II. 10.) Korm. rendelet

Az anyakönyvezéshez szükséges képesítési feltételekről szóló 76/2014. (III. 14.) Korm. rendelet

A kormányablakokról szóló 515/2013. (XII. 30.) Korm. rendelet

Az elektronikus ügyintézés részletes szabályairól szóló 85/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet

Az egyes, elektronikus ügyintézéshez kapcsolódó szervezetek kijelöléséről szóló 84/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet

A szabályozott elektronikus ügyintézési szolgáltatásokról és az állam által kötelezően nyújtandó szolgáltatásokról szóló 83/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény elektronikus ügyintézéssel kapcsolatos kormányrendeleteinek módosításáról szóló 82/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet

A közszolgálati tisztviselők képzéséről szóló 29/2012. (III. 7.) Korm. rendelet

Az elektronikus közszolgáltatásról és annak igénybeviteléről szóló 225/2009. (X.14.) Korm. rendelet

A központi elektronikus szolgáltató rendszer igénybevevőinek azonosításáról és az azonosítási szolgáltatásról szóló 224/2009. (X.14.) Korm. rendelet

Az elektronikus közszolgáltatás biztonságáról szóló 223/2009. (X.14.) Korm. rendelet

Az elektronikus közszolgáltatás működtetéséről szóló 222/2009. (X.14.) Korm. rendelet

A gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet

Az elektronikus közigazgatási ügyintézésről és a kapcsolódó szolgáltatásokról szóló 184/2004. (VI. 3.) Korm. rendelet

A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet

A helyi önkormányzatok polgármestereinek és jegyzőinek, valamint a köztársasági megbízottak népjóléti igazgatási feladat- és hatáskörének megállapításáról szóló 22/1992. (I. 28.) Korm. rendelet

A jegyzők alkalmazásával összefüggő átmeneti szabályokról szóló 66/1990. (X. 9.) Korm. rendelet módosításáról szóló 100/1990. (XII. 3.) Korm. rendelet

A jegyzők alkalmazásával összefüggő átmeneti szabályokról szóló 66/1990. (X.9) Korm. rendelet

Az anyakönyvek vezetéséről és a házasságkötési eljárásról szóló 38/1963. (XII. 25.) Korm. rendelet

A Nemzeti Digitális Állampolgárság Program elfogadásáról szóló 1665/2022. (XII. 23.) Korm. határozat

A Magyar Program Egyszerűsítési Programjának elfogadásáról szóló 1304/2011. (IX. 2.) Korm. határozat

A járások kialakításáról szóló 1299/2011. (IX. 1.) Korm. határozat

A közigazgatás korszerűsítését szolgáló aktuális e-kormányzati feladatokról szóló 1044/2005. (V. 11.) Korm. határozat

Az állami nyilvántartásokban jogszabály alapján nyilvántartandó adatok körének átláthatóságát, az állami nyilvántartások hatékonyságát biztosító, és a változásbejelentés egyszerűsítését szolgáló kormányzati intézkedésekről szóló 1104/2010. (IV. 29.) Korm. határozat

A területi államigazgatási szervek reformjának fő irányairól szóló 1105/1995.(XI. 1.) Korm. határozat

Az anyakönyvi szakvizsgáról szóló 23/2017. (VIII. 7.) MvM rendelet

Az informatikai rendszer üzemeltetéséről az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának vezetéséről, az abból történő adatszolgáltatás szabályairól, valamint az egyes kapcsolódó rendeletek módosításáról szóló 83/2009. (XII. 30.) IRM rendelet

Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 6/2003. (III. 7.) BM rendelet módosításáról szóló 2/2006. (I. 13.) BM rendelet

Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviseléséről szóló 6/2003. (III. 7.) BM rendelet

A gyámhatóságokról, egyes gyámhatósági feladatokról és a gyámhatósági eljárásról szóló 12/1987. (VI. 29.) MM rendelet

A gyámhatósági eljárásról szóló 1/1974. (VI. 27.) OM rendelet

A gyámhatósági eljárásról szóló 6/1969. (VIII. 30.) MM rendelet

A házassági jogról szóló 1894. XXXI. törvénycikk, valamint az ezzel kapcsolatos eljárási rendelkezések kiegészítése és módosítása tárgyában hozott 6800/1945. (VIII. 22.) ME rendelet

5.230/1922. M.E. számú rendelet

37.119/1917. B.M. számú körrendelet

3.984/1916. M.E. számú rendelet kiegészítéséről szóló 925/1917. M.E. számú rendelet

A meghatalmazott útján történő házasságkötésnek kivételes megengedése tárgyában hozott 3.984/1916. M.E. rendelet

Felsőbíróági esetjog

43/2020. (XII. 20.) AB határozat

11/2014. (IV. 4.) AB határozat

43/2012. (XII. 20.) AB határozat

369/E/2009. AB döntés

154/2008. (XII. 17.) AB határozat

7/2006. (II. 22.) AB határozat

58/2001. (XII. 7.) AB határozat

575/B/1999. AB határozat

14/1995. (III. 13.) AB határozat

1097/B/1993. AB határozat

995/B/1990. AB határozat

750/B/1990. AB határozat

4/1990. (III. 4.) AB határozat

3/2004. számú polgári jogegységi határozat

Kúria Kfv.37.606/2023/7. számú ítélete

Kúria a Kfv.II.37.504/2014/4. számú ítélete

Kúria Köf.5.036/2012/6. számú határozata

Kúria Köf.5.003/2012/9. számú határozata

Legfelsőbb Bíróság Kfv.II.39.231/2008/6. számú ítélete

Legfelsőbb Bíróság Kfv.IV.37.088/2008/6. számú ítélete

BDT2021. 4323

BDT2018. 3931

PJD2018. 4

Legfelsőbb Bíróság 3. számú Irányelve

2/2015. (XI. 23.) KMK vélemény a mérlegelési jogkörben hozott közigazgatási határozatok felülvizsgálatáról

Egyéb joganyagok

A Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnöke 1/2020. (IV. 4.) utasítása

6/1963. (TK. 8.) KE (kormányelnöki) utasítás

955-84/1954. O. M. számú utasítás

10/1952. B. M. számú utasítás

60.300/1916. I.M. számú utasítás

Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 2/1982. (VIII. 14.) MTTH rendelkezés

Nemzetközi dokumentumok

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata Elfogadva és kihirdetve az ENSZ Közgyűlésének 217 A (III) határozata alapján, 1948. december 10-én

Az Európai Unió Alapjogi Chartája 2016/C 202/02

Az Európai Parlament és a Tanács 2014. július 23-i 910/2014/EU rendelete a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

Az Európai Parlament és a Tanács 2006/123/EK irányelve (2006. december 12.) a belső piaci szolgáltatásokról

Strasbourg-i Emberi Jogi Bíróság - Marckx v. Belgium, Series A. No. 31.

Mellékletek

1. számú melléklet: A jegyző, az anyakönyvvezető és a gyámhivatal feladat- és hatáskörének összehasonlítása (Forrás: saját szerkesztés)

Feladat megnevezése/Hatáskör gyakorlója	Jegyző	Anyakönyvvezető	Gyámhivatal
1. Apai elismerő nyilatkozat felvétele	igen, kizárólag nagykorú apa esetében	igen	igen, kizárólag kiskorú apa esetében
Jogszábhályhely	Gyár. 3. § (1) bek. a) pont	At. 4. § (2) bek.	Gyár. 6. § a) pont
2. Megállapítja a gyermek családí és utónevét	igen, a gyermek családi jogállásának rendezése érdekében	nem, de anyakönyvezi	nem
Jogszábhályhely	Gyár. 3. § (1) bek. a) pont	At. 43. § (1) - (2) bek.	-
3. Megállapítja az ismeretlen szülöktől származó gyermek és képzelt szülők adatait	igen	nem, de anyakönyvezi a születést	igen
Jogszábhályhely	Gyár. 3. § (1) bek. k) pont	At. 7. § (4) bek.	Gyer. 61/A. § (1) bek.
4. Gyakorolja a gyámhatósági névmegállapítással kapcsolatos, Ptk.-ban meghatározott hatásköröket	igen	nem, de felhívja a szülöket a gyermek családi és utónevének meghatározására, ill. anyakönyvez	nem
Jogszábhályhely	Gyár. 3. § (1) bek. l) pont	Ptk. 4:151. § (1) bek. a) pont, Gyer. 21. § (3) bek.,	-

5. Hozzájárul a kiskorú gyermeknek az apaság megállapítása iránti perben az anya pertársaként való részvételéhez	igen	nem	nem, de eseti gyámot rendel
Jogszabályhely	Gyár. 3. § (1) bek. j) pont	-	Gyár. 6. § d) pont
6. Örökbefogadással kapcsolatos feladatok	nem	nem, de anyakönyvez	igen
Jogszabályhely	-	At. 69/C. § (1) bek. d) pont	Gyár. 7. §
7. Házasságkötéssel kapcsolatos feladatok	nem, de engedélyezheti a házasságkötés hivatali helyiségen kívüli, ill. munkaidőn túli megkötését; felmentés házassági akadály alól, 30 napos várakozási idő alól	igen, felveszi a házasságkötési szándék bejelentésére irányuló jegyzőkönyvet, közreműködik a házasságkötésben	nem, de kiskorú házasságkötését engedélyezheti
Jogszabályhely	Ptk. 4:7. § (2), bek., At. 18. § (2) bek., At. 22. § (4) bek.	At. 4. § (4) bek., At. 17. § (1) bek.	Gyer. 34-36. §
8. Bejegyzett élettársi kapcsolat letesítésével kapcsolatos feladatok	igen, dönt a bejegyzett élettársi kapcsolat	igen, felveszi a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésére irányuló jegyzőkönyvet, közreműködik a bejegyzett élettársi kapcsolat	kiskorú részére bejegyzett élettársi kapcsolat

	hivatali helyiségen, illetve hivatali munkaidőn kívüli létesítéséről	létesítésében	létesítése nem engedélyezhető
Jogszabályhely	At. 32. § (2) bek.	At. 4. § (4) bek., At. 31. § (1) bek.	Bét. tv. 1. § (2) bek.